

IRODALOMTÖRTÉNET

KERESZTURY DEZSŐ
KILENCVENEDIK ÉVÉRE

Fráter Zoltán, Grusz Gergely, Kabdebó Lóránt, Kiss Gábor,
Kovács Sándor Iván, Lakatos István, Monostory Klára,
Németh G. Béla, Németh József, Praznovszky Mihály,
Szili József, Téglás János írásai;
Fatér Bernadett, Rózsás Beáta, Senkóné Horváth Ilona
Keresztury-bibliográfiája

1994/3.

Madárral (1954)

IRODALOMTÖRTÉNET

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság
és a tudományegyetemek irodalomtörténeti intézeteinek folyóirata
Megjelenik a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával

1994. LXXV. évf., 3. sz.

Új folyam XXV. évf., 3. sz.

Főszerkesztő: KABDEBŐ LÓRÁNT
Technikai és műszaki szerkesztő: RUTTKAY HELGA

Szerkesztőség:
Miskolci Egyetem
Bölcsészettudományi Intézet
3515 Miskolc-Egyetemváros
Telefon: 46/365-111/22-25
Adminisztráció: Pávelné Balázs Beáta

Szerkesztőbizottság:
BÉCSY TAMÁS, FERENCZI LÁSZLÓ, FRIED ISTVÁN, GÖRÖMBEI ANDRÁS,
IMRE LÁSZLÓ, JELENITS ISTVÁN, KENYERES ZOLTÁN, KOVÁCS SÁNDOR IVÁN,
KULCSÁR PÉTER, KULCSÁR SZABÓ ERNŐ, LENGYEL BALÁZS,
MADOCSAI LÁSZLÓ, NÉMETH G. BÉLA, POSZLER GYÖRGY,
PRAZNOVSZKY MIHÁLY, SZIGETI LAJOS SÁNDOR, SZÖRÉNYI LÁSZLÓ,
TARJÁN TAMÁS, WÉBER ANTAL

Felelős szerkesztő és kiadó: KOVÁCS SÁNDOR IVÁN

Kiadóhivatal:
Magyar Irodalomtörténeti Társaság
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar
1052 Budapest, Piarista köz 1., I. em. 59.
Telefon: 137-7819
Honorárium-ügyintézés: Káldos Márta
A kiadói adminisztráció vezetője: Muhari Ilona

Recenziós példányok és kritikák a kiadóhivatalba küldendők.
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Tartalom

1994/3. szám

Keresztury Dezső kilencvenedik évére

NÉMETH G. BÉLA	
A szeretet és tisztelet fénykörében	311
NÉMETH JÓZSEF	
Keresztury Dezső és Zalaegerszeg	317
SZILI JÓZSEF	
A teljes Arany	337
FRÁTER ZOLTÁN	
Az esszéíró	347
KABDEBÓ LÓRÁNT	
A történelem kritikája egy arcképvázlat ürügyén – Keresztury Dezső „N. L.”-epigrammája	355
PRAZNOVSZKY MIHÁLY	
Keresztury Dezső és az irodalmi muzeológia	360
TÉGLÁS JÁNOS	
Interjúk a miniszterrel	369
LAKATOS ISTVÁN	
Nyolcvan év (vers, kézírathasonmás)	386
KOVÁCS SÁNDOR IVÁN	
„Az ős haszna” – Beszélgetés Keresztury Dezsővel	388
MONOSTORY KLÁRA	
Amiről a kéziratok beszélnek – Keresztury Dezső fondja az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában	395
GRUSZ GERGELY	
Keresztury Dezsőről – Cikkek, kritikák. Szerkesztette Téglás János	412
FATÉR BERNADETT-RÓZSÁS BEÁTA–SENKÓNÉ HORVÁTH ILONA	
Keresztury Dezső – Válogatott bibliográfia, 1928–1993 (Bevezette Kiss Gábor)	415

*Az Irodalomtörténetnek ebből a Keresztury Dezsőt köszöntő számából
(500 példányban, más fedőlappal) zalaegerszegi kiadás készült;
szerkesztette Kovács Sándor Iván.*

A szeretet és tisztelet fénykörében

Van igazság abban, hogy az alkotó ember egyénisége műveiben mutatkozik meg leginkább, hogy erkölcsi magatartása tevékenysége eredményeiben hat legtisztábban, hogy szelleme, lelkesége törekvéseiből sugároz igazán hathatósan. S igaz az is, hogy egy-egy vonást, egy-egy vágyat, egy-egy érzelmet, mely a napi életben rejtve maradt, a művek gyakran teljesebben, kiforrtabban mutatják meg, mint az adott viszonyok közt örökké korlátozódni kénytelen életút, a történeti alkalmazkodás kényszerűségében mozgó pálya.

Mégis azt a finom, fölülelmedő és elrendező mosolyt, amellyel Keresztury Dezső a méltánytalanságokat elviselte és elviselni tanította, azt a szolid és biztos magaitélő öntudatot, ahogy a sikert fogadta és fogadni ajánlotta, azt a komoly, egyszerre személyes és egyszerre tárgyias meggondolást, amellyel föladatot vállalt és vállalni javasolt, azt a derűs fölényt és melankolikus gesztust, amellyel időnk végességére s erőnk meghatározottságára figyelt és figyelmeztetett – egyszerűen: személyiségének sokszínű fényét, gazdag árnyaltságát, tiszta sugárzását, bármilyen sokban és hűségesen adja is vissza műveinek betűje, munkásságának élő eredménye – mint mindenkinél –, csak részben közvetítheti.

Egészsé, lehetséges, viszonylagos egészsé emberi kapcsolatai ismerőinek, részeseinek emlékei kerekíthetnék ki munkásságának tanúságát. Akik tanítványai, majd pályatársai, aztán barátai lehettünk, míg élünk, sem felejthetjük karaktere sokrétűségének és mélységének magával ragadó vonzását. A lélek-búvárnak tanulságos stúdium lehetne vizsgálni, hol-mindenütt ismerték, kik-mindenek emlegették, miért s hányféleképpen szerették és tisztelték. Tertullian, a szeretetről szólván azt mondja: többszörös kör közepén áll minden igaz ember; a kör ívét a belőle kiáradó s reá visszahulló szeretet vonja, rajzolja. Keresztury szinte körhalmazok sokszoros metszéspontjában állott.

Mi lehetett a titka? Tán azt kell mondanunk, a nyílt személyesség és a szigorú tárgyyszerűség, a benső érdekelttség és a nemes tartózkodás, a szíves közvetlenség és a bölcs távolságtartás, az igaz lelkesültség és az okos higadtság, a puritán egyszerűség és az érzelmi emelkedettség és annyi testvér ellentétpárjuk jelenléte és szép egyensúlya. Ha a képernyőn egy festményről, egy könyvtárról, egy elköltözött barátról beszélt, ha egy értekezleten, egy

tanácskozáson, egy ünnepségen szólott, ha egy drámáról, egy történeti eseményről, egy életműről írt, e vonások szép egyensúlya mindig megmutatkozott. Talán ezért volt, hogy szinte mindenkinek tudott egyazon megnyilatkozásban megragadót, elgondolkodtatót, élményszerűt nyújtani. A fejlett műveltségűnek is, a tudásban csak kezdőnek is, a választékosra vágyónak is, a mindennapit kedvelőnek is, a kritikai szelleműnek is, a fölhangoltságot áhítóknak is.

*

A költő születik, a szónok lesz, mondták a régiek. A személyiség viszont születik is, meg lesz is. A született alkatot munkával, élménnyel, sorssal formálni, alakítani kell. Keresztury szerencsés táji környezetből indult. A legbelsőbb Pannóniából, a Varasd–Balaton–Győr vonalától nyugatra eső Dunántúlról, ahol rétege, az egykori középnemesség többségében nem vált dzsentrivé. Urbanizálódott, szakműveltséget szerzett, igazgatási s civilizációs közhivatalt viselt. A templomokat Maulbertsch- és Donner-képek ékesítették, az iskolázás a legkisebb faluban is természetszerű volt, s a hivatalnok-úri otthonokban gyakran szólt házimuzsika. Magyarok, németek, horvátok jó egyetértésben éltek itt fent is, lent is. A végül is délszláv eredetű Somssich Pál Deákkal Oszterhubernak, Deák német eredetű sógorának Sümeg-közeli kúriáján hánytá-vetette a kiegyezés ügyét. Lendva, Szentgotthárd, Kőszeg körül pedig a gyerekek „Dicsértessék Jézus Krisztus”-ára hol magyarul, hol németül, hol horvátul hangzott a „Mindörökké, ámen!”. Politikus szobor az első, sőt a második világháborúig alig állott itt a városokban; a kongó szónoklatoknál, a cigányozó hejehujáknál jobban szerették a színházat, a könyvet, a barátságos együttléteket délutáni teázásának európai szokását.

Keresztury apja Egerszeg polgármestere volt. Tragikus véggel, korán hagyta árván családját. Csak ritkán, legbensőbb pillanataiban szólt fia erről, de sorsérzékenységét hathatósan erősíthette ez. Aztán a nem szűkösen, de nem is fölösleggel, hanem örökölt történelmi ízléssel rendezett balatonfelvidéki házukban nevelkedett a Kisfaludyak pincéjének közelében, ahol a századvégen Eötvös Károly Ranolder püspökkel, meg a híres Vasárnapi Újság szerkesztőjével, Nagy Miklóssal iddógált, pipázott, diskurált, anekdotázott. A varázslatos táj apró román és gót falusi templomokkal, folklórba játszó hegyi kápolnákkal, barokk egyházakkal, hivalkodást kerülő, kis klasszicista kúriákkal teleszórva. Egyik oldalt Szigliget meg Sümeg vára s a fényes keszthelyi Festetich-kastély meg a remek sümegi későbarokk püspöki palota, a másikon Tihany szépharmóniájú, messzetekintő apátsága, ősi királykriptá-

jával s a romantikus-eklektikus Füred gazdag művelődési emlékvilágával. S szorgos, munkáját értő, betűt ismerő, okos életvitelű néppel. Köztük, persze, a nagybirtokokon, majorokban bizony szegényen, de azért nem emberalatti nyomorúságban élő cselédekkel is. Csupa történelmi, csupa művészeti, csupa társadalmi ihletés, de egyben szociális gond és ébresztés is.

Az Eötvös Collegium tagjai sorába lépő Keresztury ezzel a tájörökséggel érthető módon választotta a történelmet, a művészetet, az irodalmat, a szegény nép sorsáért aggódó irodalmat is. S éppily érthető módon találta föl magát Berlinben is a kitűnően végző hallgató. A weimari Berlin ekkor az európai művészet fővárosa, de a szociologikus, az etikai, az esztétikai eszmélkedésnek is egyik fő centruma. Amely fölött azonban már ott kezdett sötétleni a barna borzalom felhője.

*

Mennyire lesz a személyiség, mennyire alkotja önmagát, arra jó példa, miként alakul az ő, s miként berlini intézetvezetője szemlélete, pályája. *Farkas Gyula*, tagadhatatlan, igen tehetségesen s nagy tudással indult, s végül mégis a náci szélsőségig züllött. Keresztury viszont egyre tudatosabban a liberális és szociális szellemi csoportokkal építette Berlinben a maga s az itthoniak szellemi kapcsolatait. Így, midőn a náci erőszak előretörése nyomán haza kellett térnie, a Pester Lloyd munkatársaként nem kis része volt abban, hogy a lap nemes hangvételű, okos mérsékletű liberális maradt, s hogy számtalan elhallgattatott, üldözött vagy emigráns német szerző kapott benne nyilvánosságot valódi vagy álnéven.

S mint a német szellemi életben, úgy a honiban is a szociális érzékenységű, a reformkori örökségű józan liberálisokhoz vonta szemlélete. Szorosan csoporthoz sohasem kötötte magát. *Illyés*hez kezdettől s egyre sűrűbb szálak fűzték. *Németh László* iránt, kiválf a történelmi esszéista iránt bő fenntartásai is voltak. Az osztály megtestesítését vindikáló, pártos *Veres Péter*ről viszont szinte mindig némi ellenérzéssel szólt. S ha a fiatal *Márai*ról s a háború alattiról rokonszenvvel és elismeréssel beszélt, *Herczeg* táborát iróniával kezelte, bár magáról az öregedő, szolid magatartású íróról nem ejtett rossz szót (mint az éretleneknek ez ma szokása). Legmélyebb respektus és szimpátia azonban *Babits* iránt élt benne; belső lelkesültség pedig talán *Kosztolányi* iránt.

Az irodalmi élet, az írói alkotás soha sem pusztán kirándulás volt számára, hanem benső indítás, lelki szükség. Korán kezdett verset és szépirodalmi értékű esszét írni – igazában azonban mégiscsak tudósnak, irodalom-

történésznek készült. Itt kapcsolódása is határozottabb volt. Mégpedig a nacionalista-rasszista veszély nyomása ellenében egyre liberálisabbá váló *Magyar Szemle* két fő ihletőjéhez, *Horváth Jánoshoz* és *Szekfű Gyulához*. Míg a „magyar klasszicizmus” esszéirodalmáról szólóban inkább Szekfűhöz állt közel, első, kis Arany-könyvében Horváth-hoz. Akaratlanul, kimondatlanul vitáit is mindkettő. A második a *Móricz* által kezdeményezett, s a Németh László által is – bár árnyaltabban – erősített Arany-képpel szemben; az első viszont a kiegyezést előkészítő nemzedéket mutatja be azok ellenében, akik publicistából, literátorból történetíróvá csaptak föl s indulatuk sugallta vádakkal illették őket. Arany, számára, annak a megtestesülése, ami Európából az irodalomban, a költészetben akkor és itt megtestesülhetett, a Kemény-Eötvös–Csengery-féle esszéisták pedig azt képviselték, ami akkor és itt az európai liberális nemzeti gondolkodásból képviselhető volt.

Keresztury egyik fő jellemvonása mutatkozik meg itt: határozottan elutasítja, hogy a historikus vagy a politikus egy csoport, egy réteg, egy irány, egy felekezet számára *kisajátítsa* az igazság kizárólagos birtoklását, a nemzet egyedüli képviselétét, a társadalom és művelődés irányítását, értékeinek, tulajdonságainak meghatározását. *Veres* elleni ellenszenv, *Németh* iránti fönntartása bizonyosan innét ered, mintegy előre megérezvén bennük – a más ideológia kizárólagosságát hirdető, de a kizárólagosságban rokon, vagy éppen testvér – *Révait*, *Lukácsot*; az esztétikai helyett az ideológiai irodalomkritikát, irodalomfölfogást. Ő maga, a középnemesség leszármazottja, a katolikus hitéhez és kultuszvilágához végig ragaszkodó nagyúri *Festetichet*, a lutheránus köznemes *Berzsenyit*, a kálvinista jobbágyivadék *Aranyt* éppoly értéktisztelettel becsülte, mint a katolikus kisnemes *Vörösmartyt*, a német eredetű *Márait*, a zsidóságához ragaszkodó *Pap Károlyt*, a hivatalnok-családú, agnosztikus *Kosztolányit*, a cselédházból induló, felekezethez nem húzó *Illyést*. Igen szerette és mélyen értette a német kultúra világraszóló értékeit. De veszélyeit is: mindenekelőtt némely filozófiai rendszerekben rejlő totalitáriussá kijátszható ösztönzést, fölhasználhatóságot, illetőleg az antiracionális ösztöniséget és indulatiságot. Elemzést és rendszerezést, fogalmiságot és individualitást kell tanulni tőlük, nem ködöt és indulatot, nem nyájközösséget és vezényszókövetést, mondta nemegyszer. Kölcsönösségen alapuló közmegegyezést, s nem saját vélemény-föladó, tömegesítő közegyetértést kívánt. Nem szerette a konjunkturális divatokat: a kelet-közép-európai népek kölcsönös megértését nagyon is óhajtotta, de kultúránkat egyértelműen a nyugat-európai antik és katolikus-protestáns világ talaján fölnövő szemlélethez tartozónak tudta, s a hisztérikus kelet-európaiaskodást végig elhárította. A fejletlenebbeknek mindig csak a fejlettebbek irányába lehet előre-

mozgása. A történeti változások mindig egyes tulajdonságok enyészésével s mások létrejöttével járnak együtt, vélte, s mérni azzal kell őket, mi értékesebb, mi több: a veszteség-e, a hozadék-e.

Arra nézve, mennyire a történeti tájékozottságára s az egyéniségében megneveltségében rejlő józanságára, ítélőkészségére tekintve becsülték kortársai, becsülte főleg Illyés, hadd említsünk három mozzanatot. Amikor Illyés a *Magyar Csillag* alapítására, szerkesztésére készül elszánni magát, Márait, Németh Lászlót, Cs. Szabót, s őt kérdezi, tegye-e vagy sem. S amikor a lap egyik legfontosabb vitája, a *Helyünk a világban* zajlik, zárócikkében a szerkesztő leginkább az ő írására támaszkodik. Harmadikként pedig említsük Illyés *Hídi vásár* s Keresztury *Zalai vásár* című verses vitáját. Illyés, mintha megirigyelte volna Kodolányi, Sinka, Móricz stíljét és világát, valami folklor-naturális, mondjuk, ugor-türk-szamojéd orientális bazár-archaikus-anarchikus vásárt festett – Keresztury józanul fontoló-szemlélődő, tisztán öltözött, meggondolva szóló, ismerősöknek örvendő, italos hejehujáktól idegen vásári képet rajzolt. S ezt tette akkor is, midőn dombos-hegyes szülőföldje gondosan munkált mezejű-szőlőjű tájait idézte föl, hol nem a nagy verekedések és a legendás úri csínytevések adják a virtust, hanem a tisztesség, a gazdaság, a család ápolása. Aligha lehet kétségbe vonni, hogy ez a két szemérmesen büszke írás hatása ott élt Illyésben, midőn az immár obligát, betyárkodva verekedő, cifrán káromkodó, kerítést ugráló, asszonyt lenyomó, füstben-bűzben tengődő parasztábrázolás ellen kikelt, s Móricznak is *Jóó Györgyét* fogadta legszívesebben, mint ami immár kilábolt ebből a modorból, mániából.

A lapnak minden számában olvasható volt egy-egy kitűnő Keresztury-cikk, esszé, kritika, hol a múlt valamelyik jeleséről, hol a jelen színházkritikája siralmas voltáról, hol egy-egy akkori vitakérdésről. Említsük csupán ragyogó polémiáját, *A mellékmondat védelmében* címűt, amelyben a nemzetkarakterológia egy kedvenc tételét s egyben a nagy kijelentéses stílust és modort is cáfolja, illetőleg teszi csúffá.

A második világháború után, Teleki Géza távozása nyomán, a Parasztpárt, amelyhez főleg Illyés kapacitálására ekkor kapcsolódott, művelődési miniszterként őt küldte a koalícióba. Az általános iskolai rendszert ő építette föl, s az volt a véleménye, hogy nem széttörni kell a magyar (Eötvös–Trefort–Klebsberg-féle) iskolarendszert, hanem korszerűen, demokratikusan továbbfejlesztteni. Utódáról úgy vélte, nem a korszerű továbbfejlesztés, hanem a széttörés útját követte, s Révait és társait (a rangért) kritikátlan cinizmussal szolgálta ki. A miniszterségtől való megválása nem fájt neki. Annál inkább az, hogy kicsinyes praktikákkal, hátmögött, tudta nélkül s hozzá néhány

kARRIERISTA vagy megbolydult elméjű kollegista sötét intrikája segítségével megszűntnek nyilvánították kollégiumi igazgatóságát s fölfordították, megsemmisülésre kárhoztatták magát az Eötvös Collegiumot is. Ez az egyetlen sérelem, amin az ő derűs fölényével tán máig sem tudott egészen túllépni.

S zaklatottsága, folytonos lefelé buktatása évei után a hatvanas–hetvenes években újra nekilátott nagy álma megvalósításának: előbb Arany művei kritikai kiadásának, majd vele párhuzamosan Arany életműve földolgozásának. S megadatott neki, hogy befejezze s az egyik legszebb magyar monográfiát nyújtsa át az olvasónak. Amikor a Kiadó engem kért föl a szokásos lektorálásra, ámulva láttam, milyen friss maradt, mennyire teljében van esztétikai érzékenységének és lélektani tudásának, történeti otthonosságának és ragyogó íráskészségének. Haboztunk mindketten a műfaji megjelölésben. Esszé-monográfia lett végül is az, mert az esszé szuverén anyagkezelését és irodalmi előadásstíljét s a monográfia tüzetes érvelés- és előadásmódját sikerült úgy ötvöznie, hogy az tökéletes kortörténeti és európai beágyazást is nyert.

Akik tudományos területén is közel álltunk hozzá, boldogok voltunk. Anynyi s oly igen különböző feladatot vállalt közben közműveltségünk emelésére (például *A magyar irodalom képekönyve*, *A magyar zene képekönyve*, költői antológiák, festő-bemutatók, színdarab-átdolgozások, kiállításrendezések stb.), hogy féltünk, nem futja ideje, nem futja ereje. Mondjuk akár így: megadta neki, megóvta őt a Gondviselés, amelyben Keresztury hitével mindig bizakodott, vagy akár így: a feladat fontosságának tudata megőrizte nemcsak tehetségét, de munkakedvét, munkaképességét is.

Gazdag, szép élet ez, minden elszenvedett méltánytalanság ellenére is; úgy tölti be a folytonos munkálkodás, hogy szinte az ország minden lakójának ad valamit, s amikor ifjúkori vágya beteljesült: amikor bátor *Babits*-élesztése után legszeretettebb költőjének, Aranynak legteljesebb, legszemélyesebb és egyben legtárgyasabb rajzát tudhatta magáénak, akkor sem szűnt meg tolla nyugodni. Nemcsak egy-egy szép vers került ki asztaláról, hanem egy izgalmas *Zrínyi-dráma* is, kitűnő dialógus- és jellemrajzoló készséggel. Hogy egykor nem véletlenül éleszthette meg oly remekül Madách jó drámai magvú, de nehézkes mozgású és szavú *Mózes-drámáját*, ez a darab jól mutatja, igazolja. Öröm számunkra, hogy amitől kezdetben vonakodott, végül is (hadd legyünk egy kicsit büszkék: talán sürgető rábeszélésünkre is), most írja emlékezéseit. Adjon Isten erőt, egészséget néki hozzá: aki oly sok történés részese s tanúja volt, ajánlékot ad a kor történészeinek, az emberi magatartások kutatóinak egyaránt.

Keresztury Dezső és Zalaegerszeg

Fölszáll s ormos egekbe keringve lehullik a pára;
mélyre ivódik a földbe, ahonnét jött; gyökerekben
lesz később tápláló nedv, szín, illat, esetleg
édes szőlő s bor... Így tér meg az otthoni tájra
újra meg újra a messzire ment fiú. – Hátha eső lesz
jó szava s példák tettei? – Zárjátok szívetekbe!

Negyedszázada, 1969 tavaszán írta e sorokat Fülöp István emlékkönyvébe Keresztury Dezső, miután 65. esztendejéhez közeledve, először utazott Zalaegerszegre meghívottként, mint a város neves szülötte. Az első, akkor még zártkörű és elfogódott hangú találkozást azóta számtalan követte, két évtizede már nem egyszerűen Zalaegerszegre utazik, hanem hazajön. Jó szava esővé vált, példái tettekké erősödtek. Szülővárosa rég a szívébe zárta, s talán már ő is nemcsak testi, hanem lelki otthonának is érzi bölcsőhelyét.

I.

A Keresztury család egy évszázada még jövevénynek számított Zalaegerszegen. A nagyapa a Vas megyei Vasallán született, latin nyelvű keresztlevéle szerint agricola, földművelő családban. A kiegyezés évtizedében érkezett Göcsej északi peremére, az Egerszeg-közeli kis Ebergénybe. Költözése egybeesett azzal a nagy kirajzással, amely főleg Vas megyéből kiindulva a megritkult népességű Zalába irányult, s némely község lélekszámát negyedével, harmadával is megnövelte.

Az apa is itt, az azóta Zalaegerszeghez csatolt dombteteji Ebergényben született, de ifjúsága már az 1885-ben a megyeszékhellyel egyesített Olában telt, ahova idősebb Keresztury József átköltözött. A lakhelyváltást családi okok, öröklés is befolyásolhatta, talán az is, hogy a kemény, erős egyéniségű, kereskedéssel is foglalkozó, polgárosuló gazdaember számára a mégoly kicsi székváros is több lehetőséget kínált.

Fiúgyermekait taníttatta, az idősebbiket Szombathelyen íratta gimnáziumba, a kisebbiket Egerszegen polgáriba. Az író édesapja tanulmányait befe-

jezve 1895-ben tűnt fel újra a mezővárosban. Még nem írhatja neve elé a jogi végzettséget igazoló doktori címet, még nem folytathat önálló ügyvédi gyakorlatot, de meglepően hamar bekapcsolódik a kisváros társadalmi életébe. Noha hazajött, a kor szokásainak megfelelően kevés reménye van arra, hogy a város vezető rétegéhez, netán a jobbára nemesi eredetű, vidéki birtokkal is rendelkező megyei tisztviselők nagyobb rangú kis csoportjához tartozék. Így a Szigethyek, Udvardyak helyett az akkortájt szervezett gimnázium más vidékről érkezett, liberálisabb, a családi hagyományokra kevésbé hivatkozó tanáraiból, a gyorsan asszimilálódó, zsidó ügyvédekből, orvosokból, nevüket magyarosító német, horvát, olasz hagyományú familiák tagjaiból alakuló kör tagja lett. Jó barátságot ápolt az Erdélyből 1896-ban ide helyezett unitárius Borbély György tanár úrral, a még Kaufmannként megismert, később Czobor Mátyásként nagy érdemeket szerzett, almanachot is szerkesztő vármegyei aljegyzővel, aki 1918-ban a polgármesteri székben is követte őt. Nem akarnak beletörődni a kisvárosi unalomba, a társasági élet konvencióiba, hanem újságot alapítanak, múzeumról álmodnak, sportegyesületet, kerékpárversenyeket szerveznek, korcsolyapályára gyűjtenek, színjátszó együttesben szerepelnek; ha kell, zenekarban muzsikálnak. Módjával politizálnak is: szobrot állítanak Csány Lászlónak, a szabadságharc zalai vértanújának.

1895 nyarán a fiatal ügyvédbojtárt a kerékpáros egyesület titkárává választották, három év múlva a Társaskör választmányi tagja, a Karácsonyfaegyesület jegyzője, 1901-től a Borbély György által megindított, több mint másfél évtizedig színvonalasan talpon maradó hetilap, a Magyar Pajzs munkatársa. Vegyes témájú tárcákkal már 1897-ben, a Zalamegye hasábjain is jelentkezett, a századforduló után azonban szinte kizárólag gazdasági, főként kertészeti-szőlészeti cikkeket írt. Az újsághoz fűződő kapcsolatát névjegyén is szerepeltette.

Később a Korcsolyázó Egyesület elnöki gondjait vállalja, 1914-ben nemcsak szervezi a város első, ma is meglévő sportpályájának létesítését, hanem ő is méri, jelöli ki annak területét. Ehhez a szalagot a 10 éves Dezsőke feszíti – alighanem ő az utolsó élő építője a ZTE pálya elődjének. 1904-ben a telefon, majd a villany bevezetését szorgalmazza (s jórészt még háttérben maradván), szervezi is. 1911-ben társaival vasút-fejlesztési terveket fontolgat, a következő évben huszadmagával Polgári Takarékpénztárat alapít, ennek ügyészi teendőit vállalva fel.

Időközben a társadalmi ranglétrán is emelkedett. 1898 végén letette az ügyvédi vizsgát, újkor megnyitotta saját ügyvédi irodáját a Várkör 8. számú, ahogy akkor mondták, az Isoó Alajos-féle házban. (Az épületet két

évtizede lebontották, helyén áll az ügyvédi munkaközösség és kamara irodaháza.) Még ez évben eljegyzi a nemesgulácsi, nem nagy vagyonú, de igen tekintélyes, kiterjedt értelmiségi rokonsággal szoros kapcsolatot tartó Eöry család Zalaszentgróton megismert lányát, Etelkát. A házassággal nemcsak nagyobb társadalmi státusz, hanem tisztos hozomány is járt. A kor gondolkodásának némi ismeretében nem meglepő, hogy csendes törekvéssel szellemi őst is keres magának, inkább csak legendaként emlegetve egy XVIII. századi Keresztury Józsefet, aki Varasdón született, szintén ügyvéd lett, majd udvari ágens, több latin mű szerzője s ugyancsak latin nyelvű újság alapítója is. II. József emelte nemesi rangra, a Szinerszeghy előnévvel dekorálván őt. Nagy Ivánnak a magyar nemesi családok adatait összefoglaló, sokat forgatott munkájában is szerepel, s épp 1899-ben jelent meg Szinnyei József *Magyar írók élete és munkái* című nagy adattárának VI. kötete, benne e régi Keresztury életének összefoglalása, előnévének említése is. Épp jókor, hiszen az unoka is úgy tudja: „A legenda szerint Eöry Miklós, anyai nagyapám csak nemes emberhez akarta feleségül adni lányát, Etelkát.” A vő is, az unoka is alig-alig használta ezt a zengzetes előnevet, inkább csak szép jelképként értelmezhetjük: másfél századot átívelő szellemi kapocsként két tudós, sokoldalú író-szerkesztő között.

Szorosabb rokoni kapcsolatot inkább az Öryekkel tartottak. Erre vall az is, hogy a zalaegerszegi plébánián őrzött matrikulába a Keresztury Dezső, Gábor, Imre néven bejegyzett fiú mindegyik keresztszülője gulácsi kapcsolatú: Nagy Imre erdész és Nagy Margit Balatonedericsről, valamint dr. Ottava Ignác szemorvos és Fodor Jozefa. A keresztszülők felkérését sem elsősorban a társadalmi rang indokolta: Jozefa néni nem szokványos orvosfeleség, hanem „a legnemesebb fajtából való volt, több nyelven beszélt, beutazta az egész világot, szép könyvtára volt s olvasta is”. Bibliotékájának pár darabja később keresztfiához, onnét Zalaegerszegre, a Jánka-hegyi gyűjteménybe került. A fiatal ügyvéd – immáron a házassággal vagyonban és rangban is gyarapodva – tehetségével, szívós munkájával a kisváros tekintélyes férfiai közé küzdötte fel magát. Nagyobb szőlőbirtokot vásárolt, ezt kis mintagazdasággá formálta, rajta nemcsak a vincellérnek alkalmas lakást, hanem villának is beillő prészházat emelt. A főtér sarkán álló, hozományul kapott földszintes épületet lebontva emeletes lakóházat épített, földszintjén három kiadható üzlettel és lakással. Utóbbi ma is Egerszeg főterének egyik dísze. Nem szülőháza ugyan Keresztury Dezsőnek, mert évszázadot megért dajkájának emlékezte szerint ő még az itt állt földszintes otthonban született, aztán a család átmenetileg, míg az új ház felépült, kiköltözött a frissen vakolt Jánka-hegyi nyaralóba. Ha testének nem is, lelkének ez a szülőháza.

Eöry-nagypapa

Édesanyja, Eöry Etelka

Dadájával

Szüleivel és testvéreivel

Gyermekkor

(A Kazinczy tér és a Mártírok útja sarkán; földszintjén ma, az üzleteket összenyitva, fodrász-szalon működik.)

Az apa 1911-ben már a legtöbb adót fizető polgárok közt szerepel, 1912-ben tagja annak a városi küldöttségnek, amely Mikes János szombathelyi püspököt beiktatása alkalmával köszönti, ugyanez évben a Károlyi Mihály vezette Függetlenségi Párt zalaegerszegi kerületének elnöke. 1915-ben a hosszas viták, ma már alig áttekinthető vádak miatt lemondani kényszerült Korbai Károly utódként polgármesterré választják. A megbízatást nem a rang miatt vállalta, s mindvégig nehéz méltóságként viselte. A háborúnak immár második esztendejében, az adósságokkal terhelt, közellátási gondokkal küszködő, a hadifogolytábor építésével is nehezített sorsú város irányítására nem is akadt más vállalkozó. Rendkívül nehéz három esztendőt töltött el a város első embereként. Sokat dolgozó, lelkiismeretes, a döntések súlyát átérző, azok miatt felőrlődő tisztviselő volt. Noha hivatalos rangja mindvégig helyettes polgármester, egyedül övé a munka és a felelősség, nem állt fölötte senki. Amikor már nem bírta tovább, s idegei felmondták a szolgálatot, maga kérte felmentését. 1918. február 8-án a képviselőtestület köszönetet szavazva vette tudomásul a döntést. Az idegőrlő szolgálattól megszabadult ugyan, de nemcsak egészsége, hanem megrendült anyagi helyzete is nyomasztotta. Házát elvesztette, Gulácson találtak volna nyugalmat, amikor azonban késői, ötödik gyermeke nem rá hasonlított, családi élete is összeomlott, búcsúlevelet írt: „Nem bírom tovább kedveseim” – és a halálba menekült.

Érdekes, jelképes véletlen, hogy a félárván maradt fiú épp ötven esztendő múlva, 1968-ban írja *Emlékezés apámra* című megrendítő versét. Negyedszázaddal később tanulmányában Kovács Sándor Iván követi végig: hogyan alakítja Keresztury Zrínyi-drámáját, a *Nehéz méltóságot* a Gulácson eldőrdült pisztolylövés kitörölhetetlen emléke.

II.

A város, amely 14 esztendőös koráig otthona és eszmélései színhelye volt Keresztury Dezsőnek, „nem tartozott a nevezetes kisvárosok közé; idegenek számára nem is volt különösebben vonzó. Megyeszékhely, de csak vicinális vasútja volt...” – s van ma is. Akkoriban tízezer, ma hatvanezernél több ember otthona. Lakói jobbára tisztviselők, 1-2 segéddel dolgozó iparosok, boltosok, sokan parasztok. A 1⁹-15 alkalmazottal termelő műhely már gyárnak számított, ebből azonban csak néhány akadt. Rangot, tekintélyt szinte kizárólag a megyei hivataloktól várhatott. Noha 1247-ben már oklevél em-

lítette, némi szerephez csak a 16. században jutott, amikor Kanizsa eleste után a török elleni védekezés dél-dunántúli központjává vált. 1725-től a vármegye székhelye, 1732-ben készült el a nemes arányú, szép megyeháza (ma: a Megyei Bíróságé), 30 évvel később nagyméretű, kissé puritán, két-tornyú temploma. A reformkorban viharos megyegyűlések színhelye, s az előtte kialakított téren, ahol a kisfiú társaival golyócskázott, 80–100 évvel azelőtt Festetics György, Kisfaludy Sándor, Pálóczi Horváth Ádám, a Göcsejt először leíró Plander Ferenc, Deák Ferenc sietett vitázni, voksolni. Nem csoda, hogy a tér, Deák szobra később nemcsak emlékeiben, hanem költészetében is vissza-visszatér. A tér, „ahol sötét lombú platánok alatt Deák Ferenc bronzszobra álldogált a velem együtt golyózó, fogócskázó gyerekek fölött. A múlt lehellete csapott meg itt néha bennünket...”

A gyermekkori emlék *A Józanság lángelméiben* poézissé nemesedik:

A Megyei Könyvtár

mellett áll az Ómegyeház, amelyben visszavetette követi megbízatását, mivel ólmosbottal, itallal szerezte meg azt neki pártja; előtte magaslik közhely-bölcs államférfiú-mozdulattal szobra, mely alatt platánok árnyékában ott golyóztunk, fogócskáztunk szilaj gyermekeként, s melyet – tisztelet érte a szülőföldnek! – le nem dönthettek a képrombolók. A hőskorban ide gyűltek egykor a kuruc vármegye kis-urai.

Városi rangot mégis csak 1885-ben tudott kivívni magának. Ezután gyorsabb fejlődésbe lendülhetett, s a századfordulót átölelő két évtizedben új elemi iskolája, polgárijja, gimnáziuma, szállodája, rangos takarékpénztára, bérháza, laktanyája, lovardája, városházája épült. A szellemi pezsdülés alig kapaszkodhatott régebbi gyökerekbe, s jobbára az 1896-ban indult gimnázium tanári kara erjesztette.

A lakosságot nem a vallás vagy az anyanyelv különbözősége osztotta meg. 98 százalékuk magyar szót hozott magával, mindössze másfél százalékuk vallotta magát német anyanyelvűnek, néhányan horvát, tót, olasz famíliából érkeztek. 83 százalékuk római katolikus volt, háromszázan evangélikusok, reformátusok; előbbiek 1907-ben a főutca végén emeltek templomot, melyet 1942-ig együtt használtak a kálvinistákkal. A városban 1300 zsidó élt (közel 14 százalék), vallásukat buzgón gyakorolták, s épp Dezső születése előtt egy hónappal avatták fel szép, nagyméretű, ma hang-

versenyteremmé alakított zsinagógájukat. Az épület a város dísze, elkészülte a más vallásúaknak is ünnepe. Átkeresztelkedett itt alig akadt, de nevük megváltoztatásával sokan tettek hitet magyarságuk mellett. Az 1914-ben indult I. gimnáziumi osztályból a Barta, Fenyvesi, Kende, Kosztolicz, Mike, Radó, Sándor stb. névre hallgatók a szombatot tartották ünnepnek. A sokszínűséget jelzi, hogy Marton tanár úr osztályából a katolikus templom hájójában vasárnaponként felsorakozó osztályban sem csak Apáthy, Keresztúry, Parraghy, hanem Augusztinovicz, Catomio, Lovonyák, Riedelmayer, Rosenkrancz, Sanits, Zechmeister nevű is előfordult. Egy sorral mögöttük imádkozott a kerkaújfalusi molnár kitűnő rendű fia, Czinder Jenő, akit jó húsz év múlva mint Kerkai Jenő jezsuita pátert, a nagyhatású KALOT létrehozóját, vezetőjét ismer meg az ország. Czinder egyik osztálytársát Neufeld Izsónak hívták, aki hazájában ismeretlen maradt, de Amerikában Jack Newfield néven rangos festőként búcsúztatták 1990-ben bekövetkezett halálakor.

Ebben a légkörben is gyökeredzik a későbbi író, miniszter toleranciája, értéktisztelete.

Tapasztalhatott azonban más jellegű megosztottságot. A választóvonal ott húzódott a nemesi hagyományú vármegyei vezetők és hivatalnokok, a liberálisabb gondolkodású magántisztviselők, orvosok, ügyvédek, tanárok, az iparosok és kereskedők, valamint a parasztok, napszámosok között. Két év-tizeddel később, 1934-ben ugyanezt vette észre Nagy Lajos is: „Kasztrendszer van. A kasztok száma öt-hat. Legelőkelőbb kaszt az olajosoké. Ez az elnevezés onnan ered, hogy egy helybeli igen előkelő hölgy a társadalmi érintkezésről azt a kijelentést tette: Az olaj nem keveredik a vízzel.” (Nagy Lajos: *Kisváros*)

A kisfiú mindebből alig érzékelt valamit. Nemcsak kora miatt, hanem azért sem, mert köztes helyzetben volt. Apja polgármester, annak baráti körében, vacsoravendégei közt ott van a katolikus hitoktató, a zsidó ügyvéd-kolléga, a házukat felépítő, Olaszhonból jött Morandini Tamás. Egyik nagyapja révén „úgy-ahogy funkcionáló nemesi udvarházban” – ezek Illyés Gyula későbbi szavai – csodálkozhat rá három megyében is táblabírói tisztséggel felruházott dédapja arcképe, s ülhet a gulácsi templomban külön családi padba; másik nagyapja azonban Kaszaházán, jó nagy parasztportán, zsúpfedél alatt él. Ekkor már lánya gondozta, özvegy Schreineréné. Mindez nyilván nem tudatos tapasztalatot, legfeljebb később hasznosuló befolyásokat jelenthetett számára. Ő főleg iskolás társaival tartotta a kapcsolatot. Nehezen fegyelmezhető kamaszokkal is, nem maradva alul a verekedésben, nem félve a templom tornyából kilógva a harang kötélén, de szorgos, emi-

nens tanulókkal is. Ilyen volt legjobb barátja, a pákai körorvos fia, Öveges professzor földije, Augusztinovicz Elemér, az Eötvös Collegiumban is társa. Barátságuk 1984-ig tartott, amikor Guszti bácsit Sopronban nagy részvét mellett eltemették, a nyugdíjas iskolaigazgatót, a legendás ismeretterjesztőt, a város régóta megbecsült polgárát gyászolva benne.

Egerszeg már ekkor is Göcsej fővárosának számított, még élt néhány régi népszokás is, köztük a húsvéti határjárásé. Ebben a tavaszünnephez kötődő ősi vallási hagyomány keveredett a határjelek megújításának nagyon praktikus gyakorlatával, s feltehetően a reformkorban történelmi-mondai elemekkel is gazdagodott. Nagyszombaton, a feltámadási körmenet után tucatnyi férfi puszpánggal díszített puskákkal a vállán, zöld zászlóval bejárta a város déli határát. Hajnalban egyházi szertartással fogadták őket, reggel misén vettek részt. Menetüket néhány egyszerű hangszer zenéje kísérte, s a játszott dallamhoz már töredékesre kopott szöveg társult. Ez a múltba merülő gyermekkori emlék lesz majd az ihletője *Határjárás* című versének, melyet a 80. születésnapján Zalaegerszegen megjelent *Allandóság a változásban* című kötete élére helyezett:

A tengerzúgást visszhangzó csiga-éj
 mélyéről (vagy gyermekkoromból) fölbuggyan az utcán
 vonulók éneke: „sánc regiment”;
 közelgő dobpergésen át töröksíp
 visít, elúszik s újratámad;
 a „sánta kapitány” kiáltoz? „Félre török!
 Magyar előre!” – Honnan? A Semmelweis
 utcában fölberreg egy motorbicikli s a hajnal
 derengő függönyein át „jön a vicispány”

 A határjárók! Így vonulnak már míg élek,
 határán zord szavaknak, lágy zenének.
 Be jó is így egy álomittas pillanatra
 kilebegni az ifjú-vén határtalanba!
 De visszaránt az utca harsány népe és
 ahogy mindennap, partravet az ébredés;
 a hideglelés hajnal sandán hunyorít:
 – Hát a te határaid?!

Nemcsak költői motívumainak egy részét, hanem későbbi sokoldalú tevékenységének több indítékát is fellelni véljük a gyermekkori emlékek kö-

zött. Bármilyen kicsi volt is a város, a tízes években két mozi is működött itt. Egyik a templom mögött, a Kummer kávéház emeletén, a másik Kereszturyék otthonától pár lépésnyire; ez volt a régi zsinagógából átalakított Edison Mozgó. E sorok írásakor az első épület még áll, jelenleg üresen, az itt lakók Zala vendéglőként ismerték évtizedeken át, a másik 1945-ben elpusztult. Az Edisont Gábor Miklós édesapja működtette jó érzékkel, változatos műsorral. A polgármester fia gyakori, szinte állandó vendég volt itt, a filmek egy részét többször is megnézte, híresen jó emlékezetében megőrizte azokat. Ma már kevesen emlékeznek rá, hogy Keresztury izgalmas filmkritikákat írt, s a hatvanas–hetvenes években az akkori fiatal, mára már klasszikussá érett rendezők új törekvéseinek egyengetője volt, rendkívül nagy filmtörténeti ismeretekkel. Gábor Miklóssal itt személyes kapcsolata még nem alakulhatott, hiszen a mozis nagyhírű színésszé lett fia 15 évvel fiatalabb nála, csak elköltözésük után, 1919-ben született. Mégis hiteles az *Emlékezéseimben* felidézett jelenet: a kis Miklóst nemegyszer látta a moziban, parádésan öltöztetett kisgyermekként. Erre 1923 júliusában kerülhetett sor, amikor két hetet megint itt töltött.

Pontosan idézi fel színházi emlékeit is az Arany Bárány szállóról írván: „Itt láttam az első színdarabot, a Gül babát, s tizenkét éves szívvel itt rajongtam Peéry Ilusért, a primadonnáért.” Ez időben, 1917 márciusában Fehér Vilmos társulata szerepelt itt nagy sikerrel, az ő felesége volt a primadonna. Népszerűségét nemcsak a fiatal rajongó emlékei őrzik, hanem a korabeli ismeretlen kritikus dicsérő szavai is hitelesítik: „Főleg kiemelendő dicsérettel kell megemlíteni újólág is Peéri Iluska női tagtársat...” 1923 júliusában, amikor Dezső úrfi itt tölt két hetet, akár erősíthette is az élményt, hiszen Fehérék megint sikert arattak: „F. Peéry Ilus művészi talentumának teljes megnyilatkozását láttuk, s most is, mint mindig, fellépésekor viharos tapsokkal üdvözölte a közönség.” Talán Keresztury is?

III.

De az élet nemcsak moziból, színházból, játékból, hanem komoly tanulásból is állt. 1910 őszén kezdett elemibe járni. Nem kellett messzire mennie, a húsz éve felépült iskola lakásuktól 2-3 percnyire volt. Itt nem sok maradandó élményt szerezhetett. Az épület már ekkor is zsúfolt, a diákok még 3-4 közeli-távolibb szükségteremben tanultak. Az óráközi szünetekben sem tombolhatták ki magukat, a csöppnyi udvaron is osztozniok kellett a felsőkereskedelmi nagyobb diákjaival. Pár évvel korábban ide járt egy furcsa gondolkodású fiú, Kis Eduardnak hívták. Őt nem, de fiát, Danilo Kišt ma

is emlegetjük, olvassuk. 1944 őszén az akkor 9 éves fiú is megfordult itt, a szomszéd háztömb gettójában, apjánál.

Az elemi iskolában ma szakmunkás tanulókat oktatnak, a századelőn az 1865 óta itt tanító Paukovits György igazgatta, aki Keresztury Dezső gimnáziumba iratkozásával egy időben nyugdíjba is ment. Három tanító nevét őrizte meg az *Emlékezéseim*: Baján Ferencét, Tikk Lászlóét, Horváth Jánosét. Mélyebb nyomott egyik sem hagyott benne, Feri bácsit előbb nagyon nem szerette, később megkedvelte, gyermekeivel is összebarátkozott. Lánya, Birike „kedves barátnője” lett, akit a hetvenes évektől mind gyakoribb egerszegi útjain legalább pár percre mindig felkeresett. (Birike, Lulich Albinné sok egerszegi nemzedék kedves tanító nénije volt, pár éve temettük.)

Mélyebb, maradandóbb nyomokat hagyott négy évig volt diákjában (1914–1918) a Zalaegerszegi Magyar Királyi Állami Főgimnázium. (Később Deák Ferenc, ma Zrínyi Miklós nevét viseli, Keresztury számára mindkettő példa, mérték.) A zalai megyeszékhely ekkoriban legjelentősebb művelődési intézménye 19. tanévét kezdte. Neoreneszánsz épülete hasonló volt a kor-szak tucatnyi gimnáziumához, de a földszintes Egerszegről kiemelkedve tekintélyt sugárzott. Gazdag könyvtára, jól felszerelt szertárai, előadói ösztönöztek a tanulásra, tanári önművelése, sőt a kutatásra is. Az egyetemi tanulmányait befejezett, egy évig állás nélküli Pais Dezső a helybeli levéltár és a tanári könyvtár felhasználásával írta első nyelvészeti cikkeit. Az igazgatót, akit a városi rangsorban is előkelő hely illetett meg, harmadfélszáz négyzetméteres, ötszobás szolgálati lakásra tartották érdemesnek. A tanárok a város szellemi elitjéhez tartoztak, erjesztői voltak a kisváros majd minden okos vállalkozásának. Egy részük Keresztury Józsefnek is szövetségese, barátja. Az intézet történetében volt esztendő – 1904 –, amikor egy napon érettségizett itt Pais Dezső, a későbbi nyelvész, Mező Ferenc, az 1928-as amszterdami olimpia szellemi bajnoka és Simonffy Jenő, a jeles pedagógus, a premonstreiek csornai prépostja. Volt tanár, aki Perzsiából, a sah udvarából érkezett ide tanítani, volt akinek következő állomása az egyetemi katedra lett. Borbély György múzeumot szervezett, újságot szerkesztett, könyvet írt, munkatársa volt Malonyai Dezső népművészeti köteteinek, szoborbizottságot tartott össze. Kulcsár Gyula regényt írt, 1914-ben irodalmi estet rendezett, ahol diákjai Ady, Juhász Gyula, Oláh Gábor, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső verseit szavalták.

A gimnáziummal volt kapcsolatos a város egyetlen emléktáblája is, Wlasics Gyuláé. Kereszturyék kertje majdnem összeért a volt Wlasics-kúria udvarával. Falára még 1896-ban táblát helyeztek el, jelezvén a város háláját a város szülötte iránt, aki nélkül nem épülhetett volna fel a gimnázium sem.

A zalaegerszegi római katolikus templom

A zalaegerszegi Deák Ferenc Főgimnázium

A Keresztury család zalaegerszegi lakóháza ma

A Keresztury család zalaegerszegi nyaralója a Jánka-dombon (ma Keresztury-könyvtár és a Gőcseji Tudományos Gyűjtemény, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság alkotóháza)

A neves jogász, 1896-ban fiatal kultuszminiszter, kellő szerénységgel nem vett részt az avatáson. Keresztury gimnazista korában bárói címet kapott, 60 esztendő múlt, épp a Közigazgatási Bíróság elnöke, egyetemi tanár, akadémikus, Keresztury Józsefnek is személyes ismerőse.

Épp fél század különbséggel, 1895-ben, illetve 1945-ben, mindketten alig túl a negyvenen, ülnek be, egyformán nagy reformszándékokkal a kultuszminisztérium sok gonddal járó székébe.

Az 1914-ben kezdődő tanév azonban nem sok jót ígért. Az iskolában hadikórházat rendeztek be, a diákok csak a második emeletet használhatják, ahová a hátsó, vészkijárat céljára épített lépcsőn juthatnak fel. A tanév később kezdődik és korábban is fejeződik be. Hamarosan megérkeztek a hírek az első halottakról köztük Kulcsár tanár úr elestéről is.

Mai mértékkel mérve az osztályok létszáma is meglepően magas. A majd nyolc évtized múlva emlékeit felidéző író meglepően pontosan rögzíti, hogy az I. a osztályban 73 fiú ült a padokban. Szerencséjükre még az év nyarán Petrosényből ide helyezték Marton Boldizsárt. Ez a tehetséges, kiskomáromi parasztcsaládból indult, Keszthelyen tanult, magyar–latin szakon végzett, ekkor 27 éves tanár nagy hatást gyakorolt Kereszturyra. Az első osztályban magyart 5, latint 6, szépírást 1 órában tanított, a következő évben is hetente 11 alkalommal találkozott tanítványaival. Dezsővel többször is, mivel jó barátságba került a szülőkkel, s a kisfiú bérmaapai tisztségét is ő vállalta. Majd megjárta a háborút, élményeit *Muzulmán sírokon* című, Zalaegerszegen megjelent kötetében meg is örökítette. A húszas évek elején ő egyengeti volt tanítványa néhány írásának zalai megjelenését. Már 36 esztendő, amikor 1923-ban belépett a karmelita rendbe, szerzetesi nevén, Marcell atyaként lett nagyhatású prédikátor, sikeres egyházi író. 1966-ban bekövetkezett haláláig meleg kapcsolat fűzte néhány volt tanítványához, köztük Kereszturyhoz is.

Ugyancsak 1914-ben került Egerszetre Géfin Gyula. Mindössze 25 éves, mögötte fél évtizedes innsbrucki tanulmányok, ott szerzett teológiai doktórátus. Két és fél évig a gimnázium hittantanára. Kedves, vonzó, tudós egyéniség, 1917-től Szombathelyen a szemináriumban tanár, az egyházmegye történetének írója, Savaria múltjának jeles feltárója, érzékeny művészettörténész is. A példás papi élet megtestesítője. (E sorok írója 30 évvel később, 1944–45-ben szerencsés volt gazdagabbá lenni szelíd okosságának melengető élményével.) A tanítványi kapcsolat Géfin haláláig, 1973-ig kölcsönösen tisztelő barátságként élt tovább.

Géfin utóda Pehm József lett. Nagy ambíciójú, 22 éves pályakezdő pap volt, a bevonult tanárok helyett latint tanított, átmenetileg osztályfőnök is volt. Ellentéte Géfinnek: „inkább szigorú, mint jó tanár volt. Rendet tartott,

de nem a szeretet, a tekintély, hanem a parancsuralom rendjét.” A tanítvány jellemzése ezúttal is pontos, hiteles. Nem a maradandó iskolai élmény, hanem a későbbi kultuszminiszter és az esztergomi érsek találkozásai, csendesen egymásnak feszülő törekvései magyarázzák, hogy alakja mégis megjelenik az emlékezések lapjain.

A 10-14 éves Keresztury négy háborús esztendő telt a gimnáziumban. A felsőbb osztályok, a szellemi kibontakozás, az önképzőkori szereplések, a sportversenyek időszakát már Budapesten, a Rákócziánumban élte át. Nem csoda, hogy kisgimnazista emlékei épp fél századig, 1968-ig szunnyadnak, alig jutnak eszébe. Amikor „testének szülőföldje”, ahogy szülővárosát szívesen nevezi, szeretettel hívta vissza, hajdani iskolája büszkén invitálta, akkor az iskola is, a város is „az emlék, a vágy, az ifjúság fényes földjévé” szépült számára. Anélkül, hogy közben a tárgyi hűség szemernyit is torzult volna.

1918 után csak a szőlőhegyi nyaraló maradt a család tulajdonában. A kamaszodó fiú többször is megfordult itt, gazdasági ügyeket intézendő. Ezek az 1-2 napos utak azonban nem hagytak maradandó nyomot. Kivéve 1923 júliusát, amikor az első egyetemi év után két hetet megint itt töltött. Jóképű, 19 éves fiatalember, szellemes társalgó, nem csoda, hogy a lányok körülrajongják. A szerelem is megperzseli, a múzsát Bilovetzky Rózsának hívták. Mégsem ezért időzünk e két hétnél, hanem mert ekkor és itt jelent meg talán első verse a Zalamegyei Újság 1923. július 15-i számában. Kötetben nem találtam nyomát, szerzője ne vegye rossz néven, ha 71 esztendő után idemácsolom:

BÉKÜLÉS

Ha egyszer majd örökre béke lesz,
S a kis házak a földön meglapulva
Üresen állnak és a föld ijedten,
Sírva, de rendre szokva fut tovább,
S a végtelen világ halott futói
Csak kergetik tovább a nagy időt,
Amelynek vége soh' sem lesz talán...
Ó, akkor meghal második halállal
Minden, amit öröknek hitt az ember.
Ó, meghal Dante, Berzsenyi, Homer.

Szívem békélj meg hát, tovább ne fuss.
 Vesd le az álom hímes köntösét.
 Szelid légy. Öltsd magadra a kopott
 Ruhát, a szürke köznapok ruháját.
 Csodát keressz? Hagyd! – Nézd az évszakok
 Futásában az élet változását,
 Békélj meg és légy egyszerű. Ne üzz
 Csalóka álmokat. Szeresed a jó
 Kenyérnek illatát, szakassz szelid
 Virágot és nyerd meg a lány szívét.

1923 után már csak elvétve fordult meg Egerszegen. Rokonai megfogyatkoztak, elköltöztek, ő Berlinben él, hazatérve sokféle elfoglaltsága köti Budapesthez. A régi otthont, a gyermekkor világát Gulácson és környékén keresi és találja meg. 1944 végén érkezett megint, csendben, veszélyeket vállalva, embereket mentve. Ő maga erről szinte semmi részletet nem árult el, majdhogy csak elszólásaiból következtethetünk a történetekre. „A háború vége felé jártam ott, elég nehéz ügyeket intézve, s a kórházban utoljára találkoztam Karinthy Frigyes feleségével, aki sárga csillagot viselt fehér orvosi köpenyén, s engem nyugtatott csodálatos szemében bizakodó mosolygással, hogy nem lesz semmi baj. S később, a Jánkáig tudtam követni szegény Ery-Halász Imre nyomait, aki, miután valaki, akit barátjának hitt, nem fogadta be, feladta magát a németeknek.”

A nagy világgégés után, 1945 késő őszen a vallás és a közoktatás ügyének miniszterévé nevezték ki. Szülővárosa felfigyelt e hírre, az Új Zala 1945. november 24-én közölte rövid életrajzát. Ugyane számban Baráth Ferenc, Zalaegerszeg parasztpárti polgármestere külön cikkben is köszöntötte. A meleg hangú üdvözlétből kiderül, hogy Baráth fel is kereste őt. Nemcsak azért, mert mindketten a Parasztpárt megbízásából és bizalmából vállalták tisztségüket, hanem azért is, mert a zalai polgármester – szintén e város szülőtte – bölcsész volt, versköltete jelent meg és még 1936-ban ő írta az első monográfiát Kosztolányi Dezsőről. Megtudjuk, hogy az új miniszter szívesen vette a hazuról jött üdvözléteket, örömmel beszélt régi emlékeiről. Hamarosan miniszterként is eljött, de nem politikusként, hanem szűkebb szakmája szolgálójaként. Felkereste régi iskoláját, ahol vigasztalan kép fogadta. Katonák átmeneti szállása volt itt, pusztulás, káosz. Talán e látogatásnak is része volt abban, hogy 1946 nyarán az épület a Hazahozatali Kormánybizottság gyűjtőtáborából ismét tanintézeté válhatott. A miniszter ekkor találkozott Fülöp István tanítóval, parasztpárti titkárral, aki majd húsz év múlva az egyik új

kapocs lesz a szülőföldhöz. A minisztert nagy örömmel fogadták Baráth Ferenc húgának esküvőjén is.

Ezután Egerszeg elfeledkezni látszott tudományba visszahúzódó fiáról, aki a miniszterségről leköszönve, az Eötvös Collegiumtól megfosztva alig szerepel nyilvánosan. Inkább szerkeszt, értékeket ment, kiállítást rendez, filológiai aprómunkát végez, tanulmányokra készül. Az ötvenes években, amikor *Dunántúli hexameterait* írja, gondolatban főleg Gulácson, a Balaton környékén jár. Egyetlen rövid villanásban, apjától szólván tűnik csak fel a szülővárosi emlék:

Jó bora termett
kis Zala-parti hazámban is ottan a Jánka
hűs-agyagú fia-dombján, mert jó fajt, nemes olytványt
tett csak a földbe...

IV.

1966 augusztusában a Zala Megyei Tanács néhány fiatal munkatársa *Nevezetes zalaiak* címmel kiállítást szervezett, melyen bemutatták félszáz olyan tudós, író, művész, politikus tevékenységét, akik valami módon kötődtek a megyéhez. Arcképek, könyvek, szobrok, festmények, rövid életrajzok, tárgyi emlékek szerepeltek a tárlaton. Megnyitására az élöket meg is invitáltuk: látogassanak el Zalába. Keresztury akkor nem tudott jönni, csak üdvözlétét küldhette. A következő esztendőben a Magyar Televízió beszélgetést közvetített néhány neves volt megyebélivel (Öveges József, Kisfaludi Strobl Zsigmond, Pais István, Kamondy László stb.). Keresztury személyesen nem, de előre készült felvételen mégiscsak jelen volt: Gábor Miklóssal beszélgettek a régi városról. 1969-ben a már említett Fülöp István, ekkor a Megyei Könyvtár munkatársa kereste fel az irodalmi életbe mind jobban visszatérő író. Hívta Egerszegre, író-olvasó találkozóra. Dezső bácsi feleségével együtt érkezett, a Lánykollégium igazgatónője, Felföldi Tiborné fogadta. Vele vagy hatvan érdeklődő, fiatal szempár. Ez a találkozás meghatározó, máig ható élményt jelentett számára. Leghitelesebb tanú erre ezután írt verse, a *Hazalátogatóban*:

Örvendeni árad, elönt a gyermeki emlék
s édes hála, hogy megvan még e százados otthon;
el ne ragadja – fohászkodom – ezt is a feltámadt nagy idő
forgószele, mely íme, kővel rakta ki szépen a porváros utait,

múltóbb helyre tette a Főtér egykori tarka-szegény piacát,
fölbolygatta az álmos, lassú embereket, új házakat és új
házsorokat rakott le a paraszt házára, s elhordja már
mind a nyakig nedves, penészes, vén házakat is...

Ekkor, e költemény részeként írta a bevezetőben már idézett sorokat is F. I. emlékkönyvébe.

E látogatásról mit sem tudva kérte fel Kustos Lajos, Zalaegerszeg város ekkori tanácselnöke Kereszturyt, hogy írjon előszót a város tervezett képeskönyvéhez. Ezt teljesítendő jött újra, pár napot itt töltve, ismerősökkel beszélgetve, múzeumot, falumúzeumot, könyvtárat felkeresve. Ezután készült el az előszó: *Emlékező jóreménység* címmel, s még ez évben meg is jelent. (Később, megváltozott címmel a *Helyünk a világban* kötetében is közölte: *Álmos porvárosból iparosodó középváros – Szülővárosom: Zalaegerszeg*. Az itt olvasható évszám: 1978, sajtóhiba, helyesen: 1970.) A városnak máig legszebb lírai képe, némi túlzással: Zalaegerszeg bevonulása az irodalomba.

Kustos Lajos az első találkozástól kezdve őszinte híve lett az írónak, s a vonzalom, becsülés kölcsönössé vált. Az író és a város kapcsolata ezután főleg két emberen múlt: egyrészt Felföldi Tibornén, aki időközben a Zrínyi Gimnázium igazgatója lett és Kustos Lajoson, aki még két évtizedig volt a város első embere, Keresztury szerint kissé apja törekvéseinek folytatója is. Hozzájuk hamarosan sokan társultak: művészek, tanárok, muzeológusok szép számmal. A felé áradó szeretetet látva Dezső bácsi felajánlotta, hogy a megürült szép Jánka-hegyi hajlék rá eső részét átadja a városnak, hogy a múltat őrizve váljék a művelődés új otthonává. A felújított ház a régi Egerszeg egy megőrzött darabja, benne 1978-ban könyvtár, kis kiállítás, alkotó szoba nyílt. Később Németh János keramikusművész a hangulatos verandát szép domborművel gazdagította. A göcseji témából szőtt kompozíció alján a felirat: „Otthoni táj, emléked, mint vér jár a szívemben. Keresztury.”

1980 júliusában újabb szerződés készült:

„Dr. Keresztury Dezső szülővárosa iránti ragaszkodásától és szeretetétől indítva a lakásán lévő és a jelen szerződés külön mellékletét képező jegyzékben felsorolt művészeti gyűjteményét (képzőművészeti alkotások, képek, kisplasztikák, grafikák, muzeális értékű bútorok és berendezési tárgyak, könyvek, kéziratok stb.) Zalaegerszeg város társadalmának ajánldekozza. [...] Megajándékozott kinyilvánítja, hogy az ajándékozó akaratával egyezően az ajándék tárgyait a zalaegerszegi Keresztury-házban

megfelelően elhelyezi, megőrzéséről, a kutatók számára való hozzáférhetővé tételéről gondoskodik.”

A szerződés értelmében folyamatosan számos bútor, közel 6000 kötet könyv került a házba. A könyvek közt sok-sok egyedi érték, valamint dedikált példányok, többek közt Fábry Zoltán, Ijjas Antal, Tersánszky Józsi Jenő, Baktay Ervin, Déry Tibor, Devecseri Gábor, Horváth János, Gulyás Pál, Márai Sándor, Mécs László, Mező Ferenc, Pais Dezső, Sík Sándor, Szerb Antal és mások aláírásával.

A város új vezetése, köztük Bogár Imre polgármester – maga is tanár, könyvtáros – változatlanul a jó ügy hívei, gazdái, a házat egy kuratóriumra bízták; ennek elnöke Kustos Lajos; és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság szakmai védnöksége alá helyezték. A Társaság képviselőjében Keresztury-nak az elnökségben utóda, Kovács Sándor Iván viseli gondját kurátortársaival az ügynek.

Más adományokkal is gazdagította a várost. Még a hetvenes évek közepén az apja hagyatékából fennmaradt szép néprajzi tárgyakat adta át a múzeumnak, velük a család íróasztalát, falióráját a régi házból. A megyetörténeti állandó kiállítás megbecsült kincse az az Árpád-korabeli kard, melyet fürdés közben ő halászott ki a Balaton jól konzerváló iszapjából.

Felesége halála után egyik zongoráját átadta a zeneiskolának, a másik zongora és a harmónium a gimnázium zenei életét segíti. 1978-ban Állami-díjának teljes összegéből két alapítványt létesített. Egyik felesége nevét viseli, a gimnázium kiváló zenész tanulóját tüntetik ki vele minden esztendőben. A Keresztury-irodalmi díjat ugyancsak évenként adják egy-egy versmondásban, tanulmányírásban jeleskedő zrinyistának. A díjazottak nevét felvésik egy ugyancsak általa ajándékozott szép ezüst tálra.

1974 őszén a Megyei Könyvtár szép ünnepséggel köszöntötte a 70 éves író. Gombos Kati, Vitai Ildikó, Sinkovits Imre adták elő az ünnepelt műveit, s tudomásom szerint itt hangzott el először készülő Zrinyi-drámájának, a *Nehéz méltóság*nak néhány részlete is.

1975. október 20-án Zalaegerszeg Város Tanácsa az író díszpolgárává választotta. „Zalaegerszeg Város Tanácsa [...] számba vette városunk jeles szülőiteit, akik kiemelkedően sokat tettek gazdasági, politikai és kulturális fejlődésünkért, és városunk iránt érzett szeretetüknek is már oly sok cselekvő tanúságát tették. Legkiválóbbjai között tartjuk számon Keresztury Dezső akadémikust, a Magyar Népköztársaság Zászlórendjével kitüntetett, hazánk határain túl is ismert író, irodalomtörténészt és pedagógust, aki gazdag életműve és szülővárosa iránt nem szűnő érdeklődése és szeretete alapján

– a Tanács 3/1974. számú rendelete értelmében – nagyrabecsülésünktől és ragaszkodásunktól indítva a mai ünnepélyes napon Zalaegerszeg város díszpolgárává választottuk, melynek emlékére – a tanács határozata szerint – jelen diplomával és a címmel járó díszpecsétet kiadtuk. Kelt Zalaegerszegen, 1975. október 20-án. Fendrik Gyula vb. titkár, Kustos Lajos tanácselnök.”

A város nem osztogatta könnyelműen e címet. 10 évvel korábban Pais Dezső, 1970-ben Kisfaludi Strobl Zsigmond, Kereszturyval együtt Barát Lajos, a város egy érdemes, régi építője, s azóta csak Portisch Lajos sakkozó részesült ebben az elismerésben.

1984-ben a város közönsége ünnepi ülésen, rangos irodalmi esten köszöntötte 80. születésnapján. A helybéli nyomda bibliofil kiadásban, a régi barát, Szántó Tibor tervei szerint jelenttette meg az *Állandóság a változásban* című kötetét. Iskolájába lépve az énekkar a másik barát, Doráti Antal által megzenésített versével, az *Imádsággal* fogadta. Doráti az iskola igazgatójának kérésére, ez alkalomra komponálta a zenét. A születésnapj jókívánságokért vers volt a köszönet:

Messzire vitt sorsom: más környezet, iskola, törvény,
másszerű munka, szokás, példa hatása nevelt. [...]
megnőttünk. Jó szívvel, szóval hadd köszönöm meg
hű öregeként is, hogy kebledre ölelsz.
Életet kaptam itt. Átélttem, s hogy túl is, abban
részes e föld is, az ép szellemű pannon arány,
tűrnudás, mértéktartás, miben itt nevelődtem:
Őseim, ügyvéd, mérnök bár: szőlőművelő mind:
jó latinok fiaként lettek egész magyarok:
hexameterben szólok hát, im, az itthoni tájhoz,
s pentametert mosolyog vissza reám a vidék.

Az itthoni táj most arra készül, hogy szeptemberben megint idevárja, s jó szívvel, csendes szóval, szeretettel köszöntse 90 esztendősi fiát.

A teljes Arany

Zavarba hozna a véletlen, ha megbízható forrásból értesülnék arról, hogy Csukat Nagy András nemcsak hogy élt és alkotott, de bizonyos, hogy az a vers, mely Arany saját kezű írásával maradt ránk és melyet Keresztury Dezső neki tulajdonított, igazából nem az ő, hanem a debreceni fűzfapoéta műve. Ahogyan Arany megírta, ahogyan a Szerdahelyi Kálmán színész hagyatékában talált Arany-kéziraton látható. A vers címe: „A négy jövevény”, s alatta: „Csukat Nagy András debreceni poétától.” S a vers alatt: „Szerdahelyinek emlékül ama nagy költőnek egy méltatlan tanítványa. NKörös jún. 12. 1860 Arany J.”¹ (Keresztury Dezső „Csak hangköre más...” című kötetében a dátum „jan. 12.” és a vers 4. sorából az első „érhette-é” kimaradt, a „szépiró” pedig – Arany ortográfiájában szokatlanul – hosszú „í”-vel áll.²)

Mitől támadna zavarom? Nem egyszerű megmagyarázni. Először is attól, hogy midőn éppen arra vállalkoztam, hogy Keresztury Dezső Arany-kutatásait s Arany-pályaképét méltatom, egy ilyen filológiai tévedést kellene kimagyaráznom. Lehetne persze az is szép feladat: rámutatni, mennyire *megtévesztően* Arany stílusa ütközik ki a versen, mégpedig éppen az 1860. június tájékán jellegzetessé vált szóillesztése, mondatfűzése, metaforakészlete, téma- és műfajválasztása. Szép feladat volna, bátoríthatna, hogy lehetetlen. Hisz semmi alap sincs ilyen összevetésre. Mi készült ekkor? A Széchenyi-óda. Lassan. Az Akadémia felkéréséről Csengery április 18-i dátummal értesíti, Arany április 23-án válaszol. Többek között így: „aztán az én múzsácskám – egészséges korában is – visszariadt volna ily magas tárgytól.” Toldy Ferencnek pedig, a hivatalos felkérésre, 1860. május 26-i keltezéssel elpanaszolja: „Én, ki évek óta – és bizony nem önkényes – hallgatásban *sínylek*, most írjak, és írjak Széchenyiről, amelyet *róla*, amelyet *tőlem* várnak; valóban ez elnyom, s ha akarnék is, minden sornál, melyet papirra teszek, előttem áll, semmivel sem hagy megelégednem, zaklat, üldöz, visszariaszt.” Csengerynek írott újabb levelében (1860. július 9.) megjegyzi: „A szünidőt várom, mert ihletés nélkül és szakadozva nem megy az.” Sok mindent összeolvasott, jegyzeteket készített a költeményhez és szeptember 29-re elkészült vele. Ószinte és szakavatott önbírálat nyilatkozik Tompához intézett szavaiban: „Alkalmi poéma lett biz az és nagyon meglátszik rajta

a morális késztetés, melynek nyomása alatt világrajött. Hanem legalább meg-
tettem, amit rám parancsoltak.”³ Mármost én nem ily megtevésém miatt
kerülnék zavarba, hanem azért, mert a Széchenyi-óda keresetten magasztos
és az Aranynak tulajdonított Csukat Nagy-féle(?) vers komolyságos, de ke-
resetlen stílusa között nem hetekben, hónapokban, inkább évtizedekben és
századokban mérhető a távolság. A filológus szerint *A négy jövevény* „a költő
egyik legnagyobb szabású, legmagasabbra törő versének árnyékában áll a
maga játékos, hol komoly, hol gunyoros, hol ironikusan méla hangjával.
Ugyanígy bukkan fel a *Széchenyi emlékezete* szomszédtságában még néhány
ránk maradt mondacs: a *Félmagyarság, a Cilinder*”.⁴

Zavarom oka nem az volna, hogy bebizonyosodnék az ellenkezője a Ke-
resztury Dezső által feltételezett tényállásnak. Ebből csak az következik,
hogy irodalmi vagy egyéb nyelvi szövegekkel kapcsolatban a tényállítás
fegyelmebb jogi úton folytatható le úgy-ahogy végérvényesen. Jogilag érvé-
nyesen. Hogy sem külső, sem belső kritériumokkal nem rendelkezünk soha
(elegendővel) ahhoz, hogy tényt bizonyítsunk. Ha valaki látta, hogy Arany
éppen írja ezeket a sorokat, meg is esküszik rá, semmit nem bizonyít. Lát-
hatta, de nem tudhatta, hogy Arany emlékezetből írja a másét és ezt a tényt
a vers címe alá írott közlésével meg is erősíti. A szövegkörnyezeti kapcsolódások és stílári-
s hasonlóságok pedig vajon mit bizonyítanak? Bizonyítja-e a két említett „mondacs”,
hogy ez a harmadik a sorban, s hogy ez nem olyan, mint a többi, de éppen azért?
Mert költészet, nem kell olyanak lennie. Sőt.

Zavarom oka, hogy ebből a „következik”-ből még az is következik, hogy
a statisztikai valószínűségét is csökkentené egy ilyen „bizonyosság” az
Arany-életmű hitelességének. Itt van egy költemény, melynek címe alá
Arany saját kezűleg helyezte el mint szerzőét egy ismeretlen debreceni poéta
nevét. Más esetekben ugyanígy saját kézírásában, de saját nevét alájuk írva
hagyott ránk szövegeket, illetve küldött el barátainak, szerkesztőinek stb. s
hagyta, hogy neve alatt megjelenjenek. Persze nem az Arany-életmű hite-
lességét vitatom, de nem hiszem, hogy volna szövegszerű, illetve stílári-
s „circumstantial evidence”, amelyből (ha nem „tudnánk”) bizton követke-
tethetnénk arra, hogy a *Toldi* szerzője írta *Az elveszett alkotmányt* vagy a
Katalint, *A nagyidai cigányokat* vagy a *Bolond Istókot* egyaránt... (A *Bolond
Istók* első része megjelenhetett úgy, álnéven, hogy senki sem jött rá, Arany
a szerzője, majd pedig „amikor, 1872-ben a Kisfaludy Társaság pályázatán
jutalmat nyert költői elbeszélés, *A délilábok hőse* ismertté vált, sokan úgy
vélték, ezt Arany írta”.⁵) Rémes elgondolni: mi volna, ha nem nevekhez,
életrajzokhoz kötődve maradt volna ránk a 19. század költészete? Hogyan

találhatnánk szövegekhez, szövegrészletekhez egységesítő, szövegcsoportokat strukturáló, s azokat személyekhez kapcsoló elveket? Minő mélységekig kellene kiművelnünk a szövegeken belül és kívül elérhető támpontok rendszerét, hogy némi biztonságot nyújtson az ítélethez? Hát még ami a szóba jövő személyeket illeti! Ha az úri amatőrizmus nevében még a minap is a nagy angol Gerelyhajító strómanság gyanújába keveredett, minő protokollal áll elő a Köz az egyéb retorikai és poétikai közügyekben? Rábír-e bennünket a szükség, hogy csak műveknél, esetleg csak soroknál, töredékeknél lera-gadva vázoljunk fel poétológiai térképeket az irodalomról, s még ebben is vállaljuk az örökös Bizonytalanságot, kiátkozva a Csalhatatlanságot, posztulálva a Félreértést?

A *négy jövevény* meglehetősen egyedülálló darab az Arany-korpuszban. Arany nem írta oda a cím alá, hogy „Parodia”, mint Az új magyar költő esetében. Nem is egyszerűen álnév alatti közlés. Weöres módjára nemcsak szöveget írt, de szövegforrást is megjelölt. Igaz nem oldotta fel a rejtélyt, így Chatterton vagy Thaly esete is szóba kerülhetne. Persze minek, hiszen ez magánhasználatra szánt darab volt, s a megajándékozott magánszemély, az efféléket gyűjtő színész előtt nem volt rejtély a műtárgy eredete. Mindenesetre, ha nem A *négy jövevény*ről, hanem más költeményéről derülne ki, hogy tévesen állapították meg szerzőségét, sokan kevésbé könnyű szívvel válnának meg tőle.

Íme a vers:

Négy jövevény teremtés megtalála engemet.
Azoknak lépését követtem; – nem követhetem:
Atyám, anyám parancsolt: tovább nem mehettem:
Veszedelem érté-é, érhette-é, vagy nem érhette-é?
gondolkoztam rajtok...
Azóta nem találkoztam egyikkel sem –
Találkoztam az egyikkel – Egy szépíró teremtéssel.
Több teremtés! több lakótárgyai a Heliconnak
Bús küszöbén sirató barátimnak!
Én is sírtam, zokogtam, óhajtoztam
Mikor kőfalaidhoz legyen csendesség és jó békesség.
Búsak voltak az éjszakák – Búsak voltak a párkák!
Majd ha kivirított szárazágon nyögdecselő galamb jajjai
között –
És akkor ezt mondja:
Utas megállj! ne menj tovább!...

Keresztury 1961-ben kelt írása 1963-ban jelent meg először.⁶ A most tárgyalt kérdés szempontjából az ő gondos, körültekintő életrajzi valószínűsítésénél döntőbb az, amit Arany költészetének egyik sajátos összetevőjéről állított. Ez az az összetevő, amelyet az jellemez, hogy a kántorpoézis, illetve a 18. századtól „lesüllyedt”, sőt „lezüllött” barokk poétika formakészletéből építkezett. Keresztury hivatkozik Aranynak Baróti Szabó Dávidról szóló, a Koszorú 1863-i évfolyamában megjelent tanulmányára. Arany Baróti Szabó nyers újításait, nyelve merész hibáit vonzóbbnak tartja, mint munkái harmadik kiadásának simára korrigált szövegeit. Keresztury többek között ezeket a szavait idézi: „Röviden, nyomatékosan akar szólni, olykor a fukarságig; lehány minden fölösleget, olykor a szükségest is; eltér a mindennapitól, hogy szokatlanság által újítsa nyelvét, széttördeli a közönséges, lapos szórendet, avult és tájszókat vesz fel, és újakat is csinál. Mindezt nem szorultságból, hanem teljes öntudattal.”⁷

*

Ez a „mindezt nem szorultságból, hanem teljes öntudattal” Arany egyik (félített?) költői műhelytitkáról árulkodik. („Félített”-nek vélhetjük azért, mert bár folyton él vele, óvakodik attól, hogy közhírré tegye vagy szabadalmaztassa.) Arról a nyelvi miméziszőrő, amely a nyelvi megformálás lehetetlenségeiből ered, s így alkotás. Az „özvegye – az vagy-e” rím diktálta gondolat-és verslelemény. Toldi siratójának szintén rímeredetű hűdések vagyvagyogó, elegyegyező gagyarászása,⁸ a „rejtő teremről” invenciózus inverziója, az „álta halála” és a „hulla a hulla” *allah*-t hergő háttérzenéje, s megannyi más. Amit Keresztury így fogalmaz meg (mindenki másnál pontosabban s mélyebben) *Az elveszett alkotmány* egészére: „feszengőssé teszi a forma megjátszott kényszerével.”⁹ – Keresztury *A négy jövevényt* időrendben a *Reményihez* és a *Széchenyi emlékezete* közé helyezi. Úgy látja, bennük is megtalálhatók a kántorpoézissel és Baróti Szabóval jellemzett nyelvi rétegek elemei, a merész inverziók és tömörítések. Példái a Széchenyi-ódából: „Oh, nemzetem, ha fognád elfeledni”, „S melynek halálos – úgy tetszék – elasztá”, „Mert élni hogyha nem fajulva tengés, Olcsó időnek hasztalan soka.” Mindenesetre, *A négy jövevény* artikulációját nem inverziók és efféle tömörítések jellemzik, inkább tapogatódzó, részben módosuló ismétlések („követtem: – követhetem”; „érte-é, érheté-é, vagy nem érheté-é”; „nem találkoztam egyikkel sem – Találkoztam az egyikkel”; „Több...! több...”; „Búsak voltak... – Búsak voltak”), ugrások, váratlan szó-, illetve gondolattársítások („teremtéssel. Több teremtés!”); különös nyelvtani vonzatok („kőfalaidhoz legyen csendes-

ség”); befejezetlen kijelentések („Majd ha kivirított szárazágon nyögdecselő galamb jajjai között –”); s mindvégig – jelölhetetlenül – elliptikus előadás.

Keresztury felfedezése nem egyszerűen az, hogy a kántorpoézis jelen van az Arany-életmű kántorpoézisnek szánt részében vagy rétegében. Még csak nem is, mondjuk, *A nagyidai cigányok* részleteiben vagy egészében.¹⁰ Arany idézve Keresztury sokkal mélyebb poétikai jelenlétet sejtet egy olyan, az életműbe épp hogy csak beillesztett *objet trouvé* kapcsán, amely, ha archimédeszi pontul vesszük, alkalmas az egész életmű átértelmezésére. Félelmetes jelenlét az ilyen. Keresztury tudja ezt. Már korábbi közleményében megjegyzi, ezeket a sorokat nem a tréfás klapanciák sorába illőnek tartja: „...meg vagyok győződve arról, hogy a nagykőrösi verzeset nemcsak ilyenfajta figurázó, ugrató tréfalkozás.”¹¹ Illetve: „Részegsége fátylain át józan szem figyel, s ha valami, nem a szesz hanem az életfájdalom mámora felhőzi el tiszta fényét.”¹² A minden részletében kifogástalan filológiai szakavatottsággal megalapozott tanulmány applikatív hermeneutikai gesztusa éppen e komolyság tételezése. (Retorikája is tökéletes: a záró részben már csak a szöveg *értelmezését* tekinti feltevésnek: „további vizsgálatok vagy felbukkanó dokumentumok mindig megcáfolhatják elképzeléseinket. Arany egyéniségének és költészetének egy igen lényeges vonására azonban biztos fényt vet újra a különös verzeset.”¹³)

Ami e verzesetben igazán különös: mint láttuk, dikciója az ellentéte a Baróti Szabó-idézettel mentettnek. Nem tördeli szét a közönséges, lapos szórendet, nem vesz fel avult és tájszókat, újakat sem csinál. Nyomatékosan szól, de nem röviden, „a fukarságig”, hanem ismétlésekkel. Van benne szokatlanság, de másban – nem így tér el a mindennapitól, hanem úgy, hogy tudós, papos modorban deklamál, ha tetszik, kántoros hanghordozással, szóismétlésbe, kifejezésekbe ragadással dadogó, araszoló gondolatrítmusával. (Az *Alföld népéhez* dikciójában találunk hasonlót, minden jel szerint poétikai tudatossággal alkalmazva.) Elliptikus is ez a szöveg, nem mondatbeli, hanem mondatközi kihagyással. Ami lehet gondolatugrás, de lehet (stilizált?) gondolatkihagyás. Nyelvi szabálytalansága is a feledékenysége vagy a fegyelmetlenségé; nem a mindennapi nyelv rossz ismeretéből, hanem a szóömlengetés, szónoki szájöblögetés tehetetlenségi nyomatékából fakadhat: sablonos fráziskészletének állandó felajánlkozása úgy elviszi a szólót, hogy saját hangjától ittasan nem veszi észre, nem ura egy-egy nyelvi vonzatnak – innen a „kőfalaidhoz legyen”. Ez a saját hangunktól ittasság érződik stilizáltnak a nyelvi részegültség fátylaiba gabalyodott szövegen. Mindezt Arany, ha akarta, tudta utánozni, kétség nem fér hozzá. Utánzott is hasonlókat.

Még annyit ehhez: ha Arany költészete Auerbach homéroszi-ószövetségi stílusdichotómiájába¹⁴ rendezve inkább csak az előbbihez sorolható, erre a verszetre nem a plasztikusság, hanem a bibliai létenkívüliség, csak létértelmezésre való parabolisztikus motiváltság jellemző. Az ilyen szövegek „csak azt munkálják ki a jelenségekben, ami fontos a cselekmény célja szerint, minden más homályba merül; csupán a cselekmény lényegi csúcspontjait emelik ki, ami közöttük van, elhanyagolható; hely és idő meghatározatlan és értelmezésre szorul; kimondatlanok maradnak a gondolatok s érzelmek, csak a hallgatás s a szaggatott beszéd sugallja őket; egyetlen célra irányul az egész a legnagyobb s szüntelen feszültség közepette, s jóllehet sokkal egységesebb, mégis talányos és szövevényes.”¹⁵ A szöveg észrevétlenül elegyül a CXXII. zsoltár szavaival:

Légyen a te kőfalaidban
Csendesség és jó békesség...¹⁶

Keresztury joggal látja *A négy jövevény* szövegében a „népszerű groteszk humor, az értelmetlen szófacsarás, ha úgy tetszik: az abszurditás eszközeivel élő poézis réteget”.¹⁷ Arany ebben az egy verszetben, mely azonban nyilvánvalóan nem ügyes, furfangos klapancia, egy világot fedezhetett volna fel költészete számára. Talán idegen világot. Keresztury ezt is megsejthette e szöveg jelentőségét latolván, s ez a költő-filológus vagy a filológus-költő, mindenesetre a kései költőtárs sejtése.

*

A lenyűgöző teljes Arany-pályakép persze számtalan módon, mondhatni minden ízében s egész ívében sejteti a másik hermeneutikai alany-tárgy, tárgy-alany, e másik költő értő-formáló jelenlétét. Ezért, ha tetszik mai szóval: a *dekonstruktív* kritika mesterműve ez. Alapfokon az mondható róla, hogy a szerző „pályaképen”, Németh G. Béla értő szavaival, „nem egyszerűen csak pontos szövegfeltárást, mégcsak nem is csupán minden tényezőre kiterjedő keletkezéstörténeti figyelmet értett, hanem – ha szabad mondani – a költő belső világának s a kor szellemének és lelkének filológiáját is”.¹⁸ Amit viszont én – ezen túlmenően is – leginkább hangsúlyozok: a költő-filológus érzéke Arany nyelvképzeti teljesítménye iránt. Ezt nem a „műhelyforgácsok” elétálasásával demonstrálja (bár ha megteszi, jó oka van rá, s didaktikai előnyei felmérhetetlenek), hanem szépíró tehetségével. Úgy önti tömörségükben is láttató szavakba a lehető legteljesebb filológiai háttér-

meret fedezetével igazolt beleérzését, mintha végre Arany, a nagy hallgató, kezdené a maga szintjén (s az utókor tapasztalatát is bölcsen befogadva) kibeszélni magát. Ahogy a „sodrás érzését” kiérzi s kiérezeti a *Magányban* című költeményből,¹⁹ ahogyan a *Katalin* stílusáról szól.²⁰ Vagy amit a *Mindvégig* „gejzirként igen mélyről igen magasra szökő, kristálysugárzású indításáról” mond, arról, hogyan válik „ez a lélekömlés” nyelvi eszközeivel együtt „a világirodalomban is igen ritka intenzitású önvallomássá”, miközben „Arany legszemélyesebb, legegyszerűbb, izzó lobogásában is legarányosabb s legtömörebb versei közé tartozik”.²¹ S ahogyan teljes együttérzésre, sőt együttélésre kényszerít bennünket a lelki csüggedéseiben, testi megpróbáltatásaiban oly nem közönségesen, mégis így mindnyájunk számára átélhetően gyakor volt emberrel! Nézzük például azt a szakaszt, ahol Keresztury rávezeti az olvasót, hogy „Betegsége azzal a válsággal függ össze, annak következménye, bár részben oka és jele, amelyet pályafordító határként jelöltem meg.” Szó esik hipochondriájáról, okairól, s arról, hogy „Kőrösön testi bajai is megnöttek. A legnagyobbbról, epetályogáról később lesz szó. Az igazi baj megint csak főleg a szellemi-társadalmi körülményekben talált kifejezést. Főként válságos időkben nagyon is megnőtt az érzékeny és erős képzeletű írónál gyakran megfigyelhető kettős tudat tükröződése Arany műveiben is – kiváltképp jellemző ez tréfás vagy komor önszánerképeiben s azokban a rendkívül szubjektív versekben, amelyekben önmagával vitatkozva, önmagát egyes szám második személyében megszólítva fejt ki mondanivalóját. Ezekben a válságversekben, amelyek egész pályáját végigkísérik, lesz egyre tisztább formában modern költő, ahogy látni fogjuk. Betegségének kísértetiesen hű leírását igen gyakran olvashatjuk a rokon állapotokról panaszkodó Tompához írt leveleiben.”²² E rövid passzusban nem váltakozik, hanem együtt van, beszédes együttállásban, testi-lelki válság s modern poétikai lehetőség. Másutt – s különös művészetre vall az ilyen írói kommentárok szituálása – világirodalmi, műveltségtörténeti, eszmetörténeti távlatok nyílnak meg. Például abban a részben, ahol a költői hivatás Arany gyötrő kérdésének előtörténetéről nagy ívű, a reneszánszból kiinduló eszmefuttatás tájékoztatja az olvasót.²³ Számtalan példával illusztrálhatnám, mennyire belefoglalta a szellemi életpálya képébe Arany értekező prózáját, kritikáit, levelezését, ars poétikájára, költői programjára vonatkozó megjegyzéseit, s mennyire érzékelté-érzékelte Arany elméleti és költői alkotásának összjátékát.

A fentiekén túl feltétlenül elmondandó róla, hogy nemcsak a költeményelemzés-leírás-értelmezés empátiája s expressziója a költőé, hanem alkotói részvétel is, mellyel Arany lírájának epikájában elrejtett versegészeit sorra

idézi, kijelöli. A *Bolond Istók* tiszai tájképe „mintha minden szép alföldi tájkép őse lenne, amelyet csak Markótól Tornyaiig festettek”.²⁴ A *Bolond Istók* „Szeretem én...” kezdetű három versszak: „Valóság és jelkép, szó és zene, részlet és egész ilyen kivételesen tömör, tiszta és fénylő egységét később sem múlta felül soha Arany.”²⁵ Ugyanilyen egészekként emeli ki a *Buda halála* „Ébredj deli hajnal...” kezdetű (témaösszegezéssel egészévé tett) hajnal-himnuszát,²⁶ „rágalomáriáját” („Mint szellő ha fogan...”)²⁷ és „a nők rajzának teljességét” („Szép reggel az asszony...”)²⁸. Különösen figyelemre méltó a *Toldi szerelme* nagy fényerejű lírai egészeit elénk állító idézetek (pl. Rozgonyi siratója²⁹) között az az idézet, melyben – közbülső versszakokat kihagyva(!) – a hatodik ének 9. és 14. versszakainak részeiből egyetlen gesztussal a maga lábán megálló lírai darabot *alkot*:

Szeretni, szeretve megimádva lenni,
S nem tudva, bosszúból szív gyilkosa lenni,
A kicsit is bánni, mi az elmúlté lett:
Hát még az egész nagy, irtózatoss élet!...

Már földi reménye idealant romban:
S elveszve hitét az örök irgalomban...?
Gyötrelmes az élet, a halál rettentő,
Maga egymagában viadalmas kettő.

A sajtóhiba („elveszve” „elvessze” helyett) nem csökkenti a hatást.³⁰

Ez valódi „dekonstruktív” részvétel az eredeti szövegek szigorítottan strukturalista „szoros olvasásában”, ennek megfelelő átrendezésében és újraalkotásában. (Történetileg már korábban megkezdődött egy ilyen elekción, s különösen határozottá vált, amikor Illyés Gyula a Nyugat 1932. évi megemlékezései sorában csak a *Bolond Istók* „Szeretem én...” kezdetű részét tudta eleven Arany-líráként megjelölni.³¹) Ma már szinte természetes az a gesztus is, ahogyan Keresztury szisztematikusan kiemeli az Arany-líra modern lehetőségeit sejtető *groteszk* mozzanatok. Nemcsak kései rövid, magánérdekűnek szánt darabokat említ ekként, hanem a korai lírájából is felidézi azokat a hideglelős képeket („emberlábat abban” – *Télben*;³² a halott szájában kizöldült búzaszál), amelyek révén Arany „a múlt kényszerű barbárságának átélésében és megmutatásában” huszadik századi típusú „tragikus nagyvonalúságig” juthatott volna³³).

*

A Baróti Szabó-féle stílustípus emlegetése megsejteti a 19. századi líratörténet poétológiai szempontú megírásának egy érdekes lehetőségét. Azt, hogy ennek az örökségnek a nyomában nemcsak Arany verszenéjének kakofonikus-mimetikus hajlamait vehetnénk számba, hanem az örökségnek azt a másik osztatát is, amelyről ritkábban esik szó. S ez mintha pontosan azon a „homéroszi-ószövetségi” stílustipológiai felosztássíkon képződött volna, amely a távlatokat tekintve, ha voltak ilyenek, alighanem eleve az elvetélt kísérletek alagsorába lejtözte *A négy jövevény* hangvételű darabokat. Ez a dikció, a képpalkotás, a retorizáltság módjait, kortársi és diakronikus rendszereit felderítő vizsgálat még várat magára. De a poétológiai fejlődés(?) vonalak huszadik századba ívelő sorában Keresztury már az 1967-ben megjelent könyvében megjelölt egyet, Arany felől indulva, melyet a legújabb térképezők döntő fontosságúnak tarthatnak. Regisztrálja ugyanis az Arany-líra dialogizáló hajlamait: „Arany egyre inkább saját magát ábrázolja, szemléli, szólítja meg valami különös, szemérmes, elszemélytelenedésre és teljes lírai kitarulkozásra egyformán vágyakozó lelkiállapotban.”³⁴ Vagy: „A költői szerepével vívódó én-életképekben tanúi lehettünk azoknak az erőfeszítéseknek, önkéntelen remekléseknek, amelyekben ez a tudatkettőződés teljes világossággal megjelenik.”³⁵ Ugyanakkor azt is megmutatja, mennyire nem élt Arany az ilyen, alkatából is következő formanyelvi lehetőségekkel: „Amit az én válságának nagy lírikusai a század második felében már szinte az anyanyelv természetességével használnak – hogy ezt a már-már tudathasadásig fokozódó én-kettőzést önmagukat második személyként megszólítva juttatják teljes érvényre –, Aranynál egyelőre csak néha-néha – például a *Balzsamcseppben* (1857), a *Kies őszben* (1860) – bukkan fel.”³⁶

*

Nos, ez az Arany-kép, melyben még az empatikus elhallgatásoknak is konstruktív szerepe van („hallani vélem a költő tiltó szavát”³⁷), magáéul követeli *A négy jövevényt*. Megalkotja magának önnön negatívjából, visszképéből, antianyagából, a kontextus sokszoros egészének növekedéstermészetéből egy hologramlemez jeleinek másléteként. Nélküle nincs már teljes Arany, s ha valaki megfoszt tőle, Arany teljességétől foszt meg bennünket. Egyáltalán nem csak attól a két lapnyi terjedelemtől, mellyel a pályakép pályarészébe ez a vágány becsatlakozik.³⁸ Ez a poétai teljesség olyannyira egy, hogy ha mégis bekövetkeznék az az amputáció, még majd sokáig belénk nyilall, tűnődésre készít bennünket a (képzelt? igazi?) fantomfájdalom.

- 1 Vö. KERESZTURY Dezső, *Arany János egy tréfás költeménye – A költő játékos kísérleteinek kérdéséhez* (1961) In: Uő, *A szépség haszna. Tanulmányok*, Szépirodalmi, Bp., 1973, 97–110.
- 2 KERESZTURY Dezső, *„Csak hangköre más” Arany János 1857–1882*, Szépirodalmi, Bp., 1987, 305–306.
- 3 ARANY János *Összes Művei*, sajtó alá rend. VOINOVICH Géza, Akadémiai, Bp., 1951, I. k., 512–514.
- 4 KERESZTURY Dezső, *A szépség haszna*, 110.
- 5 KERESZTURY Dezső, *„Csak hangköre más”*, 492.
- 6 KERESZTURY Dezső, *Arany János egy ismeretlen tréfás költeménye. A költő játékos kísérleteinek kérdéséhez*, OSzK Évk., 1961–1962, Bp., 1963, 244–252.
- 7 KERESZTURY Dezső, *A szépség haszna*, 105.
- 8 „Itt vagy, *enyim* vagy hát én egyetlen-egyem!
Hült poraid közzé óh hadd elegyedjem!”
Toldi szerelme, VI. 81.
- 9 KERESZTURY Dezső, *„S mi vagyok én...” Arany János 1817–1856*, Szépirodalmi, Bp., 1967, 119.
- 10 Vö. *i. m.*, 305.
- 11 KERESZTURY, *i. m.*, 185.
- 12 Uo.
- 13 *i. m.*, 110.
- 14 AUERBACH, Erich, *Mimézis. A valóság ábrázolása az európai irodalomban*, Gondolat, Bp., 1985, különösen: 5–26.
- 15 *i. m.*, 13–14.
- 17 Uo.
- 18 ItK, 1984, 759.
- 19 KERESZTURY, *„S mi vagyok én...”*, 125.
- 20 *i. m.*, 318–325.
- 21 KERESZTURY, *„Csak hangköre más”*, 587–588.
- 22 *i. m.*, 68–69.
- 23 KERESZTURY, *„S mi vagyok én...”*, 277–280.
- 24 KERESZTURY, *A szépség haszna*, 18.
- 25 *i. m.*, 343.
- 26 *i. m.*, 378.
- 27 *i. m.*, 380.
- 28 *i. m.*, 372–373.
- 29 KERESZTURY, *„Csak hangköre más”*, 420.
- 30 *i. m.*, 418.
- 31 Az Arany epikájából merített „idézet-líráról” I. cikkemet: *Literatura*, 1994. 44–72.
- 32 KERESZTURY, *„S mi vagyok én...”*, 17.
- 33 *i. m.*, 23.
- 34 *i. m.*, 250.
- 35 *i. m.*, 338.
- 36 Uo. L. még: 22. jegyzet.
- 37 KERESZTURY, *„Csak hangköre más”*, 71.
- 38 *i. m.*, 304–306.

Az esszéíró

Hogyan kellene élni? Önmagunkban őrzött, jobbik énünkhöz méltón, *kifelé*, vagy a világból csak átszűrte hatásokat engedve magunkhoz, *befelé*?

Talán úgy kellene élni, véltem egykor, mint a jó öreg Thomas de Quincey, a vén ópiumevő, mély völgyben, kis, fehér falú házban, amely körül mindig virágozik valami, télen pedig, a legfagyosabb, legdermesztőbb zimankó idején jól befűtött kandalló mellett, hangulatfényben üldögélve, a tűztér előtt süpedező szőnyeg, csukott zsaluk, s a függönyök súlyos ráncokban terülnek szét a padlón. A boldogság, úgy képzeltem, teástálcával lép be szobám ajtaján, a szellemi ember legkedvesebb italával. Thomas de Quincey, saját bevallása szerint este nyolctól reggel négyig egyfolytában teázott, ezt különösen vonzónak találtam.

Így álltak a dolgok 1983-ban, amikor de Quincey könyve, az *Egy angol ópiumevő vallomásai*, Tandori Dezső fordításában megjelent. Nemsokára más ügyek kezdtek foglalkoztatni, angliai kúriám teaszobájának gondja valahogy háttérbe szorult. Az esszéről viszont továbbra sem mondtam le. Keresztury Dezső tanulmányainak akkoriban kiadott új válogatását, a *Helyünk a világban* kötetet illő tisztelettel, kellő távoból szemléltem, mint általában a nem elsődlegesen irodalmi tárgyú gondolat kísérleteket. Aztán mégiscsak felkutatam az 1973-as *A szépség hasznát*, s az 1970-ben, számomra a történelmi régmúltban publikált *Örökséget*, íróportréi gyűjteményét, máig a mértéket, az 1988-as *Kapcsolatok* után is. A Keresztury-esszék eredetét, jelentőségét azonban csak azóta sejttem, midőn magát az esszéírót, művei folyamatát tárgyamul választottam.

A jó esszé egy hörpintésre fölhajtható, azonnal hat. Néhány évi tanulás, érlelés után szinte egy lélegzetre meg lehet és meg is kell írni. Gyors, tömör beszédmód, semmi terjengősség, melázás-lírázás. Pedig sokműfajú alkotóról lévén szó, aki ráadásul költő is, igencsak indokolt lehetne a lírává oldódó fogalmiság. Műfajváltó irodalmárról egyébként azért is nehéz írni, mert az értekező óhatatlanul azzal küszködik, hogy állandóan a *másik* műfaj jelenlétét keresi minden megnyilvánulásban, s így igazán sohasem talál vegytiszta írásokat. A Keresztury-esszék olvasásakor nem fogott el ilyen érzés. Esszék

a javából, nem érzelmős vallomások, nem képes beszédű „metaforitiszek”, hanem világos fogalmazású, átlátható rendszerré bővülő alkotások.

Elvont feladatként nézve, eléggé hálátlan munka esszéíróról esszét írni. A vállalkozásban az egyik fél mindenképpen alulmarad, a legcsekélyebb versenyszellem nélkül is. Számomra legfeljebb az nyújthat enyhítő körülményt, hogy élő klasszikusról írok, hevenyészett megjegyzéseim nyomába sem érhetnek az egészek. Tárgyam mélysége, korszakossága rendre öszszefogottságra int. Nem azon töprenkedem, mi az esszé, hanem azon, hogy milyen a Keresztury-esszé. Így a kérdés pontosabb, de rögvest bonyolultabb is. S különösen nehéz olyan művésztől esszét írni, aki már pályáját is az esszétörténetről szóló esszével kezdte. Keresztury Dezsőnek 1928-ban jelent meg *A nemzeti klasszicizmus esszéirodalma* című tanulmánya. Bevallhatom, mert most már nem így van, az utólagos beismerés bátorságával, hogy évekig riasztott ez a cím. Tudtam, persze, Horváth János-i eredetét, s azt is, hogy éppen tárgyam, az esszéíró Keresztury az, aki oly sokat tett azért, hogy legpontosabb jelentésében és jelentőségében lássuk Horváth János meghatározását. Mégis, talán túl kezdő voltam, izgága, bohó, minden érdekelt, csak a klasszicizmus nem. Tiszteltem nyugodtságát, hódoltam kiegyensúlyozott, arányos felépítése, szigorú szabályai előtt, de lelkesedni nem tudtam érte. Miért, miért nem, megmondani ma sem tudnám. S még inkább távolított a „nemzeti” jelző, mely egy időben szinte egyenlő volt a vidékiessel, maradival, máskor az „igazi magyarság” gerinc-feltételeivel, melyeket egyes önjelölt hivatottak kívántak megszabni, ki a magyar és mitől magyar a magyar. A kettő együtt – nemzeti és klasszicizmus már inkább foglalkoztatott, de megfajtése még reménytelenebbnek látszott.

Több ez, mint klasszicizmus, vagy kevesebb? Ha nemzeti, miért nem magyar? Hiszen nem magyar klasszicizmusról van szó, hanem nemzetiről. Irodalmon kívülnek véltem ezt a megközelítést, szemben az én abszolút irodalomeszményemmel. Azzal az elképzeléssel szemben, hogy irodalmat, irodalmi jelenséget csak irodalomból, saját belső törvényszerűségek alapján szabad magyarázni. Az irodalmi szöveg az elsődleges, az egyes korok írásos emlékei adják egy korszak szellemét, nem pedig politikai, ideológiai vonatkozások.

Horváth János és Keresztury Dezső természetesen már régen hirdették azt, ami bennem ködös, össze nem rendeződő nézetek esetlegességeként élt: az irodalmár fő szempontja csak az irodalniság lehet. De húzódozásra készítetett a nemzeti klasszicizmus fogalma mögött rejlő magatartás, a kulturális örökség gondozásának hangsúlyozása is. Ennek a szemléletnek alapvető megnyilvánulása a hagyományörzés. Mintha teremteni nem, csak őrizni le-

hetne, mintha bármiféle új csak merő hiúság lenne, s a legtöbb, amit tehetnénk, az örök értékek becsomagolása lenne. Mi más taszíthatna jobban éppen csak tájékozódó, siheder esszéistát, mint az őrzés avatag lehetősége? Az írásgyakorló, ha nagyon fiatal, úgy érzi, teremteni született, sohasem-volt felfedezéseknek van értelme csupán, ha van egyáltalán valaminek. Kereszturyt, Horváth Jánost tanulmányozva végre kiderült számomra is: a nemzeti klasszicizmus mást is, többet is jelent. Nemcsak magát az irodalmi tudatot, nemcsak ízlést, hanem – mint az esszéíró erre rámutat – erkölcsöt, etikumot is.

Az irodalom nemzeti jellegét már nem a nemzeti politikumban, nem a tárgy nemzeti mivoltában, vagy akár a hazafiasság hangoztatásában látja ez a szemlélet. Ízlésben, műformában, esztétikumban magyar, azaz más etnikummal össze nem téveszthető. Nem nagyobb, dicsőbb, jobb, csupán egyedi jellemzőket birtokol. Itt már felderengett valami a másoktól annyszor emlegetett tartalmakból: nemzeti érzés, nemzeti fejlődés, nemzeti ízlés, nemzeti klasszicizmus. De továbbra is idegenkedtem mint túlzásokra hajlamos, szalmaláng-lélek a Keresztury-eszménytől, melynek fő vonása a klasszikus mértéktartás. Visszafogott indulatokat, óvatosságot, diplomáciát, felesleges aggályoskodást éreztem ebben. Míg aztán, némi szójátékszerű értelmezéssel, magam is rájöttem a klasszikus mértéktartás előnyeire. Szorosabb olvasatban a klasszikus mértékek, metrumok megtartását is jelenti ez. Elemi hagyományt kapcsolva a jelen áramába, nagyfokú tudatosságot feltételez. Nemcsak az egyes ember életében, hanem tágabb összefüggésben, társadalmi értelemben is megköveteli a tudatosságot. Személyes önismeretet és nemzeti önismeretet igényel. Zrínyi, Berzsenyi, Arany, Ady, Babits törekvéseit idézve nyomban helyére kerül a sokat vitatott „nemzeti” jelző. Zrínyi helykeresése, Berzsenyi nemzetostorozása, Arany önemésztő húsége eszményeihez, Ady megsemmisítő, vitriolos leleplezései, Babits féltő, kis országot óvó felelőssége. S nemzeti klasszicizmus irodalmi vetületben is: Zrínyi felkiáltásai, pazar körmondái, Berzsenyi magasan szárnyaló, egyenletes ódái hangja, Arany látszólagos dalszerűségéből is átremegő fájdalma, modern érzékenységű versbeszéde, Ady kíméletlen szimbólumai, kérdéseinek stilisztikája, Babits szaggatott és mégis elsimuló lélegzetvételei, az „édes haza” poetikája.

Középről nézvést tartalmassá válik a nemzeti klasszicizmus elmélete, legnagyobbjaink műveiben megtestesülő eszméje. S aligha véletlen, hogy az előbb említettek – kiegészítve a sort Gyulai Pállal, Kemény Zsigmonddal, Péterfy Jenővel – a nemzeti klasszicizmus esszéirodalmának is jeles képviselői. Gyulai Budapesti Szemléje annak a műfajnak a fellelője, melyben ötvöződik a kritikus, a tudós, a művész szemlélete, maga Gyulai mindhár-

mat egyesítette. Kemény, aki a környezet részletes kidolgozásán túl az eszmék háttérrajzát is felhasználja hősei lélekábrázolásához, a lelkiismeret harcosait festi egy-egy jellemző vonással, de az egész egyéniséget megvilágítva ezzel. Péterfy, önmagát keresve esszéiben, nyilvános gondolkodásaiban is, céljául tűzte ki az egyéni élet mind megközelítőbb tökéletességét, s messze kiemelkedik kora kicsinyes zajongásaiból. Péterfy törekvése, a tiszta, megalkuvástalan életstílus kialakítása, az életműbe átszüremkedő magatartás iskolapéldája. Az irodalmi folyamat tudatossága mellett az irodalmi létmód komolysága is polgárjogot nyer. Az a felismerés, hogy az irodalmi kifejezés mikéntjében a lényeg rejtőzik. Az, hogy a megszólalás hangneme, a műalkotás megformálása: létkérdés. Az alkotás iránt érzett felelősség az egyes mű értelme. A magyar költészet és a klasszikus kultúra kapcsolatát vizsgálva – a *Helyünk a világban* lapjain – az esszéíró éppen azt emeli ki, hogy Virág Benedek számára a vers nemcsak művészi játék, hanem erkölcsiség hordozója is. Berzsenyi felfogásában az antikvitás nemcsak kulturális élmény, hanem erény is, az „emberméltóság s az életteljesség közvetlen mély megtapasztalása”. Az irodalom nemcsak egy nemzet öntudatának kifejeződése, hanem az élethelehetőségek közötti választásban is eligazítóul szolgálhat. Sorunkon változtatni gyakorta nem tudunk, olykor egy nép, egy ország sorsa is mások, nagyobb hatalmak kezében van. De belső életünk, lelki-szellemi azonosságunk csak a miénk, önmagunk alakításáért, válaszainkért mi felelünk. Jellemünk a saját kezünkben van. A stílus fegyelme, a beszéd fajta kiválasztása és szinten tartása erkölcsi erőt, állhatatosságot is jelez. Menedék, igazi haza így az irodalom, a kultúra, „Haza a magasban”, ahogy a nemzedéktárs Ilyés vallotta, „szívekben megőrzött haza”, ahogyan Keresztury nevezi. Az a mély élményréteg, melyet léleknek, szívnek, kedély- vagy élményvilágnak hívunk, az, amelyet az esszéíró mindig erkölcsi elkötelezettségnek tartott saját legjobb énjéhez. E virtuális én ébredésének, legszebb képességeink folytonos megcélzása, a Németh László-i „oromtermészet” igényének felkeltése a klasszikus alkotás mellőzhetetlen tulajdonsága.

Örökségvállalás, hagyományörzés? Talán mégis a legtöbb, amit tehetünk. Akarva-akaratlanul sem lehetünk mások, mint ami évszázadok tapasztalatából észrevétlenül belénk ivódott. Nemcsak a legszebb feladat tehát örökségünk átadása, közvetítése, hanem egyedüli lehetőség, objektív tény is. „Nem magad nyomát veded: csupa nyom vagy / magad is, kit a holtak lépte vet” – figyelmeztet posta-szerepünkre, meder-képességünkre Babits. Ezt a felismerést saját sorsába emelte az esszéíró. Azok a kérdések, melyeket esszéiben fejteget, első tanulmányában mint szemléleti alapvetésben, mind megtalálhatók. Helyünk a világban, magyarság és irodalmiság, nemzet és

emberiség, egyén és hagyomány kapcsolata mind ebből az érdeklődésből fakad. Az esszéíró roppant tudatossággal dolgozza ki azokat a tételeket, amelyeket indulásakor előlegezett. Kevés az olyan szerves építkezésű pálya, mint Kereszturyé. Babitsról, Kosztolányiról, Móriczról a tanítvány és a szemtanú hitelével vall. Még alkalmoszerűen született írásai, kritikái, ünnepi beszédei is ennek a nagyszabású programnak a beteljesítői. Mint a periódusos táblában, ahol a szabadon hagyott, üres rovatokat előbb-utóbb betölti a felfedezett, odakívánczó elem, a Keresztury-esszék is úgy kerülnek helyükre az életmű rendszerében. Zrínyiről, Berzsenyiről, Keményről szóló esszéiből bontakozik ki az esszéíró arca, hogy az élete témájaként választott Arany-kutatásokról ne is beszéljünk, eljárásából, alkotómódszeréből egyénisége, nézeteiből jelleme. Az esszéíró, akinek művei a legteltesebb összhangban állnak egyéniségével, nemcsak írja, hanem éli is műveit. Amit ő írt Péterfyről, mint-ha magáról írta volna: „Egyéniségének, művészetének legfőbb vonása az a finom tartózkodás, melynek következtében ő, különösen egyre durvábbá váló korunkban, az igazi és a lélek mélyéből fakadó előkelőség egyik csodálatosan szép példája.” Még akkor is igaz ez, ha az esszéíró egyben közéleti ember is, hajdani miniszter, legendás kollégiumigazgató, tudós társaságok tagja, egyetemi tanár, hallgatóságát lebilincselő előadó. Akárcsak Adyét, az ő munkásságát is jellemzi, hogy nemcsak „gyönyörüket” akart írni, hanem emberi lelkek, magatartásformák megváltoztatásáért is harcolt. S eközben – mert lehet így is – sohasem tett erőszakot anyagán, mert mindig önelvű törvények szerint tárta fel azt.

E kifinomult anyagszerűségből természetes módon következik a műves nyelvi kifejezés fontossága. A kimondott szó személyes felelősség és társadalmi ügy az esszéíró számára. Ezt tartja szem előtt, amikor Kosztolányi nyelvművelő tevékenységét értékeli. Emlékeztetve arra, hogy az író közege, a nyelv, egy közösség legnagyobb élő alkotása. A nyelvművelés, a nyelv szolgálata ezért a közösség szolgálata is egyben. Kritikai mikroszkóp alá véve Móricz könyvét, az *Erdély-trilógiát*, vitatható pontokra mutat rá, de meghatározza a szerző *legmóriczibb* jegyét is. Téveszthetetlen érdemként jelöli meg a tökéletes irodalmiság megvalósulását. Más történelmi regények összeállítóitól az különbözteti meg Móriczot, hogy „a beszéddel való jellemzésnek nincs irodalmunkban még egy ilyen mestere”. A szókinccs gazdagsága, a stiláris árnyaltság az egész műnek egységes alapszint ad, varázsos légkört teremt, s „eleven életre kelti a múlt pihenő világát”.

Az esszé nyelvezete éppúgy elsőrendű az esszéíró számára, mint gondolkodásának tisztasága, mondatainak világossága, állításainak egyértelműsége. Az ő példája is bizonyítja, hogy a gondolkodás tisztasága nem okvetlenül

egyszerűsítés, a világosság nem okvetlenül szárazság, az egyértelműség nem okvetlenül szürkesség. Sőt, maga is gazdagítja a magyar esszét ritkán használt, elfeledett szavakkal, találó jelentésváltozatokkal, helyettesíthetetlen árnyalatokkal. Különös, szokatlan szóválasztásainak hangulatfestő értéke van, szóalkotásainak pedig a legpontosabb kifejezést magába sűrítő érvényessége. Ady-értekezésében említi, hogy a félelmetes őselmények, igazságok kimondása mellett időnként „felpiperézett semmiségeket, kiürült közhelyeket is” felfedezett a költő, majd hozzáteszi: „Lehet, persze, hogy az egykor égető igazságok csak napjainkra lettek lappáliák.” Ez a régi, bizalmas németsegből előhúzott szó, a *lappália* felér egy külön bekezdéssel. Hiszen írhatott volna helyette csekélységet, jelentéktelenséget is az esszéíró, de ezzel a szóval minősíti – nem Ady igazságait, hanem napjaink cinikus, fölényes okoskodását. Szóválasztása az önirónia eszköze itt. Móriczról és Schöpflinről szólva, úgy idézi a megelőző nemzedék két nagy öregjét, hogy közvetve a stiláris hangfekvéssel jellemzi őket. Kortársait és önmagát is kívülről láttatva, egyúttal a két „apáról” is szemléletes képet fest. A fiatalok vitatkozó, egymás kiabálásába vágó zajongásában Móricz és Schöpflin nagy lelki nyugalommal vettek részt, hallgatólagosan csupán, szabad folyást engedve a szapora beszédnek, írmás tereferének, „csak néha szóltak bele a csatarába”. Úgy válik a képzelt igazságaikat még hadarva, izgatottan szavaló fiatalok társaságában az idősebbek tapasztalata a sokat megéltek nyugalmává, mint a körülöttük dúló, lángoló hitviták zsvajgó *csatarává*. Ők már tudták, amit az ifjak még nem, de majd a saját bőrükön fogják megtanulni: lényegeset mondani megfontoltan, kevés szóval is lehet, csakis úgy igazán. Az öncélú verstani feladványok képviselői kapnak elegáns oldalvágást, s a metrumszámláló ritmizálást illeszti helyére, amikor a verstan mindenhatóságára esküdőket baráti bensőségességgel „ritmistáink”-nak kereszteli. Szokatlannak ható szóképzése élénkítő, tömörítő stiláris eszköz. Egy Ady-verset elemezve a refrén szerepét, az ismétlődés természetét magyarázza – nem is magyarázza: megelveníti egy sajátos szóalkotással. A refrén szava „mindig teltebben, fokozottabban, riadalmasabban” hangzik fel. Vélhetnének szövegyülésnek ezt az alakot, a *diadalmasabban* és a *riadtabban* kereszteződésének, de nem származtatása perdöntő ezúttal. Minden egyéb fejtegetés helyett, megérezkítve jelöli a refrén felbukkanásának, egyre bővülő jelentésének képzetköreit. A *mellékmondat védelméről* szóló tanulmánya, mely az alárendelő mondatok szükséges használatáért érvel, valósággal nyelvi sziporkák tárháza. Nemcsak azt a hiedelmet leplezi le, hogy nagyarosság és tőmondatosság egyet jelent, hiszen a tőmondat önmagában sem nem jó, sem nem rossz. A részleteket megvilágító, mellékes mozzanatoknak teret engedő mellékmondatban vi-

szont „legtöbbször a lényeg bűvöcskázik figyelmünkkel”. A köznyelvi „bűjőcskázik” helyett a népies *v-s* változat használata kimondatlanul is igazolja, hogy a természetes észjárás számára egyáltalán nem idegen a magyarban sem az alárendelés, hol a részletekben lapuló lényeg bűvöcskázik. Az alárendelő szerkezeteket csak azok látják bonyolultaknak, kuszáknak, akiknek nincs érzékük a „kifejezés hajlatossága” iránt. Ebben a saját képzésű „hajlatosság”-ban a mondanivaló árnyalatait, az árnyalt előadás igényét őrizi az esszéíró. Teremtett szava a gondolkodás hajlékonyságának szükségességét, a pontos, ám színes, érzékletes kifejezésre való hajlamot is magában foglalja. Akik nélkülözik a „kifejezés hajlatosságát”, talán kevés bennük a hajlam a pontos kifejezésre, a kifejezés pontosságára. Ma a szabadság „némileg egyet jelent a nemzeti öntudatosodással, az érzületi védekezéssel, a magyar indulatok felszításával” – írja még mindig a mellékmondat védelmében, annak csattanós cáfolatául, hogy a mellérendelő szerkesztés az ősi magyar erények közé tartozna. Ez a régies, szépirodalmi stílusrétegből átemelt szó, a *magyari*, pusztá jelenlétével megsemmisíti a buzgó nemzetnevelők egész magyar sorsbölcséleti rendszerét.

Csupán néhány, szinte véletlenszerűen kiragadott példával kíséreltem meg szemléltetni az esszéíró művészetét, nem is elsősorban gondolatrendszerének teljességét, sokkal inkább beszédmódjának hogyanját, az esszéíró esszéírását. Be kell vallanom, olvasás közben végképp rabul ejtett Keresztury egyik módszere, az ősrégi esszéista fogás, amely jó hatásokkal alkalmazható az érdeklődés lebilincselésére. A kis tények, apró megfigyelések felhasználására gondolok. Esendő mozzanatokkal, jelentéktelennek tűnő életrajzi adatokkal emberközébe hozza hőseit, mondandója tárgyát. Ez a klasszikus megoldás is élteti esszéit. Különösen akkor lettem híve, mikor Szerb Antalról, társáról az esszéíró nemzedékben azt jegyezte fel, hogy Tónika még jóismerősei közt is „alig leplezhető unottsággal lézengett”. A parányi megfigyelés hű képmása a mindenkori filoszoknak, nem is a tükröt átkoztam érte, mindjárt még jobban megszerettem, ahogy magunkat is, másokat is hibáinkkal együtt szerethetjük igazán. Schöpflin Aladárral kapcsolatban pedig – kései és méltatlan utódként – döbentett meg a könyvekben élő literátortermészet méterekben mérhető megrögzöttsége. Schöpflin egész munkásságát, célszerű gondolkodását jellemzi, hogy fővárosi lakosként szinte alig mozdult ki a pesti belváros déli részéről, az Egyetem utca, a Ferenciek tere, a Károlyi-kert, a Magyar meg a Királyi Pál utca által határolt területről. Itt volt szűk, puritán hivatali szobája a Franklin Társulat székházában, itt keresett lakást is, s itt volt kedvenc kávéháza, a Centrál, személyes munkájának és asztaltársaságának színhelye. Minden egyéb kísérteties hasonlóság nélkül a magam rossz

szokásaira, kényelmességére, környékhez ragaszkodó rigolyáira ismertem a két irodalmárt felidézõ emlékekben. Keresztury Dezsõ esszéi a páratlanul gazdag tárgyismeret és a nagy ívû, korszakokat átfogó látásmód iránti ámulaton túl megajándékoztak a magamra ismerés örömeivel (amelybe azért némi bú is vegyült), egy ezredvégi magyar filosz öntudatosodásával, ha szabad ezt mondani; egyszóval az életmû kulcskérdésének vélhetõ – csipetnyi – önismerettel. Egyéniség és szabadság összekovácsolt kettõssége Keresztury Dezsõ legfõbb értéke, jegyzem fel magamnak. S még valamit.

Annyi más *tanulás* mellett esszéi hozzásegítenek nemzet és magyarság kérdéseinek világos válaszaihoz, a haza és a „szívekben megõrzött haza” mibenlétének megértéséhez, kultúránk, lehetõségeink, kötelességeink tudatosításához. Ars poetica-értéke van, hogy az esszéíró többször idézi Zrínyi gondolatát: elfutni nincs hova, mert Magyarországot sehol másutt meg nem találjuk, „az mi nemes szabadságunk az ég alatt sohun nincs, hanem Pannoniában. Hic vobis vel vincendum vel moriendum est” – ilyen egyszerű ez és ennyi az egész. Pátosz nélkül, ilyen magától értetõdõen kellene tudomásul venni a hazaszeretet és hazafiság kényszerét, azt, hogy úgysem tehetünk mást, mint maradunk. Nem érdem ez és nem is átok, egyszerű adottság, amellyel élni, s amellyel használni azonban kötelesség.

Lépegetek a hídon, könyvtárból jövet, ha olyat olvasok, ami megragad, átgyalogolok a hídon (egyre ritkábban), fejemben készülő mondatok, szemem előtt Keresztury-kötetek címei. Egész nap olvastam, félúton vagyok, s arra gondolok, késõ van, jó lenne már hazaérni. Nézem a Dunát, mégis megállok, elmosolyodom. Hazaérni? Hiszen nem otthon voltam-e mindvégig?

A történelem kritikája egy arcképvázlat ürügyén Keresztury Dezső „N. L.”-epigrammája

A verseknek is van sorsuk. A mi tájainkon egy-egy vers akár forradalmat is kiválthat. Nem is egy példával élhettem, amikor a tel avivi Bar Ilán Egyetem hallgatósága nekemszegezte: – Jó-jó, hogy a költők milyen versekkel tiltakoztak 1944-ben, de fegyvert ki fogott a megalázottak védelmére? Válaszoltam, hogy errefelé, minden iskolás így tanulja: a vers fegyver. És költőink, legtöbbször, jól is használták ezt a fegyvert.

Ugyanakkor a verseknek másfajta sorsuk is lehet. „És bújunk érte, mint az üldözött” – ezt is megteheti a vers. Nemcsak az, amelyik kívülről, az emigrációból szól hozzánk, de az is, amelyik itthon készült, sőt – költője ügyességéből – még meg is jelent. Egy ilyen versről szeretnék most néhány szót ejteni. Egy versről, amelyet még a barátok sem igen jegyeztek. Nekem feltűnt, gratuláltam is olvastakor szerzőjének, aki felcsillanó szemmel, de óva intett: inkább hallgassak róla. Eltemettük magunkba, alig találtam meg, hogy végre méltó helyén-értékén csillanjon fel. Most már a vers is ragaszkodott rejtekéhez. Az 1982-es *Pásztor* című kötetben jelent meg két epigramma, egy cím alatt: *Két arcképvázlat*. A második az említendő darab:

N. L. némán lett nemzeti halott;
Siremlékírást így fogalmazott:

Egyebet nem akartam,
Csak igazságot az eszmezavarban;
tudtam, nem szépségem, de igazam van.
Mikor azt hittem, meg is írhatom
az igazságot szabadon:
megsúgták, mi kell. Így hát végül
a hallgatást választám menedékül.

Sokáig gondoltam – a betűjel létező írói sirat. Az írófejedelem halála előtti hosszú betegségbe-menekülése mintha modellt is adhatna a vázlatához. De látom, amikor *csak* Németh Lászlóról akar beszélni a költő, akkor néven nevezi, a gyászepigramma ódába hajlik:

Árnyékon átlépve

Németh László ravataldánál

A népek bölcsessége azt tanítja,
 ha lángelme születik szikra, villám,
 csillag fénylik, hogy testté váljék
 amit az Erő önmagából átad.
 De nem tudhatja még aki átlép
 az élet kapuján, hogy át kell lépnie
 majd a halál kapuján is;
 s csak a két küszöb között válik el,
 meddig képes az én: vágy, kín, szerep és szomjúság
 terheit elhordani a hús.

Mert hosszan érik,
 s ki tudja, mennyit végez akár a legkiválóbb
 testbe-szótt lélek is a hallgatás, igehirdetés
 hányattatásában? Fölötte ég, alatta föld:
 az ős-atya meg az ős-anyá; közénk
 feszülve feszítetve: egyszerre mind a kettő:
 nemző s termékenyülő, oltár és áldozat,
 jó-hír-hozó s végzet-beteljesítő,
 hogy ember-nyelven mondja el ősidők
 üzenetét s jövőnk ígértét.

Tanu.

Nagyobbaké, mint ő maga. Várt s nem-lelt királyt
 sirat, ha meghal nemzete. Család, baráti kör,
 mind messzibb távolodva: már csak az emlékezés
 időtlen terében. Mert porrá lesz, mi por volt; de csak az;
 nem az üzenet, s nem a mag, mit úgy fogant
 mint ég s föld nászában az ősanya, és úgy
 hordott ki, mint olyan ember, akiben
 szorongás, vakmerőség, erkölcs, indulat
 önárnyékában is átállép, ha teremt fellobogva.

Ebben is általánosít, a vers mégis egyértelműen, megnevezetten *ad hominem*
 szól. Igen, ez a barát, a géniusz sírverse. A másik nem az.

Hát akkor mi? Bármelyik géniusztársának kezdőbetűivel behelyettesíthető!
 Egy nemzedék önkritikája szólal meg benne. A hatvanas évek nagy ábránd-
 ját, a megszólalhatóság lehetőségét kérdőjelezi meg, fordítja visszájára.

Valóban, Németh László volt az, aki legkomolyabban vette az „össznépi társadalom” – vagy ahogyan ő maga nevezte: az „értelmiségi társadalom” – illúzióját. Az *Utazás*, a *Nagy Család* mind variációk voltak egy értelmiségi üdvtan álmára.

Egy nemzedék a *konzolidációt* egyfajta üdvtan beteljesítődhetésével gondolta megvalósíthatónak. Említsem Illyést vagy a börtönjárt Déryt? De ők legalább megtanultak szerepükből kikacsintani. Németh László jótanulóként mindjárt tanítani is akart. Lelkesedett a feladatért. Az ő csalódása lehetett a legtragikusabb *belülről*.

Mert valaha, az Új Szellemi Front idején elmondhatták – volt hol és volt kinek – csalódásaikat az írók. A hatvanas években erre még csak gondolni sem lehetett. Maradt a menekvés a test törődéseibe, az agy romlásába. Amikor a szellem még csak nem is hallgathatott, akkor a test bekebelezte a szellemet: a hipertónia maradt az igazi, egyetlen menekülési módnak. Ebben is Németh László adta a legvégletebb példát. És amikor a test már a csapdát nem bírta tovább – a nagyok közt a konzolidáció idején ő távozott elsőként. Majdminden darabjában fontolgatta az öngyilkosságot: ezúttal a test hajtotta végre, amitől a szellem ódzkodott. Egyik utolsó darabjának ebből a szempontból jelképes a címe is: *Csapda*. (Rosszul sikerült miskolci szereposztása és előadása, sajnos, a kiváló drámát azóta is háttérbe szorítja.)

Keresztury verse ezt a „csapdát” mutatja be, dramatizálva, pontos helyzetérzékeléssel. Mintha valóban maga N. L. mondaná; mintha valamelyik drámahőse mutatkozna be a végjáték pillanatában.

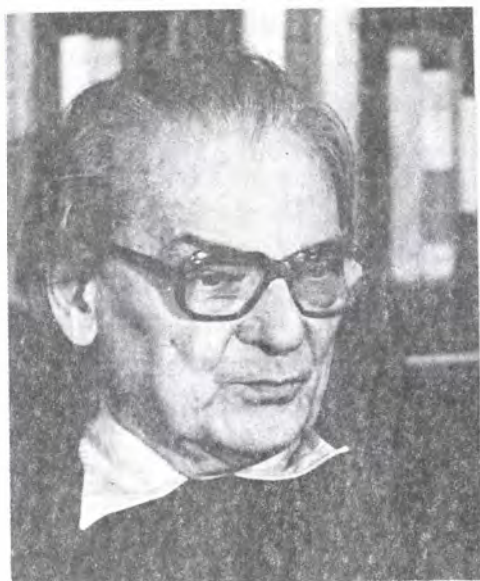
Kollégiumi színelőadás női szerepében
(1924)

Újjáépítés (1945)

Bajor Gizivel és feleségével, Seiber Marikával (1946)

Könyvtárban (1980)

Veleméren, feleségével, Novák Máriával
(1984)

Kertjében (1985)

Zalaegerszegen (1990)

Keresztury Dezső és az irodalmi muzeológia

Az első magyar irodalmi múzeum csaknem egyidős Keresztury Dezsővel: 85 évvel ezelőtt 1909. november 7-én nyílt meg Budapesten a Petőfi Ház, a mai Petőfi Irodalmi Múzeum jogi elődje. Jókai egykori villájában Petőfi és Jókai emléktárgyai, kultuszuk relikviái kaptak helyet a kor kiállítási gyakorlata és a műszaki feltételei szerint elrendezve. Ezután évtizedekig nem is igen beszélhetünk irodalmi kiállításokról, muzeológiáról pedig kiváltképp nem. Az irodalmi emléktárgyak mindig egy-egy nagyobb, más jellegű kiállítás részeként jelent meg.

Keresztury Dezsőt mindenképpen azok egyikének kell tartanunk, akik a magyar irodalmi muzeológia megteremtői: az elmélet és a gyakorlaté egyaránt. E kategorikus megállapítást néhány tény felsorolásával igazoljuk.

Keresztury Dezső 1948–1950 között dolgozott a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában főkönyvtárosként, majd 1950–1971 között az Országos Széchényi Könyvtár főmunkatársa volt. Már az Akadémián, de még inkább az OSZK-ban több kamarajellegű irodalmi kiállítást rendezett. Ezek afféle ujjgyakorlatok voltak az olyan nagyszabású kiállításokhoz, mint a Balassi Bálintot, az Arany Jánost bemutató.

Keresztury Dezső nem teljes számításai és a rendelkezésünkre álló szerény adatok szerint ezekben az időszakokban az alábbi helyeken rendezett kiállítást Budapesten kívül: Keszthely, Gyöngyös, Tihany, Zalaegerszeg, Szombathely, Sopron, Győr, Pannonhalma, Pécs (Zengővárkony), Kőszeg, Balatonfüred, Szepezd, Esztergom, Eger, Tokaj, Sárospatak, Szeged, Kalocsa, Szekszárd, Badacsony. Mindezek felül sikerült kiállítást vinnie Marosvásárhelyre és Nagyszalontára¹ is. Ugyancsak ő volt az, aki irodalmi emlékhelyek létrehozását kezdeményezte, s érdemben is részt vett ezek megtervezésében, megrendezésében, sőt a gyakorlati kivitelezésben is.

Ugyancsak ő volt az, aki szerte az országban számos kiállítást nyitott meg, s nem protokoll-szöveggel. Így tudott szakmai tekintélyével, tudósi hitelével jelentőséget adni ezeknek a még erőtlen, olykor gyanakodva fogadott vagy éppen hátráltatott próbálkozásoknak. Ő volt az elsőként, aki kiállításrendezői tapasztalatát szakpublikációkban dolgozta fel. Ő volt az, aki a Petőfi Irodalmi

Múzeum első kiadványát elkészítette, s ezzel megindította e szakterület publikációinak sorozatát.²

A fentiek tételszerű felsorolását mindenképpen illik példákkal illusztrálni még akkor is, ha a terjedelmi korlátok miatt némelyek valóban csak az említés szintjén maradnak, míg egyes kérdéseket éppen meghatározó jellegük miatt részletesebben tárgyalunk.

Keresztury Dezső az ötvenes évektől kezdett irodalmi, művelődéstörténeti kiállításokat rendezni. Olyan kiváló segítői akadtak, mint V. Nyilasy Vilma, majd Balkányi Enikő; a Petőfi Irodalmi Múzeum létrejöttével pedig Miklós Róbert, Sára Péter, Baróti Dezső. Az első próbálkozások után Keresztury két fontos írásában dolgozta fel tapasztalatait: egyik az irodalmi kiállításokkal, a másik általában az irodalmi emlékek védelmével foglalkozik. Mindkettő általános érvényű és sajnos mindmáig aktuális kérdéseket fejtet, s felhívja a figyelmet azokra a veszélyekre, amelyek a magyar irodalom emlékhelyeit fenyegetik.

Az irodalmi kiállításokról szóló írása a magyar irodalmi muzeológia újabb kori fontos időszakában 1954-ben jelent meg.³ A kiállításrendezést tartalmi és formai szempontok szerint közelíti meg. A tartalmi részben a muzeológusnak át kell tekintenie magát a választott tárgyat, személyt, életművet, korszakot stb., majd utána azt kell megvizsgálnia, hogy az adott ismeretekhez vajon csatolható-e elég muzeális emlék, azaz van-e hozzá kézirat, kiadás, fordítás, illusztráció, vannak-e relikviák, tárgyak, bútorok. A kettő összevetése után még mindig vár rá egy harmadik feladat is: a kiválasztott témát s annak ismeretanyagát össze kell vetnie a korszerű, az új tudományos értékelésekkel, elemzésekkel. Kíváncsi vagyok tehát, hogy a muzeológus legyen egyúttal irodalomtörténész is, szakterülete irodalmának biztos ismerője.

Ezután következik a második fázis, a kiállítás megrendezése. Keresztury Dezső definíciója szerint „A kiállítás: a mondanivaló megjelenítése, tehát a tárgyhoz fűződő anyagnak összefüggései szerint történő csoportosítása, jelenetése.” Úgy véli, itt a kiállítás készítője már nem tudós, hanem rendező, színházi vagy éppen filmrendező. Ugyanakkor fel kell használnia más segítséget is: grafikusokat, iparosokat stb. kell bevonnia munkájába, hogy elképzeléseit technikailag is színvonalasan tudja megvalósítani.

Amit az irodalmi kiállítások módszertani kérdéseiről összefoglalt, máig helytálló. Csak a feltételek módosultak, a technika korszerűsödött. Egy irodalmi kiállítás rendezésekor ma is azzal kezdődik a rendező muzeológus munkája, amire híres hét pontjában Keresztury Dezső rámutat:

1. Nincs két egyforma kiállítás, nincs sablon és séma. Számos szempontot kell figyelembe venni, amelyek kiállításokként általában eltérőek.

2. A kiállítást olyan szakembernek kell készítenie, aki ismeri az anyag egészét, mert „a jó kiállításnak mondanivalója, szerkezete, gondolatmenete van”. Keresztury egyúttal figyelmeztet a kevés anyag és a sok anyag „veszélyére”, amelyeknek nem kellő szakmai kezelése óhatatlanul torz eredményre vezet.

3. A kiállításnak megfelelő nagyságú térre van szüksége. Ez Keresztury idejében konkrét helyszínre vonatkozott. A Nemzeti Múzeum körcsarnoka, kupolaterme szerinte nem ideális helyszín, de nem az a régi Jókai-villa sem. Új irodalmi múzeum felállítását javasolja.

4. A sikeres kiállítás elképzelhetetlen intézményi együttműködés nélkül, azaz a szakmai sovinizmus, a féltékenykedés gátló tényező, olykor kudarc-hoz is vezethet.

5. Kiállításainkhoz nincs elegendő emléktárgy, s nemcsak a múlt gyűjtése hiányzik, hanem a jelenkori irodalomé is. Gyorsan kallódnak el a relikviák, a kéziratok, a könyvek, s ez a veszély intézményi megoldást sürget. De nemcsak a gyűjtésre kell figyelni, hanem „megfelelő raktározásról, feldolgozásról is gondoskodni kell”. (Keresztury Dezső 40 évvel ezelőtti gondolata még ma is az irodalmi muzeológia egyik, ha ugyan nem legsúlyosabb kérdése!)

6. Úgy véli azonban, minden erőbefektetés feleslegessé válik, ha nem tudják a kiállítást látványosan, érdekesen, színesen megoldani. A látványmunkában négy dologra kell figyelni. Ezek: az eredeti és a másolat kiállítása és kiállíthatósága; a „korfestő tárgyi anyag” elhelyezése; a jól megkomponált összefoglaló, kiemelő tablók elkészítése; a magyarázó szöveg aránya és terjedelme.

7. Említi még a vidéki emlékházak kérdését, ezúttal egyetlen gondra figyelmeztetve: a helyiek bevonása a munkába. Nem lehet egy adott településen úgy emlékházat létesíteni, hogy az ott élőket kihagyják az előkészületekből, a rendezésből és a gondozásból. Az emlékhely nem a budapestiek ajándéka, azt csak a helyiek szeretete és érdeklődése tarthatja életben. „Mert az emlék – summázza összefoglalóját – csak akkor él igazán, hogyha nevel, hat, ébreszt, lelkesít.”

1955-ben a Magyar Irodalomtörténeti Társaság közgyűlésén vállalkozott arra, hogy a magyar irodalom értékeinek helyzetéről és sorsáról tartson előadást.⁴ (Értéken most nem a mű, a létrejött szellemi eredmény, hanem annak mögöttes vagy köztes világa értendő.) Noha, mint írja, a megszületett mű mint megőrzendő irodalmi emlék, egyfajta múzeumi rekvizitum is, s e megközelítésben muzeális védeltséget igényel.

Nem lehet kikerülni, ami a mű megértéséhez kell: „a környezet, az alkotó, a munkaviszonyok, a források, az olvasott, látott, átélt dolgok, a fogalmazvány, a kiadás, a hagyomány ismerete”. Ezek talán a leginkább pusztulásnak kitett területek, hiszen az irodalmi emlékek hagyományozódásában érhető tetten leginkább a magyarság hajdani nomadizálása: „Irodalmunk és művészetünk múltja valóban erősen hasonlít egy-egy pusztai vándorlásra: az útra kerekedők csak a legföltettebb és legkönnyebben mozgatható értékeket vitték magukkal: a műveket. A személyes holmit, kevés kivétellel hagyták elvesződni.”

Keresztury Dezső négy csoportba osztja azokat az irodalmi emlékeket, amelyek a művön kívül kell hogy megmaradjanak, hogy meglétükkel gazdagítsák, teljessé tegyék az irodalmi alkotás folyamatának megértését, az olvasói tudat szélesítését, tehát hozzájáruljanak a nemzeti hagyomány megőrzéséhez, a hazaszeretet erősítéséhez.

Csoportosításában első helyen az ereklyék állnak, az írók személyes tárgyai. Szándékosan és tudatosan használ vallásos fogalmat, noha megrótták már emiatt, mondván, „tárgyi emlékekről” van szó. Ezek valóban tárgyak, amelyeknek nincs különösebb művészi értéke, elnyűtt, elkopott használati eszközök. Ezeknek a lim-lomnak tűnő tárgyaknak azonban „megbecsülhetetlen ereklye értékük van, s valami, első látásra szinte megmagyarázhatatlan, megindító és mozgósító erő lakozik bennük”. Szavai illusztrálására megragadó esszé-sorokat ír, felidézve Berzsenyi, Petőfi, Vörösmarty tárgyait. „Kinek nem drága a kalamáris, amelybe Kossuth ütötte tollát s a kopott írógép, melyen József Attila kopogott, az arckép, az egyetlen, melyen Balassi dús bajusza oly sokat mondó indulattal lankad a gyengédrajzú érzékeny szájra s a daguerrotipia, amelyről Petőfi hiteles rútsága és lenyűgöző tekintete sugárzik felénk...” Ezek sorsával, hányódtatásával, megmentésével foglalkozik az irodalmi muzeológia.

A második emlékcsoportba a kegyelet tárgyi emlékei sorolhatók: „A szülő és lakóházak, a kertek, fák, ligetek tartoznak ide, az arcképek, szobrok, síremlékek, emléktáblák...” Úgy véli, ezekből van talán a legtöbb emlék az országban, ám ezek is eltérő sorsúak s a helyzetük, állapotuk is más. Nem szólva arról, hogy a háború nem válogatott az épületek, emlékek között sem. Nem egy megmaradt irodalmi emlék éppen ekkor pusztult el vagy sérült meg olyannyira, hogy még 1955-ben is elhagyatottan, pusztulásra ítélve állt. A legfontosabb teendő, javasolja Keresztury Dezső: pontosan számba venni, mink van, azok milyen állapotban állnak, mi a legsürgősebb feladat, melyeket kell védetté nyilvánítani, melyekhez kell a helyi erőkn kívül állami támogatás is.

A harmadik emlékcsoport a kultusz fogalmába tartozik. Miként őrzi, ápolja, gazdagítja környezete az ott élt alkotó emlékét, tárgyi világát, kegyeletének eszközeit? Hogyan kell ezekre építenünk és ösztönöznünk? Válaszai valóságos és mára állandósult gyakorlat elemeit tartalmazzák: pályázatok, versenyek, előadás-sorozatok, vándorgyűlések, emlékünnepek, dokumentumfilmek, kiállítások stb. S még valami: helyi emlékmúzeumok, emlékhelyek létrehozása, melyekben újszerű, látványos és tudományos minőségű kiállításokat kell létesíteni.

Végezetül arra hívja fel a figyelmet, ami egyre inkább a jelenkori magyar irodalmi muzeológia gondjává is válik: az adott helyen élő, azért minden idegszálával áldozni képes személyiségek fontosságára. Két nevet említ, akikre a szakmában mindannyian tisztelettel emlékezünk: Zákonyi Ferenc a Balaton környéki irodalmi emlékeinek nemrég elhunyt nagy megőrzője és Istenes József a kiskőrösi Petőfi-kultusz fáradhatatlan szervezője. Azóta új neveket is hozzátehetünk példáihoz: Asztalos Istvánnét Aszódról, Németh Józsefét Zalaegerszegről, Szabó Ferencét Békéscsabáról, s velük együtt fálalhatjuk a fiatalok hiányát s a majdani gondokat.

1955. évi előadása még két kérdést vet fel. Az egyik az erőket összefogó, szakmai háttérrel adó intézmény, azaz a Petőfi Irodalmi Múzeum ügye, amely abban az évben lett szándékból és rendeletből megszülető valóságos intézmény. A másik, amelyre már egy évvel korábban is utalt: a helyi erők megléte, felhasználása és bekapcsolása az irodalmi muzeológia mindennapjaiba.

Keresztury Dezső első nagy irodalmi kiállítása 1954-ben készült és Jókai Mórról szólt.⁵ A Magyar Nemzeti Múzeumban rendezték segítői Varjas Béláné és Balkányi Enikő voltak. Itt a fő gondot a hosszú életút, a mozgalmas és sokrétű kor, valamint a gazdag életmű szinte áttekinthetetlen nagyságú terjedelme adta, amelyhez járult a Jókaitól megmaradt, példátlanul nagy számú tárgyi emlék. Két terem állt rendelkezésre: a kupolateremben „Jókai életművének reprezentatív elemeit helyezték el” (afféle kultikus szentély lehetett), a díszteremben pedig az életmű egyes szakaszait mutatták be. Színpadi díszletet építettek, magas kulisszafalakból kilenc fülkét alakítottak ki, s ezekben helyezték el Jókai életútjának és életművének kilenc fő stációját. Az irodalmi dokumentumokon kívül nagy mennyiségben felhasználtak kiegészítő tárgyakat: bútorokat, ruhákat, ékszereket, képeket, használati tárgyakat. Újszerű megoldásként a filmművészet egyik eszközét, a montázst alkalmazták, amelynek segítségével egy-egy tablón egy adott Jókai-mű s a hozzá kötődő korabeli és későbbi utalások találhatóak, például a *Jövő század*

regénye-tabló „szembeállított régi rajzokkal és mai fotókkal arra utal, amit a költő elképzelt s ami megvalósult”.⁶

Ezt a Jókai-kiállítást Keresztury Dezső 1954-ben részben megismételte Balatonfüreden a Jókai-villában. Füreden első feladata minisztériumi segítséggel, megszabadítani a villát a bentlakóktól, a Veszprém megyei Tejipari Egyesülés irodáitól, amely cég a maga képére formálta át az épületbelsőit.⁷

Keresztury Dezső ekkor még nem tudta a hajdani lakást rekonstruálni. Ehhez túlságosan is szétszóródott az egykori berendezés. Ehelyett Jókai életútjának felidézésére törekedett, amely megoldás egyúttal a magyar irodalmi kiállítások ezen időszakának általános gyakorlata is volt. (A helyi sajátosságának, a konkrét kötődések bemutatásának az időszaka majd a 60-as évektől veszi kezdetét az irodalmi emlékhelyeken.) Konceptiójának voltak támogatói és ellenzői is. Nagy Miklós a Jókai-életmű első részletes és tudományosan hiteles bemutatását köszöni meg a rendezőnek. Dienes András a lakásenteriórt hiányolja, mondván: számára az emlékház valóban házat, azaz otthont jelent, s nem ért egyet az ezekben berendezett életműtárlatokkal, amelyek soha nem lehetnek teljesek és anyagukban sem színvonalasak.⁸

Még 1954-ben hasonló nagy siker volt Keresztury Dezső másik kiállítása a Nemzeti Múzeumban: a Balassi-emlékkiállítás.⁹ Vargha Balázs szerint két és fél hónap alatt 34 ezer látogató tekintette meg, amely bizony ma is elismerésre méltó létszám lenne. Vargha Balázs kritikájában szól a megoldás formai elemeiről is, amelyeknek ismétlődésére hívja fel a rendező figyelmét. Ugyanakkor kiemel több olyan megoldást, amellyel először itt próbálkozott Keresztury Dezső. Például egyes versek „megképesítése”, így a *Katonaének* minden szakaszához mellérendelt egy megfelelő illusztrációt, vagy a nagy méretű térképek alkalmazása, amelyeken a költő életének megannyi eseményét lehetett nyomon követni. A kiállítás művészeti kivitelezője Illés Árpád grafikus volt, akiről negyven esztendő múltán is olyan szépen emlékezett meg Keresztury Dezső. A festő – miről „szcenikus” – az első irodalmi kiállítások látványtervének megkomponálásában élte ki művészi hajlamait.

Ugyancsak Keresztury Dezső nevéhez fűződik a szívének oly kedves balatoni tájban, a Badacsonyban rendezett kiállítás.¹⁰ A Szegedy Róza-házban 1953-ban nyílt meg először tárlat. Itt is első feladat volt rávenni a tulajdonosokat, hogy a főépületet adják át a múzeumi célokra s legyenek majdan ők a múzeum őrzői, vigyázói. (Keresztury Dezső nyerte meg ennek az ügynek a Hertelendy házaspárt.) Maga a kiállítás ebben a formájában művelődéstörténeti volt inkább, mintsem irodalmi, hiszen Szegedy Róza és Kisfaludy Sándor bemutatása mellett nagyobb súllyal szerepelt e táj története a

reformkorban és 1848 eseményeiben, s külön termet kapott benne Egry József munkássága is.

Az Arany-monográfus sokrétű kutatómunkáját jól egészítette ki, s minden bizonnyal segítette is, az általa rendezett Arany-kiállítás 1957-ben, amely a Petőfi Múzeum első kiállítása volt új otthonában, a Károlyi Palotában. E kiállítás tapasztalatait és részleteit a múzeum első évkönyvében foglalta össze. Megjegyzései élén a helyszínen elemzése áll, amely mind a mai napig nagy gondot jelent a rendezőknek és látványtervezőknek: a klasszicista palota adottságainak, jellegének felhasználása, beépítése egy-egy, olykor teljesen más környezetet kívánó téregységbe. Második fő gondja a látvány megoldása volt, azaz a zömében papír-anyagú kiállítást hogyan és miként lehetett úgy gazdagítani, hogy abból az eltérő műveltségi szintű és érdeklődésű látogatóknak is vonzó bemutató legyen. Az Arany-kiállítás Kereszturynak korábbi rendezései első összegzését is jelentette: egy adott életmű komplex feldolgozása és bemutatása, a látvány elemeinek összehangolt, izlése és mértéktartó alkalmazása, a kiegészítő tárgyak aránya és szerepe, a szövegek jelenléte és súlya, a világitás megoldása.¹¹

Nem minden tanulság nélküli elolvasni Keresztury Dezső irodalmi kiállítások megnyitóján mondott beszédeit. Ezek az esszé-émlékezések elhangzásukkor valamivel kurtábbak voltak, mint amelyek aztán nyomtatásban megjelentek. A kiadott beszédváltozatok többnyire a kiállítások szakmai kérdéseire is utalnak.

Kereszturynak a Petőfi Irodalmi Múzeum 1964-ben rendezett Batsányi-kiállításán mondott megnyitója az akkor bevezetett Batsányi kritikai kiadás tanulságainak szépírói összegzése. Mint mondotta, a kiállítás jó alkalom arra, hogy az új kutatások tükrében „megkíséréljük megvonni jelentőségének mérlegét, kijelölni most már világosabban látott helyét irodalmunk történetében”.¹²

Egy esztendővel később a magyar írók arcképeiből rendezett kiállítást megnyitva az irodalmi fénykép történetén túl arra a szerepre utalt, amit a fotó mint dokumentum és mint életműhöz adandó segítség, magyarázat jelent.¹³

A 19. század második felének irodalomtörténetét összegző kiállítás megnyitóján Keresztury Dezső az irodalmi kiállítások e típusának buktatóira és gondjaira hívta fel a figyelmet. Hogyan lehet egy korszak irodalmának folyamatát, összefüggéseit, jelenségeit bemutatni, úgy, hogy az azt alkotó egyes életművek sajátosságai is arányosan legyenek jelen.¹⁴

Borsos Miklós kiállításán mondott beszédében egy másik műfaj: az illusztrációk és érmek szerepéről szólt. A mű és a róla vagy annak apropóján

készült műalkotás szerves egységét hangsúlyozva az élmény továbbvitelének fontosságát emelte ki.¹⁵

Keresztury Dezső nevéhez fűződik a némi szakmai elfogultsággal irodalmi muzeológiai tevékenységéhez is sorolható első magyar irodalomtörténeti képeskönyv összeállítása és megjelentetése. Az első kiadás előszavában ő maga ezt így fogalmazta meg: „A műveket jobban megértjük, ha ismerjük létrejöttük körülményeit. Mennyi mindent érthetővé tesz egy-egy arckép, egy-egy táj, helység, ház, szoba, íróasztal, toll, használati tárgy képe...”¹⁶ E szempontból nézve ezt a könyvet afféle elvihető és otthoni irodalmi kiállításnak is lehet tekinteni, amely egy dimenzióban ugyan, de tartalmazza egy múzeumi bemutató anyagát megfelelő szerkesztéssel és szöveggel ellátva.

S mindezek után az sem véletlen, hogy egy másik, jelenleg a Petőfi Irodalmi Múzeum nevéhez kötődő feladat, az irodalmi topográfiai kutatás kezdeteinél is ott találjuk Keresztury Dezsőt. 1940-ben adta ki könyvecskéjét a Balatonról.¹⁷ Szinte minden saját szöveg nélkül, csak az összegyűjtött irodalmi alkotások és képzőművészeti remeklések segítségével mutatta be a tájat, máig is az egyik legszebb, leggazdagabb gyűjteményét adva a táj-irodalomnak. Nem véletlen persze ez az indítás: Keresztury Dezső innen, Panóniából, a Balaton mellől indult el, soha el nem feledve szülőföldjét.

- 1 *A Petőfi Irodalmi Múzeum kiállításai 1954-től 1974-ig*, A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve (PIMÉ), 1974, 197; *Keresztury Dezső visszaemlékezései*, hangfelvétel, 1994. április 28., Bp. Az adatok számbavétele azért is nehéz, mert már akkor is – és ma is – a kiállításokról nem, vagy nagyon ritkán jelent meg elemző, értékelő kritika. Ugyanakkor a kiállítások dokumentációját sem őrizték meg. Pedig éppen Keresztury Dezső állítja ekkori írásaiban, hogy egy jó kiállítás elkészítése ugyanolyan feladat, mint egy jó tanulmány megírása. Így aztán előfordult, hogy kénytelen volt ő maga bemutatni az általa rendezett kiállítást, mint a keszthelyi irodalomtörténeti tárlatot 1961-ben: *Magyar Könyvszemle*, 1961, 110–111.
- 2 *Arany János 1817–1882*, szerk. KERESZTURY Dezső, V. NYILASSY Vilma, ILLÉS László, Bp., 1957, Helikon Kiadó (A Petőfi Irodalmi Múzeum kiadványai 1.)
- 3 *Magyar irodalomtörténeti kiállításainkról*, ItK, 1954, 311–317. Néhány évvel később népszerűsítő céllal, de rendkívül tömören és lényegretörően újra összefoglalta a kiállításrendezés szabályait, amelyek között megemlíti a tartalom és forma összefüggését, a mondanivaló felépítettségét, a látvány megtervezését, a csapatmunka fontosságát, a feliratok ügyét, a tér adottságainak kihasználását, a világítás, belső közlekedés kérdéseit stb. *A tanító, nevelő kiállításokról*, *Népművelés*, 1959, 11. sz., 14–15.
- 4 *Irodalmunk emlékeinek védelme*, Csillag, 1955, 1873–1882.
- 5 Valójában első nagy kiállítása az 1953-ban rendezett II. Rákóczi Ferenc-emlékkiállítás, de ennek csak egy része, ámbar nem hangsúlytalan része volt az irodalmi anyag. Lásd erre vonatkozóan említett tanulmányát az ItK-ban (1954, 312–313.) E kiállításnak katalógusa is megmaradt: *II. Rákóczi Ferenc emlékkiállítás*, Bp., 1953. Kevésbé ismert kiállítást készített Vargha Balázs közreműködésével 1955-ben, a Magyar Nemzeti Múzeumban. Ez is a korábbi kiállítások formai megoldását követte a kupolateremben és a díszteremben, ugyanakkor hihetetlenül gazdag anya-

- got gyűjtöttek össze. *Országos Csokonai-emlékkiállítás. A költő halálának 150. évfordulójára*, 1955. jan. 28–márc. 14., Nemzeti Múzeum, Bp., 1955, Petőfi Irodalmi Múzeum aprónyomtatvány tár G. 571/1.
- 6 *Magyar irodalomtörténeti kiállításainkról*, ItK, 1954, 314.
- 7 LIPTÁK Gábor, *Jókai Balatonfüreden*, Veszprém, 1973, Veszprém megyei Múzeumok Igazgatósága.
- 8 NAGY Miklós, *A balatonfürdői Jókai-múzeum ismertetése*, ItK, 1956, 98–99; DIENES András, *Az aranyember születésében*, Élet és Irodalom, 1960, 43. sz., 11. A helyi vonatkozásokat is bemutató új kiállítás 1962-ben készült el a Jókai-villában. 1988-ban nyílt meg a legújabb változat, amely már teljes egészében az egykori otthon hangulataát idézi fel (rendező: Ács Anna).
- 9 VARGHA Balázs, *A Balassi-emlékkiállítás*, ItK, 1956, 99–102.
- 10 *A badacsonyi Szegedy Róza-ház kiállítása*, Kiállításvezető, h. n., 1953, 10, soksz., *Magyar irodalomtörténeti kiállításainkról*, ItK, 1954, 315.
- 11 KERESZTURY Dezső, *Egy nagy költő emlékezete*, PIMÉ 1959, 20–26. Mindehhez – mondta el 1994 áprilisában Keresztury Dezső – politikai pikantéria is tartozik. A kiállítás egyik fejezete ugyanis a *Walesi bárdok* alábbi sorainak kiemelésével indult: „Levágva népünk ezrei, Halomba, mint kereszt...” A nem csekély bátorságra valló s egyértelmű kiemelés természetesen azonnal szemet szűrt s mindenki próbálta rábeszélni a rendezőt, hogy ezt változtassa meg. Még maga Horváth Márton is bejött a megnyitó előtt, s neki is ártatlanul értetlenkedő arccal magyarázta, hogy végül is ez csak egyik verse Aranynak, s nem érti miért ez az izgalom. Annyi kompromisszumra hajlott csak, hogy a tabló alá egy tárlóba elhelyezte a vers első megjelenésének példányát is, hogy mindenki lássa, e két sor nem 1957-ben íródott.
- 12 *Batsányi János. Megnyitóbeszéd a költő születésének 200. évfordulóján rendezett emlékkiállításon*, PIMÉ, 1964, 7–14. Egyébként ő maga is rendezett Batsányi-kiállítást, közreműködésével készült az a tapoicai Batsányi-emlékszoba, amelyhez messzemenően felhasználták kutatási eredményeit. A megnyitót itt azonban nem ő mondta el, átengedte azt a városi párttitkárnak, aki talán életében először hallott Batsányiról, s a nevé sem tudta kiejteni: elhangzott ott Batthyányi, Bakányi; minden, csak a helyes név nem – emlékezett Keresztury Dezső.
- 13 *Magyar írók arcképei*, PIMÉ 1967–1968, 11–17. Az irodalmi fotográfia kérdéséhez még egyszer visszatért 1983-ban, amikor először írt a Babits-fotókat tartalmazó kötethez: W. SOMOGYI Ágnes, „...külön tér... külön idő...” *Babits Mihály fényképei* (Fototéka 1.).
- 14 *Teremteni új nemzedéket...*, PIMÉ, 1969–1970, 7–13.
- 15 *Borsos Miklós kiállítására*, PIMÉ, 1969–1970, 197–200. Néhány évvel később művész barátja, Borsos Miklós már az ő könyvén mutatta be az illusztráció jelentőségét, amikor az 1976-ban Békéscsabán megjelent *Nyitott kör* című bibliofil kötetét látta el ihletett rajzokkal.
- 16 *A magyar irodalom képeskönyve*, Magvető, Bp., 1956, 5–6. A számos ismertetés közül emeljük ki Makay Gusztáv írását, aki az e szempontú megközelítést is meglátja a kézikönyvben: ItK, 1960, 124–127.
- 17 *Balaton*, Officina, Bp., 1940.

Interjúk a miniszterrel

1945. november 15-én alakult meg a 18 tagú koalíciós kormány Tildy Zoltán vezetésével, melynek vallás- és közoktatásügyi minisztere – a Nemzeti Parasztpárt bizalmából – a negyvenegy éves Keresztury Dezső lett. Amikor elődjétől, gróf Teleki Gézától átvette hivatalát, azt nyilatkozta: kötelességének érzi, „hogy a széles néprétegek, a parasztság és a munkásság kulturális egyenjogúsítását minél előbb megvalósítsuk”. (Szabad Szó, 1945. november 16.)

Keresztury Dezső egy interjúban („A háborúnak vége”, Kortárs, 1981, 7.) elmondta Kabdebó Lórántnak, hogyan került a miniszteri bársonyszékbe: 1945 őszén – Illyés Gyula és Kovács Imre ösztönzésére – belépett a parasztpártba, hogy hivatalosan is szót emelhessen politikai okokból támadott, „rossz hír”be keveredett” íróbarátai, Kodolányi János, Szabó Lőrinc és Németh László érdekében. A kultuszminiszteri tárcát is Illyés Gyula rábeszelésére fogadta el, azzal a feltétellel, hogy nem vállal sem képviselőiséget, sem pártpolitikai szerepet – csak szakminiszter lesz.

Nagy tervekkel és lelkesen látott munkához, az volt a célja, hogy a közoktatás hazánkban „igazságos, emberséges és magyar” szellemű legyen. A korabeli értékelés szerint az „általános iskola Keresztury minisztersége alatt erősödött meg, neki köszönhető a dolgozók iskolájának fejlesztése. A külföldi kulturális kapcsolatok kiépítésében, a külföldi ösztöndíjalap megteremtésében [...] igen nagyvonalú és céltudatos kultúrpolitikusnak bizonyult...” (Szabad Szó, 1947. március 15.) Sokat tett a parasztegyetemek és a népi kollégiumok megszervezéséért is. Szabó Zoltán szerint a „közoktatásügyi apparátus újjáépítése s az a kulturális fellendülés, amely ebben az időben Magyarországon volt tapasztalható, részben az ő munkájának volt köszönhető”. (Irodalmi Újság, 1957. december 15.) Az ország nehéz gazdasági helyzete miatt reménytelen küzdelmet folytatott a pedagógusok anyagi körülményeinek javításáért (pl. 1946. március 12-én három és fél milliárdos hitelt kért a pénzügyminisztertől élelembeszerezésre), a tanyai tanítószolgálat külön jutalmazásával is javítani akarta a parasztság iskolázási szintjét. A miniszter szerint „a magyar tömegek: parasztság és munkásság felemelését végző s a demokráciát szolgáló pedagógusoknak joguk van az anyagi és szellemi füg-

getlenségre, mert csak szabad és független ember nevelhet szabad és független embereket”. (Szabad Szó, 1946. május 27.) A művészek sorsát is a szívéen viselte: „Nem lehet elnéznünk azt sem – mondta az Újvárosházán tartott beszédében –, hogy jelentős íróink, művészeink újra meg újra kiharcolandó alamizsnából tengessék pusztá létüket. A magyar tömegeket kell filléres mecénásokul megnevelnünk, megszerveznünk és alkotó embereinkkel eleven közösségbe hoznunk.” (Szabad Szó, 1946. április 27.)

Fáradhatatlanul utazott és sok előadást tartott. *Januárban* – a Jugoszláviával való jószomszédi kapcsolatok megteremtése érdekében – az ország déli, nemzetiségek lakta területein járt, visszatérve a Társadalomtudományi Társaság egyetemi ankétján beszélt. *Februárban* – már a Nagy Ferenc-kormány minisztereként – a dolgozók iskoláiról nyilatkozott a rádióban. *Márciusban* egy hétig Bukarestben tartózkodott, tárgyalt a román kormány tagjaival, és a Waldbauer-vonósnégyes bukaresti hangversenyén beszédet mondott. Ebben kijelentette, hogy a „magyar és a román nép között is voltak és vannak viták. Meg kell és meg lehet találnunk a módját annak, hogy ezeket a vitákat annak a termékeny és békés együttműködésnek szellemében oldjuk meg, amelyre Kodály és Bartók művészete mutat példát.” (Szabad Szó, 1946. március 19.) Itthon a parlamentben három interpellációra válaszolt, a Nemzeti Parasztpárt második kongresszusán pedig nagy éljenzéssel fogadták felszólalását. *Áprilisban* – Budapesten és Nyíregyházán – pártja vitadélutánjain a magyar közoktatásügy reformjáról tartott előadást, a pesti Újvárosházán oktatásügyi reformunk eredményeit és művelődéspolitikánk irányelveit foglalta össze. *Májusban* részt vett a szekszárdi Babits-ünnepségen, majd a pécsi Batsányi Társaságban mondott székfoglalót. A következő hónapokban már a támadások keresztüzében végezte munkáját. A „szövetséges” szociáldemokrata párt lapjában kezdődött meg a vádaskodás. Néhány névtelen írás után Justus Pál *Nagytakarítást a kultuszminisztériumban!* (Népszava, 1946. június 20.) című kolumnás cikkében azzal vádolta Kereszturyt, hogy reakciós tisztviselőkkel veszi körül magát, a B-lista rendeletet (a létszámcsoökkentést) lassan, vontatottan hajtják végre a minisztériumban; a pedagógusok fizetésrendezését pedig nem tudja megoldani, semmit nem tett az egyetemek átalakítása érdekében, így ott „a magyar demokrácia halálos ellenségei zavartalanul működhetnek”. A támadások miatt a parasztpárt lapja, a Szabad Szó tiltakozik, Keresztury is több nyilatkozatban védekezik és adatokkal próbálja igazolni a minisztérium munkáját. A vádaskodások nem szegik kedvét, tovább dolgozik: részt vesz a kultuszkormányzat által kezdeményezett debreceni írókongresszuson (június 27–28.), ahol Illyés szerint „emelkedett hangú, színvonalas” beszédet mondott, október végén pedig ott van a szegedi

kulturális héten is. A Baloldali Blokk pártjai azonban meg akarják szerezni a kultuszminiszteri tárcát a Nemzeti Parasztpárttól, ezért a harc tovább folyik, végül Keresztury Dezső kénytelen lemondani. 1946. november 6-án levelet intézett Veres Péterhez, a parasztpárt elnökéhez, ebben többek között ezt írta: „Az elmúlt hetekben sok és méltatlan támadás ért. Nagyválasztmányunk, Pártunk legfőbb testülete azonban közvetlen együttérzésével bizalmáról biztosított. Mivel Te, Pártunknak immár legfőbb felelősségű vezetője a politikai erők mai alakulásában mégis ezt látod a Párt érdekében állónak, ezennel visszaadom megbízásomat, s a vallás- és közoktatásügyi miniszter tisztségéről lemondok.” (Szabad Szó, 1946. november 8.) Ezután 1947. március 14-ig – ideiglenesen, mint volt miniszter – tagja még a Nagy Ferenc-kormánynak.

Szabó Zoltán – aki közelről látta a koalíción belüli harcot és akit a parasztpárt szívesen látott volna a kultuszminiszteri székben Keresztury utódjaként – így emlékezett vissza az eseményekre: „Kereszturyt a kommunista párt buktatta meg 1946 végén olyan politikai okból, amelyhez Keresztury személyének semmi köze nem volt; ő miniszter korában is inkább dolgozott, mintsem politizált. Eltávolításának valóságos oka az volt, hogy a tárcát a kommunisták ki akarták venni a parasztpárt kezéből s a kisgazdapártnak adni azzal a feltétellel, hogy a kisgazdapárt Ortutayt jelöli [...] Keresztury, aki a demokratikus Magyarország utolsó e névre érdemes kultuszminisztere volt, zokszó nélkül és némi megkönnyebbüléssel tért vissza a közoktatási ügyek vezetésétől a közoktatáshoz, de mivel a kommunista párt úgy vélte, hogy a leendő tanárok tanítását nem lehet ilyen, csak egyenességével és műveltségével kitűnő férfiú kezében hagyni, Kereszturyt az Eötvös Kollégium éléről elmozdították és a Tudományos Akadémia könyvtárosa lett, ahol sokáig megtűrték, bár az olyan ember, mint Keresztury, s az olyan embertípusok, amilyenek a sztálinisták, alkatilag összeférhetetlenek.” (Irodalmi Újság, 1957. december 15.)

Keresztury Dezső hivatali munkája mellett irodalmi tevékenységet is folytatott: miniszterként versbe foglalta ide vonatkozó élményeit (*Bársonyszékben*, Sorsunk, 1945, 27.). 1946-ban jelent meg *Helyünk a világban* című kötete is, melyről a korabeli kritikus, Fábíán István a következőket írta: „A szerző aktív miniszter, mégis aligha lesz a könyvnek sikere. Akinek ma pénze van könyvre, azt az ilyenféle olvasmány untatja. Nem lehet felhasználni népgyűléseken, nem szolgál pártérdekeket, nem szórakoztat, nem ringat könnyű álomba. Gondolkoztat, nyugtalanít [...] Ma a demokrácia, szocializmus, a tőke, a stabilizáció, a polgárság, parasztság, munkásság, az egyházak sorsa érdekli az embereket, de az egész magyarság, a történelemben változó, de

állandó nemzeti lélek, jellem vagy magatartás talán egy maroknyi kis csoport éjszakáit nyugtalanítja csak.” (Sorsunk, 1946, 1.)

Keresztury Dezső kultuszminiszter többször találkozott a sajtó munkatársaival, s szívesen nyilatkozott terveiről, miniszteri munkájáról, hivatalának tevékenységéről. Az alábbiakban azokból az interjúkból közlünk hatot, melyek viszonylag nyugodt politikai légkörben, a bizakodás hónapjaiban születtek, akkor amikor a magyar kisebbség helyzete a Délvidéken és Erdélyben – egy válságos, tragikus időszak után – átmenetileg javult.

TÉGLÁS JÁNOS

MEG KELL ADNUNK A MAGYAR NÉPNEK A MŰVELTSÉG LEHETŐSÉGÉT

*Keresztury Dezső, a „szegények minisztere” nyilatkozik
a magyar kultúrpolitika feladatairól*

Az Eötvös Kollégium egyik, könyvekkel zsúfolt szobájában ülünk Keresztury Dezsővel, a kollégium igazgatójával, azaz az új magyar kultuszminiszterrel. Nem hiszük, hogy elfogultság részünkről, ha a parasztpárt új miniszterére az ismert angol mondást alkalmazzuk: „megfelelő ember, megfelelő helyen”. Annyi év, sőt annyi évtized után a magyar kultúra legfőbb őrhelyét végre olyan ember foglalhatta el, akinek számára kultúránk sorsa, közoktatásunk jövője nem politikai helyezkedés és nem is díszes stallum szerzésének ürügye. [...]

Az újságíró számos kérdést szeretne feltenni, Keresztury Dezső azonban szerényen tiltakozik az ellen, hogy első megnyilatkozásában azonnal a konkrét tennivalókról beszéljen.

– Inkább azokat az alapelveket kívánám elmondani – válaszolja –, amelyek munkásságomat irányítani fogják.

– Szeretnék árnyalatokban gondolkodni – kezdi meg minden hivatalos íz nélküli nyilatkozatát Keresztury Dezső –, úgy is, mint író, úgy is, mint kritikus. De, természetesen, szükség van bizonyos alapelvek leszögezésére. Három ilyen alapelveket tartok fontosnak a magyar kultúrpolitika számára. Ezek: műveltség, igazság és emberség. *Műveltségen* nem valami urbánus vagy sznob műveltségeszmét értek, hanem helyes műveltséget, olyat tudniillik, amelynek segítségével mindenki a legjobban tudja ellátni a maga munkakörét és a legbiztosabban tud megállni a maga lábán. Reakciónak érzem azt a műveltségeszményt, amely a művelt ember fogalmát – mint ez, sajnos, még ma is nagyon sok esetben megvan Magyarországon – az érettségivel vagy egyetemi végzettséggel azonosítja.

– A másik alapelv az *igazság*. A legelső a tudomány igazsága, vagyis annak az igazsága, amit az emberi értelem és tapasztalat a valóságról elmondhat. Sajnos, a magyarságban megvan a hajlam az illúzióra, a romantikára, márpedig semmire sincs nagyobb szükségünk ma, mint a valóság illúziómentes, józan felmérésére. Az igazság alapelve megköveteli továbbá a művelődéspolitikában megnyilvánuló társadalmi igazságot, vagy ha jobban tetszik: az igazságosságot, ami, röviden megfogalmazva, azt jelenti, hogy mindenkinek joga van megszerezni azt a legjobb műveltséget, amiről az előbb beszéltünk.

– A harmadik elv az *emberség*. Itt arra gondolok, hogy a tudás maga – ezt eléggé bebizonyította a közelmúlt is –, nem elég. Minthogy emberek vagyunk, ahhoz, hogy tudásunk a többieknek hasznára legyen, szükséges, hogy a jó jellem szempontjai vezessenek bennünket.

Megkérdeztük Keresztury Dezsőt, hogy a magyarságot mint kultúrpolitikai alapelveket, nem tartja-e szükségesnek külön hangsúlyozni?

– Sem a magam szempontjából, sem pedig elvi szempontból nem tartom helyesnek ennek külön hangsúlyozott emlegetését – válaszolja a kultuszminiszter. – A Nemzeti Parasztpárt bizalma állított helyemre. Magyar származású magyar író vagyok. Mint tudósnak, a magyar irodalom története a tárgyam. Tehát a dolog természetével jár együtt, hogy másképp érezni, gondolkodni és cselekedni, mint magyarul, nem tudok.

A konkrét feladatok felől érdeklődve, Keresztury Dezső a következőket mondotta:

– Annyi sok egymással összefüggő részletkérdéssel állunk szemben, hogy ezekből egyet vagy kettőt kiemelni szükségképpen egyoldalúságra vezetne, vagy az ötletszegénység látszatát keltené. Éppen ezért itt is csak a legfontosabb alapkérdésekről lehet egyelőre szó. Biztosítanunk kell a magyar műveltség anyagi alapjait. Tudom azt, hogy a műveltség legfőbb mozzgója nem az anyagi érdek, hanem az úgynevezett ideális követelmények. De ma is igaznak tartom Szabó Dezső jellegzetes mondását, hogy éhes gyomorral nem lehet Himnuszt énekelni. Természetesen ezeknek az anyagi feltételeknek a megteremtése nem egyedül az én feladatom. Az én dolgom az, hogy az általános rendeződésben, a műveltség szempontjait képviseljem.

– Ugyanilyen fontos a magyar műveltség társadalmi alapjainak a megteremtése. Mert jelenleg két magyar műveltség van: az egyik a nagy magyar szellemeké, amely szabadság, demokrácia, emberség dolgában nem marad el a világ egyetlen népének műveltsége mögött sem. A másik egy „általános” műveltség, amely tele van rögeszmékkel, illúziókkal, tudatlansággal és reakcióval. Nem egy embernek, de egy nemzedéknek igazi férfimunkája szükséges ahhoz, hogy a valódi műveltséget tegyük meg Magyarországon

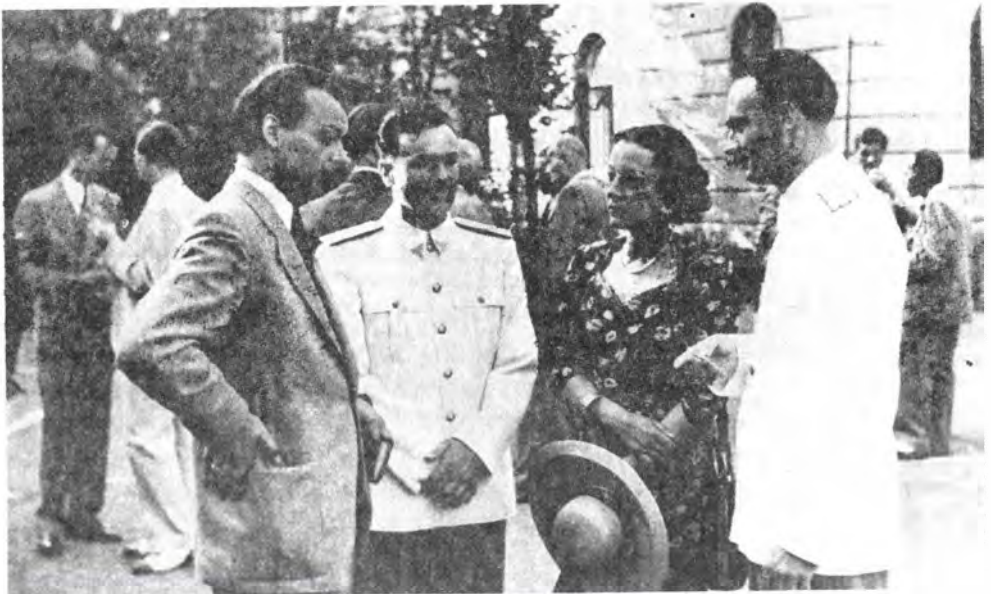
Nagy Imrével és Veres Péterrel (1946)

Román főpapokkal (1946)

Petru Grozǎval (1946)

Jugosláv diplomatákkal (1946)

általános műveltséggé. Ennek legfontosabb előfeltétele, hogy a széles tömegek politikai egyenjogúsításával együtt járjon azoknak a kulturális egyenjogúsítása is. De nemcsak a műveltség jogát, hanem a műveltség lehetőségét is meg kell adnunk a magyar népnek. Az ő küldöttjének, a szegények miniszterének érzem magamat: a parasztság és a munkásság felemelkedésének harcosa akarok lenni. Csak ezen az úton tudom elképzelni a helyes társadalmi egyensúly kialakulását.

– A harmadik ilyen feladat az igazi magyar műveltség lelki előfeltételeinek biztosítása. Az elmúlt évek nemcsak épületeinket, vasútainkat rombolták le, hanem lerombolták, csődbe juttatták a magyar közleket is. A legelső feladat itt is a romok eltakarítása, a terep elegyengetése. Ezt szintén csak kitartó munkával tudjuk elérni. Ennél a kérdésnél mégsem lehet kitérni az elől, hogy egy konkrét feladatot is meg ne említsünk és ez a nevelők nevelésének kérdése. Mert nemcsak iskolatermeken, nemcsak fizetésrendezésen és tankönyveken, hanem elsősorban a nevelőkön múlik az, hogy mi történik az iskolákban és nem kis mértékben az is, hogy mi történik a műveltség ügyében az egész országban. Ezen a területen igen nagyok hiányaink és oly méretűek feladataink, hogy azokról felelőtlenségnek érezném pár szóban nyilatkozni.

– A negyedik feladat végül az új magyar műveltség nemzetközi előfeltételeinek megteremtése. A kis népek általában hajlamosak arra, hogy bezárkózzanak a maguk világába. Magyarországon tanúi lehettünk egy ilyen, a világ dolgaitól való fokozatos elszigetelődésnek. Az elmúlt évtizedben már jóformán csak Németország felé voltak – sajnos végzetes – kapcsolataink. Ez a kérdés sem csak a kultúrpolitikus dolga, azonban elengedhetetlenül szükséges, hogy ezekben a pillanatokban, amikor rendre megnyílnak előttünk keletre és nyugatra a világ kapui, ezeken a kapukon a szellem is megtalálhassa a maga útját. Hogy közismert hasonlattal éljek, ki kell végre szelőlőztetni szellemi életünk megáporodott levegőjét.

Mikor befejezésül arról érdeklődünk az új kultuszminisztertől, hogy személy szerint hogyan érintette a megbízatás, Keresztury Dezső a következőket mondta:

– Én nem kívántam, de vállaltam ezt a feladatot, és kötelességemnek tartom, hogy minden erőmmel megfeleljek neki. Ismerem az embereket és a feladatot, tisztában vagyok tehát azzal, hogy egyedül jóformán semmit sem csinálhatok. Hogy el tudok-e érni valamit, elsősorban attól függ, mennyiben lesznek segítségemre munkatársaim és mennyire lesz segítségemre jóra való készségével és bizalmával az ország közvéleménye.

Szabad Szó, 1945. november 17.

BESZÉLGETÉS KERESZTURY DEZSŐ KULTUSZMINISZTERREL

Szerda este egy fiatal irodalomtörténész a Dunántúl költőiről tartott előadást a rádióban.

Csütörtök este ugyanez a fiatal tudós, mint Magyarország vallás- és közoktatásügyi minisztere ment haza lakásába, a Nagyboldogasszony úti Eötvös Kollégiumba, amelynek közel egy évtizede tanára és fél esztendeje igazgatója.

A neve: Keresztury Dezső.

A többi már ő maga mondja el legalább 2000 könyvvel bélelt dolgozószobájában, ahol feltesszük az első kérdést: Mondja el önéletrajzát.

– A negyvenedik évemet töltöttem be – kezdi vallomását az új kultuszminiszter. – Nős vagyok, de sajnos, gyerekeim nincs. Azért mondom, hogy sajnos, mert nagyon szeretem a gyerekeket. Keresztgyerekeim sokasága helyettesíti a magamét. Írónak érzem magamat elsősorban, de olyan írónak, akit az egész világ érdekel és arról való benyomásait akarná híven és ép, eleven formában kifejezésre juttatni.

– Az élet érdekel. Ezért lettem pedagógus. De az élet a maga konkrét valóságában érdekel. Ezért lettem tudós. Mindenekelőtt pedig az ember világa érdekel. Ezért választottam vizsgálódásaim tárgyául az irodalmat, a képzőművészetet, a zenét és a történelmet. És mindez együtt nem mint hideg zárt anyag foglalkoztat, hanem mint változó, folyton újrászülető élet. Ezért lettem kritikus.

– Dunántúli kisvárosban születtem, de minden szünidőmet falun töltöttem; az Eötvös Kollégium tagjaként végeztem az egyetemet Budapesten, tehát a magyar világnak minden lényeges területéről vannak élményeim. 1928-ban Berlinbe kerültem, mint az ottani egyetem magyar lektora és a magyar intézet könyvtárosa. Igyekeztem egész Nyugatot és Délkelet-Európát is bejárni. Majdnem egy évtizeden át kintről néztem a magyar életet, de mégis úgy, hogy állandó kapcsolatban voltam vele, s arra törekedtem, hogy a valóság színében lássam meg a magyarság helyét és szerepét Európában. 1936-tól az Eötvös Kollégium tanára voltam, 1945. május óta igazgatója. Eközben sokat írtam, könyveket, tanulmányokat, cikkeket, kritikákat. A budapesti egyetem most habilitál magántanárává, a magyar nemzeti klasszicizmus tárgyköréből.

– Melyik munkáját tartja legfontosabbnak? És melyiket érzi legkedvesebbnek?

– Nem tudnám sem egy munkámat, sem egy munkakörömet kiemelni. Elsősorban mégis a tudományom, a magyar irodalom története és az élő irodalom, az irodalmi és a színházi kritika érdekel. De nagyon szeretek tanítani is.

– *A miniszterség nem lehet valami kellemes dolog. Mit gondol, milyen örömeiről kell lemondania a magas méltóság kedvéért?*

– Az elmélkedés, a tűnődő kutatás csendes óráiról – feleli. – Ez az, ami komolyan fáj. Attól félek, egy ideig nem fogok verseket írni...

Őszintén szomorú egy pillanatig, azután megint elneveti magát:

– Nem az örökkévalóságot fosztom meg valami értéktől, csak magamat – valami örömtől. Két könyvem is befejezés előtt áll. Az anyag együtt van, meg kellene írni. Kemény Zsigmondról szól az egyik. A másik: könyv a magyar irodalomról. Nem irodalomtörténet, csak írás, könyv az irodalomról. Ezekhez is szükség volna azokra a nyugodt, csendes órákra, amikben, azt hiszem, a miniszternek nincs része.

– *Mi az, amiről nem hajlandó lemondani?*

– Arról, hogy író vagyok. Nem leszek íróból hivatalnok. Ha kevesebbet is, de fogok írni. Például színházi kritikát. Ha megindul a Magyar Csillag, ismét én szeretném a színházi rovatát vezetni.

– *A Fényszórónak sem kell tehát elbúcsúztatnia kritikását?*

– Amennyire csak lesz időm, ezután is fogok kritikát írni a Fényszóróba.

– *Azt hiszem, nagyon fognak félni, ha színházba megy...*

– Nem miniszteri szempontokkal, hanem kritikusai szempontokkal szeretnék továbbra is színházba járni. Attól pedig csak az fél, akinek van félnivalója...

A beszélgetés egy pillanatra abbamarad. Nem zavarja meg senki, nem csöng a telefon, a portás nem jelent be új látogatót, de mintha önmagától befejeződött volna a beszélgetés. Az író elhallgatott. Talán már el tudja képzelni alakját az olvasó – az is, aki finom verseit, gondos és mindig tartalmas kritikáit, nemesen szellemes tanulmányait csak részben ismeri. Tudatos, érző és gondolkodó ember lett Magyarország kultuszminisztere. Ha még a fényképére is ránézünk, s energiát és egyéniséget kifejező arcára felrakjuk a színeket, a napsütötte barnaságot, a fekete haját és a szem meleg, derűs fényét, akkor – ha e sorok írója is jól végezte dolgát – a gyorsfénykép készen áll. Megkérdezhetjük: – Mi a programja az új kultuszminiszternek?

– A kultúra, még a magyar kultúra területe is akkora, hogy általános programról nem beszélhetek – feleli Keresztury Dezső. – Tényekben, sőt árnyalatokban szeretek gondolkodni. Stílustalannak tartanám, hogy erről a kérdéstről néhány közhelyet mondjak.

– *A színház kérdéseiről sem hajlandó beszélni?*

– Elmondhatom, mit érzek különösen fontosnak. A meglévő színházi értékeket megtartani s az utánpótlás, a színész és színházi szakember-nevelés kérdését megoldani. A Nemzeti Parasztpárt bizalma állított arra a helyre, ahol állok és meggyőződésem, hogy nemcsak a magyar művészet, hanem

az egész magyarság ügye a széles néprétegek, a parasztság és a munkásság felemelésén áll vagy bukik. Éppen ezért igen fontos a magyar vidék kultúrájának, ebben a vidéki színházi kultúra kérdéseinek a megoldása.

– *Bíz-e abban, hogy elér valami eredményt?*

– Valahogy úgy vagyok vele, mint az író, aki az egész világot segítségül hívja, hogy művét megalkothassa. És, mint gyakorlati pedagógus tudom, hogy a nevelő munkája olyan vetés, ami sokszor évtizedek múlva érik meg. Ezt a művet, ami előttem áll, a magam erejével nem tudom megalkotni. De – ha szabad a hasonlathoz visszatérnem – igyekszem jó magot vetni...

Molnár Miklós

Fényszóró, 1945. november 20.

PORTRÉ KERESZTURY DEZSŐ KULTUSZMINISZTERRŐL

Őszi színekbe ágyazva áll a Gellérhegy oldalán egy nagy sárga épület, Szabó Dezső, Kodály Zoltán, Horváth János régi otthona, a tudomány háza, tűnő ifjúságom emléke: az Eötvös Kollégium. Fele rom, de már dolgoznak a falakon. Belül is épülnek a lelkek. Építómesterük az egykori tanítványból lett igazgató, dr. Keresztury Dezső, Magyarország új kultuszminisztere. Szemtől szembe ülünk. Húsz év előtti hangulat meghatott csendje ül körülöttünk.

– *Milyen furcsa, hogy miniszter lettél.*

– Nekem is furcsa – mondja és mosolyog.

– *Legalább egyszer olyan kultuszminiszterünk lesz, aki szaknabeli. Író, kritikus, tanár.*

– Ezért lesz nehéz. Éppen, mert látom a nehézségeket, jobban érzem a felelősséget is.

– *A színházak világát jól ismered.*

– A weimari Németország idején ismertem meg Berlin színházi életét. Évekig figyeltem Bécsben, Párizsban, Olaszországban a színházakat. Volt nap, hogy két előadást is megnéztem. Itthon mint a Pester Lloyd színházi kritikusa együtt éltem a budapesti színházakkal. Számos színész barátom van. A drámairodalom kérdéseivel szakmaszerűen foglalkoztam.

– *És az opera?*

– A zenét nagyon szeretem. Feleségem – mint tudod – kitűnő muzsikus. Vele együtt fordítottam le a *Pelléas és Mélisande*-ot, amelyet műsorra is tűztek, de a Sztójay-kormány idején már nem kerülhetett színre. A szöveg ki van szedve Kodály Zoltán előszavával, s azt hiszem, most már rövidesen meg is jelenik.

– *Az állami színházakkal kapcsolatban van már kialakult álláspontod?*
 – Csak kritikai vonalon foglalkoztam a Nemzeti Színházzal. Véleményemet meg is írtam a darabokról. Adminisztrációjával, szervezeti életével még nem ismerkedtem meg behatóan. Az Operaház új műsorát nem volt alkalmam megnézni.

– *Mi lesz a kritikával miniszterséged idején?*

– Nem tartom összeférhetetlennek a kritikát a miniszteri elfoglaltsággal. A miniszterség hivatal és kötelesség, de nem élettartalom. Ha megindul a Magyar Csillag, továbbra is vállalom a kritikai rovatot.

– *A vidéki színházak?*

– A vidéki színházakat nagyon fontosnak tartom. Különösen a mai nehéz időkben nagy művelődési feladatok várnak rá. A lehetőségekhez mérten a legnagyobb támogatást igyekszem részére biztosítani.

– *Helyesled-e a teljes államosítást?*

– Nem, mert művészi téren is ellensége vagyok az egykéz-rendszernek. De a mostani súlyos pénzügyi viszonyok között nem is lehetne keresztülvinni. Csak annyit ígérhetek, hogy a műsor színvonala emelésének ellenében állami támogatásban fogom részesíteni a vidéki színházakat.

– *Az állandó színházakon kívül szántál-e valami különleges szerepet a színháztársaságoknak?*

– Igen. Rendkívül fontosnak tartom a színháztársaságoknak és a filmnek komoly bekapcsolását a népművelésbe. Különösképpen a magyar laikus színháztársaságra gondolok. A munkásszínháztársaságon kívül meg kell teremteni a laikus parasztszínháztársaságot is. Ennek az legyen a hivatása, hogy a parasztság a maga álmait, vágyait és értelmes igényeit lássa és fejezze ki saját színházaiban. Le kell vetkőznünk a Gyöngyösbokrétára polgári hazugságainak emlékére.

– *Bocsáss meg, most a szakszervezet képviselője szól belőlem. Nem jelent ez veszélyt a hivatásos színészekre nézve?*

– Nem szabad, hogy a laikus színháztársaság konkurenciát jelentsen a színháztársaságoknak. Egészen más a feladata. Sem a munkásszínháztársaságok, sem a parasztszínháztársaságok nem veszélyeztethetik a hivatásos színészek kenyerét. Inkább nekik kell a közönséget nevelniük a színházak részére. Ennek a laikus színháztársaság feladata, hogy beszédkultúrára nevelje a nemzetet. Hiszen jól tudod, hogy az egykori szónoknemzet ma úgyszólván dadog.

– *Mi a véleményed az új színészgárdáról?*

– Nagyon sok a tehetség, de súlyos hiányokat tapasztalok. Nincs például fiatal heroinánk, s más szerepkörökben is alig van utánpótlás. Igaz, hogy ez bizonyos fokig szerencse dolga. De a színészképzésre ezen a téren is

nagy feladatok várnak. Színészeink túlnyomó része nem tud értelmesen beszélni. Általában a technikai kiképzés területén érzek súlyos hiányokat.

– És külfölddel való kapcsolatunk?

– A prózai színjátszást illetően nem látok sok lehetőséget. A leküzdhetetlen nyelvi akadályok lehetetlenné teszik a reális eredményeket. A zenével és a tánccal sokkal többet lehet elérni. Nem szabad megengedni, hogy a külföld a *Gyöngyösbokrétán* keresztül ismerje meg Magyarországot. Az opera és a táncjáték hivatott arra, hogy Magyarország külföldi propagálójá legyen színházi vonalon. Bartók és Kodály külföldi megismertetése legnagyobb kulturális feladataink közé tartozik. A minisztérium elősegítheti a darabcsereét is. De természetesen ne várjunk mindent a minisztériumtól. A miniszter nem nőhet a növények helyett, csak a kertész szerepét vállalhatja, öntözhet és nyesegethet.

– Most habilitáltál az egyetemen.

– Még nincs aláírva. Lehet, hogy az új kultuszminiszter megtagadja az aláírást – mondja mosolyogva.

– Van valami személyes kapcsolatod is a színházzal?

– Nyolcadikus gimnazista koromban a Rákóczi-kollégium ifjúsági előadásán egy véreskezű generálist alakítottam a Várszínházban. Több embert ki is végeztem.

– A szerep kitűnően illett az egyéniségedhez – mondom nevetve és szelíd szemébe nézek.

Amint kifelé megyek egy lelkes arcú fiatal diák emléke kíséri a Collégium román boltíve alatt. – Isten veled, Dezsőke. Tudásod, jóságod és tiszta szíved vezéreljen utadon. Építsd fel a romba dőlt lelkeket, gyűjts világot a kunyhókban, emeld föl az elesett magyar művészeket. Légy továbbra is az, aki eddig voltál, tanár, író és kritikus.

Körülottem az ősz. Csupasz fák, sárga levelek, szél, eső. Dezsőke miniszter lett. Öregszünk.

Staud Géza

Színház, 1945, 15. sz. (november 21–27.)

KERESZTURY MINISZTER A MŰVÉSZNYOMORRÓL ÉS A TANÍTÓI
ÉS TANÁRI KAR SÚLYOS ANYAGI HELYZETÉRŐL

A Szabad Szó munkatársa az újév alkalmából felkereste Keresztury Dezső kultuszminisztert és kérdést intézett hozzá a művésznyomorról kapcsolatban.

– A művészek helyzetéről nem kell engem külön felvilágosítani – mondotta a miniszter, célozva az egyik lap karácsonyi számában megjelent és neki címzett levélre –, ebben a kérdésben pontosan tájékozott vagyok. Csak arra utalok, hogy már az új kormány első minisztertanácsán 600 millió pengő segélyt kértem a művészek számára. Ebből már első részletként karácsonyra számosan kaptak készpénzt, a segély második részletét átváltjuk élelmiszerre és más közszükségleti cikkekre a művészek számára. Ez a munka már folyik. Remélem, hogy a segély másik négy részlete is rövidesen szétosztásra kerül. Ezeknél az újabb segélyrészleteknél is azonnal intézkedünk, hogy a pénz értékromlása miatt nyersáruba átváltssuk. Külön figyelemmel voltam arra, hogy a művészek segélyezésének ügye szakszerűen és gyorsan történjék, ezért a lebonnyolítást a Művészeti Tanácsra bízta. A Tanács keretén belül külön bizottság intézi ezeket az ügyeket, ezenkívül egy kitűnő pénzügyi szakember, Farkas Ferenc tartja kezében a segélyezések pénzügyi irányítását.

– A legtermészetesebb, hogy igen nagyra értékeljen a művészek teljesítményeit, számos barátom is van a művészek között. De az is igaz, hogy nagyfontosságú feladat a tanítói és tanári kar katasztrofális anyagi helyzetének megjavítása is. A művészek megsegítése csak ilyen általános, nagyobb kereten belül történhetik igazságosan. Kiváló magyar művészgárdánk munkája rendkívül fontos, mint kis nép, nemzetközi viszonylatban is csak szellemi alkotásaink által állhatunk komoly versenybe. Éppen ezért továbbra is minden erőmmel azon leszek, hogy megtartsam azt, ami komoly művészeti érték és lehetővé tegyem, hogy a művészek munkakészsége ismét lendületbe jöjjön.

E. Gy.

Szabad Szó, 1946. január 1. (Részlet)

TELJES EGYÜTTMŰKÖDÉS, BARÁTI LÉGKÖR

Keresztury kultuszminiszter nyilatkozik délvidéki szemleútjáról, a jugoszláv–magyar iskolaproblémáról és az új intézkedésekről

A napokban érkezett haza négynapos útjáról az a bizottság, amely Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter vezetésével, Javorsky Mihail jugoszláv megbízott vezetése alatt álló bizottsággal együtt beutazta Pécs, Mohács és Baja vidékét, hogy ott tanulmányozza a jugoszláv nemzetiségű lakosok viszonyait. A szűkszavú hivatalos jelentés már megnyugtató hírt adott arról, hogy a felmerült problémák jó úton vannak a megoldás felé, de a nemzetiségeknek a múltban oly vakon és vétkesen kezelt problémái nagyobb jelentőségűek annál, semhogy napirendre térhessünk föllette. A Szabad Szó munkatársa ezért felkereste Keresztury Dezső kultuszminisztert, hogy nyilatkozzék délvidéki útjának tapasztalatairól és élményeiről:

– Az utazás a jugoszláv kiküldöttekkel való teljes együttműködésben, baráti légkörben folyt le – kezdi nyilatkozatát Keresztury Dezső. – Mindkét oldalon azon voltunk, hogy az esetleges sérelmek igazságos, becsületes és nyílt megvizsgálása után a kérdések orvoslására is igazságos és méltányos javaslatokat tegyünk.

– Mik a panaszok, illetve sérelmek?

– A panaszok három fő csoportra oszthatók – feleli a kultuszminiszter. – 1. iskolai és közművelődési kérdések, 2. közigazgatási problémák, 3. közéletmezési természetű bajok.

– És milyen intézkedések vannak kilátásban ezek orvoslására?

– Tapasztalataimról jelentést tettem a miniszterelnök úrnak, összefoglaltam az indokolt sérelmekre vonatkozó megfigyeléseimet, és javaslatot tettem az intézkedésekre. Az egyéb tárcák hatáskörébe tartozó intézkedésekről később fog tájékozódást nyerni a közvélemény; javaslatot tettem tárcaközi bizottság összehívására.

– A saját tárcám területén végrehajtandó intézkedésekre a következőket mondhatom: először is, minthogy nemzetiségi vonalon sok és gyorsan megoldandó probléma merült fel, a minisztériumban külön ügyosztályt állítunk fel, amely elsősorban ezekkel a kérdésekkel fog foglalkozni. Másodszor: sürgősen elkészítjük az új, egyszakaszos nemzetiségi iskolarendelet végrehajtási utasítását.

– Ezek általános jellegű intézkedések, amelyek minden nemzetiség hasonló problémáira vonatkoznak. Speciálisan a jugoszláv kérdésben – a kérdés végleges megoldásáig is – minden olyan községben, ahol az ott lakó délszláv lakosság lélekszáma ezt szükségessé teszi, bevezetjük az anyanyelvi oktatást. Hogy erre a célra megfelelő tanszemélyzet álljon rendelkezésre, először is

azonnal számba vesszük a délszláv nyelven tanítandó tanítókat, s ezzel egy időben átképző tanfolyamot szervezünk, amely a tanítók létszámának szükséges kiegészítéséről gondoskodik. Gondoskodni kívánunk arról is, hogy az elemi fokon történő oktatás szerves folytatását a megfelelő középiskolákban biztosítsuk. Azon leszünk, hogy a délszláv lakosságnak módot adjunk az iskolán kívüli szabad művelődés megszervezésére is.

– Mindez természetesen rengeteg részletproblémát hoz magával, ezért szükséges, hogy általános elvként leszögezzem: mindazt a művelődési jogot és lehetőséget, amit Jugoszlávia magyar lakossága élvez, a magyarországi délszláv nemzetiség is megkapja. Jugoszlávia eddig is már sok tanújelét adta annak, hogy az igazságosság szellemében és a jugoszláv–magyar baráti együttműködés jegyében kívánja megoldani a két szomszéd népet közösen érintő nemzetiségi kérdéseket. Mi a magunk részéről mindent el fogunk követni, hogy az egyenlő elbánás és igaz barátság szellemét ápoljuk, és mi magunk is annak értelmében cselekszünk, hogy az a nyílt, őszinte és baráti légkör, amely eddig is jellemezte a jugoszláv–magyar viszonyt s amely a bizottság tagjait is körülvette, jó munkát fog eredményezni és továbbra is biztosítani fogja egymásra utalt népeink jószomszédságát.

– *A hivatalos eredményeken kívül, milyenek voltak miniszter úr egyéni tapasztalatai?*

– Sokárok között jártam a Pécs körüli falvakban. A bizottság nélkülem utazott tovább. Igen jó benyomásaim voltak e falvak népéről, akik nyíltan, őszintén beszélgettek velem. Az volt a benyomásom, hogy nemcsak ősi életformájukat őrizték meg, hanem azt az egyszerű, természetes emberiséget is, amely mindig is jellemezte e vidékek lakosságát. Mindehhez a sok jó benyomáshoz persze hozzájárult az is, hogy a vidék alig szenvedett a háború pusztításaitól, házai épek és az utakon csapatostul jött velem szemben a mozgó nemzeti vagyon: libák és kockák csapatjai...

Szabad Szó, 1946. január 16.

KERESZTURY KULTUSZMINISZTER TÁRGYALT GROZÁVAL A ROMÁNIÁBAN LEVŐ MAGYAR HADIFOGLYOKRÓL

Magyar írók, művészek és filmesek 60 főnyi csoportja közel egy hét bukaresti tartózkodás után szerda este hazaérkezett Budapestre. Felkerestük a delegáció vezetőjét, Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy nyilatkozzék a Szabad Szó hasábjain a magyar küldöttség bukaresti útjáról.

– A román fővárosban – válaszolta a kultuszminiszter – rendkívüli barátságos vendéglátásban volt részünk, mind a hivatalosok, mind pedig a közönség részéről. Az volt a benyomásom, hogy a magyar művészet, különösen a magyar ének, zene, szín- és filmművészet igen népszerű Romániában. Az élet általában „békebelibb”, mint nálunk. Románia lényegesen kevesebbet szenvedett a háború pusztításaitól, mint Magyarország. Bukarest külső képén például alig hagyott nyomot az elmúlt négy-öt év, csak itt-ott látni bombakárt és félbemaradt építkezést. Az élet eleven, az utcák éjszaka is tele vannak. Élelmezési helyzetük összehasonlíthatatlanul jobb a mienkénél.

– *Kikkel találkozott a miniszter úr Bukarestben?*

– Igen sokszor voltunk együtt Groza Péter miniszterelnökkel, aki megkülönböztetett kedvességgel látott vendégül bennünket. Constanescu Jassi tájékoztatásügyi miniszterrel állandó érintkezésben voltam. Sokszor találkoztam Ralea művészeti miniszterrel és Racoasa nemzetiségi miniszterrel. Megismerkedtem a román közélet, irodalom és művészi élet igen sok vezetőjével. Néhány régi ismerősömet is felkerestem, így Gusti professzort és munkatársait, akikkel már évekkel ezelőtt sok jó munkát végeztünk a magyar–román tudományos kapcsolatok megteremtése terén.

– *Milyen eredményei voltak a bukaresti látogatásnak?*

– Legfőbb eredménynek azt tartom – mondotta a kultuszminiszter –, hogy talán sikerült megteremtteni a magyar–román szellemi együttműködés nyílt és baráti légkörét. Minden reményünk megvan arra, hogy sikerül a magyar–román közös filmgyártás ügyét mindkét népre termékeny irányban továbbfejleszteni. A bukaresti és a budapesti opera április végén egy-egy kölcsönös vendégszerepléssel vesz részt munkánkban. Szó esett magyar művészek romániai turnéiról, román művészek magyarországi szerepeltetéséről, írók, tudósok kölcsönös meghívásáról, diákcsereéről és így tovább.

A következőkben személyes jellegű kérdést tettünk fel a kultuszminiszternek. Arról érdeklődtünk, hogy mi okozott neki a legnagyobb örömet bukaresti tartózkodása alatt. A válasz közel sem volt olyan személyes jellegű, mint a kérdés maga.

– Annak örültem a legjobban, hogy szóba hozhattam Groza miniszterelnök úr előtt a Romániában lévő magyar hadifoglyok kérdését. Groza azt válaszolta nekem, hogy a román táborokban lévő hadifoglyok ügyében már megteheti az intézkedéseket. Ő – mondotta Groza miniszterelnök – szívesen vállalja a kezdeményezést, megtéve minden lehető, hogy a magyar hadifoglyok mielőbb viszontláthassák övéiket.

Szabad Szó, 1946. március 22.

NYOLCVAN ÉV

Keresztény Szerszöveg

Ki ültetett, Öreg Platan ?
Platan, Arany, Batsányi, Platen ?
Mit látz éveid havasán,
bölcs Matusálem ?

Nyolcvan évgyűrű törveden
vitéz bilinc-e, hősi vért-e ?
Hogy viseljék majd könnyeden
nyomatra éve ?

Int-e ennyi névünk, Öreg,
hogy nyolcvan év még van-e hátra
mielőtt frist, leantómező
jél a világra ?

Ahd Te állsz, már tudható
valami a még várhatóból.
Őz koronátra hull a hó —
mit vársz a sorstól ?

Te sejtés war, Sorsrémlelő,
ari: belelátz a homályba,
a kötből mi suhan elő,
miféle babka ?

Ábrák villognak és jelek
Kilenc kanyarban a Folyónak;
E orran már megfejtették,
mielőtt elmosódnak.

Hogy mi les sánk: új főszelem,
ismét új szelgen, új Relepe?
Mit süg a tiv, a bölcsőlem,
nagyaján Elme?

Az útra indulók a part
pereméről messzebbre látanak.
Van-e értelme, les-e majd,
a folytatásnak?

Fóskat: mit sirt zeng, lomb susog.
Van-e remény, Agg, ezt zizeg di.
Vagy nyakunkon már a hurok,
jobb nem sietni?

Rázd meg zöld füstöd! Az, aki
szet, éti, mit zúg a sirtfal;
s ha van füle, tud hallani.
Az Téjed is hall.

Lakatos István

„Az ős haszna”
Beszélgetés Keresztury Dezsővel*

Keresztury Dezső 1904. szeptember 6-án született Zalaegerszegen. Középis-
koláit szülővárosában és a budapesti Rákócziánumban végezte. 1922-től ma-
gyar–német szakos bölcész, az Eötvös Kollégium tagja; Horváth János ta-
nítványaként doktorált (*A magyar nemzeti klasszicizmus esszéirodalma*, 1928).
Bécsben tanult (1924–25), majd a berlini Humboldt Egyetem magyar lektora
és a magyar intézet könyvtárosa volt (1928–36). Itthon az Eötvös Kollégium
tanára, később igazgatója (1936–48), a Pester Lloyd rovatvezetője (1937–43),
koalíciós kultuszminiszter lett (1945–47). Egyetemi katedrát nem kapott;
könyvtári száműzetés várt rá (MTA: 1948–50, OSZK: 1950–71). Elszigetelt-
ségét először a József Attila-díj (1968), aztán számos kitüntetés oldja: Her-
der-díj (1976), Grillparzer-gyűrü (1979), Állami-díj (1978), Akadémiai Arany-
érem (1989). Társadalmi és tudományos funkciói közül csak néhány
fontosabbat említünk: Babits mellett tagja volt a Baumgarten-kuratóriumnak,
majd a Babits-hagyaték, a Déry-jutalom kurátora, a Magyar Irodalom-
történeti Társaság elnöke (1985–90), a Goethe Társaság magyar tagozatának
elnöke, a bécsi Nemzetközi Lenau Társaság magyar alelnöke. 1948-ban és
1973-ban levelezőtag, 1982-től akadémikus. Kis Arany-könyvtől (1937) nagy
Arany-monográfiájáig (1990) mintegy harminc könyve jelent meg. 80. szü-
letésnapjára készült – erősen válogatott – bibliográfiája 354 tételt tartalmaz,
a 90. évfordulóra készülõ teljesebb jóval gazdagabbnak ígérkezik.

*

– Németh G. Bélának adott televíziós interjújában, még 1975-ben, Ön azt mon-
dja: „dunántúli vagyok, de voltaképpen három szülőföldem van.” Mit jelent ez a
hármasság?

– Első szülőföldem Zalaegerszeg. Ott jöttem a világra. Ez akkor egy kis
poros mezőváros volt. Én megtartottam ehhez a városhoz hűségemet, mert
nagyon sok mindent köszönhetek neki. A második: lelkem szülőföldje, a

* Ez a beszélgetés még 1993 decemberében készült, az Akadémiai Almanach *Tudósportrék-*
sorozatának szerkesztője rendelte tőlem. Érdemi választ azóta sem kaptam a kéziratra. A teljes
szöveg először a veszprémi Új Horizontban jelent meg. (K. S. I.)

Balaton-vidék. A harmadik az Eötvös Collegium nevelő közössége; könyvtárában egyetemi hallgatónaként szabadon csavarogtam, beszélgettem tanáiraival.

– *A harmadik szülőföld tehát az irodalom, a tudomány hazéja? A „Haza a magasban” – ahogy Illyés meghatározta a költő szülőföldjét –: a költészetet?*

– Igen, ilyen költészet-szülőföldem, ilyen „magas hazám” nekem is van: Berzsenyi és Vörösmarty vagy korábról a zalai Zrínyi. S mindvégig Arany. Mind a négy a latinos kultúrán nevelődött. Hozzájuk számít a világirodalom, főként az univerzális Goethe és Shakespeare.

– *Professzor úr meghatározó Berzsenyi-élményéről egyik legemlékezetesebb íróarcképe, egy soproni konferencián 1960-ban felolvasott előadása tanúskodik. Mi, akkori fiatalok, akiket Szauder József mutatott be Önnek, ámulva hallgattuk, ahogy megidézte a „kissé tituszosan fésült, tömötten húsos arcú, erélyesen fénylő szemű, tömött bajszú, vérbő ajkú, széles vállú, korpulens termetű” Berzsenyi Dánielt.*

– Ha kaphattatok tőlem valamit akkor, harminchárom évvel később visszaadtátok azt Zrínyi-tragédiám, a *Nehéz méltóság* újbóli megjelentetésével. Utószava még azt is megfejt: a zalai Zrínyi-hagyomány szerint halálra kényszerült Zrínyi Miklós alakján áttűnik az édesapámé, aki az első világháború esztendeiben vállára vette s viselte az egerszegi polgármesterség „nehéz méltóság”-át.

– *Összeroppauásáig, amikor is revolvert emelt homlokáához.*

– Nehéz emlékem ez. Versben, aztán emlékirataimnak 1993-ban megjelent első kötete *Szülőföldeim* című ciklusában is viaskodom az 1918 csatáros, nyirkos, őszi napján történt családi tragédiával.

– *Zala és az Eötvös Collegium után Önt Berlin egyeteme várta – mint a magyar végekről Bessenyeieket, a testőrírókat egykor a bécsi Burg. Két bécsi éve után már jól tudta a nyelvet, német tudományos műhelyekbe, exkluzív berlini társaságokba volt bejáratos; sportos, délceg, tehetséges, elragadó fiatalember: „testőr”. Nem jutott-e eszébe, hogy kint marad, hogy világpolgár lesz? – Desiderius von Keresztury, mint Farkas Gyulából Julius von Farkas?*

– Három szülőföldem is volt. Hogyan is engedhetek volna azok hazát s szívet cserélnem? Berlinben én „mandátumot” vállaltam (Arany szerette így fogalmazni a rá mért közösségi feladatokat): a magyar nyelv és irodalom német földön való megismertetését és terjesztését. Az egyetemen magyar lektorként is igyekeztem gyarapítani a magyar iránt érdeklődő hallgatók számát, miközben kolostori aszkézissel katalogizáltam a Gragger Róbert alapította berlini Magyar Intézet könyvtári köteteinek ezreit. Úgynevezett „magyarságtudományból” Berlinben formáltuk egyetemesebb „hungarológiává” a Magyarországgal foglalkozó tudományosságot. (A konzekvenciák gyakor-

latias levonója majd egykori kollégiumi tanítványom, Klaniczay Tibor lesz a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság megalakításával.)

– Az Ön Berlinbe kerülése előtt bukkant fel német földön az Ómagyar Mária-siralom kódexe, ami aztán Leuvenből 60 évvel később jutott vissza Magyarországra. Professzor úr ekkor, 1982-ben jelentette meg Szalay Lajos rajzaival – szaporítván ezzel képeskönyveinek, albumainak, irodalmunk, könyvtár- és zenetörténetünk tárgyi emlékeit számon tartó népszerű kiadványainak sorát. Hogyan jutottak eszébe az ilyesféle képeskönyvek?

– Ilyesmikre Berlinben kezdtem gondolni. Tanítványaimban jobban megragadt a nyelv, ha a szavakat képekkel együtt látták. A világhírű Berlitz-módszer fontos fogása, hogy „mutogatva” tanít. Ezt a módszert én úgy alkalmaztam, hogy a könyvtár idevágó anyagát is bemutattam. A nyelvtanítás így kitágult a művelődéstörténet felé: a nyelv az élet tükré, kifejezője, sok ilyen képeskönyvet láttam, ismertem hasznukat. De más hiányt is éreztem. Itthon az ötvenes években kezdett minden elbizonytalanodni, csak arról mert szót ejteni a szakma, ami „ki volt értékelve”. Ti. a marxizmus értékrendje szerint. Ilyen tankönyv, összefoglalás nem volt. Legjobb megoldásnak látszott: beszéljenek a képek, a kísérőszöveg a legfontosabb, semleges, tárgyi tudnivalókat közölje. Az én képeskönyveim a hiányzó összefoglalásokat pótolták. (Irodalmunk ideológiailag is megbízható történetét, a sokkötetes „nagy zöldet” – a „spenótot” vagy a „Sőtért” – csak jóval később adta ki az Irodalomtudományi Intézet.) De hiányt pótoltak azok a kiállítások is – az első a Zrínyi volt, ami Keszthelyre is lekerült 1964-ben –, amelyeket a nagyra fejlődő Petőfi Irodalmi Múzeum és a Széchényi Könyvtár közös égisze alatt rendeztük. Ennek módszertanát is ki kellett dolgoznunk. Szép munka volt, s hasznos is, mert föl kellett tárnom sok nagy írónk hagyatékát: ezeket megszereztük a Széchényi Könyvtár (a mai Nemzeti Könyvtár) különgyűjteményei és „tárai” számára.

Ezek a munkáim a nem nekem való miniszterség terhéől megszabadító boldog könyvtári „száműzetés” termékei voltak. A Batsányi-kritikai kiadásal együtt (a közreműködő itt is egyik kedves tanítványom: Tarnai Andor).

– Miért nem volt Önnek való a miniszterség?

– Mert én nem politikus voltam, hanem szakember. Több szakmáé is, mondhatnám, de sokoldalúságom nem terjedt ki a politikacsinálás mesterségére.

– Amihez Ön hozzányúl, az feltámad, lett légyen szó a háborús törmelékből kimentett Wathay-énekeskönyvről, a hiszteroid Török Sophie és a beteg lelkű Ildikó („özvegy és leánya”) bűdös, szörnyeteg macskái alól kirángatott Babits-kéziratokról,

megrabolt kúriák szétszórt bútordarabjairól vagy a Voinovich Géza kezén amatőr színvonatra süllyedt Arany-kritikai kiadás továbbviteléről.

– Maradjunk csak Arany Jánosnál. A kritikai kiadás vékonyuló fonalát első feleségemmel és az akkortájt méltó feladat nélkül tanárkodó fiatal Németh G. Bélával sodortuk erősebbre (ő természetesen szintén az Eötvös Collegium neveltje volt), s parancsolóan felmerült bennem a magam Arany-kutatásainak folytatása is. Szóba hoztad a *Mindvégig* szintézisét. A költő verséből vett címadás az én 1937 és 1990 közötti folytonos Arany-kutatásaimnak programja is: „S ne hidd, hogy a lantnak / Ereje meglankadt: / Csak hangköre más [...] / Tárgy künn, s tenmagadban – / És érzem, az van, / Míg dobban a szív.” Arany más-más „hangköreit” feltárni a magam szintén alakuló-változó hangköreivel: erre éreztem „mandátumot”. Én nagyon szeretem Arany Jánost, az életem olyan része, mint mindennapjaim. Élmény: „véremmé tanultam”, ahogy ő szokta az ilyesmiről írni. Pedig Arannyal későn találkoztam, Horváth János hatása alatt. Későn még költőként is – hogy Tandori telitalálat-tanúságtételét segítségül hívjam: a költő Keresztury „nem Arany János követője; hála Istennek Berzsenyi Dánielé”. De a Nyugat-mozgalom Arany-felfogása is közelített hozzá. A modern magyar líra ősei az *Őszikék* versei. Babits, Kosztolányi és a Nyugatban föllépő új nemzedék lírai magatartásának, kifejezésformáinak nagy része elképzelhetetlen azok nélkül a kezdeményezések nélkül, amelyek az *Őszikék*ben jelentkeztek. Számunkra, az én egész nemzedékemre, pontosabban Szerb Antalra és még néhányunkra érvényes felismerés: nekünk az *Őszikék* egy magyar Goethe öregkori nagy lírájának élő emlékei.

Arany sokkal problematikusabb, összetettebb jelenség, nehezebb falat, mint első pillanatra látszik. Ezért vágtam bele, hogy többször is nekiinduljak ennek az erdőnek. Ebben egykori tanítványaim is nagy segítségemre voltak. (Még ti is, akiket már nem taníthattam, illetve a ti tanítványaitok, hiszen a kritikai kiadás tíz éve újból elárvult ügyét ti vittétek tovább, 1993-ban a „Tisztelt Írótlárs!”-sal, igazolva Németh G. Béla sejtéseit az Arany-folyóiratokban lappangó kisebb kötetnyi Arany-glossza létezéséről.) Amikor az 1876-ig tartó Arany-pályaszakasz leírása elkészült, fellélegeztem, de aztán kiderült, hogy a világ egyik legvéresebb története játszódik le itt, a látszólag teljesen nyugodt felszín alatt. Megírni hitelesen, szinte eseménytelen hadjáratként azt a félelmetes drámát, ami egy óriási szellem világában lejátszódott: ez igazán nehéz, véres feladat, életem legnehezebb vállalkozása volt.

– *Irodalmunknak egy másik óriási szelleméhez, Babitshoz is közel került. Szinte családtag volt a Reviczky utcában és az esztergomi Előhegyen. A kapcsolatukat reprezentáló dokumentumkötet (Téglás János és nyomdászati szakközépiskolás nő-*

vendégeinek kiadása, 1988) és az a fontos interjú, amit 1984-ben Albert Zsuzsa és a kecskeméti Forrás csalogatott ki Önből, ennek a kölcsönös becsülésnek és közelségnek a legmeglepőbb részleteivel szolgál. Professzor úr még látta, hogy Babits hencsere fölött Arany arcképe függött; ismeri a fogadott lány, Illdikó fogadásának titkát; tudja (mert elősegítette), hogyan került bele Babits Szekfű Gyula „Mi a magyar?”-jába; megtapasztalhatta Török Sophie izgatott, hisztériás természetét; tanúsíthatja, hogy nem a feleség, hanem főként a minisztérium cenzúrázta a Baumgarten-kuratórium döntéseit. És Ön Babits bolygóinak is legjobb csillagásza: elmondhatja, hogy Szabó Lőrinc „politikai analfabéta” volt, hogy a Nárcisz-Németh László, a másik lázadó miként jelentette be igényét a prófétaságra; hogy a beteg Babits méltósággal és hőiesen halt meg; a torokgyík másik áldozata, Kosztolányi ellenben olyan volt, mint egy Niobe: zokogott, sírt...

– Tőlem Ady és Babits agyonolvasott kötetait a Rákócziánium egyik konzervatív tanára elkobozta; ifjúkoromtól rajtuk nőtettem fel. Babitsnak köszönhetem azt is, hogy az öreg Aranyra és modernségére kezdtem figyelni. Babits összes verseit Berlinbe is magammal vitterem, s már 1929-ben, amikor fantasztikus sikerű előadást tartott az egyetemen, a Magyar Intézet vendégként, ottani adjutánsa voltam. Akkor volt nagy sláger Németországban a *Dreigroschenoper*. Ezt is megnéztük, tetszett Babitséknak. Nagyobb német tanulmányt is közöltem Babits költészetéről az *Ungarische Jahrbücher*ben (kedves levéllel köszönte meg); itthon a Pester Lloydban adtam ki németül, szinte a magyar közlésekkel egyszerre, sok írását. Legnagyobb Babits-kalandom azonban a rozsdaszínű Magyar Klasszikusok két Babits-kötete elé írt előszavam volt, az ötvenes években, amikor Babits körül jegesre fagyott a némaság. Miután az irodalompolitika hivatalos irodalomtörténézei elolvasták fél évig érlelt dolgozatomat, volt aki attól féltett, elvisz a politikai rendőrség. Szegény Szauder Józsa (mondanom sem kell: szintén kollégista tanítványom) nem győzött közvetíteni, kutyagolni a könyvsorozat szerkesztőbizottsága és Semmelweis utcai lakásom között. Ő hozta meg a hírt: Waldapfel József kolléga ellenvéleményt nyújtott be Babits-felfogásom ellen; átírást kívánt. Vissza akartam vonni a tanulmányt, Aztán mégis megjelent, a marxista különvéleménnyel. Elhatárolódnai attól, akit megbízunk egy feladattal: azt hiszem, párját ritkító eset a magyar könyvkiadás történetében.

– Volt inkvizíciós tárgyalás is?

– A kiadói főigazgatóság összehívta dolgozotom ügyében a szerkesztőbizottságot. Ott mondatott ki a verdikt: elhatárolódnai! En jelen voltam. Prof. dr. Waldapfel akadémikus, tanszékvezető-intézetigazgató hiányzott; Szabolcsinak kellett vállalnia a különvélemény megfogalmazását.

– Két tanulmánykezdő Keresztury-mondatot idézek: „Mióta eszemet tudom, foglalkozom Arannyal”; „Babits Mihály körül az elmúlt évtizedben jegesre fagyott a némaság.” Ez nem a nehéz járású katedratudomány hangja. Ezzel a személyességgel és ezzel a megjelenítő erővel az esszét írják. Az Ön mestere, a Vörösmarty Zalánjáról értekező Horváth János, irodalomtörténet-írásunk legnagyobb stilsztája mert így intonálni: „Költői egyéniségében mindenekelőtt valami bús pompa, valami borulatos ragyogvány komplex jelensége, s az ihlet nagyarányú felajzottsága, állandó ódai energiája ragadja meg figyelmünket.” És a másik mester, Babits Mihály is így kezdte esszéjét, amikor a világirodalomban alig jelenlévő Magyar irodalom karakterét ragadta meg: „E tanulmányban literatúránkat világirodalmi szemekkel akarjuk vizsgálni. Nehéz feladat. Ezt a mi kis sötét fülkénket az emberi szellem nagy palotájában vendégek nem járják, Baedekerek alig említik.” – Beszéljünk hát az esszéről.

– Említetted már, hogy doktori értekezésemet *A magyar nemzeti klasszicizmus esszéirodalmáról* írtam. Hozzáteszem: az én nemzedékeket, a Nyugat úgynevezett második nemzedékét esszéíró nemzedéknek is szokták nevezni. Az esszé nekünk Szerb Antaltól Cs. Szabóig, Illyésig – ahogy Németh megfogalmazta – a nyilvános tanulásnak, az én esetemben még külön a megfogalmazott dolgok személyes hitelének a műfaja volt. Az esszé azért vonzott engem olyan nagyon, mert abban nem lehetett másokból puskázni: ott személyesen át kellett élni valamit, hogy arról hitelesen tudjak beszélni. Voltaképpen minden munkám, még a kritikái kiadások sajtó alá rendezése is, valami nagyon személyes kapcsolódást és hitelességet jelent.

– Horváth János idézet: „borulatos ragyogványa” és az Ön „nehéz méltósága” egyaránt Vörösmartyból való; az egyik esszébe, a másik drámába emelt intarzia. De van Keresztury-vers is, ami bekebelezi a „ragyogványt”, címe: „A Badacsonyi lábánál.” Ebben olvasom: „Sziilőfölded: derűs tiindérragyogvány.” – Költészete is esszé jellegű, vagy szuverén líra?

– A vers: nem esszé. Annál sokkal sűrűbb koncentrátum. De miért hiányozna építőelemei közül a tanultság, az ismeretanyag? Verseimről szólva Rónay György „mediterrán zamat”-ról, „reformkorian magyar emberség”-ről beszél. Tudós kollégám, a klasszika-filológus Borzsák István a *Dunántúli hexameterekből* „áradó latinságot” emeli ki; szerinte ezek a versek „szinte latin *poeta doctus* élményei, látomásai, álmai”. A *poeta doctus*t elfogadom; ennyiben esszéisztikus költő vagyok. Illyés is azt mondja költőelődöket megidéző versportréimról: „Műveltségünk és igényünk tanúi.” Az esszé: kísérlet, „nyilvános tanulás”. De az az érzésem, hogy az ember legpontosabban versben fogalmaz. Jó versben nem lehet felesleges szavakat mondani. A vers mindazonáltal főként úgynevezett „polihisztorságom”, minden iránti mohó birtokbavétel-vágyam terméke. (Engem mindig érdekelt a természet-

tudomány is, és még akvarellfestéssel is foglalkoztam.) Ha a belső kényszer versre bír, verset írok; ha esszére, esszét. „Tárgy künn, s tenmagadban” – mikor mit kíván a *künn* s a *benn*. Én mindig azon voltam, hogy az épenséggel rám bízott vagy bensőmből vezérelt feladatnak tőlem telhetően eleget tegyek. „Így lettem” – hogy némi önérzet-túltengéssel megint Arany idézzem – én is „töredék”. Fejezzük is be a megtisztelő faggatózást Az *ős haszna* című vers idézésével. Az „*ős*” én vagyok, az „*új erdő*” ti vagytok, akikre bizalommal tekintek:

Az új erdő új, de olyan lesz,
mint a régi; lehet, magasabb lesz,
lehet, hogy csenevészebb;
bizalommal nézd az egészet.

Csak tedd, amíg tudod, a dolgod,
töredékeidet bár behordod,
ne kérdezd, hetven éved
ugyan hová és kié lett?

– „Ne kérdezd hetven éved”? – Kérdenem kell immár a kilencvenet! Betölti az új esztendőben, 1994. szeptember 6. napján. Kívánok hozzá egészséget, jó kedélyt, erőt, töretlen munkakedvet.

KOVÁCS SÁNDOR IVÁN

Borral és virággal (1989)

Amiről a kéziratok beszélnek
*Keresztury Dezső fondja az Országos Széchényi Könyvtár
Kézirattárában**

Az emberé az írás: foszlékony szájhagyománynál
jobban őrzi a szót, véssék bár agyagba, sírkövekre,
fessék falakra, pergamenre; elássa talán
az idő, de újra szól, ha titkát meglelik.

(Keresztury Dezső)

A kézirattár szerte a világon minden nagy könyvtár legértékesebb része: a szíve. Az írás az ember egyik legnagyobb találmánya: az elcsendült szó, elfoszló gondolat megrögzítése, a csalfa emlékezet kézzel fogható bizonyítéka. A kéziratokat mindig is igen nagy becsben tartották: gyűjtötték, elraktározták, vizsgálták, idővel a tudománynak is nemcsak szolgálja, de tárgya is lett. A könyvtár valaha csakis kéziratok gyűjteményét jelentette. Hajdani híres könyvtárak nagy része esett áldozatul a történelem vagy a természeti csapások okozta pusztulásnak, de ami kincseiből mégis megmaradt, annál becsesebb lett.

Gutenberg találmánya hozott forradalmi változást az írás történetében. A könyvnyomtatás elterjedése óta a kézirattárak már csak a levéltárak, könyvtárak részei lettek. De rangjukat továbbra is megőrizték: dokumentum értékük, fontosságuk a mai napig megmaradt, a kézirat tudomány föllendülése még újabb teret nyitott annak az érdeklődésnek, amely feléjük fordul.

Az egyes tárgykörök, főként személyek körül létrejött gyűjtemények a fondok.

Minden fondnak megvan a története, de arról legtöbbször csak néhány soros, rövid feljegyzés formájában tájékozódhatunk a fond fejlécén: mikor, honnan, esetleg milyen körülmények között került a fond anyaga a kéziratárba. Pedig a fondok története – ha föltárható – akár külön tanulmány-sorozat anyaga lehetne.

Ezt fölismerve kívántam megörökíteni az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában lévő 177. fond történetét.

A fondok feldolgozása több tényezőtől függ. Kerülhet a kéziratárba előrendezett anyag, de „ömlesztett” is; az utóbbi esetben – ötletszerűen ösz-

* A Magyar Könyvszemle 1993/1. számában megjelent *Keresztury Dezső fondja az Országos Széchényi Könyvtárban* című dolgozat átdolgozott, kiegészített változata.

szeszedett, a szállításnál vagy később összekeveredett papirosok halmazánál – komoly és időigényes, sőt a tárgykörben való jártasságot kívánó erőfeszítésre van szükség az elrendezéshez. Lehet a fond tartalma szerteágazó, bonyolult összefüggésekre utaló, mennyisége igen nagy – vagy viszonylag kevés és könnyen áttekinthető.

A legtöbb fond „hagyaték” jellegű, vagyis lezártnak tekinthető, de még akkor is megtörténhetik, hogy utóbb kiegészítő, esetleg sok mindent módosító anyag kerülhet hozzá. Az utólag előkerült kéziratos vagy dokumentációs anyag nem kell, hogy felborítson valami eszményi rendet, „folytatásként”, „pótlásként” kezelhető, és mindenképpen gazdagodást jelent: újabb adalékok fölbukkanása minden szakmabélit érdeklődéssel tölt el.

A jelen esetben, Keresztury Dezső fondjának esetében a legfontosabb és legkiemelkedőbb tény az, hogy *élő* fondról van szó: élő és alkotó személy fondjáról, amely átadása óta szinte évente rendszeresen gyarapodik, és amely átadása mikéntjében bizonyos szempontból teljesen egyedülálló.

A Keresztury-fond létesítésének körülményei

Keresztury Dezső feleségének, Seiber Máriának 1975-ben bekövetkezett halála és saját nyugdíjba vonulása után döntött úgy, hogy kéziratait, okmányait, gazdag levelezését átadja az Országos Széchényi Könyvtárnak. A megvalósítás írásbeli rögzítésére 1976-ban került sor. Az átadás – adományozás – addig példa nélküli módon történt: az adományozó e cselekedetével egyúttal a Nemzeti Könyvtár mecénásai sorába került. Hagyományozásáról szóló írásos feljegyzését szó szerint közlöm:

Az Országos Széchényi Könyvtár Főigazgatójának, Budapest

Az Országos Széchényi Könyvtár nekem igen nehéz időkben kedves munkahelyet, baráti légkört és megbecsülést biztosított. Ezért is érett meg bennem a szándék, hogy kézirataimnak és levelezésemnek gyűjteményét a Könyvtár Kézirattárába helyezem el. De szeretnék hozzájárulni ahhoz is, hogy megújuló Nemzeti Könyvtárunkban – ahol egykor a könyvtártudomány, az irodalomtörténeti és művelődéstörténeti kutatások egyik fontos műhelye működött – a könyvtárosok munkakörükön kívüli tudományos munkássága fokozott megbecsülésben részesüljön.

A gyűjteményt alapítványszerűen kívántam volna e cél szolgálatában a könyvtárnak adományozni. Kezdeményezésemre azonban azt a tájékoztatást kaptam, hogy alapítvány létesítésére a hatályos jogszabályok nem adnak módot. Ezért hozzájárultam, hogy a Könyvtár a gyűjteményt a szakértői

által, a jelenlegi hazai árszintnek megfelelően megállapított és a Főigazgató által jóváhagyott áron megvásárolja. Az adásvétel megtörténte után a vételárat, 275.000 (kettőszázhetvenötezer) forintot mintegy „alapítványi” tőkeként kívánom lekötöni az Országos Széchényi Könyvtár javára, az alábbi célra és feltételekkel. Felajánlásom életem fogytáig közérdekű célra való kötelezettségvállalásnak, hagyatékom szempontjából pedig közérdekű meghagyásnak tekintendő.

1) Az OSZK – főhatóság jóváhagyásával – kötelezi magát, hogy a Keresztury Dezső által tartósan lekötött bankbetétet kezeli, a vele kapcsolatban esetleg felmerülő adminisztrációs teendőket elvégzi, a mindenkori törvényes kamatot 1977-ben először, azt követően évente – egyéb jutalmazásaiktól elkülönítve – két munkatársának a 2. és 3. pontokban foglaltak szerint való jutalmazására fordítja.

2) Az évente közzétett pályázatok eredményét bizottság bírálja el. Ennek elnöke a főigazgató, tagjai a főigazgatóhelyettesek, a tudományos titkár és a kéziratár osztályvezetője. A bizottság ítéli oda a jutalmakat; ha szükséges, a munkák szakmai megítélésére szakértőket is meghívhat.

3) Jutalmazandó a könyvtár állandó munkatársai által, munkaköri feladataikon kívül elért két legjelentősebb tudományos teljesítmény, eredmény. Első renden egyéni, kivételesen társas munka is jutalmazható; indokolt esetben egy-egy készülőben lévő dolgozat is befejezéshez segíthető. Érdemes teljesítmény híján a jutalmazás elmarad; más jutalmazásra a kamatok nem fordíthatók. Az oda nem ítélt jutalmak összege, ugyanúgy mint a gyűjteményt még kiegészítő újabb iratok vételára az alaptőkéhez csatolandó.

Budapest, 1976. november 11.

(dr. Keresztury Dezső)

Fontos tudni, hogy még aktívan alkotó személy effajta adományozására – amikor nem egy-egy művet, hanem egész „életművet” adott át valaki könyvtárnak, kutatási intézménynek – alig volt korábban példa. Amikor Louis Aragon 1977-ben (!) hasonló módon – de alapítvány létesítése nélkül – a párizsi Országos Tudományos Kutatási Központnak (CNRS) adta a maga és elhunyt felesége: Elsa Triolet életmű-gyűjteményét – tehát egy évvel Keresztury Dezső elhatározása után –, az erről nyilatkozó riportalany, a kéziratokat öröklő kutatóintézet (ITEM) tudós igazgatója csupán Victor Hugo végrendeletére tudott hivatkozni előzményként, aki 1881-ben azzal a kikötéssel adta át kézirateit a párizsi Bibliothèque Nationale-nak, hogy minden meglévő és holta után előkerülő kézírata erre az intézményre szálljon, amely „egy napon az Egyesült Európa Nemzeti Könyvtára lesz”.

Akkor – 1977-ben – jogi és adminisztratív okokból még nem vált ismertté egy – csak néhány évvel korábban kezdeményezett – másik hasonló esemény: a Nobel-díjas Miguel Ansel Asturias 1971-ben (halála előtt három évvel) ugyancsak a párizsi Bibliothèque Nationale-ra testálta kéziratait, azzal a kikötéssel, hogy a CNRS tartozik gondoskodni tudományos kezelésükről.

E felsorolt előzmények után csak 1989-ben került sor – tudomásom szerint – újabb hasonló eseményre: „Dürrenmatt ösztönző példája”-ra, aki egy hónappal váratlan halála előtt írta alá hagyatéki ajándékozási szerződését a Svájci Irodalmi Archívum számára. Példája valóban ösztönzőnek bizonyult: 1992 januárjában három újabb, élő és alkotó szerző adta át kéziratait ugyan csak a Svájci Irodalmi Archívumnak.

A Keresztury-alapítványról

Keresztury Dezső kéziratári fondjának egyedülálló volta éppen abban a kikötésben áll, hogy írásai és levelestára átadása mellett egyúttal nagyvonalú alapítványt is létesített a Széchényi Könyvtár munkatársai számára. Erre még soha nem volt példa más könyvtárak vagy archívumok gyakorlatában. Így vált a fond adományozásnál többé: miközben a Kézirattár anyagát gyarapítja, egyúttal a könyvtárosok tudományos munkásságát is támogatja.

Éppen, mivel hasonló jelenségre – mint jeleztem – még nem volt példa, ezért még 1977-ben is (amikor már jutalmazásra kerülhetett volna sor) először a Keresztury-pályázatnak, illetve Keresztury-jutalomnak jogi szentesítését kellett elrendezni. Ennek megtörténte után 1978. április 26-án tette közzé a könyvtár igazgatója az első pályázati felhívást, ami azóta minden évben újra napirendre kerül.

Idetartozik, tehát megemlítem, hogy Keresztury Dezsőnek régi kívánsága volt egy *Arany-bibliográfia* elkészíttetése. 1979 decemberében kérte ezt először írásban, hogy a pályázaton belül tegye ezt a könyvtár lehetővé. Jóború Magda – az akkori főigazgató – 1980-ban azt válaszolta: „...egyelőre senki sincs könyvtárunkban, aki megfelelő tudással rendelkezne egy ilyen bibliográfia elkészítéséhez...”

A tárgy 1985-ben megint szóba került, de megvalósításra még akkor sem.

A bevett szokás szerint a pályázatra általában *jeligés* munkák érkeznek. De elbíráltak a pályázaton belül már kiadott (megjelent) könyvet vagy doktori értekezést – természetesen publikálatlan dolgozatokat is. Az utóbbi fajtából szerencsés esetben belső publikáció válhat: megjelenhetik az OSzK-Év-könyv hasábjain.

A beérkezett és jutalmazott pályaművek száma – az eredeti elgondolástól némileg eltérően – változó. A szám eddig kettő és kilenc között ingadozott. A bizottság tehát adott esetben több jutalmat is adhat ki, nemcsak kettőt.

A Keresztury-díjak mindenestre többletmunkáért végzett megérdemelt elismerést jelentenek, az alapítvány pedig évente megújuló friss buzdítás alkotó munka végzésére.

Keresztury Dezső kéziratári, illetve Széchényi könyvtári munkásságáról

Keresztury Dezső 1950-től dolgozott a Széchényi Könyvtárban, miután előbb a Magyar Tudományos Akadémia főkönyvtárnoka volt.

A Széchényi Könyvtárban előbb a Kéziratár, majd a Színháztörténeti Osztály, végül a Történeti Különgyűjtemények főosztályának volt a vezetője.

Itt most különösen a Kéziratárban végzett munkássága érdemel kiemelt figyelmet. Személyéhez fűződik több jelentős hagyaték megszerzése: Szabó Dezsőé, a Babits-hagyatéké, két részletben, a hanganyaggal együtt, s néhány kisebb jelentőségű, de érdekes egyéb gyarapítás is. Gyors helyzetfelismeréssel szinte a biztos pusztulástól mentett meg értékes *modern* kéziratokat. Jelentős munkát végzett irodalmi kiállítások megrendezésével is. Bizonyos mértékig ehhez a tevékenységéhez kapcsolódik például *A magyar irodalom képekonyve* című kiadványának elkészítése: az összegyűjtött képanyagot könyv alakban tette maradandó közkinccsé.

A könyvtárak államosításakor veszélybe kerültek jeles vidéki – korábban egyházi tulajdonban lévő – könyvtárak: műemlék-könyvtárak. Ezeknek a megmentése is az ő érdeme volt: a Nemzeti Könyvtár fiókkönyvtáraiként működhettek tovább. De pedagógusi hivatását sem tagadta meg – hiszen korábban az Eötvös Collegium tanára, majd igazgatója is volt –, és szeminárium jellegű foglalkozásokat tartott a könyvtár fiatal munkatársai számára, ahol beszámolhattak készülő tudományos terveikről, munkáikról. A Kéziratár mindennapi munkájából is kivette részét: ő kezdeményezte a fondok kialakítását, fondfeldolgozó tevékenységéről pedig keze vonásai tanúskodnak egy-egy palliumon vagy kézírásos katalóguscédulán.

A Keresztury-fond szerkezete, tartalma

Ismételten hangsúlyozni szeretném, amit Keresztury Dezső szóbeli közléséből tudok: amikor ő az Országos Széchényi Könyvtárba került, a Kéziratárban még alig volt modern szerzői anyag, de fondszerűen kezelt személyi hagyaték sem.

Az első személyi hagyaték, amely a hagyatékok fondszerű kezelésének modern gyakorlatát az Országos Széchényi Könyvtárban megnyitotta, az 1952-ben – e feltétellel átadott – Babits-hagyaték volt.

Egyébként – bár rendszeres gyarapodás addig is volt a Kézirattárban – Windisch Éva 1974-ben írt munkája: „Fondok az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában” megfogalmazza, hogy maga a FOND fogalma is – 1974-ben! – még csak néhány éve fordult elő a kéziratári szókincsben. (Az újításoknak mindig meg kell alkotniuk saját új terminus technicusait is.) Ezért e dolgozatában szükségesnek tartotta az elnevezés levéltári értelmezését szó szerint idézni, majd kéziratári vonatkozásban maga megfogalmazni. Egyúttal leszögezte a fondokban használatos szerkezeti sorrend elveit.

A fondok száma ezután gyorsan szaporodott. Mikor Keresztury Dezső adományozására került sor, az ő fondja már a 177. számot kapta. Egyébként ilyen nagy terjedelmű fond nemigen akad Kézirattárunkban. Már előrendezésén is többen dolgoztak, egymástól függetlenül. A beérkezett anyag így meglehetősen összekeveredett, a feldolgozók váltogatták egymást. Sok gondot okozott a levelezésben a sok olvashatatlan aláírás: a feldolgozó – vagy feldolgozók – számára ismeretlen levélírók azonosítása.

Amikor 1982-ben átvettem a fondot, nagyjából készült már valamilyen rendezés. De részben az említett okok miatt – olvashatatlanság –, másrészt, mert folyamatosan érkezett új anyag, amelynek a Múzeum körüli épületben sem megfelelő tárolására, sem rendezésére nem jutott elegendő hely, az iratcsomók könnyen összekeveredtek, a feldolgozó időhiány miatt sok mindent még figyelembe se tudott venni, ezért lényegében újra kellett kezdenem: kiegészítenem, korrigálnom a munkát.

Saját dolgomat nagyon megkönnyítette az a körülmény, hogy a fond-alapítóval állandó személyes kapcsolatot tudtam tartani, már korábban is dolgoztam mellette, valamennyire ismertem állandó körét, meglehetősen alaposan a munkásságát, amit pedig nem tudtam, azt megkérdezhettem. Az *élő* fondok feldolgozásának ez a legtermékenyebb oldala.

Szerkezeti felépítésében a 177. fond a már említett, 1977-ben megállapított általános szabályokat követi.

De éppen, mivel *élő* fondról van szó: napjainkban is cselekvő, aktív társadalmi és tudományos életet élő szerző fondjáról: a gyarapodás elkerülhetetlenül újrakezdéseket jelent a szerkezeti sorrendben. Így például a levelezés-anyagban: ugyanannak a személynek későbbi időpontban érkezett leveleinél, de előfordul magának a szerzőnek korábbi életszakaszához tartozó, ám később beérkezett (előkerült!) fogalmazványainak esetében is.

A gyarapodást: az „új folyamatokat” a fond-jegyzék mindig pontosan feltünteti, a levelezésnél a jegyzékkel párhuzamosan készülő levelestári cédula-katalógus könnyíti meg az eligazodást.

A feldolgozásnál megfigyelhető magának a feldolgozónak a fond anyagához való viszonyulása is. Míg kezdetben – elődei példáját és a szokásos gyakorlatot követve – inkább csak gépiesen regisztrálta az anyagot, később egyre inkább törekedett a kéziratok pontos adatainak (keletkezéstörténeti sorrendjének) föltárására és – ha röviden is – a fondjegyzékben való feltüntetésére. Evvel közeledik az általános európai szabványhoz is. E téren ez a fondjegyzék bizonyára eltér a korábban feldolgozott más fondok jegyzékeitől.

A Windisch Éva által megfogalmazott szokásos sorrend hagyománya szerint a 177. fond is *a szerző személyére* vonatkozó iratok, dokumentumok számbavételével kezdődik. E fejezetnél két jellemző vonás figyelhető meg:

1. Mivel a fond időszakonként (általában évente) gyarapodott, többször is került a Kézirattárba e témakörbe tartozó régebbi, de később előkerült anyag.
2. A legerőteljesebben – vagy legfeltűnőbbben – ez a dokumentum-rész tárja a tanulmányozó elé – Keresztury Dezső életpályáját nyomon követve – a kor, a 20. század magyar társadalom-, illetve kultúrtörténetét.

Keresztury Dezső személyes irataiból, valamint a fondban elhelyezett írásos emlékeiből széles spektrumú képet nyerhetünk a magyar vidéki köznevelési családok műveltségéről, szokásairól, de az egész 20. századi magyar értelmiség viszonyairól, tevékenységéről is.

A szerencsésen megmaradt iratanyagot tanulmányozva nyomon követhetjük a fond-alapító pályafutását, rendkívül széleskörű érdeklődését és munkásságát. Megőrzött egyetemi leckekönyve, bécsi diákkorából származó írásos feljegyzései, berlini lektori éve, az Eötvös Collegiumban való tanári, majd igazgatói működése, kultuszminiszteri éve, utána az Akadémián, aztán az Országos Széchényi Könyvtárban végzett munkája éppúgy kiolvasható a fondból, mint gazdag irodalmi, irodalomtörténeti, kultúrszervezői és egyéb tevékenysége. A meghívók, felkérések, köszönetnyilvánítások, szerződések, beszámolók több évtized, majdnem egész századunk történelmének, kultúrájának színes, értékes illusztrációi. De föltáru a fondból a szépíró: a költő és műfordító tevékenysége is. Szerzői kéziratok eddig még kellőképpen ki nem aknázott kincsei a fondnak. Fejlődéstörténetet is lehetne rajzolni ezekből: hiszen töredékesen ugyan, de maradt valami Keresztury Dezső diákkori „zsengei”-ből is, olyan darabok, amelyeket eddig még senki nem tanulmányozott. A modern kéziratkutató érdeklődéssel foglalkozik a szer-

zői „füzetek”-kel: olyan noteszek, füzetek érdeklik, amelyekbe – sokszor sok egyéb, néha egészen mellékes feljegyzés mellett – későbbi fontos művek első vázlatai, töredékei kerültek. Keresztury Dezső fondjában is található ilyen „vegyes témájú” füzetek. Egyébként – módszerét változtatva – ő is, mint a legtöbb szerző, válogatás nélkül írt, jegyzetelt a legkülönbébb papírlapokra, akár neki címzett, éppen kéznél lévő levélboríték hátoldalára is. Ez utóbbi sokszor igen fontos időpont-meghatározó tényezővé válhat egy-egy munka keletkezési idejének megállapításakor.

Az 1989-ben megjelent *Határok, frontok* című verseskötet egyik darabja például a *Látomás*, amelynek első változatát egy 1984 februárjából való levélboríték verzóján találtam meg:

A kert legfelső végiben,
 hová ősz térdem nem bocsát,
 látom, feltűnik, megpihen,
 s lengeti gyümölcskosarát,
 szólok: meg ne botolj, szívem!
 Int: tenyerén hord a világ:
 jön a gyepfélcson lefelé...

– aztán átírt, áthúzott sorok.

Abban az évben adta ki *A kedves után* című verseskötetét, – amelyből ez a vers kimaradt. De a megőrzött levélboríték tanúsítja a keletkezés első fázisának idejét, alakját. A végső változat több helyen megváltozott. Ez a befejezetlen kézirat nem a fondból való. De ott található az *Igazat szólj!* című vers kézírata, amely ugyancsak a *Határok, frontok* kötetbe való, és szintén levélborítékon született meg. De ez később: ugyanabban az évben, amikor a verseskötet megjelent. A levélnek ugyanis Diana Bartcher kezébe kellett volna kerülnie, Cambridge-ben, ahonnan azonban 1988. május 4-én visszaírányították a feladónak. Így hangzik:

Ha mást súgna is az érdek,
 csak igazat szólj.
 hallgass, ha bölcsebbnek véled,
 csak igazat szólj.
 Ha szívedben indulat éled
 csak igazat szólj
 ember vagy, bánd meg vétked
 (de) csak igazat szólj!

Ez majdnem változatlan formában került be az említett kötetbe, s nem is feküdt több évig a szerző fiókjában, mint az előző példa.

A fond főszereplője természetesen maga a fond-alapító. De szép forrásanyagot kínál rokonságának nemcsak levelezése, hanem egyéb írásos hagyatéka is. Hiszen az is élete légköréhez tartozik.

Megint csak példaképpen emelem ki az *Ottava család* írásos emlékeit. Ottava Ignác szemész-orvos, egyetemi tanár volt. Felesége, Fodor Józsa lett a Keresztury gyerekek keresztanyja. Ő is, testvére, Fodor Riza is tanítónők voltak. Hagyatéukból kor- és kultúrtörténeti érdekesség az Ottava Ignác nemesítése alkalmából küldött gratulációk gondosan eltett gyűjteménye – köztük fontos személyektől is –, de ugyanilyen figyelemreméltó Ottava Ignácné levelezése, barátainak, rokonaiknak írt verses köszöntői, kalligrafikus, szép írással, rajzokkal díszített iskolai füzetek, úti jegyzetei, vagy Fodor Riza *Oroszi zsebnaptára* (1908-ból), amelybe 1923 és 1932 között vegyes tartalmú feljegyzéseit írta. Köztük szívesen lemásolt, vagy éppen maga költötte verseket. Ottava Ignácék egyetlen fia, Ottava Gábor az első világháborúban, 1917-ben halt hősi halált. A fondban tőle is található levél.

Némi figyelemmel összeállítható az iratokból és a levelezésből a Keresztury család történetének körvonala. Ugyanilyen dokumentum értékű Kereszturyné, Seiber Mária családi iratainak gyűjteménye, levelezése, és fontos forrásanyag testvérenek, Seiber Mátyásnak számos családi illetve zenei vonatkozású írása, vagy a szerepléseiről, működéséről szóló híradások. Utóbbira érdemes e helyen egy kicsit bővebben kitérni, mert ez a Kodály-tanítvány zeneszerző, aki Angliában kapta meg az őt megillető elismerést, itthon máig is meglehetősen ismeretlen. Seiber Mátyás 1905-ben született Budapesten és 1960-ban halt meg Dél-Afrikában, egy tragikus autóbaleset következtében. Zenei tehetsége már gyermekkorában megmutatkozott, az egész család erősen zenei beállítottságú volt. A Zeneművészeti Főiskolán cselló és zeneszerzés szakot tanult. 1927-ben méltánytalanul megtagadták tőle egy nevezetes és anyagilag jól támogatott pályázat díját, pedig Kodály Zoltán is, Bartók Béla is őt emelte ki, mint a díjra legérdemesebbet. Tulajdonképpen ez az igazságtalanság döntötte el későbbi sorsát, indította útnak a későbbi siker felé. Először Németországba ment, ott tanulmányozta a jazzt, és komoly tanulmányt írt róla, akkor, amikor még alig vették azt komolyan. Tanulmánya Lipcsében jelent meg. Utána elszegődött egy luxuszöves zenekarába csellistának. A folytatás: Frankfurt am Main zeneművészeti főiskolája már tanulmánya nyomán fölfigyelt rá, s mikor „jazz”-tanszéket állított fel, őt hívta meg oda tanárnak. Tanári kinevezését szikratávíron kapta meg a

luxushajón, a nyílt tengeren. Az ajánlatot elfogadta. Mestere, Kodály Zoltán gratulált neki ehhez elsőként.

Az első hivatalos „jazz”-tanszéket a konzervatív körök tiltakozása ellenére hozták létre Frankfurtban. 1933-ig működött, akkor betiltották. Seiber Mátyás 1935-ben Londonba költözött. Ott bontakozott ki igazi karrierje. Zenepedagógus, zeneszerző, zenetudós volt, mindegyik minőségében kiemelkedő. Megalapította a népszerű The Dorian Singers kórust. Angliában ő tette híressé Bartók és Kodály műveit, de az újabb magyar szerzőket is népszerűsítette a BBC-ben. Alkotóművészete igazán a háború utáni években bontakozott ki. Fő művei a *Faust*, a *Nocturno kürtre és vonós zenekarra*, de a csúcspont az *Ulysses-kantáta*, amelyet Joyce regényének utolsó előtti fejezetére komponált. A sajtó úgy emlékezett meg akkor róla, hogy egy csapásra a modern zene egyik vezető alakja lett. Egykori mesterei példáját követve ő is végzett népzenei kutatásokat. Egy ilyen expedíció során ment el végzetes útjára Dél-Afrikába.

A Keresztury-fondban meglehetősen gazdag anyagot találunk róla, illetve tőle is. Számos levelet Keresztury Dezsőhöz, Keresztury Dezsőnéhez, testvéréhez, szüleihez. De vannak itt hozzá írt levelek, családtagoktól, barátoktól, muzikusoktól. Őriz a fond több Seiber-kéziratot: egy korai jegyzőkönyvét Frankfurt am Mainból, autográf kottalejegyzéseket, angol és magyar nyelvű előadás-szövegeket, újságkivágatokat szerepléseiről, műsorokat, néhány fényképet is. Amint Kodály *Visszapillantás* című munkájában szép sorokat szentelt neki, Keresztury Dezső „Egy korán eltört zeneművészre” (*In memoriam Mátyás Seiber*) című versében állított neki emléket az *Égő türelem* című verseskötetében.

A személyes vonatkozású iratok után, amelyeket eddig – néhány látszólagos kitérővel – körvonalaztam, röviden azt kívánom fölillantani, ami a fondképző *közéleti, egyesületi stb.* tevékenységére világít rá az iratokból.

A legfontosabbakat már érintettem. De érdemes visszatérni Keresztury Dezső fiatalkorának arra a szakaszára, amikor Berlinben magyar lektor volt az egyetemen, mert e tevékenységének sok későbbi folytatása lett. Egyrészt a német nyelvterület kultúrájában való jártassága hozta magával, hogy oszlopos tagja lett például a Grillparzer-Forumnak, a Lenau-Gesellschaftnak, állandó kapcsolatot tartott a hamburgi Katolische Akademie működésével. Részben cikkek, tanulmányok, részben levelezése mutatnak meg sokat életének erről az oldaláról. Mindkét irányú – németről magyarra és megfordítva – műfordítói tevékenysége (amiről később lesz még szó) szintén ebből a korszakból eredeztethető.

Legkiemelkedőbb közéleti tevékenységével, minisztersége idejével kapcsolatban szükségesnek tartom, hogy némi magyarázatot – vagy eligazítást – fűzzek Keresztury Dezső miniszteri iratainak természetére vonatkozóan.

A fond viszonylag meglehetősen terjedelmes levél-anyagot őriz a miniszteri levelezésből. De erről tudni kell, hogy jóformán csak a *személyi* levelezés van benne. Ugyanis lemondása után Keresztury Dezső mindent érintetlenül hagyott az irodájában, amint íróasztalfiókját sem zárta soha kulcsra. De újra belépve munkahelyére, tapasztalnia kellett, hogy mások viszont alaposan felforgattak ott mindent. Erre azt, ami személyes természetű irat volt, amennyire tudta, összecsomagolta és magával vitte. Addig kétféle irattár volt: hivatalos és személyre szóló. Eljárása ezért kifogásolhatatlan volt. Egy ládányi anyagot az elszállítottakból később egy nagy háztakarításkor – már Semmelweis utcai lakása idejében – tévedésből elvittek a padlásról – már nem tudni, mi volt benne, elveszett. De közben felesége gondosan összegyűjtött minden újságkivágatot, ami a kultuszminiszterre vagy a minisztériumi munkára vonatkozott. Ez a kivágat-gyűjtemény (amely kis híján selejtezésre került és csak a könyvtár Várba költözésekor került elő) később igen fontos forrásanyagnak bizonyult: többet lehetett megtudni belőle, mégpedig a tematikus sorrendben elvégzett elrendezés után, mint a maradék, hézagos személyi levelezésből. Egy kutató már igen nagy hasznát is vette kandidátusi értekezése megírásakor, amelynek éppen Keresztury Dezső miniszteri korszaka volt a témája.

Szólni kell a miniszteri iratok keltezéséről is. A legtöbb beérkezett iraton két keltezés volt: az érkezés (vagy feladás) és az elintézés (ad acta) dátuma. Némi fontolgatás után az utóbbit vettem figyelembe a rendezésnél. Egyébként pedig az éveken belül hónapokra bontottam az anyagot a könnyebb eligazodás kedvéért. Kiemelkedő személyek leveleire a levéltári utalókban utaltam.

Akadémiai könyvtári irat kevés került a fondba, csak néhány szigorúan személyes vonatkozású írás. (A többinek nyilván az Akadémia kéziratárában van a helye.)

Az OSzK-val kapcsolatban 31 darab található a fond-iratok között. Ennél természetesen sokkal több a Keresztury Dezsőre vonatkozó irattári anyag, de az – nyilván munkaerő-hiány miatt – az éves anyagokon belül, ömlesztve, rendezetlenül fekszik az intézmény irattárában, egyéb, másra és másokra vonatkozó irattömeg között. Ott egyelőre aligha lehet valamit megtalálni. Elénk bukkan viszont itt is, ott is Keresztury-levél mások fondjaiban: példaként a fondok közötti összefüggéseknek, vagy éppen a korszak fontos alakjai közötti baráti, esetleg hivatalos kapcsolatoknak.

A fond következő – és legfontosabb – témaköre a *saját művek* csoportja.

Ezen belül találunk *próza* és *verses műveket*, azaz azok kéziratának, a kéziratok előszövegeinek mindenféle változatát: kézzel írt (autográf) kéziratot, gépiratos fogalmazványt autográf javításokkal vagy anélkül, már ki nyomtatott, de utólag tovább javított kivágatokat. Van itt jegyzetfüzet, notesz, különálló lapok, apró cédulák, korrektúra-példány, sőt újságkivágat is, vagy – amire példát mutattam – levélboríték versőjára vagy szabadon maradt helyére írt följegyzés, rögtönzés. A kéziratok nagy – és kutatási szempontból tekintve legértékesebb – része: előszöveg. De sok kidolgozott, befejezett, kész mű kiadás előtti gépelete is került ide: az is munkapéldány. Az írás is többféle: ceruza, tinta, gépírás – sokszor ugyanazon a lapon váltakozva is előfordulnak, esetleg többféle színű tintaírás is egy lapon.

A „zsengék”-ről már szóltam.

A próza művek között mennyiségben az Arany Jánossal foglalkozó kéziratok vezetnek: Keresztury Dezső előtanulmányai legfőbb művéhez, a nagy Arany-monográfiához. (*Mindvégig*, Szépirodalmi, Bp., 1990.) Megtalálhatók itt az Arany János kritikai kiadás körüli munka dokumentumai is, hasonlóképpen a Batsányi-kritikai kiadáshoz tartozók, amelynek nagy része szintén Keresztury gondos filológiai munkájának eredménye. Feldolgozása menetét – a terveket, az anyaggyűjtését is – megtalálhatjuk a fondban.

Igen fontos a saját művek között a Babitscsal foglalkozó sok írás. A Babits-hagyaték kuratóriumának elnökeként igen harcos tevékenységet fejtett ki Babits rehabilitálása körül, akkor, amikor az még igencsak hálátlan cselekedet volt.

Ugyanígy kiemelkedő nemcsak tárgyában, hanem mennyiségével is Madáchcsal foglalkozó munkáinak kéziratmennyisége. Színháztörténeti szempontból is fontos ez, mert Keresztury Dezső dolgozta át mai színpadra a *Mózes*t és a *Csák végnapjait*. Ezekből – és ezekről – bőven meríthet egy leendő kutató.

A kéziratok között van német nyelvű is: német közönség, vagy németül olvasók számára szánt munkák kézírata. Keresztury Dezső évekig dolgozott tudósítóként és rovatvezetőként a *Pester Lloyd* és az *Ungarische Jahrbücher* számára. Az elsőbe főként színikritikákat, az utóbbiba rendszeres könyvismertetések mellett komoly tanulmányokat írt.

Feltűnő és jellemző sokoldalú érdeklődésére, hogy zenei, képzőművészeti tárgyú cikkek mellett balettről, filmről is írt. De kéziratái tanúsága szerint ugyanolyan elmélyülten foglalkozott a múlt neves – vagy éppenséggel elfelejtett – képviselőivel, mint a legújabb nemzedék alkotóival, kortársai, sőt tanítványai munkásságával is.

Úgynevezett *Vegyes tárgyú írásai* között több kuriózum akad: például írásos beszélgetés-töredéke Várkonyi Nándorral – Kodolányiról, Veres Péterről, saját műveiről. Ez a mindössze hat főlioni keltezetlen írás részben Keresztury Dezső, részben a még máig sem eléggé értékelt Várkonyi Nándor kézírását tartalmazza.

A *verskéziratok* természetesen külön csoportot alkotnak. A kéziratkutatás számára ezek kínálják a legtöbb fölfedeznivalót, hiszen nem kész versek lemásolt kéziratok vannak itt, hanem fogalmazványok, töredékek, vázlatok és variánsok: *előszövegek*, lehetőség szerint (főleg a fondfeldolgozás későbbi folyamán) már keletkezésük sorrendjében elrendezve, a cím nélküli töredékek jó része is azonosítva.

Jelentősek Keresztury Dezső verses és prózai *műfordításai* is, ezek között is akadnak igen figyelemreméltó variánsok, munkapéldányok. Természetesen elsősorban németből fordított: a középkortól kezdve a legmodernebb huszadik századi német költők műveit. Nemcsak szépen és híven, hanem filológiai átéltséggel fordította le Hölderlin egyik – több más költő által is lefordított – fontos versét: *Az élet fele* címűt. Bravúrosak Walther von der Vogelweide-fordításai, Goethe *Orfikus ősigéi*, Rilke *Nyolcadik duinói elégiája*, Nietzsche, Trakl, Morgenstern, Celan és mások néhány versének fordítása. A neves és ma is nagyon modern Hans Magnus Enzensbergertől is fordított. De meglepő, hogy olasz költőktől is; ő maga Chesterton *Lepanto* című versének lefordítását értékeli a legtöbbre.

Fordításai szétszórtnak, különféle antológiákban vagy néha folyóiratokban láttak csak napvilágot, volt, ami soha, sehol. Mikor a közelmúltban egy rádióbeszélgetéshez Goethe *A vándor éji dala* című versének változatai között a sajátját is bemutatta, a Kézirattár anyagából kellett kikeresni a vers törlésekkel ellátott „munkadarabját”, mert az például soha nem került kinyomtatásra. Egyébként fordítás-kéziratein is ugyanaz a műgond figyelhető meg, mint saját verseinél: változatok, javítások, újakezdések. Vétek, hogy műfordításai összegyűjtve soha nem jelentek meg, pedig, ha prózai, drámai fordításairól lemondva (pl. Grillparzer *Medeájára* gondolok) csak lírai fordításait szednénk össze, maga az szép, kerek kötetre való lenne.

Külön csoportot alkotnak a fondképző *műismertetései, recenziói*, amelyekre részben már utaltam.

A saját művek után következnek a Keresztury Dezsőről írt *cikkek, műismertetések, illetve kritikák, a vele folytatott beszélgetések, riportok*. Ezek között több is foglalkozik szülővárosával, Zalaegerszeggel, ahová mindig meleg szeretettel tér vissza. Saját művei között is meglehetősen sok a városra és a környező tájra vonatkozó írás, éppúgy, mint ahogy igen szeretett vidék

volt – és maradt is – számára a Balaton és vidéke. A kéziratokban ennek is megtaláljuk a nyomát. A Balaton környéki művészek is közel álltak – és állnak – hozzá. Versben is, prózában is többről megemlékezett közülük: kiállításmegnyitó beszédek, róluk szóló könyvek, katalógusok elő- illetve utószava bukkan föl a fond kéziratos fogalmazványai között. Róla magáról viszont neves kortársak írtak értőn és megbecsüléssel. Ezeknek az írásoknak többsége újságkivágat formában található a fondban.

A szabályzat logikus rendezési elvét követve ezután kerül sor a hatalmas *levelezés-anyagra*.

Az a körülmény, amiről már szó volt, hogy a fond évente gyarapodott, gyarapodik, leginkább – ezt is említettem – a levelezés rendezését érintette. Utaltam arra is, hogy a fondot tanulmányozónak leginkább itt kell figyelnie a „Folytatások”-ra, illetve használnia a folyamatosan kiegészített levelestári cédula-katalógust.

Magáról erről a levelestárról nyugodtan elmondhatjuk: valóságos kor- és kultúrtörténeti kincsesbánya. Talán csak az látszik anomáliának benne, hogy nem selejteztük ki jelentéktelen személyek (ismeretlen tisztelők) sokszor semmitmondó levezeit, üdvözlőlapjait. De a rendezés kezdetekor az az elv uralkodott: fontos személyre vonatkozó minden közlemény idővel muzeális értékű dokumentummá válik. Ez részben igaz is, amer nyiben figyelemreméltó jelenséget mutat: a fond-alapítót nemcsak barátai, munkatársai, kiemelkedő személyek és intézmények keresték meg levelükkel, hanem akárhány segélykérő is, a legkülönfélébb ügyekben.

A levelezés legértékesebb része természetesen a magyar és külföldi tudósok, szépírók, művészek, politikusok levélanyaga. Tartalmukból sok esetben – ha egyúttal baráti levélről volt szó – a címzett munkásságára vonatkozó értékes adalékokra is akadhatunk. Mint minden korban, most is szívesen osztja meg egy szerző készülő új munkájának terveit hozzáértő, megértő jóbaráttal, aki vagy érdemileg is hozzá tud szólni ahhoz, vagy egyszerűen csak reagál rá, alkata, felfogása szerint. Az ilyen levél mindenképpen értékes fogódzót nyújt a szerző valamelyik munkájának keletkezési idejét, sorrendjét, esetleges menetközben végzett változtatásait illetőleg. Egyáltalán nem elhanyagolható jelenség ez a modern filológiai (esetleg keletkezéstörténeti) kutatások korában sem, mint ahogy igen hasznosnak bizonyult az effajta támpont a múltban is. Tudjuk, hogy neves kortársak levelezésének kiadása régóta igen hasznos volt, de magában véve is érdekes olvasmány lehet. Keresztury Dezső levelezése sok ilyen lehetőséget tartogat leendő kutatók számára.

Egyes személyek leveleiből egész életpályák kiolvashatók. De fényt vet a levél bizonyos levélírók jellembeli tulajdonságaira is: a hűség vagy a hálátlanság képe sokszor írásban jelentkezik – pedig a levélíró észre sem vette.

A zaklatott század politikai arculata is kirajzolódik a levelekből. Található a fondban börtönből kicsempészett, hártavékonyaságú papírra ceruzával írt levél éppúgy, mint vidám útbeszámoló, családi eseményről szóló híradás, de panaszos vagy pamflet jellegű levél is.

A legnevezetesebb levélírók elsősorban a magyar szellemi élet kiemelkedő egyéniségei: Babits, Mihály, Kosztolányi Dezső, Kodály Zoltán, Szekfű Gyula, Horváth János, Pais Dezső – és sokan mások. Leveleik között vannak hivatalosak és baráti hangúak is. A felsoroltak többségétől sok levelet őriz a fond: velük meleg baráti szálak fűzték össze a címzettet. Némelyik levélnek érdekes vagy néha humoros háttere van, amit persze maga a levél nem árul el; Keresztury Dezső mesélte el például azt, mire vonatkozik Kodály egyik levelében ez: „Nagy örömet hirdetek nektek! Megérkezett Bli!” (A magyarázat nem tartozik feltétlenül ide, de nem anekdota, hanem tény rejlik mögötte.)

Érdekes megfigyelni, hogyan kezdődött egy-egy levelezés „hivatalos” hangnemben, majd hogyan alakult át a tónusa fokozatosan egyre közvetlenebbé, barátiabbá. Igen nagy kár, hogy nincsenek meg – vagy csak töredékesen és egyes személyek esetében – Keresztury Dezső levélváltszai. Sok mindent őriznek – mint szó volt róla – más fondok. Mások lappanganak, néhányat a szerencse őrzött meg: mint autográf levélfogalmazványt, vagy titkárnői rutinból indigóval készített levélmásolatot. Sokszor ezek is hasznosnak bizonyulnak. Annál nehezebb a keresés más kéziratárakba került, vagy magántulajdonban maradt levelekkel, amelyekhez nem könnyű, vagy nem is lehet hozzáférni, bármilyen érdekesnek ígérkeznék is a levélváltás.

A fontos, neves, közismert levelezőtársak mellett – akiknek leveleivel előbb-utóbb foglalkozik a kutatás – kiugróan érdekes és már mennyiségével is figyelmet kelt Szita József 489 levele, illetve levelezőlapja. Szita József neves női szabó volt, világotjárt autodidakta, érdekes alakja többek között a pesti Belvárosnak. Keresztury Dezsővel való barátsága 12–14 éves gyerekkorukra nyúlt vissza. A fiú tördemici volt, nagyszülei, Csepregiek (Keresztury a *Dunántúli hexameterekben* állított emléket nekik) viszont Nemesgulácson laktak, a szerző boldog gyermekkorának színhelyén. A kis Józsi, mikor nagyszüleinél volt, szívesen járt Kereszturyékhoz játszani. Egyszer éppen házivarrónő dolgozott a háznál, a gyerek érdeklődve figyelte, maga is próbálgatott varrni. Kiderült, hogy jó ízlése és kitűnő kézügyessége van. „Ezt a gyereket taníttatni kellene” – jegyezte meg Kereszturyiné, s evvel el is dön-

tötte a fiú sorsát. Szita József nemcsak híres és kiváló női szabó lett, hanem kalandos volt a sorsa is. 1922 és 1926 között Párizsban tanulta a mesterséget, különböző francia szaktanfolyamokon. 1926-ban került Berlinbe, 1930-ban New Yorkba, 1933-tól Németországban élt, Kölnben, majd véglegesen Münchenben telepedett le. Közben hol hazajárt, hol a világot járta. A történelem viharai őt is többször megtépázták: itthon, mert itt is volt a Belvárosban neves szalonja, ahol főleg a művészvilág hölgyeinek dolgozott – kétszer is tönkrement, mert mindenét elvették, de mindig újra talpra állt. Levelezése főleg azért érdekes, mert gyerekkori pajtása példáját, útmutatásait követve igyekezett mindig művelni magát: múzeumokba, képtárakba, színházba, hangversenyekre járt, sokat olvasott, és ilyen élményeiről színesen és hosszan számolt be mindenhol, ahol csak megfordult. Amellett levelei sokszor önvallomás jellegűek. Az is látszik belőlük, hogy nyitott szemmel járta a világot, több lett, mint jó mesterember, aki csak szakmáját műveli. Végakarata szerint halála után ólomkoporsóban hazahozták, faluja temetőjében találta meg a végső nyugalmat. Keresztury Dezső búcsúztatta, és *Hazatért* című versében (*Pásztor, Magvető, Bp., 1982*) állított neki emléket. Mivel külföldön halt meg, család nélkül, hagyatékának nem volt igazi, hozzáértő gondozója. Itthon rokonait csak anyagi javai érdekelték. Így veszték el azok a levelek is, amelyeket Keresztury Dezső írt neki, pedig ebben az esetben is igen érdekes lenne a levélpárosok összeállítása.

Érdekesek és a szerző gazdag tevékenységére vonatkozóan forrásértékűek bizonyos kiadói vagy kiadásokkal kapcsolatos levelek is, de a különböző magyar vagy külföldi kulturális intézményekkel folytatott levelezés is.

Nem elhanyagolható része a fondnak számos közérdekű, vagy a fondalapító személyére, működésére vonatkozó *újságkivágat* sem, mint amilyenekről miniszteri korszakáról szólva már írtam. Az ilyen kivágatok, megőrzött *műsorlapok, meghívók* stb. nagy része – külön keresés nélkül, amire sok esetben sor sem kerülne, mert a kutató nem is tud létezésükről, illetve az eseményről, amelyről tudósítanak – kiegészíti a szerzőre vonatkozó ismereteinket, segít a feltáró munkában – egyszerűen: kor- és eseményfelidéző értéke van.

Fond a fondban

Ennek tekinthető Keresztury Dezsőné, Seiber Mária hagyatéka, amely férje irataival együtt került a Széchényi Könyvtár Kézirattárába. Gyermekkorától kezdve vannak itt igen különféle írásos, rajzos, fényképes emlékek, névjegyek, levélpapírok, monogramok, iskolai illetve zeneakadémiai bizo-

nyítványok, a fiatal lány táncrendjei, és főleg gazdag családi és baráti levelezése. Levelezőpartnerei nemcsak barátnők és rokonok voltak, hanem meg lehetőszen sok neves ember, főleg muzsikuskok.

De a kéziratos anyag tanúsítja, hogy Kereszturyné részt vett férje munkásságában is: például készítettek közösen műfordítást (Maeterlinck: *Pelléas és Melisande*), de voltak önálló műfordításai is. Egy darabig az Arany János kritikai kiadáson is dolgozott. Ifjúkori zenei fellépéseiről műsorlapok adnak hírt. Berliini munkásságát – ő is tanított magyar nyelvet a Berlitz-iskolában – hozzá írt levelek bizonyítják.

Már volt szó róla, de nem tartom szükségtelennek újra megemlíteni, hogy a 177. fond gondos és gazdag „kiváogat-gyűjteménye”, amely annyi hasznos értesüléshez segíti a kutatást, kizárólag az ő érdeme. A legtöbb esetben pontosan keltezte is kivágatait.

Kerültek a fondba *mások művei* is. Általában gépiratos másolatok, de értékes kéziratok is, különnyomatok, sőt rajz- és kottaanyag is baráti művészeketől. Ezek esetenként nem különültek el a levelezéstől, amelyben a címzett birtokába jutottak: a São Paulóban élt Mágori-Vargha Béla festőművész például terjedelmes, mérhetetlen honvággyról árulkodó leveleiben többször is küldött eredeti rajzokat, nem is keveset. (Munkásságával több éve foglalkozik egy művészettörténész kutató, akinek kitűnő forrásanyaga ez a levéláradat, amelybe Keresztury Dezső külön engedélyével betekinthez.)

Vannak itt egyelőre bizalmasan kezelendő – egy esetben lepecsételt borítékba zárt – íráskok is más személyektől, akik Kereszturyra bízták megőrzendőiket. Ezek – megjelölt határidejük letelte után – a jövő kutatóira várnak.

Egyébként a fond-képző engedélyével már többen használhatták a 177. fond anyagát munkájukhoz. Már említettem a kandidátusi értekezést, amelynek Keresztury Dezső miniszteri korszaka volt a témája. Németh László egyik leánya is bőséges anyagot talált itt édesapja levelezésének kiadásához. Készülőben van egy újabb feldolgozás Kodály Zoltánról, amelyhez szintén gazdag forrásanyaggal járul hozzá a fond. De nélkülözhetetlen kútfő a hamarosan elkészülő Babits kritikai kiadás elkészítéséhez is, hiszen szó volt már Keresztury Dezső szerepéről a Babits-hagyaték megszerzésével, Babits rehabilitálásával kapcsolatban, de őriz a fond Babits-leveleket is.

Túlzás nélkül állítható, hogy ez a gazdag – és még egyre gazdagodó – szerteágazó irodalmi fond élettörténeteket is rejt magában, nemcsak a kilencvenéves Keresztury Dezsőét, azaz alapítójáét, hanem számos más szereplőét is, részben vagy egészben, akik köréhez tartoztak vagy tartoznak.

Keresztury Dezsőről. Cikkek, kritikák
Szerkesztette Téglás János

Kelevéz Ágnes panaszolja a Holmi 1994/4. számában: a Téglás János és a Tótfalusi Kis Miklós Nyomdaipari Műszaki Szakközép- és Szakmunkásképző Iskola Babits-köteteit csak a „szerencsés kiválasztottak” forgathatják, holt e könyvek „egy hagyományokat ápoló, termékeny lokálpatriotizmus jegyében gazdagon kivirágzó, igazi civil kezdeményezés” megtestesítői. Ugyanezt a dicséretet a most bemutatásra kerülő új könyv is megérdemli, amely ismét felveti a kérdést: miért nem juthatnak el ezek a fontos kiadványok a nagyközönség szélesebb rétegeihez?

A Téglás János szerkesztésében megjelent legújabb kötet a *Keresztury Dezsőről. Cikkek, kritikák* címet viseli. A második olyan könyve ez Téglás tanár úrnak, mellyel Kereszturyt köszönti. Az első a *Babits* volt (1988), amely a Keresztury–Babits-levelezést dokumentálja, valamint néhány tanulmányt és egy interjút is közöl, s a nyolcvannegyedik születésnapra jelent meg. Azóta eltelt hat év, Keresztury Dezső kilencven éves lett. Ez adott alkalmat egy újabb, ezúttal róla szóló kötet egybegyűjtésére. A gesztus azért is figyelemre méltó, mivel Keresztury Dezsőnek és a Nyomdaipari Szakközépfiskolának egymást segítő kapcsolata közel másfél évtizedes. Az Ünnepelet ugyanis többször írt előszót, kísérő tanulmányt kiadványaikhoz, sőt, egyik sorozatukban szerkesztőként is közreműködött.

Az új könyv a Keresztury Dezsőről szóló emlékezésekből, műveiről írt kritikákból és tanulmányokból ad válogatást az időrendet követve. Nem törekszik teljességre, minden lehetséges aspektus bemutatására, inkább az elemző írásokat sorakoztatja fel. Gondolok itt többek között Németh G. Béla tanulmányára (*Az életmű és személyiség rétegeinek kölcsönviszonya*, 1967) vagy két tanulmányrészletre: Király Istvánéra (*Egy tanár portréja*, 1984), illetve Gyergyai Albertére (*A német irodalom kincsháza*, 1942). A személyesebb hang sem hiányzik a kötetből. A sort az újabb magyar líra klasszikusának, Nemes Nagy Ágnesnek az emlékezése nyitja meg, de több más lírai tónusú cikk is olvasható, például Illyés Gyuláé (1965). Mindazonáltal a gyűjteményt az elemző írások túlsúlya jellemzi.

A könyv párhuzamba állítható a Fejér megyei Szemle Keresztury-számával (1984/2), amely vallomásokat és emlékezéseket, Kereszturyhoz írt leveleket, egyéb dokumentumokat közöl. A két összeállítás tehát kiegészíti egymást, együtt jó igazán olvasni őket. Hisz nemcsak egy nagy ívű pályát bejárt

alkotó a Jubiláns, de igazi egyéniség is, sokaknak barát, másnak tanár, me-
gint másnak nyelvvédő, esetleg kultuszminiszter.

A Téglás-antológia tehát az alkotót állítja a középpontba. Olvashatunk a
költőről, aki a Nyugat második nemzedékével indult, ám pályája java része
csak a Nyugat után következett (tizenhat írás tizenegy verseskötetéről), az
antológia-szerkesztőről (két cikk), az Arany-monográfusról (három kötetről
öt cikk), a cikk-, tanulmány- és esszéíróról, a drámaíróról (két cikk), a szí-
nikritikusról, az emlékezőről (*Kapcsolatok és Emlékezéseim* című könyveiről).

Mindazok tájékoztatására, akik a *Keresztury Dezsőről* című gyűjteményhez
nem juthattak hozzá, tájékoztatásul ide iktatom a teljes tartalomjegyzéket:
Nemes Nagy Ágnes (*Keresztury*, részlet), Szabó Zoltán (*Könyv mellett*, 1941),
Gyergyai Albert (*A német irodalom kincsháza*, részlet, 1942), Sötér István
(*Keresztury Dezső*, 1948), Tótfalusi István (*Klasszikus álmok*, 1957), Illyés Gyula
(*Keresztury Dezsőről*, 1965), Rónay György (*Keresztury Dezső: Emberi nyelven*,
1965), Taxner Ernő (*Keresztury Dezső költészete*, 1965), Vészi Endre (*A maga-
tartás megtartó ereje*, 1965), Németh G. Béla (*Az életmű és személyiség rétegeinek
kölcsonviszonya*, 1967), Czine Mihály (*Keresztury Dezső: „S mi vagyok én...”,
1967*), Nagy Miklós (*Keresztury Dezső: Arany János*, 1972), Kovács Kálmán
(*Keresztury Dezső: Örökség*, 1972), Mezei Márta (*Keresztury Dezső: A szépség
haszna*, 1974), Lakatos István (*Keresztury Dezső hetven éve*, 1974), Lengyel
Balázs (*A változatosság gyönyörködtet*, 1977), Hubay Miklós (*Egy kéziratot ver-
seskötet margójára*, 1974), Borzsák István (*Keresztury Dezső: Dunántúli hexame-
terek*, 1975), Tandori Dezső (*Megőrzött emberi rend*, 1976), Berkes Erzsébet
(*Gyulai Várszínház – 1976, 1976*), Belohorszky Pál (*A kedves után*, 1977), Po-
mogáts Béla (*Poétika és harmónia*, 1979), Major Ottó (*Egy teljes ember*, 1979),
Fenyő István (*Keresztury Dezső: Így éltem*, 1979), Németh S. Katalin (*Keresztury
Dezső: A magyar irodalom képeskönyve*, 1982), Rónay László (*Próféta a század-
végen*, 1983), Kovács Sándor Iván (*Könyvtárak könyve*, 1983), Király István
(*Egy tanár portréja*, részlet, 1984), Domokos Mátyás (*A nemzeti önismeret és
helyzettudat szabadegyeteme*, 1985), Hegedüs Géza (*Egy emberöltő színi krónikája*,
1985), Barta János (*Keresztury Dezső: „Csak hangköre más”, 1988*), Boldizsár
Iván (*Keresztury Babitsa*, 1988), Tüskés Tibor (*A féktelen idő költője*, 1990),
Csányi László (*Mindhalálíg sugárzik*, 1990), Jánosy István (*„Őszikék”, 1990*),
Lőrinczy Huba (*Keresztury Dezső: Kapcsolatok*, 1990), Szepesi Attila (*„Nagy-
falusi Arany, szalontai hajdu”, 1991*), Kovács Sándor Iván (*A hadvezér és a pol-
gármester*, részletek, 1993), Orosz László (*Önéletrajz és emlékirat*, 1994), Bodosi
György (*Emlékezéseim*, 1994).
Tótfalusi Tannyomda, 1994

GRUSZ GERGELY

•

Keresztury Dezső

Válogatott bibliográfia (1928–1993)

Összeállította:
FATÉR BERNADETT

Munkatársak:
Rózsás Beáta
Senkóné Horváth Ilona

Zalamegyei Újság 1923. július 15-i, vasárnapi számának *Napi Hírek* rovata egy verssel kezdődik. A címe *Békülés*, s a kedves, kissé diákos stílusú költemény alatt a szerző neve: Keresztury Dezső. Az életmű kutatói szerint ez lehetett első, nyomtatásban megjelent műve. Tekinthesz akár jelképesnek is, hogy az akkor 19. évében járó Eötvös-kollégistát költői pályájának megindításához a szülőváros sajtója (s tanára, Marton Boldizsár) segítette hozzá. A kapcsolat az elmúlt évtizedek alatt is eleven maradt: Keresztury Dezső családi örökségét, házát, könyvtárát a városnak ajándékozta, Zalaegerszeg pedig díszpolgárává választotta. (Az örökséget ma a városi közgyűlés által kijelölt kuratórium gondozza.)

Bibliográfiánkat a 90. születésnap alkalmából megjelenő ünnepi kiadvány számára állítottuk össze. Első változata tíz évvel ezelőtt, 1984-ben látott napvilágot: akkor merült fel először, hogy áttekintést kéne adni e nem mindennapi életmű egészéről. Ezt a meglehetősen gyarló válogatást próbáltuk meg most egy jóval alaposabb, de a tökéletestől természetesen messze eső összeállítással felváltani: több, mint hatvanöt év munkásságát, másfél ezer tételben. Rendezőelvként az időrendet választottuk: az első évek publikációinak zömét a berlini Ungarische Jahrbücherben megjelent recenziók teszik ki. Ezeket válogatás nélkül közöljük: összegyűjtve igen plasztikus képet rajzolnak a fiatal tanár kultúráközvetítő tevékenységéről. Az itthoni, főleg napilapokban megjelent írások, színikritikák – elsősorban terjedelmi okokból – erősen megválogatva kerültek feldolgozásra: ezen a területen még újabb kutatásokra is szükség van.

Az időrenden belül elválasztottuk az általa írt és róla szóló műveket; az egyes műveihez készült kritikák, recenziók azonban bokrosítva, az adott műhöz kerültek, egy tételszám alá. Az eligazodást annotációk, rövidítésjegyzék és névmutató segíti: ez utóbbiban a kétféle számozás az általa írt és róla szóló művekhez, szerzőkhöz igazodik.

KISS GÁBOR

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

Akad. Kvk.	Akadémiai Könyvkiadó
Alf.	Alföld
ALitt.	Acta Litteraria Academiae Scientiarum Hungaricae
alk.	alkalmazta
Arch. Ért.	Archeologiai Értesítő
ArsH.	Ars Hungarica
BékMNú.	Békés Megyei Népújság (Békéscsaba)
bemut.	bemutatója
Bp.	Budapest
BpRschau.	Budapester Rundschau
BpSz.	Budapesti Szemle
Bull. Intern. Kodály Soc.	Bulletin International Kodály Society
Conf.	Confessio
Csill.	Csillag
Cum.	Cumania. A Bács-Kiskun megyei Múzeumok közleményei
Debr. Sz.	Debreceni Szemle
Délmo.	Délmagyarország
Ders.	derselbe (ugyanaz)
Diak.	Diakónia
Diár.	Diárium
DtN.	Dunántúli Napló
É.	Életünk
é.	év
é. n.	év nélkül
Egyet. Ny.	Egyetemi Nyomda
EgyL.	Egyetemi Lapok
ÉI.	Élet és Irodalom
Embern.	Embernevelés
EPhK.	Egyetemes Philológiai Közlöny
Erd. IrodSz.	Erdélyi Irodalmi Szemle
Erd. Szépm. Céh.	Erdélyi Szépműves Céh
ErdHel.	Erdélyi Helikon
ErdMúz.	Erdélyi Múzeum
Esti SzabSzó.	Esti Szabad Szó

EstiH.	Esti Hírlap
et al.	et alii (és mások)
ÉT.	Élet és Tudomány
EurRev.	Europäische Revue
ev.	evangélikus
EvÉ.	Evangélikus Élet
évf.	évfolyam
FejérMSz.	Fejér Megyei Szemle
Fénysz.	Fényszóró
Filmkult.	Filmkultúra
FilmSzínhMu.	Film, Színház, Muzsika
Filmv.	Filmvilág
Fo.	Forrás
ford.	fordította
Fotóm.	Fotóművészet
gimn. ért.	Gimnáziumi Értesítő
Hel.	Helikon
HétfH.	Hétfői Hírlap
HQu.	The Hungarian Quarterly
HungÉrt.	Hungarológiai Értesítő
HungPEN.	The Hungarian P. E. N.
IgSzó.	Igaz Szó
ill.	illusztrált
Irod. Közl.	Irodalmi Közlemények
ism.	ismertetés, ismertett
ISz.	Irodalmi Szemle
It.	Irodalomtörténet
ItK.	Irodalomtörténeti Közlemények
ITud.	Irodalom – Tudomány
IÚ.	Irodalmi Újság
jav.	javított
Je.	Jelenkor
jegyz.	jegyzetek
K. n.	Kiadó nélkül
Kaposv. Leánygimn.	Kaposvári Leánygimnázium
KatSz.	Katolikus Szemle
KatSzó.	Katolikus Szó
keletk.	keletkezett
KépV.	Képes Világ

KHét.	Képes Hét
kiad.	kiadás
Kincsk.	Kincskereső
klny.	különlenyomat
KN.	Kelet Népe
Könyvb.	Könyvbarát
Könyvv.	Könyvvilág
Kor.	Korunk
KorSz.	Korunk Szava
Kort.	Kortárs
köt.	kötet
Közn.	Köznevelés
Kr.	Kritika
Kt.	Könyvtáros
Ktáj.	Könyvtájékoztató
Kvt.	Könyvtár
l.	levelező
Látóh.	Látóhatár
Lit.	Literature
Lo.	Lobogó
M. Irodört. Társ.	Magyar Irodalomtörténeti Társaság
M. T. Ak.	Magyar Tudományos Akadémia
magy.	magyarázta
MagyH.	Magyar Hírek
MagyN.	Magyar Nemzet
MBT.	Magyar Bibliofil Társaság
MCs.	Magyar Csillag
MegyPedKörk.	Megyei Pedagógiai Körkép
MGraf.	Magyar Grafika
MH.	Magyar Hírlap
MHel.	Magyar Helikon
MIfj.	Magyar Ifjúság
Mk.	Magyarok
MKSz.	Magyar Könyvszemle
MKult.	Magyar Kultúra
MNapló.	Magyar Napló
MNy.	Magyar Nyelv
MNyr.	Magyar Nyelvőr
Mo.	Magyarország

Módszt. közlem.	Módszertani Közlemények
MPed.	Magyar Pedagógia
Mság.	Magyarság
MSz.	Magyar Szemle
MTA.	Magyar Tudományos Akadémia
MTA. I. OK.	A Magyar Tudományos Akadémia (I.) Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei
MTud.	Magyar Tudomány
Műh.	Műhely
MűvÉrt.	Művészettörténeti Értesítő
Nagyv.	Nagyvilág
Napj.	Napjaink (Miskolc)
Napk.	Napkelet
Napló	Napló (Veszprém)
NégyÉv.	Négy Évszak
NHQu	The New Hungarian Quarterly
Nművelés.	Népművelés
Nr.	Nummer (szám)
Nszab.	Népszabadság
Nszava.	Népszava
Nújs.	Népújság (Eger)
Ny.	Nyugat
NyelvKult.	Nyelvünk és Kultúránk
Nyr.	Nyelvőr
o.	osztály
OlN.	Olvasó Nép
Orsz.	Országos
OrszV.	Ország-Világ
OrvHlp.	Orvosi Hetilap
OSZK.	Országos Széchényi Könyvtár
p.	pagina (oldal)
Palócf.	Palócföld
Pan.	Pannónia (Eisenstadt-Kismarton)
Pan.	Panoráma
PannonhSz.	Pannonhalmi Szemle
PestMH.	Pest Megyei Hírlap
PIM.	Petőfi Irodalmi Múzeum
PLloyd.	Pester Lloyd

PN.	Pesti Napló
ProtSz.	Protestáns Szemle
PÚ.	Paraszt Újság
RefL.	Reformátusok Lapja
rend.	rendezte
róm. kath.	római katolikus
RTvÚjs.	Rádió és Televízió Újság
Ságvári Endre Nyip.	Ságvári Endre Nyomdaipari
Szakközépisk.	Szakközépiskola
So.	Sorsunk
SomI.	Somogyi Irás
SomNI.	Somogyi Néplap
SopSz.	Soproni Szemle
sz.	szám
Sz.	Századok
SzabFöld.	Szabad Föld
SzabSzó.	Szabad Szó
Szépirod. Kvk.	Szépirodalmi Könyvkiadó
Szlr.	Szovjet Irodalom
szöv.	szöveg
Szöv.	Szövetsége
Szt.	Szent
t.	tábla
Tal	Tallózó
Tanárk. FÚisk.	Tanárképző Főiskola
tart.	tartalom
Tom.	Tomus
Ttáj.	Tiszatáj
Tük.	Tükör
u. f.	új folyam
ÚI.	Új Irás
ÚjÉ.	Új Élet
ÚjEmb.	Új Ember
ÚjFo.	Új Forrás
ÚjHel.	Új Helikon
ÚjHor.	Új Horizont
ÚjMo.	Új Magyarország
ÚjNemz.	Új Nemzedék
ÚjT.	Új Tükör

Ung. Jahrb.	Ungarische Jahrbücher
uo.	ugyanott
Üz.	Üzenet
V.m.	Vasárnapi melléklet
Vál.	Válasz
VasN.	Vas Népe
Vság.	Valóság
Zala m. Tcs.	Zala megyei Tanács
Zalai Ny.	Zalai Nyomda
ZH.	Zalai Hírlap

Németh János kerámia-domborműve a Jánka-hegyi Keresztury-ház verandáján

1928

1. Eadics Ferenc: Megoldott problémák Gyöngyösi életrajzában. = Ung. Jahrb. 1928. 411. p. [Ism. kiad.: ItK. XXXVIII. 1–2. sz. és Irodört. Füz. XXVII.]
2. Bajza József: Horvát eposz Kálmán királyról. = Ung. Jahrb. 1928. 410. p. [1928. é. kiad. ism.]
3. Blau Lajos: Bánóczi József ifjúkori levelei Horváth Cyrill egyetemi tanárhoz. = Ung. Jahrb. 1928. 404. p. [1928. é. kiad. ism.]
4. Divald Kornél: Magyarország művészeti emlékei. = Ung. Jahrb. 1928. 462–463. p. [1927. é. kiad. ism.]
5. Fábián István: A konzervatív Berzsenyi. = Ung. Jahrb. 1928. 411. p. [1928. é. kiad. ism.]
6. Kovács Kálmán: Gombaszögi Frida. = Ung. Jahrb. 1928. 463–464. p. [1927. é. kiad. ism.]
7. A nemzeti klasszicizmus essay-irodalma. = Minerva. 1928. 8–10. sz. 315–337. p. [Kiny.: Bp. 1928. 25 p. (Minerva könyvtár 16.)]
8. Papp Zoltán: Fessler Ignác Aurél és a magyar romantikusok. = Ung. Jahrb. 1928. 412. p. [Ism. kiad.: pécsi Eötvös Füzetek 10. köt.]
9. Sas Ede: A Petőfi Társaság ötven esztendeje. = Ung. Jahrb. 1928. 412. p. [1926. é. kiad. ism.]
10. Siklóssy László: A Magyar Simplicissimus szerzője. = Ung. Jahrb. 1928. 411. p. [1928. é. kiad. ism.]
11. Ungarische Meister der Graphik. = Ung. Jahrb. 1928. 463. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Rozsnyai.]
12. Vasshegyi Margit: A magyar Molière-fordítások. = Ung. Jahrb. 1928. 410. p. [1926. é. kiad. ism.]
13. Zolnai Béla: Balassi és a platonizmus. = Ung. Jahrb. 1928. 411. p. [Ism. kiad.: Minerva 1928. 4–7. sz.]

1929

14. Alszegehy Zsolt: A magyar középkor irodalma. = Ung. Jahrb. 1929. 459. p. [Ism. kiad.: Debr. Sz. 1929. évi köt.]
15. Áprily Lajos: Idahegyi pásztorok. = Ung. Jahrb. 1929. 463. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1929.]
16. Bajza József: Szerb költők magyarul. = Ung. Jahrb. 1929. 461–462. p. [Ism. kiad.: BpSz. 622. sz. 1929.]

17. Bártfai Szabó László: Gróf Széchenyi István levele a M. T. Ak.-hoz 1858-ban. = Ung. Jahrb. 1929. 333. p. [1929. é. kiad. ism.]
18. Belohorszky Ferenc: Bessenyei és a Philosophus. = Ung. Jahrb. 1929. 460–461. p. [1929. é. kiad. ism.]
19. Berde Mária: Seherezade himnusza. = Ung. Jahrb. 1929. 127. p. [1928. é. kiad. ism.]
20. Bibó Lajos: Anyám! = Ung. Jahrb. 1929. 344. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
21. Boross István: Karinthy Frigyes. = Ung. Jahrb. 1929. 462–463. p. [Ism. kiad.: Mezőtúr. 1929.]
22. Budapesti Stadtbibliothek: Buda és Pest a szabadságharc idejében. = Ung. Jahrb. 1929. 454. p. [1929. é. kiad. ism.]
23. Csengery Loránd: Csengery Antal hátrahagyott iratai és feljegyzései. = Ung. Jahrb. 1929. 479–480. p. [1928. é. kiad. ism.]
24. Dezső Lipót: Külföldi furcsaságok Magyarországról. = Ung. Jahrb. 1929. 333–334. p. [1928. é. kiad. ism.]
25. Divald Kornél: A magyar iparművészet története. = Ung. Jahrb. 1929. 509. p. [1929. é. kiad. ism.]
26. Eckhardt Sándor: Magyar humanisták Párisban. = Ung. Jahrb. 1929. 352. p. [Ism. kiad.: Minerva. 1929. VIII. 1–3. sz.]
27. Eisner, Paul: Die Tschechen, eine Anthologie aus fünf Jahrhunderten. = Ung. Jahrb. 1929. 464. p. [Ism. kiad.: München. 1928.]
28. Farkas Gyula: Mécs László. = Ung. Jahrb. 1929. 126–127. p. [1928. é. kiad. ism.]
29. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. = Ung. Jahrb. 1929. 331. p. [1928. é. kiad. ism.]
30. Förster Aurél: A Magyar Tudományos Akadémia és a klasszikus ókor. = Ung. Jahrb. 1929. 118. p. [1927. é. kiad. ism.]
31. Gárdonyi Géza: Földrenéző szem. = Ung. Jahrb. 1929. 464. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Dante.]
32. Gáspár Margit: Csiky Gergely és a franciák. = Ung. Jahrb. 1929. 125. p. [1928. é. kiad. ism.]
33. Glatz, Karl: Dürer. = Ung. Jahrb. 1929. 389. p. [1929. é. kiad. ism.]
34. Grimmschitz, Bruno: Johann Lukas von Hildebrandts Kalvarienrotunde in Budapest. = Ung. Jahrb. 1929. 176. p. [Ism. kiad.: Arch. Ért. u. f. 42. köt.]
35. Gulácsy P. Irén: Átal a Tiszán. = Ung. Jahrb. 1929. 127. p. [1928. é. kiad. ism.]

36. Gulyás Pál: Magyar életrajzi lexikon. = Ung. Jahrb. 1929. 331. p. [1929. é. kiad. ism.]
37. György Lajos: Egy állítólagos Pancsatantra származék irodalmunkban. = Ung. Jahrb. 1929. 459–460. p. [Ism. kiad.: Erd. IrodSz. 1929. évi köt.]
38. György Lajos: Genovéva. = Ung. Jahrb. 1929. 460. p. [Ism. kiad.: Irod. Közl. XXXIX. 1929. I. és II. köt.]
39. György Lajos: Két dialogus régi magyar irodalmunkban. = Ung. Jahrb. 1929. 340. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1928.]
40. Harsányi Lajos: A szent asszony, Magyarországi Szt. Erzsébet életregénye. = Ung. Jahrb. 1929. 344. p. [1928. é. kiad. ism.]
41. Hegedüs Zoltán: Katona József lírai költészete. = Ung. Jahrb. 1929. 341–342. p. [1927. é. kiad. ism.]
42. Hortobágyi Ágost: Somogyi Helikon. = Ung. Jahrb. 1929. 331–332. p. [1928. é. kiad. ism.]
43. Horváth Cyrill: Középkori László legendáink eredetéről. = Ung. Jahrb. 1929. 125. p. [Ism. kiad.: ItK. 1928. 1–2. és 3–4. sz.]
44. Horváth János: Riedl Frigyes I. tag emlékezete. = Ung. Jahrb. 1929. 118–119. p. [1928. é. kiad. ism.]
45. Illyés Gyula: Nehéz Föld. = Ung. Jahrb. 1929. 464–465. p. [1928. é. kiad. ism.]
46. Jankovics János: Gyöngyösi hatása Kószegy Pálra. = Ung. Jahrb. 1929. 340. p. [1928. é. kiad. ism.]
47. Juhász Géza: Az új magyar dráma és a siker; Forma és világkép az új magyar regényben. = Ung. Jahrb. 1929. 126. p. [Ism. kiad.: Debr. Sz. 1928. 5. és 7. sz.]
48. Kalevipoeg. = Ung. Jahrb. 1929. 340. p. [1929. é. kiad. ism.]
49. Kapossy János: Mária Terézia budavári királyi palotájának tervező mestere. = Ung. Jahrb. 1929. 177. p. [Ism. kiad.: Arch. Ért. u. f. 42. köt.]
50. Kéky Lajos: A magyar irodalom története. = Ung. Jahrb. 1929. 459. p. [1929. é. kiad. ism.]
51. Kemény János: Kákoc Kis Mihály. = Ung. Jahrb. 1929. 344. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1929.]
52. Kenedy Géza: Magyar vér Boszniában. = Ung. Jahrb. 1929. 127. p. [1929. é. kiad. ism.]
53. A Kisfaludy Társaság Évlapjai. = Ung. Jahrb. 1929. 339. p. [U. f. LVII. köt. 1928.]
54. Klingsor, siebenbürgische Zeitschrift = Ung. Jahrb. 1929. 488. p. [Ism.]
55. Kosztolányi, Desider: Der schlechte Arzt. = Ung. Jahrb. 1929. 344–345. p. [Ism. kiad.: Baden-Baden. 1929.]

56. Kosztolányi Dezső: Meztelenül. = Ung. Jahrb. 1929. 465. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
57. Kőmives Kolos: Bánk Bán. = Ung. Jahrb. 1929. 461. p. [Ism. kiad.: Premontréi gimn. ért. Szombathely. 1928–1929.]
58. Lits, Ernő: Richard B. Adam, ein Träger deutsch – ungarischer Kunstbeziehungen. = Ung. Jahrb. 1929. 177. p. [Ism. kiad.: München. 1928.]
59. Magyar, Mártha – Kemény, Béla: Ungarn, eine Auswahl Ungarn betreffender Bücher in verschiedenen Sprachen. = Ung. Jahrb. 1929. 455. p. [1929. é. kiad. ism.]
60. Magyar Művészet. = Ung. Jahrb. 1929. 177. p. [1928. 7. sz. ism.]
61. Makkai Sándor: Ágnes. = Ung. Jahrb. 1929. 345. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1928.]
62. Michael Babits, der Lyriker. = Ung. Jahrb. 1929. 110–116. p. [Babits 1902–1927 között keletk. verseinek 1928. kiad. kapcsán. KIny.: 1929. Magyarul: 1424. tétel. Róla: Babits Mihály levele Keresztury Dezsőnek. = 1424. tétel.]
63. Mikes Lajos: Szendrey Julia levelesládájának kincsei. = Ung. Jahrb. 1929. 342. p. [1928. é. kiad. ism.]
64. [Mitrovics Gyula: A magyar esztétikai irodalom története]. = Minerva. 1929. 117–122. p. [1928. é. kiad. ism.]
65. Mitrovics Gyula: A magyar esztétikai irodalom története. = Ung. Jahrb. 1929. 124. p. [1928. é. kiad. ism.]
66. Móricz Zsigmond: Ágytakaró. = Ung. Jahrb. 1929. 345. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
67. Nagy József: A kultúra decentralizációja. = Ung. Jahrb. 1929. 513. p. [Ism. kiad.: MPed. 1929. 7–8. sz.]
68. Nyugat. = Ung. Jahrb. 1929. 126. p. [21. évf. 1928. nov. 22. sz. ism.]
69. Pátzay, Pál: Ödön von Márfy. = Ung. Jahrb. 1929. 389. p. [Ism. kiad.: Berlin. é.n. P. Gordon.]
70. Perényi József: Gárdonyi Géza színművei. = Ung. Jahrb. 1929. 126. p. [Ism. kiad.: It. 1928. 5–6. sz.]
71. Petrovics, Alexius: Budapest in Bildern. = Ung. Jahrb. 1929. 161. p. [1928. é. kiad. ism.]
72. Reinel János: Uj Auróra. = Ung. Jahrb. 1929. 343–344. p. [Ism. kiad.: Pozsony. 1929.]
73. Rexa Dezső: Árnýékrajzolatok. = Ung. Jahrb. 1929. 466. p. [1928. é. kiad. ism.]

74. Schermann Eged: Adalékok az állami könyvcenzura történetéhez Magyarországon, Mária Theresia haláláig. = Ung. Jahrb. 1929. 353. p. [1928. é. kiad. ism.]
75. Sík Sándor: Gárdonyi, Ady, Prohászka. = Ung. Jahrb. 1929. 343. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Pallas.]
76. Sipos Domokos: Vágtat a halál. = Ung. Jahrb. 1929. 127. p. [1927. é. kiad. ism.]
77. Sipos Domokos: Vajudó idők. = Ung. Jahrb. 1929. 127–128. p. [1928. é. kiad. ism.]
78. Speneder Andor: Csiky Gergely mint regényíró. = Ung. Jahrb. 1929. 125–126. p. [Ism. kiad.: ItK. 3–4. sz.]
79. Szántó György: A bölcső. = Ung. Jahrb. 1929. 466. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Dante.]
80. Szántó György: Mata Hari. = Ung. Jahrb. 1929. 128. p. [1929. é. kiad. ism.]
81. Szász Károly, jun.: A mi nótánk. = Ung. Jahrb. 1929. 345. p. [1929. é. kiad. ism.]
82. Szathmáry László: Magyar alkémisták. = Ung. Jahrb. 1929. 474. p. [1928. é. kiad. ism.]
83. Székely Jenő: A Csehi család. = Ung. Jahrb. 1929. 128. p. [1928. é. kiad. ism.]
84. Szondy György: Kelet, Észak, Dél. = Ung. Jahrb. 1929. 463. p. [Ism. kiad.: Debrecen – Bp. 1928.]
85. Tabéry Géza: Vértorony. = Ung. Jahrb. 1929. 467. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1929.]
86. Tas József: Mit tanítanak Magyarországról a külföld iskoláiban? = Ung. Jahrb. 1929. 179. p. [Ism. kiad.: MPed. 1928. 5–7. sz.]
87. Tompa László: Ne félj! = Ung. Jahrb. 1929. 345–346. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. é.n. Erd. Szépm. Céh.]
88. Török Sophie: Asszony a karosszékekben. = Ung. Jahrb. 1929. 467. p. [1929. é. kiad. ism.]
89. Trencsényi Károly: Misztikus elemek Arany János költészetében. = Ung. Jahrb. 1929. 462. p. [Ism. kiad.: BpSz. 621. sz. 1929.]
90. Turóczi-Trostler József: Entwicklungsgang der ungarischen Literatur I. = Ung. Jahrb. 1929. 124. p. [1928. é. kiad. ism.]
91. Ungar. Zentralstelle für Bibliothekswesen: Katalogisierungsordnung für den Ungar. Gesamtkatalog. = Ung. Jahrb. 1929. 455. p. [1928. é. kiad. ism.]

92. Vida Imre: Madách Imre életének vázlata. = Ung. Jahrb. 1929. 342. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Lampel–Wodianer.]
93. Zlinszky Aladár–Vajthó László: Magyar Költők. = Ung. Jahrb. 1929. 343. p. [1928. é. kiad. ism.]

1930

94. Alapy Gyula: Kultsár István és könyvtára. = Ung. Jahrb. 1930. 307. p. [1928. é. kiad. ism.]
95. Andai Ernő: Tengertánc. = Ung. Jahrb. 1930. 311. p. [1930. é. kiad. ism.]
96. Anthologie des contems hongrois d'aujourd'hui. = Ung. Jahrb. 1930. 142. p. [Ism. kiad.: Paris. 1927. Rieder.]
97. Aranyvonat. = Ung. Jahrb. 1930. 317. p. [Genius kiad. ism.]
98. Aszlányi Károly: Pénz a láthatáron. = Ung. Jahrb. 1930. 311. p. [Genius kiad. ism.]
99. Babits Mihály: Élet és irodalom. = Ung. Jahrb. 1930. 463–464. p. [1930. é. kiad. ism.]
100. Balassa I.: Az egységes magyar helyesírás szótára és szabályai. = Ung. Jahrb. 1930. 304. p. [1929. é. kiad. ism.]
101. Balassa Imre: Front. = Ung. Jahrb. 1930. 464. p. [Palladis kiad. ism.]
102. Bartalis János: Föld a párnám. = Ung. Jahrb. 1930. 464. p. [1930. é. kiad. ism.]
103. Bessenyei György: Tariménes utazása. = Ung. Jahrb. 1930. 464–465. p. [1930. é. kiad. ism.]
104. Bethlen Margit: Le favole della citta triste. = Ung. Jahrb. 1930. 312. p. [Ism. kiad.: Milano. 1928. Alpes.]
105. Bibó Lajos: Meg kell a szívnek hasadni. = Ung. Jahrb. 1930. 465. p. [1930. é. kiad. ism.]
106. Császár Elemér: Ferenczy Zoltán emlékezete. = Ung. Jahrb. 1930. 463. p. [Ism. kiad.: Sz. 632. sz. 1930. 20–58. p.]
107. Déry Tibor: Ébredjetek fel. = Ung. Jahrb. 1930. 312. p. [Genius kiad. ism.]
108. Dóczy Jenő: Arany János. Életképek. = Ung. Jahrb. 1930. 309–310. p. [1929. é. kiad. ism.]
109. Eckhardt Sándor: Az utolsó virágének. = Ung. Jahrb. 1930. 306. p. [Ism. kiad.: Minerva. 1930. 1–4. sz. 33–52. p.]
110. Farkas Gyula: Romános – romantikus – romantikus. = Ung. Jahrb. 1930. 140. p. [1929. é. kiad. ism.]

111. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája 1928. = Ung. Jahrb. 1930. 453. p. [1929. é. kiad. ism.]
112. Fóti L., J.: André Ady, le grand poete magyar. = Ung. Jahrb. 1930. 466. p. [1930. magyar kiad. ism.]
113. Galamb Sándor: Hevesi Sándor. = Ung. Jahrb. 1930. 463. p. [Studium kiad. ism.]
114. Gálos Rezső: Pannonhalmi énekeskönyv. = Ung. Jahrb. 1930. 466. p. [1930. é. kiad. ism.]
115. Gárdonyi Géza: Nagyapó száz tréfája. = Ung. Jahrb. 1930. 313. p. [Dante kiad. ism.]
116. Gellért Oszkár: Valami a végtelen sugarakból. = Ung. Jahrb. 1930. 313. p. [1929. é. kiad. ism.]
117. Giczey József: A katolikus papság érdemei hazánk és az emberiség történetében. = Ung. Jahrb. 1930. 515. p. [1929. é. kiad. ism.]
118. Gulyás Pál: A könyvnyomtatás Magyarországon a XV. és XVI. században. = Ung. Jahrb. 1930. 476. p. [1930. é. kiad. ism.]
119. György Lajos: A francia hellénizmus hullámai az erdélyi magyar szellemi életben. = Ung. Jahrb. 1930. 307. p. [Ism. kiad.: ErdMúz. u. f. 1. sz. 69–88. p.]
120. György Lajos: Poggio és Arletto elemek a magyar szakirodalomban. = Ung. Jahrb. 1930. 139. p. [Ism. kiad.: BpSz. 620. sz. 1929. 59–60. p.]
121. Halmi Bódog: Molnár Ferenc, az író és az ember. = Ung. Jahrb. 1930. 142. p. [1929. é. kiad. ism.]
122. Hatvany, Ludwig: Bondy jr. Roman. = Ung. Jahrb. 1930. 143. p. [Ism. kiad.: München. 1929. Drei – Mosken.]
123. Herczeg Ferenc: Északi fény. = Ung. Jahrb. 1930. 314. p. [1930. é. kiad. ism.]
124. Herczeg Ferenc: La porta della vita; I pagani. = Ung. Jahrb. 1930. 313. p. [Ism. kiad.: Milano. 1929. Alpes.]
125. Hoffmann Edit: Régi magyar bibliofilek. = Ung. Jahrb. 1930. 300. p. [1929. é. kiad. ism.]
126. Horváth János: A magyar irodalmi művelődés kezdetei. = Ung. Jahrb. 1930. 305. p. [Ism. kiad.: NapK. 1930. 3. sz. 224–230. p.]
127. Hunyady Sándor: Diadalmas katona. = Ung. Jahrb. 1930. 466–467. p. [1930. é. kiad. ism.]
128. Huszti József: Janus Pannonius és Anjou René. = Ung. Jahrb. 1930. 458. p. [1929. é. kiad. ism.]
129. Ípolyi Arnold: Magyar Mithologia. = Ung. Jahrb. 1930. 189. p. [1929. é. kiad. ism.]

130. Irodalmi életünk és társadalmunk. = MSz. 9. köt. 1930. 115–126. p. [Kiss Józseftől a Nyugat irodalmáig.]
131. Irodalmi életünk feszültségei. = MSz. 8. köt. 1930. 335–346. p. [Az Ady-pör elemzése.]
132. Irodalom és stílus. = MSz. 10. köt. 1930. 62–74. p. [A nemzeti klasszicizmus és realizmus.]
133. Juhász Gyula: Hárfa. = Ung. Jahrb. 1930. 314. p. [Genius kiad. ism.]
134. Juhász Gyula: Holmi. = Ung. Jahrb. 1930. 314. p. [Genius kiad. ism.]
135. Juhász Kálmán: A Gellért-legenda. = Ung. Jahrb. 1930. 139. p. [Erd. IrodSz. 1929. 3–4. sz. ism.]
136. Kádár Imre: A fekete bárány. = Ung. Jahrb. 1930. 467. p. [1930. é. kiad. ism.]
137. Karinthy Frigyes: Nem mondhatom el senkinek. = Ung. Jahrb. 1930. 467. p. [Athenaeum kiad. ism.]
138. Kassák Lajos: Marika énekelj! = Ung. Jahrb. 1930. 315. p. [Pantheon kiad. ism.]
139. Kastner Jenő: Együgyű lelkek tüköre. = Ung. Jahrb. 1930. 458. p. [1929. é. kiad. ism.]
140. Kazinczy Ferenc: Pestre. = Ung. Jahrb. 1930. 139. p. [Hauptstadt. 1929. 78. sz. ism.]
141. Kiss József összes költeményei, III. köt. = Ung. Jahrb. 1930. 467–468. p. [1930. é. kiad. ism.]
142. Kodolányi János: Futótűz. = Ung. Jahrb. 1930. 143. p. [1929. é. kiad. ism.]
143. Kokas Endre: Az 1880-as évek irodalmi élete. = Ung. Jahrb. 1930. 462–463. p. [1930. é. kiad. ism.]
144. Komáromi János: Régi ház az országútnál. = Ung. Jahrb. 1930. 315. p. [Genius kiad. ism.]
145. Kornis, Julius: Ungarische Kulturideale. = Ung. Jahrb. 1930. 361. p. [Ism. kiad.: Leipzig. 1930. Quelle–Meyer.]
146. Kós Károly: Erdély. = Ung. Jahrb. 1930. 146. p. [1929. é. kiad. ism.]
147. Kós Károly: A Gálok. = Ung. Jahrb. 1930. 315–316. p. [1930. é. kiad. ism.]
148. Kosztolányi, Desider: Anna Édes. = Ung. Jahrb. 1930. 143–144. p. [Ism. kiad.: Baden-Baden. 1929. Merlin.]
149. Kosztolányi Dezső: Aranyásrkány. = Ung. Jahrb. 1930. 316. p. [Genius kiad. ism.]
150. Kristóf György: Bethlen Gábor és a magyar irodalom. = Ung. Jahrb. 1930. 306–307. p. [Ism. kiad.: Sz. 216. sz. 1930. 244–264, 386–425. p.]

151. Kurzweil Géza: Nemzeti klasszicizmusunk irodalmi alapvetése. = Ung. Jahrb. 1930. 309. p. [PannonhSz. 1930. 2. sz. ism.]
152. Lebourg, P. et I.: Pretres – poetes hongrois; Lebourg, P. V.: Poetesses Hongroises. = Ung. Jahrb. 1930. 468. p. [1929. és 1930. é. kiad. ism.]
153. Lenau minden lírai költeményei. = Ung. Jahrb. 1930. 316. p. [1930. é. kiad. ism.]
154. Literaturgeschichtliche Grundbegriffe. = Ung. Jahrb. 1930. 445–448. p. [Thienemann Tivadar: Irodalomtörténeti alapfogalmak c. művének ism.]
155. Lukacs, Georges: La Hongrie et la civilisation. = Ung. Jahrb. 1930. 135–136. p. [1929. é. kiad. ism.]
156. Makkai Sándor: Egyedül: Bethlen G. lelkiarca. = Ung. Jahrb. 1930. 155–156. p. [1926. é. kiad. ism.]
157. Markovits, Rodion: Szibériai garnizon. = Ung. Jahrb. 1930. 316–317. p. [Ism. kiad.: Berlin. 1930. Propyläen.]
158. Merényi O. Ernő: Fáy András meséi. = Ung. Jahrb. 1930. 308. p. [1930. é. kiad. ism.]
159. Mikes Kelemen műveltségi forrásai. = Ung. Jahrb. 1930. 477. p. [Ism. kiad.: ItK. 1930. 1–2. sz. 17–34, 129–143. p.]
160. Mikes Lajos–Dernői Kocsis László: Szendrey Júlia. = Ung. Jahrb. 1930. 462. p. [1930. é. kiad. ism.]
161. Milotay István: A függetlenség árnyékában. = Ung. Jahrb. 1930. 502–503. p. [Studium kiad. ism.]
162. Mirowsky, Alexius: Ein Volk klagt an. = Ung. Jahrb. 1930. 503. p. [Ism. kiad.: Frankfurt am Main. 1930. Bränner.]
163. Molnár Ferenc: Egy, kettő, három. = Ung. Jahrb. 1930. 144. p. [1929. é. kiad. ism.]
164. Móricz Zsigmond: Derriere le clos de Dieu. = Ung. Jahrb. 1930. 468–469. p. [Ism. kiad.: Paris. 1930. Rieder.]
165. Móricz Zsigmond: Die Fackel. = Ung. Jahrb. 1930. 144. p. [Ism. kiad.: Berlin. 1929. Rowohlt.]
166. Móricz Zsigmond: Forró mezők. = Ung. Jahrb. 1930. 317. p. [1930. é. kiad. ism.]
167. Náth János: Gárdonyi Géza életrajza. = Ung. Jahrb. 1930. 310. p. [1929. é. kiad. ism.]
168. Négyesy László: Kisfaludy Károly. = Ung. Jahrb. 1930. 308. p. [Ism. kiad.: Sz. 216. sz. 1930. 331–347. p.]

169. Olay Ferenc: A magyar emlékművek és magyar művészet sorsa az elszakított területeken. = Ung. Jahrb. 1930. 356–357. p. [1930. é. kiad. ism.]
170. Olay Ferenc: Magyar színháztörténete az utódállamok területén. = Ung. Jahrb. 1930. 185. p. [Ism. kiad.: Sz. 215. sz. 1929. 215–240. p.]
171. Orsz. Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ (szerk.) : A magyar tudományos irodalom bibliográfiája 1901–1925. I. Filozófia. = Ung. Jahrb. 1930. 134. p. [1930. é. kiad. ism.]
172. Pálffy János: Báró Kemény Zsigmond = Ung. Jahrb. 1930. 308. p. [Ism. kiad.: ErdHel. 1930. 2. sz. 115–122. p.]
173. Prohászka Ottokár összegyűjtött munkái. = Ung. Jahrb. 1930. 515–516. p. [Szt. István Társulat kiad. ism.]
174. Pukánszky Béla: Ein deutsch-ungar. Gegner Lessings. = Ung. Jahrb. 1930. 307. p. [1930. é. kiad. ism.]
175. Pukánszky Béla: Magyar–német szellemi kapcsolatok. = Ung. Jahrb. 1930. 453–454. p. [Ism. kiad.: MSz. 1930. 3. sz. 236–243. p.]
176. Rédey Tivadar: Péterfy Jenő és a történetírás. = Ung. Jahrb. 1930. 141. p. [Ism. kiad.: Napk. 8. évf. 2. sz. 26–35. p.]
177. Régi magyar költők tára VIII.: 16. századbeli magyar költők művei VII. 1566–1577. = Ung. Jahrb. 1930. 317. p. [1930. é. kiad. ism.]
178. Reinel János: Új Auróra. = Ung. Jahrb. 1930. 318. p. [Ism. kiad.: 1930. Pozsony.]
179. Reményik Sándor: Szemben az örökméccsel. = Ung. Jahrb. 1930. 469. p. [1930. é. kiad. ism.]
180. Révay József: A magyar könyvkiadók és könyvkereskedők országos egyesületének 50. éve. = Ung. Jahrb. 1930. 345–346. p. [1929. é. kiad. ism.]
181. Strausz Antal: A veszprémi nagyprépostok. = Ung. Jahrb. 1930. 473–474. p. [Ism. kiad.: Veszprém. Fodor F.]
182. Szenes Erzsi: Fehér kendő. = Ung. Jahrb. 1930. 318. p. [Genius kiad. ism.]
183. Szentimrey Jenő: Ki kell mondani. = Ung. Jahrb. 1930. 318. p. [1930. é. kiad. ism.]
184. Szép Ernő: A Hortobágy. = Ung. Jahrb. 1930. 318. p. [1930. é. kiad. ism.]
185. Szinnyei Ferenc: Novella- és regényirodalmunk az abszolutizmus korának elején. = Ung. Jahrb. 1930. 141. p. [1929. é. kiad. ism.]
186. Takáts Sándor: Emlékezzünk eleinkről. = Ung. Jahrb. 1930. 324. p. [Genius kiad. ism.]

187. Tamási Áron: Erdélyi csillagok. = Ung. Jahrb. 1930. 145. p. [1929. é. kiad. ism.]
188. Tamási Áron: Hajnali madár. = Ung. Jahrb. 1930. 470. p. [1929. é. kiad. ism.]
189. Tarczai György: Az Árpádház szentjei. = Ung. Jahrb. [1930. 470. p. 1930. é. kiad. ism.]
190. Tarczai György: Mikó solymár. = Ung. Jahrb. 1930. 470–471. p. [Szt. István Társulat kiad. ism.]
191. Tars József: Szoríts kezet! = Ung. Jahrb. 1930. 318–319. p. [Genius kiad. ism.]
192. Tersánszky Józsi Jenő: Margarétás dal. = Ung. Jahrb. 1930. 145–146. p. [1929. é. kiad. ism.]
193. Timár Kálmán: Szántó (Arator) István tervei. = Ung. Jahrb. 1930. 458–459. p. [Ism. kiad.: ItK. 1930. 1–2. sz. 34–43, 143–161. p.]
194. Tolnai Vilmos: A nyelvújítás. = Ung. Jahrb. 1930. 137. p. [1929. é. kiad. ism.]
195. Tormay Cecile: Cuori fra le pietre. = Ung. Jahrb. 1930. 319. p. [Ism. kiad.: Milano. 1928. Alpes.]
196. Tormay Cecile: Kis magyar legendárium. = Ung. Jahrb. 1930. 471. p. [1930. é. kiad. ism.]
197. Trostler József: Ungarus Eintritt in literaturhistorische Bewusstsein Deutschlands. = Ung. Jahrb. 1930. 458. p. [1930. é. kiad. ism.]
198. Turóczi-Trostler József: Czwitinger Specimenjének német visszhangja. = Ung. Jahrb. 1930. 459. p. [Ism. kiad.: Nyr. 1930. 3–6. sz. 134–143. p.]
199. Turóczi-Trostler József: Entwicklungsgang der ungar. Litteratur II. Renaissance und Humanismus. = Ung. Jahrb. 1930. 306. p. [1930. é. kiad. ism.]
200. Új Magyar Föld. = Ung. Jahrb. 1930. 181. p. [1929. é. kiad. ism. 1. sz.]
201. Új Magyar Föld. = Ung. Jahrb. 1930. 303. p. [1930. é. kiad. ism. 3. sz.]
202. Voinovich Géza: A „Daliás idők” tervei és első kidolgozása. = Ung. Jahrb. 1930. 310. p. [Ism. kiad.: ItK. 1930. 1. sz. 1–16. p.]

1931

203. Babits, Michel: Le fils de Virgile Timar. = Ung. Jahrb. 1931. 465. p. [Ism. kiad.: Paris. 1930. Stock.]
204. Babits Mihály: Oedipus király és egyéb műfordítások. = Ung. Jahrb. 1931. 465. p. [Athenaeum kiad. ism.]

205. Babits Mihály: A torony árnyéka. = Ung. Jahrb. 1931. 465. p. [Athenaeum kiad. ism.]
206. Balla Borisz: Niczky növendék. = Ung. Jahrb. 1931. 466. p. [1931. é. kiad. ism.]
207. Barta János: Az ismeretlen Madách. = Ung. Jahrb. [1931. 309. p. 1931. é. kiad. ism.]
208. Bartalis János: Napmadara. = Ung. Jahrb. 1931. 143. p. [Dante kiad. ism.]
209. Benedek Elek: Székelyföldi mondák és múzsák. = Ung. Jahrb. 1931. 466. p. [Athenaeum kiad. ism.]
210. Berde Mária: Földindulás. = Ung. Jahrb. 1931. 143. p. [1930. é. kiad. ism.]
211. Bessenyei György kisebb költeményei. = Ung. Jahrb. 1931. 310. p. [Ism. kiad.: Nyíregyháza. 1931. Kossuth Gimnázium Önképzőköre.]
212. Botos János: Erdélyi falu társadalmi rajza 1930-ban. = Ung. Jahrb. 1931. 182–183. p. [Ism. kiad.: ErdHel. 3. sz. 827–835; 4. sz. 52–71. p.]
213. Brachfeld Olivér: Magyar vonatkozások a régi katalán irodalomban. = Ung. Jahrb. 1931. 136. p. [1930. é. kiad. ism.]
214. Emlékkönyv Négyesy László hetvenedik születésnapja alkalmából. = Ung. Jahrb. 1931. 309. p. [Ism. kiad.: ItK. 1931. 1–4. sz.]
215. Erdélyi fiatalok. I–II. köt. = Ung. Jahrb. 1931. 302. p. [1930–1931. é. kiad. ism.]
216. Erdélyi Helikon IV. Nr. 5. = Ung. Jahrb. 1931. 310. p. [Ism.]
217. Farkas Gyula: A magyar romantika; Die ungarische Romantik. = Ung. Jahrb. 1931. 138–139. p. [Ism. kiad.: Bp. 1930. MTA. és Berlin – Leipzig. 1931. Gruyter.]
218. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája, 1930. = Ung. Jahrb. 1931. 457. p. [1931. é. kiad. ism.]
219. Földi Mihály: Kádár Anna lelke. = Ung. Jahrb. 1931. 468. p. [Franklin kiad. ism.]
220. Futó Jenő: Gárdonyi Géza. = Ung. Jahrb. 1931. 141. p. [1930. é. kiad. ism.]
221. Gálos Rezső: Kisfaludy Sándor hátrahagyott munkái. = Ung. Jahrb. 1931. 468–469. p. [Ism. kiad.: Győr. 1931. Kisfaludy-Kör.]
222. Gulácsy Irén: Pax vobis. = Ung. Jahrb. 1931. 310. p. [1931. é. kiad. ism.]
223. Gulyás Pál: A könyvnyomtatás Magyarországon a XV. és a XVI. században. 2. köt. = Ung. Jahrb. 1931. 320. p. [Ism. kiad.: Bp. 1931. Széchényi Kvt.]

224. Halász Gábor: Regényeink társadalmi szemlélete. = Ung. Jahrb. 1931. 309. p. [Ism. kiad.: MSz. XII. 132–144. p.]
225. Halmi Bódog: Móricz Zsigmond, az író és az ember. = Ung. Jahrb. 1931. 142. p. [1930. é. kiad. ism.]
226. He, Kosaken! = Ung. Jahrb. 1931. 311. p. [Ism. kiad.: Berlin. 1930. Büchergilde Gutenberg.]
227. Herczeg Ferenc: Emberek, urak és nagyurak. = Ung. Jahrb. 1931. 144. p. [1930. é. kiad. ism.]
228. Horváth János: A magyar irodalmi műveltség kezdetei Szent Istvántól Mohácsig. = Ung. Jahrb. 1931. 428–429. p. [1931. é. kiad. ism.]
229. Hunyady Sándor: Feketeszárú cseresznye. = Ung. Jahrb. 1931. 144. p. [1930. é. kiad. ism.]
230. Jászky Béla: A magyar formatörekvések története építészetünkben. = Ung. Jahrb. 1931. 507. p. [Ism. kiad.: Bp. 1929. Kőművesmesterek Orsz. Szöv.]
231. Joó Tibor: Böhm Károly ifjúkori önéletrajza. = Ung. Jahrb. 1931. 457. p. [Ism. kiad.: Szeged. 1931. Bethlen Kör.]
232. Kisbán Miklós: Fortélyos Deák Boldizsár memorialéja. = Ung. Jahrb. 1931. 310–311. p. [1931. é. kiad. ism.]
233. Kiss Ferenc: Vörösmarty és Ossian. = Ung. Jahrb. 1931. 463. p. [1931. é. kiad. ism.]
234. A Kolozsvári róm. kath. Főgimnázium Emlékalbuma. = Ung. Jahrb. 1931. 189. p. [1930. é. kiad. ism.]
235. Kornis Gyula: Kultúra és nemzet. = Ung. Jahrb. 1931. 304. p. [1931. é. kiad. ism.]
236. Kosztolányi Dezső: Zsivajgó természet. = Ung. Jahrb. 1931. 144. p. [Genius kiad. ism.]
237. Krúdy Gyula: Festett király. = Ung. Jahrb. 1931. 144–145. p. [1930. é. kiad. ism.]
238. Kuncz Aladár: Felleg a város felett. = Ung. Jahrb. 1931. 469. p. [1931. é. kiad. ism.]
239. Légrády Ottó: Gerechtigkeits für Ungarn! = Ung. Jahrb. 1931. 177–178. p. [Légrády kiad. ism.]
240. Lehel István: Jászai Mari utolsó szerepe. = Ung. Jahrb. 1931. 509. p. [1930. é. kiad. ism.]
241. Libellus Sancti Stephani regis de institutione morum ad Emericum ducem. = Ung. Jahrb. 1931. 130. p. [Ism. kiad.: Gyoma. 1930.]
242. Lósy-Schmidt Ede: Hatvani István élete és művei. = Ung. Jahrb. 1931. 457. p. [Ism. kiad.: Debrecen. 1931. Tisza István Társaság.]

243. Magyar Márta–Kemény Béla: Ungarn, Hungary, La Hongrie. = Ung. Jahrb. 1931. 457–458. p. [1931. é. kiad. ism.]
244. Makkai Sándor: Magunk revíziója. = Ung. Jahrb. 1931. 341. p. [1931. é. kiad. ism.]
245. Máté Károly: A könyv morfológiája. = Ung. Jahrb. 1931. 138. p. [1930. é. kiad. ism.]
246. Milotay István: Az ismeretlen Magyarország. = Ung. Jahrb. 1931. 341–342. p. [Genius kiad. ism.]
247. Molnár Ferenc: A jó tündér. = Ung. Jahrb. 1931. 145. p. [1930. é. kiad. ism.]
248. Móricz Zsigmond: Esőleső társaság. = Ung. Jahrb. 1931. 470. p. [1931. é. kiad. ism.]
249. Nagy Lajos: Lecke. = Ung. Jahrb. 1931. 145. p. [1930. é. kiad. ism.]
250. Nagy László: Gyöngyösi és a barokk. = Ung. Jahrb. 1931. 138. p. [1929. é. kiad. ism.]
251. Németh Antal: Színészeti Lexikon. 2. köt. = Ung. Jahrb. 1931. 132. p. [1930. é. kiad. ism.]
252. Nouvellieri ungheres. = Ung. Jahrb. 1931. 470. p. [Ism. kiad.: Milano. 1931. Alpes.]
253. Nyírő József: Isten igájában. = Ung. Jahrb. 1931. 145–146. p. [1930. é. kiad. ism.]
254. Oravetz Vera: Les impressions francaises de Vienne. = Ung. Jahrb. 1931. 458. p. [Ism. kiad.: Szeged. 1930.]
255. Péter András: A magyar művészet története. 2. köt. = Ung. Jahrb. 1931. 350. p. [Ism. kiad.: Bp. 1931. Lampel–Wodianer.]
256. Péterfy Jenő zenekritikái. = Ung. Jahrb. 1931. 467. p. [1931. é. kiad. ism.]
257. Pukánszky Béla: „Deutschungar.” = Ung. Jahrb. 1931. 332–333. p. [Ism.]
258. Ravasz László: A lélek embere. = Ung. Jahrb. 1931. 352. p. [Ism. kiad.: BpSz. 220. sz. 326–343. p.]
259. Rédey Tivadar: Kritikai dolgozatok és vázlatok. = Ung. Jahrb. 1931. 464. p. [1931. é. kiad. ism.]
260. Romhányi Gyula: A magyar politikai vígjáték fejlődése. = Ung. Jahrb. 1931. 140. p. [Ism. kiad.: ItK. 1930. 277–304, 413–433. p.]
261. Rózsás József: Magyarosan, katonásan. = Ung. Jahrb. 1931. 306. p. [1929. é. kiad. ism.]
262. Scholz, Wilhelm von: Der Weg nach Ilok. = Ung. Jahrb. 1931. 311–312. p. [Ism. kiad.: Berlin. 1930. Hosen.]

263. Shakespeare: Romeo és Julia. Kosztolányi Dezső fordításában. = Ung. Jahrb. 1931. 144. p. [Genius kiad. ism.]
264. Spek, Rudolf: Die Sammlungen des Br. Brukenthalischen Museums. = Ung. Jahrb. 1931. 131. p. [1931. é. kiad. ism.]
265. Surányi Miklós: Csodavárók. = Ung. Jahrb. 1931. 146. p. [Singer és Wolfner kiad. ism.]
266. Szabó Pál: Emberek. = Ung. Jahrb. 1931. 312. p. [1931. é. kiad. ism.]
267. Székely Mózes: Zátony. = Ung. Jahrb. 1931. 146–147. p. [Genius kiad. ism.]
268. Szent Imre himnuszok. = Ung. Jahrb. 1931. 468. p. [Athenaeum kiad. ism.]
269. Szép Ernő: Aranyóra. = Ung. Jahrb. 1931. 470–471. p. [1931. é. kiad. ism.]
270. Szügyi Elemér: Emlék Budavarából. = Ung. Jahrb. 1931. 169. p. [Pfeiffer kiad. ism.]
271. Tabéry Géza: Emlékkönyv. = Ung. Jahrb. 1931. 140. p. [1930. é. kiad. ism.]
272. Takáts Mária Annunciata: A nőnevelés Eötvös gondolatvilágában. = Ung. Jahrb. 1931. 510. p. [1930. é. kiad. ism.]
273. Tamási Áron: Címeresek. = Ung. Jahrb. 1931. 312. p. [1931. é. kiad. ism.]
274. Terestényi György: Hősök. = Ung. Jahrb. 1931. 471. p. [1931. é. kiad. ism.]
275. Thaly Kálmán védelme a tíz kuruc ballada hitelessége érdekében. = Ung. Jahrb. 1931. 464. p. [1931. é. kiad. ism.]
276. Turóczy-Trostler József: Az országokban való sok romlásoknak okairól. = Ung. Jahrb. 1931. 137. p. [Ism. kiad.: Minerva. 1930. IX. sz. 233–251. p.]
277. Az új magyar irodalom útjai. = MSz. XIII. köt. 1931. 222–234. p.
278. Vajthó László: A mai magyar múzsa. = Ung. Jahrb. 1931. 312–313. p. [1930. é. kiad. ism.]
279. Vermes Zsigmond: Magyar–német szótár és német–magyar mondatgyűjtemény. = Ung. Jahrb. 1931. 130. p. [1930. é. kiad. ism.]
280. Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde. = Ung. Jahrb. 1931. 147. p. [1930. é. kiad. ism.]
281. Zillich, Heinrich: Der Toddergerch und andere Geschichten. = Ung. Jahrb. 1931. 313. p. [Ism. kiad.: Schassburg. 1931. Markusduckerei.]

1932

282. Babits Mihály: Új anthologia. = Ung. Jahrb. 1932. 366. p. [1932. é. kiad. ism.]
283. Bánhegyi Jób: Erdős Renée. = Ung. Jahrb. 1932. 138. p. [Ism. kiad.: PannonhSz. VII.]
284. Biró Lajos Pál: A Nemzeti Színház története, 1837–1841. = Ung. Jahrb. 1932. 182–183. p. [1931. é. kiad. ism.]
285. A budapesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája: Jubileumi emlékkönyv. = Ung. Jahrb. 1932. 183. p. [1931. é. kiad. ism.]
286. Budapesti Szemle. = Ung. Jahrb. 1932. 362. p. [1932. évi köt. ism.]
287. Déry Tibor: Országúton. = Ung. Jahrb. 1932. 366–367. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
288. Dézsi Lajos: Világirodalmi lexikon. I. = Ung. Jahrb. 1932. 133. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Studium.]
289. Édes Gergely: Eredeti oktató mesék.; Dugonics András: Magyar példabeszédek és jeles mondások.; Kazinczy világa. = Ung. Jahrb. 1932. 139. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Egyet. Ny.]
290. Az Erdélyi Muzeum Egyesület 10. vándorgyűlésének Emlékkönyve. = Ung. Jahrb. 1932. 357. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]
291. [Farkas Gyula: A fiatal Magyarország kora.] = Diár. 1932. 142. p. [1932. é. kiad. ism.]
292. [Farkas Gyula: A fiatal Magyarország kora.] = Minerva. 1932. 31–43. p. [1932. é. kiad. ism.]
293. Földi Mihály: Isten Országá felé. = Ung. Jahrb. 1932. 367. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
294. Gellért Oszkár: Őrizd meg titkodat! = Ung. Jahrb. 1932. 367. p. [1932. é. kiad. ism.]
295. Goethe. = Ung. Jahrb. 1932. 359. p. [1932. é. kiad. ism.]
296. György Lajos: Eulenspiegel magyar nyomai. = Ung. Jahrb. 1932. 363. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]
297. Halmi Bódog: Herczeg Ferenc, az író és az ember. = Ung. Jahrb. 1932. 365. p. [1931. é. kiad. ism.]
298. Harsányi István: A rokokó izlés a magyar irodalomban. = Ung. Jahrb. 1932. 364. p. [Ism. kiad.: Sárospatak. 1930.]
299. Harsányi Zsolt: Az üstökös. = Ung. Jahrb. [1932. 139. p. 1932. é. kiad. ism.]
300. A havas balladáái. = Ung. Jahrb. 1932. 368. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]

301. Horn Emil: Magyarországi Szt. Erzsébet életrajza. = Ung. Jahrb. 1932. 183. p. [1931. é. kiad. ism.]
302. Huszti József: Janus Pannonius. = Ung. Jahrb. 1932. 136. p. [Ism. kiad.: Pécs. 1931.]
303. Illyés Gyula: Három öreg. = Ung. Jahrb. 1932. 368. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n.]
304. Illyés Gyula: Sarjúrendek. = Ung. Jahrb. 1932. 140. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat.]
305. Jancsó Elemér: Északi rokonainknál. = Ung. Jahrb. 1932. 384. p. [Ism. kiad.: Nagyvárad. 1932.]
306. Kassák Lajos: Megnőttek és elindulnak. = Ung. Jahrb. 1932. 368. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Pantheon.]
307. Klein, Valeska: Állandósult elemek a magyar népdalszövegekben. = Ung. Jahrb. 1932. 387. p. [Ism. kiad.: Szeged. 1931.]
308. Kodolányi János: Két leányarc. = Ung. Jahrb. 1932. 140. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
309. Komlós Aladár: A néma őrült arca. = Ung. Jahrb. 1932. 140. p. [1931. é. kiad. ism.]
310. Kós Károly: Kalotaszeg.; Domonkos Pál Péter: A moldvai magyarság. = Ung. Jahrb. 1932. 384. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932. és Csíksomlyó. 1931.]
311. Kós Károly: Varjú nemzetiség, krónika. = Ung. Jahrb. 1932. 140–141. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1930.]
312. Körmendi Ferenc: A budapesti kaland. = Ung. Jahrb. 1932. 368–369. p. [1932. é. kiad. ism.]
313. Kristóf György: Kritikai szempontok az erdélyi irodalmi életben. = Ung. Jahrb. 1932. 365. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1931.]
314. Krizsó, K.: Graphisches Jahrbuch. = Ung. Jahrb. 1932. 167. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. é.n. Minerva.]
315. Lenau: Faust. = Ung. Jahrb. 1932. 141. p. [1931. é. kiad. ism.]
316. Lőrinczy György: Szobrok az éjszakában. = Ung. Jahrb. 1932. 141. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Singer és Wolfner.]
317. Magyar legendárium. = Ung. Jahrb. 1932. 373. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Könyvbarátok Szöv.]
318. Magyar Minerva. = Ung. Jahrb. 1932. 134. p. [1932. é. kiad. ism.]
319. Magyarország a német közvéleményben. = MSz. XVI. köt. 1932. [Ua.: 1292. tétel. 167–188. p.]
320. Márai Sándor: Idegen emberek.; Reményi J.: Élni kell! = Ung. Jahrb. 1932. 369. p. [Ism. kiad.: Bp. 1930. Pantheon. és Kassa. 1931.]

321. Molnár Ferenc: Valaki. = Ung. Jahrb. 1932. 369–370. p. [1932. é. kiad. ism.]
322. Móricz Zsigmond: Barbárok. = Ung. Jahrb. 1932. 370. p. [1932. é. kiad. ism.]
323. Móricz Zsigmond: Forr a bor. = Ung. Jahrb. 1932. 141–142. p. [1931. é. kiad. ism.]
324. Móricz Zsigmond: Mai Dekameron. = Ung. Jahrb. 1932. 142. p. [1932. é. kiad. ism.]
325. Olasz Péter: A serdülő ifjú a magyar regényben. = Ung. Jahrb. [1932. 365. p. 1932. é. kiad. ism.]
326. Pannonhalmi Szemle. = Ung. Jahrb. 1932. 362–363. p. [1932. VII. köt. ism.]
327. Pázmány Péter prédikációi. I. = Ung. Jahrb. 1932. 184. p. [Ism. kiad.: Eger. 1931.]
328. S. Nagy László: Harc a végeken. = Ung. Jahrb. 1932. 366. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1930.]
329. Sárközi György: Mint oldott kéve. = Ung. Jahrb. 1932. 371. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Pantheon.]
330. A Sarló jegyében. = Ung. Jahrb. 1932. 406. p. [Ism. kiad.: Pozsony. 1932.]
331. Somogyi István: A magyar katolicizmus útja. = Ung. Jahrb. 1932. 409. p. [Ism. kiad.: Gyöngyös. 1931.]
332. Szabó Dezső: Karácsony Kolozsvárt.; Ders.: Megered az eső. = Ung. Jahrb. 1932. 371. p. [1932. és 1931. é. kiad. ism.]
333. Szabó Pál : Béalencse. = Ung. Jahrb. 1932. 371–372. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Franklin.]
334. A szegény Villon tíz balladája. = Ung. Jahrb. 1932. 372. p. [1931. é. kiad. ism.]
335. Szent Erzsébet legendája, Szent Elek legendája, Halál himnusza.; Sirmas panasz.; Péterfy Jenő Dramaturgiai dolgozatai.; Vedres István: A Tiszát a Dunával összekapcsoló új hajókázható csatorna... = Ung. Jahrb. 1932. 372–373. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Egyet. Ny.]
336. Szitnyai Zoltán: Nincs feltámadás! = Ung. Jahrb. 1932. 372. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
337. Tamási Áron: Helytelen világ. = Ung. Jahrb. 1932. 142. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1931.]
338. Török Sándor: Az idegen város. = Ung. Jahrb. 1932. 373. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Franklin.]

339. Trócsányi Dezső: Mándi Márton István tudományos munkássága. = Ung. Jahrb. 1932. 133. p. [1931. é. kiad. ism.]
340. Új arcvonal. = Ung. Jahrb. 1932. 363. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]
341. Várady Emerico: Grammatia della lingua Ungherese. = Ung. Jahrb. 1932. 361. p. [Ism. kiad.: Róma. 1931.]
342. Vitezović, Tomislav: Die Anderen. = Ung. Jahrb. 1932. 142–143. p. [Ism. kiad.: Zürich–Leipzig–Wien. 1932.]
343. Zilahy Lajos: A szökevény. = Ung. Jahrb. 1932. 374. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]

1933

344. Ambrózy Ágoston: Tokaj-Hegyalja és néhány szellemtörténeti vonatkozása. = Ung. Jahrb. 1933. 401. p. [1932. é. kiad. ism.]
345. Arany János: Balladái. = Ung. Jahrb. 1933. 382. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1933.]
346. Babits Mihály: Amor Sanctus. = Ung. Jahrb. 1933. 382–383. p. [1933. é. kiad. ism.]
347. Bánffy Miklós: Emlékeimből. = Ung. Jahrb. 1933. 171. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]
348. Barabás Gyula: Székely erdők alján. = Ung. Jahrb. 1933. 383. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Pantheon.]
349. Baróti Dezső: Juhász Gyula. = Ung. Jahrb. 1933. 381. p. [Ism. kiad.: Szeged. 1933.]
350. Benes, Piroska: Gr. Therese Brunszvik und die Kleinkindererziehung ihrer Zeit. = Ung. Jahrb. 1933. 226–227. p. [Ism. kiad.: Szeged. 1932.]
351. Benyovszky Károly: A szlovenszkói magyar színészet vázlatos története. = Ung. Jahrb. 1933. 416. p. [Ism. kiad.: Pozsony. 1933.]
352. Berczeli A. Károly: Fiatalok. = Ung. Jahrb. 1933. 383. p. [Ism. kiad.: Szeged. 1933.]
353. Bessenyei György: Anyai Oktatás.; Ders.: Magyarország. A magyar néző.; Hajnal Mátyás: Az Jesus szívét szerető szíveknek... könyvecske.; Péterfy Jenő: Dramaturgiai dolgozatai.; Pázmány világa.; Bornemissza Péter: Tragédia magyar nyelven az Sophokles Elektrájából.; Riedl Frigyes: Vajda, Reviczky, Komjáthy. = Ung. Jahrb. 1933. 170–171. p. [Ism.]
354. Binét Menyhért: Angol költők a huszadik században. = Ung. Jahrb. 1933. 172. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Egyet. Ny.]

355. Biró Miklós: Magyar Grafikai Almanach. = Ung. Jahrb. 1933. 375. p. [1933. é. kiad. ism.]
356. Demeter Béla: Az erdélyi falu és a szellemi áramlatok.; Mikó Imre: Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés. = Ung. Jahrb. 1933. 191. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]
357. Ders.: Tigrisek. = Ung. Jahrb. 1933. 383. p. [Ism. kiad.: Szeged. 1933.]
358. Die neueste ungarische Literatur (1914–1933). = Ung. Jahrb. 1933. 73–102. p.
359. Die neueste ungarische Literatur (1914–1933). II. = Ung. Jahrb. 1933. 310–344. p.
360. Farkas Gyula: A magyar irodalom története. = Ung. Jahrb. 1933. 379. p. [1934. é. kiad. ism.]
361. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1931. év. = Ung. Jahrb. 1933. 164. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]
362. Földi Mihály: A meztelen ember. = Ung. Jahrb. 1933. 383–384. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
363. A Fővárosi Könyvtár Évkönyve. 1931. = Ung. Jahrb. 1933. 164. p. [Ism.]
364. Für István: Az i-zés állapota a magyar nyelvjárásokban. = Ung. Jahrb. 1933. 376. p. [Ism. kiad.: Szeged. 1930.]
365. Gálos, Magda: Sigismond Justh et Paris. = Ung. Jahrb. 1933. 380–381. p. [1933. é. kiad. ism.]
366. Gelléri Andor Endre: Szomjas inasok. = Ung. Jahrb. 1933. 384. p. [1933. é. kiad. ism.]
367. Genthon István: Bernáth Aurél.; Ártinger Imre: Egry József. = Ung. Jahrb. 1933. 221–222. p. [1932. é. kiad. ism.]
368. Gömörý János: Az eperjesi ev. kollégium, 1531–1931. = Ung. Jahrb. 1933. 418. p. [Ism. kiad.: Presov. 1933.]
369. Hajdu János: Eötvös József báró első minisztersége.; Havas Miksa: Eötvös József báró a ma szemszögéből. = Ung. Jahrb. 1933. 398–399. p. [Ism. kiad.: Bp. 1933. Akad. d. Wiss. és Bp. é.n. Cobden Szöv.]
370. Harsányi Lajos: Mi cha Él? = Ung. Jahrb. 1933. 384. p. [1933. é. kiad. ism.]
371. Hegedüs Loránt: Gróf Széchenyi István regénye és éjszakája. = Ung. Jahrb. 1933. 172–173. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
372. Jókay Jolán: Jókai és Laborfalvi Róza. = Ung. Jahrb. 1933. 380. p. [1927. é. kiad. ism.]
373. Karinthy Frigyes: Hasmútét.; Ders.: Még mindig így írtok ti. = Ung. Jahrb. 1933. 384–385. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum. és Bp. 1933. Nyugat.]

374. Kassák Lajos: 35 vers.; Kassák Lajos: Munkanélküliek. = Ung. Jahrb. 1933. 173. p. [1931. és 1932. é. kiad. ism.]
375. Kazinczy Ferencz: Fogságom naplója.; Kazinczy Ferencznének... férjére vonatkozó eddig kiadatlan levelei. = Ung. Jahrb. 1933. 173–174. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Genius–Lantos. és Kaposvár. 1931–32. Kaposv. Leánygim.]
376. Kemény Katalin: Erdélyi emlékirók. = Ung. Jahrb. 1933. 169. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]
377. Kirkconnell, Watson: The magyar Muse. = Ung. Jahrb. 1933. 381–382. p. [Ism. kiad.: Kanadai Magy. Újság [Winnipeg]. 1933.]
378. Komáromi János: Ordasok.; Ders.: Harangoz a múlt.; Ders.: Pataki diákok. = Ung. Jahrb. 1933. 385. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Genius.]
379. Koszó János: „Nyugat alkonya” – hangulat a XIX. század első felében és Magyarország. = Ung. Jahrb. 1933. 170. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Egyet. Ny.]
380. Kosztolányi, Desiderio: Nerone. = Ung. Jahrb. 1933. 386. p. [Ism. kiad.: Milano. 1933.]
381. Kosztolányi Dezső: Kínai és japán versek. = Ung. Jahrb. 1933. 385–386. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Genius–Lantos.]
382. Kosztolányi Dezső: A Pesti Hírlap nyelvőre. = Ung. Jahrb. 1933. 377. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Pesti Hírlap.]
383. Körmendi, Franz: Versuchung in Budapest. = Ung. Jahrb. 1933. 386. p. [Ism. kiad.: Berlin. 1933.]
384. Körmöczi László: A világnyelv kérdése és Kalmár György. = Ung. Jahrb. 1933. 166. p. [Ism. kiad.: Nagykőrös. 1933.]
385. Krúdy Gyula: Az élet álom. = Ung. Jahrb. 1933. 174. p. [1931. é. kiad. ism.]
386. Laczkó Géza: Szent Iván tüze. = Ung. Jahrb. 1933. 174. p. [1932. é. kiad. ism.]
387. László Dezső: Akarom: tisztán lássatok.; Makkai Sándor: Harc a szobor ellen. = Ung. Jahrb. 1933. 398. p. [1933. é. kiad. ism.]
388. László Irma: Arany János angol irodalmi kapcsolatai. = Ung. Jahrb. 1933. 170.p. [Ism. kiad.: Pécs. 1932.]
389. Madách, Imre: Die Tragödie des Menschen.; Madách, Imre: The Tragedy of Man.; Madách, Emeric: La Tragédie de l’Homme. = Ung. Jahrb. 1933. 386. p. [Ism. kiad.: Bp. 1933. Vajna. és Bp. é.n. Libr. Francaise.]
390. A magyar főiskolai hallgatók statisztikája az 1931–32 tanévben.; Szandtner Pál: Érettségizőink számának és pályaválasztásának fonto-

- sabb kultúr- és szociálpolitikai tanulságai. = Ung. Jahrb. 1933. 418–419. p. [1933. é. kiad. ism.]
391. Magyar Minerva. = Ung. Jahrb. 1933. 164. p. [Ism. kiad.: 1932. VI. köt. 2. rész.]
392. Makkai Sándor: Erdélyi szemmel. = Ung. Jahrb. 1933. 165. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]
393. Márai Sándor: A szegények iskolája.; Ders.: Csutora. = Ung. Jahrb. 1933. 386–387. p. [Ism. kiad.: Bp. 1933. Pantheon. és Bp. 1932. Pantheon.]
394. Molnár Ferenc: Harmonia. = Ung. Jahrb. 1933. 175. p. [1932. é. kiad. ism.]
395. Móra Ferenc: Könnyes könyv.; Ders.: Aranykoporsó. = Ung. Jahrb. 1933. 387–388. p. [Ism. kiad.: Bp. 1933. Genius.]
396. Moser, Hans Joachim: Der Musiker Daniel Speer als Barockdichter. = Ung. Jahrb. 1933. 380. p. [Ism. kiad.: Euphorion. Bd. 34.]
397. Nagy Endre: Öregek kalauza. = Ung. Jahrb. 1933. 388. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat.]
398. Nyírő József: Kopjafák. = Ung. Jahrb. 1933. 388. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1933.]
399. Oláh Gábor: Pokol.; Oláh Gábor: Költők és írók. = Ung. Jahrb. 1933. 176. p. [Ism. kiad.: Bp. 1931. és Debrecen. 1932.]
400. Oláh György: Lázadás a Tiszánál. = Ung. Jahrb. 1933. 388–389. p. [1932. é. kiad. ism.]
401. Pap Károly: Megszabadítottál a haláltól. = Ung. Jahrb. 1933. 176. p. [1932. é. kiad. ism.]
402. Quelques nouvelles hongroises. = Ung. Jahrb. 1933. 382. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Gazette de Hongrie.]
403. Reményik Sándor: Kenyér helyett. = Ung. Jahrb. 1933. 176–177. p. [1932. é. kiad. ism.]
404. Ruppel, A.: Gutenberg – Jahrbuch. 1931. = Ung. Jahrb. 1933. 165. p. [Ism. kiad.: Mainz. 1931.]
405. Semetkay József: A csehszlovákiai magyar ifjúság.; Szalatnai Rezső: Van menekvés.; Új Élet. = Ung. Jahrb. 1933. 211. p. [Ism. kiad.: Salgótarján. 1932., Pozsony. 1932., Kassa. 1932.]
406. Szabó Lőrinc: Te meg a világ. = Ung. Jahrb. 1933. 389. p. [1932. é. kiad. ism.]
407. Szabolcsi Bence–Tóth Aladár: Zenei lexikon. = Ung. Jahrb. 1933. 225–226. p. [1930. é. kiad. ism.]
408. Szász Béla: Nemzetiségpolitikánk válsága.; A dunai kérdés. = Ung. Jahrb. 1933. 411. p. [1932. é. kiad. ism.]

409. Szeő Demeter: Zsidó vagyok. = Ung. Jahrb. 1933. 389. p. [1933. é. kiad. ism.]
410. Sziklay János: Veszprém város az irodalomban és a művészetben. = Ung. Jahrb. 1933. 402. p. [1932. é. kiad. ism.]
411. Szomory Dezső: Gyuri. = Ung. Jahrb. 1933. 177. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
412. Tamási Áron: Ábel a rengetegben. = Ung. Jahrb. 1933. 177. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1932.]
413. Tolnai Gábor: Erdély magyar irodalmi élete. = Ung. Jahrb. 1933. 380. p. [Ism. kiad.: Szeged. 1933.]
414. Zilahy Lajos: A lélek kialszik. = Ung. Jahrb. 1933. 178. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]

1934

415. Áprily Lajos: Az aranyosó balladája. = Ung. Jahrb. 1934. 270. p. [1934. é. kiad. ism.]
416. Babits Mihály: Az európai irodalom története. = Ung. Jahrb. 1934. 403–404. p. [Nyugat kiad. ism.]
417. Babits Mihály: Versenyt az esztendőkkal.; Elza pilóta vagy a tökéletes társadalom. = Ung. Jahrb. 1934. 270–271. p. [1933. é. kiad. ism.]
418. Bánffy Miklós: Megszámláltattál I–II. = Ung. Jahrb. 1934. 406–407. p. [1934. é. kiad. ism.]
419. Baróti Dezső: Dugonics András és a barokk regény. = Ung. Jahrb. 1934. 404–405. p. [1934. é. kiad. ism.]
420. Berczeli A. Károly: A lángész.; Fegyencek. = Ung. Jahrb. 1934. 271. p. [1933. é. kiad. ism.]
421. Berczeli A. Károly: Magyar költő magyarul. = Ung. Jahrb. 1934. 407. p. [1934. é. kiad. ism.]
422. Berzsenyi Dániel: A magyarországi mezei szorgalom némely akadályairól.; Régi magyar folyóiratok szemelvényekben.; Barcsay Ábrahám költeményei.; Riedl Frigyes: Madách. = Ung. Jahrb. 1934. 271–272. p. [Ism.]
423. Csókássy István: A mű és alkotója. = Ung. Jahrb. 1934. 328. p. [1933. é. kiad. ism.]
424. Darvas János: Hegyország hangja. = Ung. Jahrb. 1934. 408. p. [1934. é. kiad. ism.]

425. Dézsi Lajos (szerk.): Világirodalmi Lexikon. = Ung. Jahrb. 1934. 262. p. [1934. é. kiad. ism.]
426. Dsida Jenő: Nagycsütörtök. = Ung. Jahrb. 1934. 272. p. [1933. é. kiad. ism.]
427. Dutka Ákos: Cédrusfa csellón. = Ung. Jahrb. 1934. 272. p. [1934. é. kiad. ism.]
428. Ember Ernő: A magyar népszínmű története Tóth Ede fellépésétől a XIX. század végéig. = Ung. Jahrb. 1934. 441. p. [1934. é. kiad. ism.]
429. Ember Gyula: Arany gondolatvilága.; Sós Margit: Arany János irodalmi ellenzéke. = Ung. Jahrb. 1934. 269. p. [1933. é. kiad. ism.]
430. Farkas Gyula: A magyar irodalom története. = Napk. 1934. 221–223. p.
431. Farkas, Julius: Die Ertwicklung der ungarischen Literatur. = Ung. Jahrb. 1934. 404. p. [Ism. kiad.: Berlin. 1934. Gruyter.]
432. Fenyő István: Szőnyi István.; Tolnai Károly: Ferenczy Noémi.; Farkas Zoltán: Medgyessy Ferenc.; Ártinger Imre: Derkovits Gyula. = Ung. Jahrb. 1934. 440–441. p. [Ism.]
433. Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája, 1932. év.= Ung. Jahrb. 1934. 262. p. [Ism.]
434. A Fővárosi Könyvtár Evkönyve. = Ung. Jahrb. 1934. 262. p. [1933. é. kiad. ism.]
435. Gyallay-Pap Zsigmond: A nép és az intelligencia. = Ung. Jahrb. 1934. 295. p. [1931. é. kiad. ism.]
436. György József: Dóczy Lajos. = Ung. Jahrb. 1934. 267–268. p. [1932. é. kiad. ism.]
437. Harsányi Lajos: A nem porladó kezű király.; Kós Károly: Az ország-építő. = Ung. Jahrb. 1934. 273. p. [1933. és 1934. é. kiad. ism.]
438. Hekler, A.: Budapest als Kunststadt. = Ung. Jahrb. 1934. 440. p. [Ism. kiad.: Rigi. é.n. Lindner.]
439. Huszár Lajos–Procopius Béla: Medaillen und Plakettenkunst in Ungarn. = Ung. Jahrb. 1934. 328–329. p. [1932. é. kiad. ism.]
440. Iványi-Grünwald Béla: Tizenkilenc kép. = Ung. Jahrb. 1934. 329. p. [1932. é. kiad. ism.]
441. Jeney János: Garay János.; Erdélyi László: Hugó Károly.; György József: Dóczy Lajos.; Bíró János: Tolnai Lajos.; Biczó Ferenc: Szalay Fruzina.; Mátyás Sándor: Vargha Gyula.; Császár Elemér: Szabolcska Mihály emlékezete.; Goitein György: Móra Ferenc, az író.; Nagy András: Oláh Gábor. = Ung. Jahrb. 1934. 267–268. p. [Ism.]
442. Karinthy Frigyes: 100 új humoreszk. = Ung. Jahrb. 1934. 273. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat.]

443. Kárpáti Aurél: Új magyar líra. = Ung. Jahrb. 1934. 409. p. [1934. é. kiad. ism.]
444. Kassák Lajos: Menekülők.; A telep.; Az utak ismeretlenek. = Ung. Jahrb. 1934. 273–274. p. [1933. é. kiad. ism.]
445. Kelet és Nyugat közt. = MSz. XXI. köt. 1934. 142–154. p.
446. Kemény Ferenc: Magyar Pedagógiai Lexikon. = Ung. Jahrb. 1934. 262–263. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Révai.]
447. Kertész Manó: Szállók az úrnak. = Ung. Jahrb. 1934. 264. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Révai.]
448. Klebelsberg Kuno: Utolsó akkordok. = Ung. Jahrb. 1934. 314. p. [Athenaeum kiad. ism.]
449. Kóbor Tamás: Hamlet az irodában. = Ung. Jahrb. 1934. 274. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Franklin.]
450. Kosztolányi Dezső: Esti Kornél.; Bölcsőtől a koporsóig. = Ung. Jahrb. 1934. 274–275. p. [Genius. és Nyugat. kiad. ism.]
451. Krúdy Gyula: Az első Habsburg.; Gulácsy Irén: A kállói kapitány. = Ung. Jahrb. 1934. 275. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Franklin. és Bp. é.n. Singer–Wolfner.]
452. Madách Imre: The Tragedy of Man. = Ung. Jahrb. 1934. 276. p. [Ism. kiad.: London. 1933. Hogarth Press.]
453. Madách Imre levelezéséből.; Horváth István: Magyar irodalomtörténet.; Magyar reneszansz írók.; Greguss Ágost: Írói arcképek.; Magyar irodalmi ritkaságok. = Ung. Jahrb. 1934. 406. p. [Ism.]
454. Márai Sándor: A sziget.; Egy polgár vallomásai. = Ung. Jahrb. 1934. 409–410. p. [Nyugat. és Pantheon kiad. ism.]
455. Mécs László: Legyen világosság. = 1934. 276. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
456. Molnár Ferenc: Csoda a hegyek közt. = 1934. 410. p. [1933. é. kiad. ism.]
457. Móricz Zsigmond: Rokonok. = 1934. 276–277. p. [1932. é. kiad. ism.]
458. Muth János: A magyar nyelvtan módszeres megvilágításban. = 1934. 265. p. [1933. é. kiad. ism.]
459. Nagy Lajos: Három magyar város.; Kiskunhalom. = Ung. Jahrb. 1934. 293. p. [Ism. kiad.: Bp. 1933. Kosmos. Bp. 1933. Nyugat.]
460. Németh Antal: Az Ember Tragédiája a színpadon. = Ung. Jahrb. 1934. 331. p. [1933. é. kiad. ism.]
461. Nobl Ilona: Shakespeare hatása Szigligeti tragédiáira. = Ung. Jahrb. 1934. 269. p. [Ism. kiad.: Pécs. 1932. Dunántúl.]

462. Ortutay Gyula: Tömörkény István.; Radnóti Miklós: Kaffka Margit művészi fejlődése.; Demeter Alice: Tóth Árpád költészete. = Ung. Jahrb. 1934. 405–406. p. [1934. é. kiad. ism.]
463. Pázmány Péter Prédikációi, I–III. = Ung. Jahrb. 1934. 277. p. [1932. é. kiad. ism.]
464. Péczely Ödön: Elvek és költészeti irányok az 1890-es évek irodalmában. = Ung. Jahrb. 1934. 269. p. [1932. é. kiad. ism.]
465. Ráth-Végh István: Magyar kuriózumok. = Ung. Jahrb. 1934. 400. p. [Rózsashegyi kiad. ism.]
466. Régi-Rerrich Béla: A szegedi Templomtér. = Ung. Jahrb. 1934. 327. p. [Egyet. Ny. kiad. ism.]
467. Reményik Zsigmond: Bolhacirkusz.; Mese habbal. = Ung. Jahrb. 1934. 277. p. [1932. és 1934. é. kiad. ism.]
468. Rózsás József: Magyarosan, katonásan, II. = Ung. Jahrb. 1934. 265. p. [1933. é. kiad. ism.]
469. Sásdi Sándor: Szívre hulló kő.; Magyar László: Lázad a föld. = Ung. Jahrb. 1934. 277–278. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Révai. és Szeged. é.n. Magyar Théka.]
470. Szemere, Ladislaus: Ungarische Lyrik. = Ung. Jahrb. 1934. 278. p. [1933. é. kiad. ism.]
471. Szerb Antal: Magyar irodalomtörténet I–II. = Ung. Jahrb. 1934. 404. p. [1934. é. kiad. ism.]
472. Szimon Béla: Kisfaludy Sándor írói köre. = Ung. Jahrb. 1934. 267. p. [Ism. kiad.: Bp. 1933. Colosanti.]
473. Szőnyi Ottó: Régi magyar templomok. = Ung. Jahrb. 1934. 327. p. [Egyet. Ny. kiad. ism.]
474. Takács, Ladislaus: Der Ungar in der Welt. = Ung. Jahrb. 1934. 263. p. [1934. é. kiad. ism.]
475. Tersánszky Józsi Jenő: Kakuk Marci a zendülők közt.; Tamási Áron: Ábel az országban. = Ung. Jahrb. 1934. 278. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat. és Bp. 1933.]
476. Tormay Cecile: Az ősi küldött.; Makkai Sándor: Táltoskirály. = Ung. Jahrb. 1934. 277–278. p. [1933. és 1934. é. kiad. ism.]
477. Tóth Lajos: A magyar népszínmű története.; Gombos Andor: A magyar népszínmű története. = Ung. Jahrb. 1934. 268–269. p. [1932. és 1933. é. kiad. ism.]
478. Török Sophie: Hintz tanársegéd úr.; Örömrre születél. = Ung. Jahrb. 1934. 411. p. [1934. é. kiad. ism.]

479. Tuglas, Friedebert: Végzet.; Wilde, Eduard: A hegyfalvi tejesember. = Ung. Jahrb. 1934. 270. p. [1933. é. kiad. ism.]
480. Turóczy-Trostler József: A magyar nyelv felfedezése. = Ung. Jahrb. 1934. 265–266. p. [Ism. kiad.: Bp. 1933. Runschburg.]
481. Vándor Gyula: Olaszország és a magyar romantika. = Ung. Jahrb. 1934. 266–267. p. [Ism. kiad.: Pécs. 1933. Dunántúl.]
482. Voit Pál: Az egri főszékesegyház. = Ung. Jahrb. 1934. 328. p. [1934. é. kiad. ism.]
483. Welsh, T. E.–Joó István: The practical Dictionary I. English–hungarian. = Ung. Jahrb. 1934. 263. p. [Ism. kiad.: Debrecen. é.n. Méliusz.]
484. Zádor István: Egy hadifestő emlékei, 1914–1919. = Ung. Jahrb. 1934. 289–290. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Egyet. Ny.]

1935

485. Alszeghy Zsolt–Kállay Miklós (szerk.): Az élet ritmusa. = Ung. Jahrb. 1935. 326. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n.]
486. Arany János: Széptani jegyzetei. = Ung. Jahrb. 1935. 324. p. [1934. é. kiad. ism.]
487. Arany János-emlékkönyv 2. = Ung. Jahrb. 1935. 2–3. sz. 324–325. p. [Ism.]
488. Buday, George: Books of ballads. = Ung. Jahrb. 1935. 360. p. [Ism. kiad.: Gyoma. é.n. Kner.]
489. Corti, Egon Caesar Conte: Elisabeth „die seltsame Frau“.; Ders.: Erzsébet. = Ung. Jahrb. 1935. 336–337. p. [Ism. kiad.: Salzburg–Leipzig. 1934. és Bp. 1935.]
490. Ders. [Móra Ferenc]: Utazás a földalatti Magyarországon. = Ung. Jahrb. 1935. 329. p. [1935. é. kiad. ism.]
491. Ferenczi Miklós–Valentiny Antal: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája 1933. = Ung. Jahrb. 1935. 77. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1934.]
492. A Fővárosi Könyvtár Évkönyve III. 1933. = Ung. Jahrb. 1935. 77. p. [1934. é. kiad. ism.]
493. Gárdonyi Géza: Aranymorzsák.; Gárdonyi József: Az élő Gárdonyi. = Ung. Jahrb. 1935. 325. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Dante.]
494. Gellért Oszkár: Tíz esztendő. = Ung. Jahrb. 1935. 327. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat.]
495. Genthon István: Az új magyar festőművészet története. = Ung. Jahrb. 1935. 358–359. p. [1935. é. kiad. ism.]

496. Harsányi Zsolt: *Ecce Homo.* = Ung. Jahrb. 1935. 359. p. [1935. é. kiad. ism.]
497. Hegedüs Loránd: *Kossuth Lajos, legendák hőse.* = Ung. Jahrb. 1935. 335–336. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
498. Hekler Antal: *A magyar művészet története.* = Ung. Jahrb. 1935. 357. p. [1934. é. kiad. ism.]
499. Herczeg Ferenc: *Emlékezései.; A Várhegy.; Ders.: Ádám, hol vagy?* = Ung. Jahrb. 1935. 327. p. [1933. és 1935. é. kiad. ism.]
500. Imre Sándor (szerk.): *Nevelésügyi tanulmányok.* = Ung. Jahrb. 1935. 364. p. [1934. é. kiad. ism.]
501. József Attila: *Medvetánc.* = Ung. Jahrb. 1935. 327–328. p. [1934. é. kiad. ism.]
502. Kádár Endre: *Önbüntetés.; Szentkuthy Miklós: Prae.* = Ung. Jahrb. 1935. 328. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum. és Bp. é.n. Egyet. Ny.]
503. Kassák Lajos: *Egy ember élete.* = Ung. Jahrb. 1935. 83. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Pantheon.]
504. Makkai Sándor: *Sárga vihar.* = Ung. Jahrb. 1935. 83. p. [Ism. kiad.: Bp. Révai.]
505. Móra Ferenc: *Daru utcától a Móra Ferenc utcáig.* = Ung. Jahrb. 1935. 84. p. [1934. é. kiad. ism.]
506. Móricz Zsigmond: *Erdély.* = MSz. 24. köt. 1935. 145–156. p. = Ung. Jahrb. 1935. 66–74. p. = *Nouvelle Revue de Hongrie*, 1935. II. 162–170. p. [1934. é. kiad. ism. Ua.: 1041. tétel. 156–175. p.]
507. Németh László: *Ember és szerep.* = Ung. Jahrb. 1935. 329. p. [1934. é. kiad. ism.]
508. Nyilas-Kolb, Jenő (szerk.): *Budapester Bilderbuch.; Ders.: Debreceni képeskönyv.* = Ung. Jahrb. 1935. 343–344. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n.]
509. Petrovics, Alexis: *Samti da konst i Ungern.* = Ung. Jahrb. 1935. 104. p. [Ism. kiad.: Malmö. 1934.]
510. Rédey Mária: *Kassainé ifiasszony.* = Ung. Jahrb. 1935. 359–360. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat.]
511. Révész Béla: *Esztergomi lélek.; Ders.: Ady trilógiája.; Ders.: Ady és Léda.* = Ung. Jahrb. 1935. 325. p. [1934., 1935., 1934. é. kiad. ism.]
512. Rexa Dezső-Somogyi Aladár: *Tabán.* = Ung. Jahrb. 1935. 96. p. [1934. é. kiad. ism.]
513. Sauvageot, Aurelien: *Dictionnaire general français–hongrois et hongrois–français: I. Français–hongrois.* = Ung. Jahrb. 1935. 322. p. [1932. é. kiad. ism.]

514. Schöpflin Aladár: Ady Endre. = Ung. Jahrb. 1935. 82. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat.]
515. Siebenbürgen, eine historische Romantrilogie von Zsigmond Móricz. = Ung. Jahrb. 1935. 66–74. p. [1934. é. kiad. ism.]
516. Szabó Dezső: A kötél legendája.; Ders.: Mosolyok.; Ders.: A magyar irodalom sajátos arca. Korunk nőproblémája. Az ellenforradalom természetrajza.; Ders.: Karácsonyi levél. A németiség utja. Feltámadás Makucskán.; Ders.: Életeim. Az új honfoglalás felé. A kis nemzetek sorsa. Mai jegyzetek.; Ders.: Március mérlegén. Életeim. = Ung. Jahrb. 1935. 329–330. p. [Szabó Dezső füzetek 1–7. sz. ism.]
517. Szentkuthy Miklós: Prae. = Ung. Jahrb. 1935. 328. p. [Ism.]
518. Szerb Antal: Magyar irodalomtörténet. = Minerva. 1935. 1–10. sz. 69–82. p.
519. Tamási Áron: Ábel Amerikában.; Tersánszky J. Jenő: Kakuk Marci vadászkalandja. = Ung. Jahrb. 1935. 330–331. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1934. és Bp. é.n. Franklin.]
520. Tormay Cecile: A túlsó parton. = Ung. Jahrb. 1935. 331. p. [1934. é. kiad. ism.]
521. Tóth Árpád: Összes versei. = Ung. Jahrb. 1935. 331–332. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
522. Török Sándor: És azalatt itthon.; Ders.: Szegény embert még az ág is húzza. = Ung. Jahrb. 1935. 332. p. [Ism. kiad.: Bp. 1935. és Bp. é.n. Franklin.]
523. Török Sophie: Boldog asszonyok. = Ung. Jahrb. 1935. 84. p. [Ism. kiad.: Debrecen. é.n. Nagy.]
524. Varjas R. Béla: Erdély és irodalmunk nemzeti egysége.; Jancsó Elemér: Az erdélyi magyar líra tizenöt éve. = Ung. Jahrb. 1935. 325–326. p. [Ism. kiad.: Bp. 1934. és Kolozsvár. 1934.]
525. Wass Albert: Farkasverem.; R. Berde Mária: Szentségvívők.; Székely Mózes: Csütörtök. = Ung. Jahrb. 1935. 332–333. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1935., Nagyvárad. é.n., Bp. 1935.]

1936

526. Ágoston Julián: Kaffka Margit. = Ung. Jahrb. 1936. 93–94. p. [1934. é. kiad. ism.]
527. Bartha Dénes: A XVIII. század magyar dallamai. = Ung. Jahrb. 1936. 141–142. p. [1935. é. kiad. ism.]

528. Beke Ödön–Benedek Marcell–Turóczi-Trostler József: Emlékkönyv Ballassa Józsefnek. = Ung. Jahrb. 1936. 90–91. p. [1934. é. kiad. ism.]
529. Buday György–Ortutay Gyula: Székely népballadák.; Nyíri és rétközi parasztmesék. = Ung. Jahrb. 1936. 94–95. p. [Egyet. Ny. és Szegedi Fiatalok. kiad. ism.]
530. Éber László: Művészeti lexikon. = Ung. Jahrb. 1936. 83. p. [1935. é. kiad. ism.]
531. Erdélyi csillagok. = Ung. Jahrb. 1936. 95–96. p. [1935. é. kiad. ism.]
532. A Fővárosi Könyvtár Évkönyve. 1934. = Ung. Jahrb. 1936. 82–83. p. [Ism.]
533. Gombosi Ottó: Bakfark Bálint élete és művei. = Ung. Jahrb. 1936. 141. p. [1935. é. kiad. ism.]
534. Juhász, Ladislaus: Galeottus Martius Narniensis.; Pindter, Felicitas: Condradus Celtis Protucius.; Fogel I.–Juhász L.: Nicolaus Olahus.; Holub József–Juhász Ladislaus: Nicolaus Istvánffy. = Ung. Jahrb. 1936. 96. p. [1934. é. kiad. ism.]
535. Klempa Károly: Nagypám. = Ung. Jahrb. 1936. 142. p. [Ism. kiad.: Keszthely. 1934. Mérei.]
536. Kosztolányi Dezső. = MSz. 28. köt. 1936. 343–351. p. [Ua.: 994. tétel. 486–500. p.]
538. Körmendi Ferenc: A boldog emberöltő.; Abschied von Gestern.; Bűnösök. = Ung. Jahrb. 1936. 97. p. [Athenaeum. kiad. ism.]
539. Liber Endre: Budapest szobrai és emléktáblái.; Csákányi Lajos: Budapest – Rózsadomb és vidéke. = Ung. Jahrb. 1936. 149. p. [Statisztikai Hivatal. és Globus. kiad. ism.]
540. Márai Sándor: Válás Budán. = Ung. Jahrb. 1936. 300–301. p. [Révai kiad. ism.]
541. Nagy Endre: A kabaré regénye. = Ung. Jahrb. 1936. 97–98. p. [Nyugat kiad. ism.]
542. Nékám, Ludvig: Die kulturellen Bestrebungen Ungarns von 896 bis 1935.; Hankiss János: Lumiere de Hongrie. = Ung. Jahrb. 1936. 82. p. [1935. é. kiad. ism.]
543. Németh László: Magyarország és Európa.; Gyász. = Ung. Jahrb. 1936. 98. p. [Franklin kiad. ism.]
544. Nyilas-Kolb Jenő: Farkas István.; Fettich Nándor: A honfoglaló magyarság művészete. = Ung. Jahrb. 1936. 141. p.
545. The spirit of Hungarian literature. = HQu. 2. sz. 1936/1937. 281–301. p. [Ady Endréről is.]

546. Surányi Miklós: Egyedül vagyunk. = Ung. Jahrb. 1936. 301. p. [1935. é. kiad. ism.]
547. Szenes Piroska: Csillag a homlokán. = Ung. Jahrb. 1936. 301–302. p. [Franklin kiad. ism.]
548. Török Sándor: És mégsem forog a föld. = Ung. Jahrb. 1936. 302. p. [Franklin kiad. ism.]
549. Ungarn. Ein Novellenbuch. Herausgegeben von Dezső v. Keresztury. Breslau, [1936.] Wilh. Gottl. Korn Verlag. [Ism.: Janovics András. = PN. 1936. dec. 25. 70. p. – Janovics András. = PN. 1937. jan. 10. 43. p. (Keresztury Dezső levelével.)]
550. Valentiny Antal: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája, 1934. = Ung. Jahrb. 1936. 83. p. [1935. é. kiad. ism.]
551. Vikár Béla: Kalevala I–II. = Ung. Jahrb. 1936. 98–99. p. [1935. é. kiad. ism.]

1937

552. Arany János. Bp. 1937. Magyar Szemle. 78 p. (Kincsestár.) [Ism.: Barta János. = ProtSz. 1938. 87–90. p. – [Boldizsár Iván?] (b – ár). = ÚjNemz. 1937. szept. 29. 2. p. – Boldizsár Iván. = Vál. 1937. 647–649. p. – Császár Elemér. = ItK. 1937. 320–321. p. – Fábíán István. = Napk. 1937. 688–689. p. – Mság. 1937. okt. 17. 27. p. – Pallós Kornél. = MKult. 1937. nov. 5. 21. sz. 253. p. – PLloyd. (reggeli). 1938. jún. 24. 140. sz. 3–4. p. – Petróczi István. = Műh. 1937. júl – aug. 4. sz. 193–194. p. – [Rubinyi Mózes] Rb. M. = PN. 1937. júl. 25. 43. p. – S. K. = KatSz. 1937. 687. p. – [Schöpflin Aladár] S. A. = Tük. 1937. 8. sz. 606. p. – [Turóczi-Trostler József] t. t. = PLloyd. (reggeli). 1937. aug. 8. 179. sz. 17. p. – Újság. 1937. júl. 18. 161. sz. 31. p.]
553. Aszlányi Károly: Szilveszter. = Ung. Jahrb. 1937. 350. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Révai.]
554. Babay József: Rózsafabot. = Ung. Jahrb. 1937. 350. p. [1935. é. kiad. ism.]
555. [Babits Mihály: Összes versei 1902–1937]. = Mság. 1937. 242. sz.
556. Berde Mária: Tüzes kemence. = Ung. Jahrb. 1937. 350–351. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat.]
557. [Bibó Lajos: Eszter]. = KorSz. 1937. 39. p. [Nemzeti Színház 1937. é. bemut.]

558. Egy új Petőfi-könyv. = Mság. 1937. júl. 4. 30. p. [Illyés Gyula: Petőfi. 1936. é. kiad. ism.]
559. Földes Jolán: A halászó macska utcája. = Ung. Jahrb. 1937. 351. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]
560. Herczeg Ferenc: Harcok és harcosok. = Ung. Jahrb. 1937. 352. p. [1935. é. kiad. ism.]
561. [Herczeg Ferenc : Kék róka]. = KorSz. 1937. 635. p. [Vígyszínház 1917. é. bemut.]
562. [Horváth János: Egyetemi előadásaiából]. = KorSz. 1937. 346–347. p. [1936. é. kiad. ism.]
563. Horváth János: Kisfaludy Sándor.; Ders.: Csokonai, Csokonai költő-barátai, Földi és Fazekas.; Ders.: Kisfaludy Károly.; Ders.: Kisfaludy Károly évtizede, az 1820–as évek kisebb írói.; Ders.: Katona József. Játékszíni és drámairodalmi előzmények. Katona drámaíró kortársai. = Ung. Jahrb. 1937. 344–345. p. [1936. é. kiad. ism.]
564. Illyés Gyula: Petőfi. = Ung. Jahrb. 1937. 345. p. [1935. é. kiad. ism.]
565. Illyés Gyula: Puszták népe. = Ung. Jahrb. 1937. 383. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat.]
566. [Jankovich Ferenc: Barangoló]. = KorSz. 1937. 410. p. [1937. é. kiad. ism.]
567. Jankovich Ferenc: Barangoló. = Ung. Jahrb. 1937. 353. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Nyugat.]
568. Juhász Gyula: Fiatalok, még itt vagyok. = Ung. Jahrb. 1937. 352. p. [1935. é. kiad. ism.]
569. Komor András: A varázsló. = Ung. Jahrb. 1937. 353. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Pantheon.]
570. Kós Károly: Budai Nagy Antal. = Ung. Jahrb. 1937. 354–355. p. [Ism. kiad.: Kolozsvár. 1936.]
571. Kosztolányi Dezső. = Mság. 1937. dec. 25. 293. sz. 27. p.
572. Kosztolányi Dezső: Összegyűjtött költeményei.; Ders.: Tengerszem. = Ung. Jahrb. 1937. 354. p. [1935., 1936. é. kiad. ism.]
573. [Lakatos László: Láz]. = KorSz. 1937. 699. p. [Művész Színház 1937. é. bemut.]
574. Makkai Sándor: Az élet kérdezett. = Ung. Jahrb. 1937. 355. p. [1935. é. kiad. ism.]
575. Márai Sándor: Napnyugati őrjárat. = Ung. Jahrb. 1937. 356. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Révai.]
576. Mécs László: Fehéren és kéken. = Ung. Jahrb. 1937. 356. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum.]

577. Mészöly Gedeon: Földiekkel játszó... = Ung. Jahrb. 1937. 356. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Rózsavölgyi.]
578. [Molnár Ferenc: Delila]. = KorSz. 1937. 699. p. [Pesti Színház 1937. é. bemut.]
579. Móra Ferenc: Napok, holdak, elmúlt csillagok. = Ung. Jahrb. 1937. 357. p. [1935. é. kiad. ism.]
580. Móricz Zsigmond: Bál.; Ders.: Komor ló.; Ders.: Rab oroszán.; Ders.: Siebenbürgen. = Ung. Jahrb. 1937. 357. p. [é. n., 1936., 1936, 1936. é. kiad. ism.]
581. Móricz Zsigmond: Erdély. = Ung. Jahrb. 1937. 357. p. [1937. é. kiad. ism.]
582. Németh Antal: Bánk Bán száz éve a színpadon. = Ung. Jahrb. 1937. 344. p. [1935. é. kiad. ism.]
583. Németh László: Bűn. = Vál. 1937. 2. sz. 117–121. p.
584. [Nyíró József: Jézusfaragó ember]. = KorSz. 1937. 603. p. [Nemzeti Színház 1937. é. bemut.]
585. [Prohászka Lajos: A vándor és a bujdosó]. = KorSz. 1937. 165–166. p. [1936. é. kiad. ism.]]
586. Reményik Sándor: Romon virág. = Ung. Jahrb. 1937. 358. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Révai.]
587. Szemes Piroska: Egyszer élünk. = Ung. Jahrb. 1937. 358–359. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Franklin.]
588. [Szerb Antal: Utas és holdvilág]. = Vál. 1937. 768–770. p.
589. Tamási Áron: Jégtörő Mátyás.; Ders.: Rügyek és reménység. = Ung. Jahrb. 1937. 359. p. [Ism.]
590. Tormay Cecile: Virágok városa. Szirének hazája. = Ung. Jahrb. 1937. 359–360. p. [1935. é. kiad. ism.]
591. Útikönyvek. = MSz. 31. köt. 1937. 58–69. p.
592. Zur Charakterologie des Ungartums. = Ung. Jahrb. 1937. 267–275. p. [Prohászka Lajos: A vándor és a bujdosó c. művének 1936. kiad. ism. Ua.: 1479. tétel. 9–19. p.]

1938

593. Ady Endre: Jóslások Magyarországról. = Ung. Jahrb. 1938. 374. p. [Athenaeum kiad. ism.]
594. Az amerikai magyar író. Reményi József. = MSz. 34. köt. 1938. 157–164. p.

595. [Andai Ernő: Harang és kalapács]. = KorSz. 1938. 261–262. p. [Nemzeti Színház 1938. é. bemut.]
596. Babits Mihály: Hatholdas rózsakert.; Bethlen Margit: Fehér lapon fekete képek.; Földi Mihály: Urak és szolgák.; Heltai Jenő: Hol hibáztam el?; Utazás önmagam körül.; Karinthy Frigyes: Nevető betegek.; Kárpáti Aurél: A bagoly.; Kemény Simon: Ördögök, tündérek.; Körmendi Ferenc: Tóparti muzsika.; Laczkó Géza: Sánta Ámor.; Nádas Sándor: Negyedszer férjnél.; Papp Károly: Irgalom.; Szép Ernő: Szeretném átölelni a világot.; Szitnyai Zoltán: Benn a bárány.; Szomory Dezső: Kamarazene.; Tersánszky Józsi Jenő: Kakuk Marci szerencséje.; Zilahy Lajos: Fehér hajó. = Ung. Jahrb. 1938. 64–65. p. [Ism.]
597. Babits Mihály: Összes versei 1902–1937. = MSz.32. köt. 1938. 271–274. p. [Ua.: 1424. tétel. 104–115. p.]
598. Bende Kálmán: A magyar nemzeti hivatástudat története a XV–[X]VII. században. = Ung. Jahrb. 1938. 73–74. p. [Ism.]
599. [Berczeli Anzelm Károly: Fekete Mária]. = KorSz. 1938. 659–660. p. [Szegedi Szabadtéri Játékok 1937. é. bemut.]
600. Cs. Szabó László: Doveri átkelés.; Apai örökség.; Levelek a száműzetésből. = Ung. Jahrb. 1938. 381–382. p. [Cserépfalvi és Franklin kiad. ism.]
601. [Fodor László: Hajnali vendég]. = KorSz. 1938. 166–167. p. [Vígyszínház 1938. é. bemut.]
602. Galamb Sándor: A magyar dráma története, 1867–1896. = Ung. Jahrb. 1938. 366. p. [1. köt. 1937. é. kiad. ism.]
603. Gulácsy Irén: Nagy Lajos király I–III. = Ung. Jahrb. 1938. 377. p. [Singer–Wolfner kiad. ism.]
604. [Harsányi Kálmán: Ellák]. = KorSz. 1938. 39. p. [Nemzeti Színház 1923. é. bemut.]
605. Harsányi Zsolt: Mathias Rex, I–III. = Ung. Jahrb. 1938. 377. p. [Singer–Wolfner kiad. ism.]
606. [Herczeg Ferenc: Utolsó tánc]. = KorSz. 1938. 695–696. p. [Nemzeti Kamara Színház 1938. é. bemut.]
607. [Hevesi András: Irén]. = 8 Órai Újság. 1938. 279. sz.
608. Horváth Endre: Georg Zaviras élete és munkái. = Ung. Jahrb. 1938. 62. p. [1937. é. kiad. ism.]
609. [Hunyady Sándor: Bors István]. = KorSz. 1938. 261–262. p. [Vígyszínház 1938. é. bemut.]
610. Jékely Zoltán: Kincskeresők. = Ung. Jahrb. 1938. 378. p. [Franklin kiad. ism.]

611. [Kállay Miklós: Godiva]. = KorSz. 1938. 103. p.
612. Kálmán Kata–Móricz Zsigmond–Boldizsár Iván: Tiborc. = Ung. Jahrb. 1938. 399–400. p. [Cserépfalvi kiad. ism.]
613. Kodolányi János: A vas fiai, I–II.; Boldog Margit. = Ung. Jahrb. 1938. 378. p. [Athenaeum kiad. ism.]
614. Komáromi János: A nagy háborúk anekdotái. = Ung. Jahrb. 1938. 378–379. p. [1936. é. kiad. ism.]
615. Komlós Aladár: Írók és elvek. = Ung. Jahrb. 1938. 366–367. p. [1937. é. kiad. ism.]
616. [Meller Rózsi: Dr. Barabás Irén]. = KorSz. 1938. 166–167. p. [Belvárosi Színház 1938. é. bemut.]
617. Merényi Oszkár: Berzsenyi Dániel. = ItK. 1938. 410–411. p. [Ism. kiad.: Kaposvár. 1938.]
618. Molter Károly: Tibold Marton, I–II. = Ung. Jahrb. 1938. 379–380. p. [1937. é. kiad. ism.]
619. Nagy Lajos: Budapest Nagykávéház. = Ung. Jahrb. 1938. 66. p. [Nyugat kiad. ism.]
620. Nagy Lajos: A falu álarca. = Ung. Jahrb. 1938. 400. p. [Nyugat kiad. ism.]
621. Németh László: Kocsik szeptemberben. = Ung. Jahrb. 1938. 380. p. [Franklin kiad. ism.]
622. Das „romantische Ungarn“. = PLloyd. 1938. jan. 1. 1–3. p.
623. Sárközi György: Viola. = Ung. Jahrb. 1938. 67. p. [Athenaeum kiad. ism.]
624. Szabó Dezső: Az Olympiász tanulságai.; Az új kereszteshadjárat.; Patkó István halála.; Virrasztó Koppány.; A magyar trón problémája és Ausztria.; Juhász Gyula. = Ung. Jahrb. 1938. 380–381. p. [Ism.]
625. Szabó Pál: Csodavárás. = Ung. Jahrb. 1938. 381. p. [Franklin kiad. ism.]
626. Szabó Zoltán: Cifra nyomorúság. = Ung. Jahrb. 1938. 400. p. [Cserépfalvi kiad. ism.]
627. Színház. = KorSz. 1938. máj. 1. 9. sz. 294–295. p. [Nemzeti Kamaraszínház 1938. é. bemut. Németh László: Villámfénynél c. darabjáról.]
628. Szitnyai Zoltán: Hodinai Hodinák. = Ung. Jahrb. 1938. 382. p. [Athenaeum kiad. ism.]
629. Takács József: Ifj. Ábrányi Kornél élete és munkássága.; Rejtő Márta: Ifj. Ábrányi Kornél az ember és az író.; Halmi Miklós: Kozma Andor.; Lorenz Károly: Munkácsy János.; Bréver Lajos: Négyesy László.; Némethy Endre: Bolyai Farkas világnézete és irodalmi munkái.; Pais Károly: A két Kisfaludy Sándor. = EPhK. 1938. 245–247. p. [Ism. kiad.:

- Bp. 1937., Bp. 1937., Bp. 1935., Bp. 1937., Bp. 1937., H.n. 1937., Cegléd. 1937.]
630. Tamási Áron: Ragyog egy csillag. = Ung. Jahrb. [1938. 382. p. 1938. é. kiad. ism.]
631. Tersánszky Józsi Jenő: Kakuk Marci kortesúton. = Ung. Jahrb. 1938. 382–383. p. [Athenaeum kiad. ism.]
632. Török Sándor: Valaki kopog. = Ung. Jahrb. 1938. 383. p. [Franklin kiad. ism.]
633. Trócsányi Zoltán: Kirándulás a magyar múltba. = Ung. Jahrb. 1938. 387. p. [1937. é. kiad. ism.]
634. [Zilahy Lajos: Süt a nap]. = KorSz. 1938. 71. p.
635. Zilahy Lajos: A szűz és a gödölye.; A fegyverek visszanéznek. = Ung. Jahrb. 1938. 383–384. p. [Ism. kiad.: Bp. 1937. Athenaeum.]

1939

636. [Asztalos Miklós: Alterego]. = Je. 1939. okt. 15. 2. sz. [Nemzeti Színház Kamaraszínházának 1939. é. bemut.]
637. [Babits Mihály: Jónás könyve]. = PLloyd. (reggeli). 1939. 292. sz.
638. Berlin. = Ny. 1939. I. 295–306. p.
639. [Dante: Isteni színjáték. Ford. Babits Mihály]. = PLloyd. 1939. 235. sz. 10. p.
640. Féja Géza: A régi magyarság. = ItK. 1939. 78–80. p. [1937. é. kiad. ism.]
641. Horváth János (szerk.): Magyar versek könyve.; Makkai László (szerk.): Új magyar költők. = Ung. Jahrb. 1939. 347–348. p. [Ism. kiad.: Bp. 1937. és Bp. é.n. Egyet. Ny.]
642. Hunyady Sándor: Kártyázó asszonyok. = Je. 1939. dec. 15. 6. sz.
643. [Kállay Miklós: Rontó Pál]. = Je. 1939. dec. 15. 6. sz. [Nemzeti Színház 1939. é. bemut.]
644. Karinthy Frigyes: Utazás a koponyám körül.; Ders.: Kiadatlan naplója és levelei. = Ung. Jahrb. 1939. 351. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Athenaeum. és Bp. é.n. Nyugat.]
645. Kassák Lajos: Ajándék az asszonynak.; Ders.: Anyám címére. = Ung. Jahrb. 1939. 351. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Cserépfalvi és Bp. 1937. Cserépfalvi.]
646. Kiss Géza: Ormányság. = Ung. Jahrb. 1939. 127. p. [1937. é. kiad. ism.]
647. Kodolányi János: Végrendelet. = Je. 1939. nov. 1. 3. sz. 12. p. [Belvárosi Színház 1939. é. bemut.]

648. Laczkó Géza: Királyhágó. = Ung. Jahrb. 1939. 352. p. [1938. é. kiad. ism.]
649. Magyar önismeret. = Napk. 1939. I. 309–316. p.
650. A magyar önismeret útja. = Mi a magyar? Szerk. Szekfű Gyula. Bp. 1939. 137–168. p. [Ua.: 1370. tétel., 1476. tétel. Kiegészítve: 768. tétel. 54–95. p.]
651. [Móricz Zsigmond: Erdély]. = PLloyd. (reggeli). 1939. 286. sz.
652. Reményik Zsigmond: Bűntudat. = Ung. Jahrb. 1939. 127. p. [Ism. kiad.: Bp. é.n. Pantheon.]
653. Staud Géza: Magyar színészeti bibliográfia. = Ung. Jahrb. 1939. 104. p. [1938. é. kiad. ism.]
654. Stripsky [Sztripszky] Hiador (szerk.): Pázmány Péter ismeretlen magyar könyve. = Ung. Jahrb. 1939. 349. p. [1937. é. kiad. ism.]
655. Szabó Lőrinc: Harc az ünnepért.; Ders.: Különbéke. = Ung. Jahrb. 1939. 354. p. [Ism. kiad.: Bp. 1938. és Bp. é.n. Athenaeum.]
656. Székely Júlia: A repülő egér. = Ung. Jahrb. 1939. 113. p. [1939. é. kiad. ism.]
657. Színház. = Je. 1939. nov. 15. 4. sz. 12. p. [Németh László: Papucshős c. darabjáról. Nemzeti Színház 1939. nov. 4. bemut.]
658. Tamási Áron: Énekes madár. = Je. 1939. okt. 1. 1. sz. 12. p.
659. Veres Péter: Számadás. = Ung. Jahrb. 1939. 127. p. [1937. é. kiad. ism.]
660. [Zilahy Lajos: Gyümölcs a fán]. = Je. 1939. okt. 15. 2. sz. [Pesti Színház 1939. é. bemut.]

1940

661. [Aszlányi Károly: Péter]. = Je. 1940. febr. 1. 3. sz. 12. p.
662. Balaton. Bp. 1940. Officina. 72 p. ill. (Officina képeskönyvek.) [Ism.: Radics István. = KN. 1941. 19. sz. 8. p. – Szabó Zoltán. = MagyN. 1941. szept. 4. 9. p.]
663. [Bibó Lajos: Sasfészek]. = Je. 1940. 4. sz.
664. [Bókay János: Feleség]. = Je. 1940. 4. sz.
665. Egységes magyarság. = Ny. 1940. 487–489. p. [L.: 677. tétel.]
666. Ein intellektueller Lyriker. = PLloyd. (esti). 1940. 5. sz. [Cs. Szabó Lászlóról.]
667. [Fodor László: Születésnap ajándék]. = Je. 1940. jan. 1. 1. sz. 12. p.
668. [Galamb Sándor: Az első diadal]. = Je. 1940. ápr. 1. 7. sz. 12. p. [Nemzeti Színház 1940. é. bemut.]

669. Die gesammelten Gedichte von I. Gy. = PLloyd. (esti). 1940. 173. sz. 4. p. [Illyés Gyula verseiről.]
670. Goethe és Magyarország. = Tük. 1940. 11. sz. 520–522. p. [Németül: PLloyd. (reggeli). 1940. szept. 17. 211. sz. 11. p.]
671. A költő és napjaink. = Je. 1940. aug. 1. 15. sz. 1–2. p. [Illyés Gyula lírájáról.]
672. [Móricz Zsigmond: Magvető]. = PLloyd. (reggeli). 1940. 123. sz.
673. [Nyíró József: Új haza]. = Je. 1940. ápr. 1. 7. sz. 12. p. [Nemzeti Színház 1940. é. bemut. Németül: PLloyd. 1940.]
674. Török Sophie: Értem és helyetted. = Ny. 1940. II. 501–504. p. [1940. é. kiad. ism. Ua.: 1424. tétel. 116–126. p., 1429. tétel. 260–265. p.]
675. Az új magyar népiesség problémái. = Je. 1940. okt. 15. 20. sz. 5–6. p.
676. [Zolnai Béla: A magyar biedermeier]. = PLloyd. (reggeli). 1940. 294. sz. [1940. é. kiad. ism.]

Irodalom

677. Féja Géza: „Egységes magyarság.” = Mo. 1940. dec. 1. 5. p. [Vita Keresztury Dezsővel. L.: 665. tétel.]

1941

678. [Babits emlékkönyv]. = PLloyd. (reggeli). 1941. 250. sz. [Az emlékkönyv ism.]
679. [Csiky Gergely: Mukányi]. = Je. 1941. dec. 1. 23. sz. 11. p. [Ua.: 1288. tétel. 139–141. p.]
680. Die Dramen Aron Tamásis. = PLloyd. (reggeli). 1941. 84. sz. 24. p. [A vitéz lélek c. darabról. Ua.: 1288. tétel. 106–110. p.]
681. Ein neues Lied vom bäuerlichen Leben. = PLloyd (esti). 1941. aug. 1. 8. p.
682. Giuseppe Katona. = Corvina. 1941. 786–797. p.
683. Der grösste ungarische Dramatiker Josef Katona. 1791–1830. = PLloyd. 1941. nov. 16. 11. p.
684. Der grösste Ungarische Romantiker. = PLloyd. 1941. jún. 6. [Vörösmarty Mihályról.]
685. Három délszláv író. = Ny. 1941. 183–185. p. [Ivan Cankar, Szlavko Kolar, Miloš Crnjanski.]
686. [Illés Endre: Törtetők]. = Je. 1941. dec. 1. 23. sz. 11. p. [Ua.: 1288. tétel. 136–138. p.]

687. [Illyés Gyula: Csizma az asztalon]. = PLloyd. (esti). 1941. 175. sz.
688. [Janovics Jenő: A Farkas – utcai színház]. = PLloyd. (reggeli). [1941. 113. sz. 1941. é. kiad. ism.]
689. Josef Reményi. = PLloyd. (reggeli). 1941. 157. sz.
690. Katona József százötven éves születési évfordulójára. = MSz. 41. sz. 1941. 433–440. p.
691. Kegyenc. = PLloyd. 1941. márc. 9. [Teleki László tragédiájáról. Ua.: 1288. tétel. 113–117. p.]
692. Két északi regény. = Ny. 1941. 108–110. p. [Gudmundur Kamban: Észak sárkányai, Friedrich Hans Blunck: A nagy út c. regényéről.]
693. Lángelmék. Kosztolányi Dezső könyve. = Ny. 1941. 496–500. p. [1941. é. kiad. ism.]
694. [Móricz Zsigmond: Árvácska]. = PLloyd. (esti). 1941. 270. sz.
695. [Móricz Zsigmond: Rózsa Sándor 1–2.]. = PLloyd. (reggeli). 1941. 176. sz.
696. A német irodalom kincsháza. Szerk. Keresztury Dezső. [Bp.] [1941]. Athenaeum. 346 p. (Az európai irodalom kincsháza.) [Ism.: Gogolák Lajos. = MagyN. 1941. 280. sz. dec. 7. 11. p. – Gyergyai Albert. = MCs. 1942. II. 46–49. p.]
697. Német költők tolmácsa. = Babits Emlékkönyv. Szerk. Illyés Gyula. Bp. 1941. 50–55. p. [Ua.: 1424. tétel. 127–145. p.]
698. Összeomlás. Szabó Zoltán könyve. = Ny. 1941. 14–17. p. [1940. é. kiad. ism.]
699. Das „romantische Ungarn“ in der deutschen Dichtung. = Ungarn. 1941. 478–484. p.
700. Színkritikus a színkritikáról. = MCs. 1941. 107–111. p. [Ua.: 1041. tétel. 205–211. p.]
701. Az új magyar népiesség. = Úr és paraszt a magyar élet egységében. Bp. 1941. 182–211. p. [Ua.: 768. tétel. 130–158. p.]
702. [Vaszary János: Boldoggá teszlek]. = Je. 1941. okt. 1. 19. sz. 11–12. p.

1942

703. Alexander Hunyady. = PLloyd. (reggeli). 1942. 232. sz.
704. Balassi Bálint. Eckhardt Sándor könyve. = MCs. 1942. I. 361–362. p. [1942. é. kiad. ism.]
705. Ein bürgerlicher Schriftsteller Zoltán Ambrus. = PLloyd. (reggeli). 1942. márc. 1. 49. sz. 11. p.

706. Ein Epos in Prosa? = PLloyd. 1942. 191. sz. [Móricz Zsigmond: Rózsa Sándor összevonja a szemöldökét c. regényének 1942. kiad. ism.]
707. Erdély magyar egyeteme. = MCs. 1942. I. 363. p. [A hasonló c. kiadvány 1943. é. kiad. ism.]
708. A festői Balaton. [Írta Keresztury Dezső et al.]. [Bp.] 1942. 112 p. (Balatoni könyvek.)
709. Hauptmann. = MCs. 1942. II. 493–495. p. [Gerhart Hauptmann: Iphigenia Delphiben és Weland der Schmied c. darabjáról. Ua.: 1288. tétel. 251–256. p.]
710. [Hertelendy István: Bolond szerelmesek]. = Je. 1942. 1. sz. 12. p. [Víg-színház 1942. é. bemut.]
711. Illés Endre: Zsuzsa. = MCs. 1942. I. 309–311. p.
712. Katona József. Waldapfel József könyve. = MCs. 1942. II. 244–245. p. [1942. é. kiad. ism.]
713. Kodolányi János: Istenek. = MCs. 1942. I. 238–240. p. [1942. é. kiad. ism.]
714. Michael Babits (1883–1941). = EurRev. 1942. okt. 522–529. p. [A tanulmány melléklete: Michael Babits: Aus meinen Leben.]
715. Móricz Zsigmond. = Je. 1942. 18. sz. 7–8. p.
716. [Móricz Zsigmond: Nem élhetek muzsikaszó nélkül!] = Je. 1942. 1. sz.
717. [Németh László: Széchenyi. Vázlat]. = PLloyd. 1942. 243. sz.
718. Siegmund Móricz. = PLloyd. (esti). 1942. 201. sz.
719. Színház. = Je. 1942. 4. sz. 11–12. p. [Németh László: Cseresnyés c. darabjáról. Nemzeti Színház 1942. é. bemut.]
720. Színház. = MCs. 1942. I. 249–252. p. [Rostand: A sasfiók, Asztalos Miklós: Négyes és Asszonylázadás, André Birabeau: Három mama c. darabjáról. Ua.: 1288. tétel. 286–295. p.]
721. Színház. = MCs. 1942. I. 316–319. p. [Goethe: Ósfaust, Schiller: Ármány és szerelem c. darabjáról. Ua.: 1288. tétel. 295–301. p.]
722. Színház. = MCs. 1942. I. 371–376. p. [Kisfaludy Sándor: Dárday ház, Bibó Lajos: Hibások, Zilahy Lajos: A tábornok, Dario Niccodemi: Csigaház, Barabás Pál: Gazdátlan asszony, Marcel Achard: Domino c. darabjáról. Ua.: 1288. tétel. 301–313. p.]
723. Színház. = MCs. 1942. II. 54–58. p. [Shakespeare: IV. Henrik, Kállay Miklós: A roninok kincse, Hubay Miklós: Hősök nélkül c. darabjáról. Ua.: 1288. tétel. 313–322. p.]
724. Színházi bemutatók. = MCs. 1942. I. 124–127. p. [Hermann Bahr: Koncert, Németh László: Cseresnyés c. darabjáról. Ua.: 1288. tétel. 267–273. p. L.: 728. tétel.]

725. Színházi bemutatók. = MCs. 1942. I. 185–191. p. [Mario Devellis: Viha-ros szerelem, Hertelendy István: Bolond szerelmesek, Felkai Ferenc: Nero, Hella Vuolijoki: Niskavuori kenyér, Niskavuori asszonyok, Harsányi Zsolt: A bolond Ásvayré, Gerhart Hauptmann: Naplemente előtt c. darabjáról. Ua.: 1288. tétel. 273–286. p.]
726. A színikritikus. = MCs. 1942. II. 258–261. p. [Schöpflin Aladárrol.]
727. Az újabb magyar irodalom története. = MCs. 1942. II. 351–358. p. [Pintér Jenő: Magyar Irodalomtörténet. VIII. köt. 1–2. rész. 1941. és Várkonyi Nándor: Az újabb magyar irodalom. 1942. művéről.]

Irodalom

728. Örley István: A „Cseresnyés” és Keresztury Dezső kritikája. = MCs. 1942. I. 173–175. p. [L.: 724. tétel.]

1943

729. Az árnyak völgyében. Thurzó Gábor regénye. = MCs. 1943. I. 113–114. p. [1943. é. kiad. ism.]
730. Auf den Spuren ungarischer Geschichte im A!reich. = Deutsch ungarische Begegnungen. Bp.–Leipzig–Milano. 1943. 65–72. p. [Ism.: Lám Frigyes. = EPhK. 1944. 82–84. p.]
731. Egy alkotó történetírő. Szekfű Gyula 60-ik születésnapja alkalmából. = MCs. 1943. I. 607–608. p. [Ua.: 1429. tétel. 106–110. p.]
732. Egy dunántúli festő. = MCs. 1943. I. 402–405. p. [Egry Józsefről.]
733. [Előszó]. = Klasszikus álmok. A magyar költészet klasszikus hagyatéka. Kiad. Balogh József. Bp. 1943. I–XXXVIII. p. [Ua.: 768. tétel. 96–129. p., 1292. tétel. 67–105. p.]
734. Harsányi Zsolt. = MCs. 1943. II. 747–750. p. [Ua.: 1429. tétel. 254–260. p.]
735. Hírünk a világban. = MCs. 1943. II. 636–640. p. [Hozzászólás Balogh József: A nemzeti önismeret eszközei (MCs. 1943. II. 616–620. p.) és Illyés Gyula: Hírünk a világban (MCs. 1943. II. 633–636. p.) c. írásához. Ua.: 1366. tétel. 29–39. p.]
736. Az ismeretlen Balassi Bálint. Eckhardt Sándor könyve. = MCs. 1943. II. 489–490. p. [1943. é. kiad. ism.]
737. Kerecsendi Kiss Márton: Az első. = MCs. 1943. II. 689–690. p. [Ua.: 1288. tétel. 322–325. p.]

738. Két nagy rendező halálára. (André Antoine és Max Reinhardt). = MCs. 1943. II. 691–694. p. [Ua.: 1288. tétel. 260–266. p.]
739. A lángeszű józanság földjén. = MCs. 1943. I. 87–91. p. [Ifjúságának színhelyeiről: Zalaegerszegről, Zala megyéről.]
740. [Maeterlinck, Maurice]: Pelleas és Melisande. [Részletek egy fordításból]. [Ford. Keresztury Dezső]. = MCs. 1943. II. 522–528. p.
741. A magyar költészet és a klasszikus kultúra. = BpSz. 265. köt. 1943. 158–170. p.
742. A mellékmondat védelmében. = MCs. 1943. I. 358–364. p. [Ua.: 1041. tétel. 143–145. p. Részlet: 1223. tétel. Róla: 747. tétel.]
743. Pirandello az Új Magyar Színházban. = MCs. 1943. II. 500–501. p. [Pirandello: Mi az igazság? c. darabjáról. Ua.: 1288. tétel. 229–233. p.]
744. Szekfű Gyula. = Je. 1943. 11. sz.
745. Tegnap. Kolozsvári Grandpierre Emil regénye. = MCs. 1943. I. 107–110. p. [1943. é. kiad. ism.]
746. XVI. századi magyar orvosi könyv. = MCs. 1943. II. 490–491. p. [Varjas Béla által közzétett 1943. é. kiad. ism.]

Irodalom

747. Kodolányi János: Itt a piros hol a piros... = Vigilia. 1943. 241–246. p. [L.: 742. tétel.]

1944

748. Ady. = MCs. 1944. 59–68. p. [Ua.: 994. tétel. 306–324. p.]

1945

749. A föld mellé iskolát! = SzabSzó. 1945. ápr. 28. 1. p.
750. Háromnegyedév színházi mérlege. = Szabadnevelés. Elvi kérdések és beszámolók. Bp. 1945. 41–43. p.
751. Illyés Gyula verseiről. = Fénysz. 1945. 16. sz. 19. p. [Egy év c. kötetéről.]
752. Kerecsényi Dezső. = MagyN. 1945. 38. sz.
753. Korszerű színház? = KépV. 1945. 6. sz.
754. [Molnár Ferenc: Játék a kastélyban]. = ÚjMo. 1945. júl. 10. 2. sz. 12. p.
755. Parasztkollégiumokat! = SzabSzó. 1945. okt. 16. 1. p.
756. Szabó Dezső. = Embern. 1945. 33–36. p. [Ua.: 994. tétel. 363–367. p.]

757. Színház a romok között. = KépV. 1945. 1. sz.
 758. Színház Budán. = KépV. 1945. 2. sz.
 759. Színházi levele. = KépV. 1945. 3. sz.
 760. [Thurzó Gábor: Nappalok és éjszakák]. = Mk. 1945. I. 4. sz. 190–191. p.
 761. A virtuóz mesterjátéka. = KépV. 1945. 9. sz. [Molnár Ferenc: Játék a kastélyban c. művéről.]

Irodalom

762. Kassák Lajos: Levél a kultuszminiszterhez. = Esti SzabSzó. 1945. 193. sz. [Keresztury Dezsőhöz.]
 763. Kis Katalin: Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = ÚjÉ. 1945. 4. sz.
 764. Molnár Miklós: Beszélgetés Keresztury Dezső kultuszminiszterrel. = Fénysz. 1945. 18. sz. 3. p.
 765. Staud Géza: Portré. Keresztury Dezső kultuszminiszterről. = Színház. 1945. 15. sz. 3. p.

1946

766. Épüljenek népi kollégiumok a paraszt- és munkásfiatalság számára. = SzabSzó. 1946. júl. 12. 151. sz. 3. p. [Erdei Ferenc, Gerő Ernő, Keresztury Dezső, Rajk László, Tildy Zoltán, Veres Péter nyilatkozata.]
 767. Évforduló. = Fénysz. 1946. jan. 8. 3–4. p.
 768. Helyünk a világban. Bp. 1946. Káldor. 208 p. [Tart.: [Előszó]. 5–6. p.; Helyünk a világban. (1942–46). 7–34. p.; Magyarország megismerése. (1945–46). 35–53. p.; A magyar önismeret útja. 54–95. p.; Klasszikus álmok. A magyar költészet és a klasszikus kultúra. (1943). 96–129. p.; Az új magyar népiesség. 130–158. p.; Az új magyar irodalom szelleme. 159–208. p. Ua.: 650, 701, 733. tétel. [Ism.: [Antal Gábor] a. g. = Haladás. 1946. 8. sz. 10. p. – Fábrián István. = So. 1946. 48–49. p. – Kemény Gábor. = Embern. 1946. 258–259. p. – Közn. 1946. 18. sz. – Rónay György. = Mk. 1946. 8. sz. 476–477. p. – V[ámos] M[agda]. = MagyN. 1946. 188. sz. Új válogatás: 1292. tétel.]
 769. Kulturális programunk. = PÚ. 1946. dec. 23. 6. p.
 770. A mai magyar művelődéspolitikai irányelvei. = Mai magyar művelődéspolitikai. Elvek, tervek, eredmények. Bev. Kovács Máté. Bp. 1946. 7–35. p. [Ua.: 1292. tétel. 111–150. p.]

771. Mindnyájan adósai vagyunk... Szerb Antal emlékére. = ÚjMo. 1946. jan. 23. 3. sz. 4. p.
772. A Paraszt Dolgozók Iskolája. = PÚ. 1946. okt. 20. 3. p.
773. Puskin és a magyar olvasó. = ITud. 1946. júl. 5. sz. 5–10. p.
774. [Szathmári Sándor: Utazás Kazohiniában]. = Vál. 1947. 281–283. p. [1946. é. kiad. ism.]
775. Szerb Antal emlékére. = ÚjMo. 1946. 6. sz.
776. Szerb Antal sírjánál. = So. 1946. 51–52. p.
777. Az új magyar irodalom szelleme. = Embern. 1946. 81–88. p.

Irodalom

778. A demokrácia csatáját a nevelésben is meg kell nyerni. Keresztury Dezső előadása a közoktatás reformjáról. = SzabSzó. 1946. ápr. 14. 3. p.
779. Keresztury Dezső. = ITud. 1946. V. sz. 95. p.
780. Keresztury Dezső és Illyés Gyula a debreceni kulturális héten. = SzabSzó. 1946. jún. 16. 2. p.
781. A paraszti műveltség korszerűsítéséről és közoktatásunk más feladatairól nyilatkozott a kultuszminiszter. = SzabSzó. 1946. jún. 28. 3. p.
782. Veres Péter bejelentette Keresztury lemondását. = Nszava. 1946. okt. 24. 241. sz. 2. p.

1947

783. Bevezetés. = Arany János: Toldi. Bp. 1947. 5–12. p.
784. Drámák a kor szolgálatában. = Vál. 1947. I. 281–288. p. [Tamási Áron: Hullámozó vőlegény c. darabjáról is.]
785. Egy népies kismester. = Vál. 1947. II. köt. 168–170. p. [Tömörkény Istvánról.]
786. Előszó. = Magyar mártír írók antológiája. Összeáll. Bóka László. Bp. 1947.
787. A hatvanéves Kassák Lajos. = Vál. 1947. I. 391. p.
788. Kerecsényi Dezső. = Magyar mártír írók antológiája. Összeáll. Bóka László. Bp. 1947. 135–137. p. [Ua.: 996. tétel. 1. köt. 544–546. p. Átdolgozva: 991. tétel., 1429. tétel. 176–181. p.]
789. Szabó Dezső. = Magyar mártír írók antológiája. Összeáll. Bóka László. Bp. 1947. 270–273. p. [Ua.: 994. tétel. 363–367. p., 996. tétel. 2. köt. 412–416. p.]
790. [Szerb Antal: Gondolatok a könyvtárban]. = Mk. 1947. 1. sz. 62–63. p.

Irodalom

791. Zsolt Béla: Az otffelejtt miniszter. = Haladás. 1947. okt. 24. 1–2. p. [Keresztury Dezsőről, mint a népi írók és a klerikális reakció emberéről.]

1948

792. Berzsenyi Dániel: A közelítő tél. = Magyar Századok. Bp. 1948. 201–214. p. [Klly.: Bp. 1948. 16 p. Ua.: 1041. tétel. 39–60. p.]
793. Egy régi forradalmi vers. Batsányi János: A franciaországi változásokra 1789. = Vál. 1948. 165–169. p.
794. A Nemzeti dal. = Mk. 1948. 4. sz. 198–202. p. [Petőfi Sándor költeményéről. Ua.: 1041. tétel. 82–91. p.]
795. Zrínyi második éneke. = Vál. 1948. 714–721. p. [Kölcsey Ferenc költeményéről.]

Irodalom

796. Sótér István: Keresztury Dezső. = Sótér István: Négy nemzedék. Bp. 1948. 138–139. p. [Ua.: 939. tétel.]

1949

797. A reformkor fordulóján. Kisfaludy Károly Mohácsa. = Vál. 1949. 204–213. p. [Ua.: 1041. tétel. 61–79. p.]

1950

798. A hallgató Arany. = It. 1950. 3. sz. 66–72. p. [Akadémiai főtitkári feladatköre és a kiegyezési korszakkal szemben álló meggyőződése közötti ellentétéről.]
799. [Hozzászólása. Összefogl. Koczkás Sándor]. = It. 1950. 1. sz. 55. p. [Komlós Aladár: Nemzeti klasszicizmus vagy irodalmi Deák-párt? c. előadásához.]

1952

800. Keresztury Dezső–Tarnai Andor: Batsányi és Baróti Szabó. = It. 1952. 1. sz. 69–93. p.

1953

801. Batsányi János: Összes művei. Szerk. sajtó alá rend. [jegyz.] Keresztury Dezső, Tarnai Andor. 1. köt. Versek. Bp. 1953. 591 p. [2. köt: 843. tétel. 3. köt: 848. tétel. 4. köt: 944. tétel.]

1954

802. Arany összes költeményei. = Csill. 1954. 1. sz. 141–145. p. [A kritikai kiadás 1–6. kötetéről.]
803. Balassi Bálint. = MagyN. 1954. 248. sz.
804. Barta János: Arany János. = ItK. 1954. 1. sz. 116–120. p. [1953. é. kiad. ism.]
805. Magyar irodalomtörténeti kiállításainkról. = ItK. 1954. 3. sz. 311–317. p. [Ua.: 1041. tétel. 396–414. p.]
806. Pap Károly: A hősobor. Válogatott elbeszélések. Vál. bev. Keresztury Dezső. [Bp.] 1954. 259 p. 1. t. [Bev. még: 994. tétel. 501–526. p.]
807. Pap Károly: Válogatott elbeszélések. Vál. bev. Keresztury Dezső. Bp. 1954. 258 p.

1955

808. Csokonai. = MagyN. 1955. jan. 28. 23. sz. 5. p.
809. Irodalmunk emlékeinek védelme. = Csill. 1955. 9. sz. 1873–1882. p. = MagyN. 1955. 10. sz. [Előadás az Irodalomtörténeti Társaság 1955. évi közgyűlésén. Ua.: 1041. tétel. 377–395. p.]
810. Utószó. = Arany János összes költeményei. 2. köt. Bp. 1955. 721–723. p. [A kötetben szereplő Toldi-trilógia kiadási szempontjairól.]

1956

811. Batsányi János: Válogatott művei. Bev. Keresztury Dezső. Sajtó alá rend. Keresztury Dezső, Tarnai Andor. [Bp.] 1956. 359 p. 1 t. (Magyar klasszikusok.) Bev. 7–72. p. [Bev. még: 994. tétel. 40–163. p.]
812. Dunántúli hexameterek: 1946–1956. Bp. Magvető. 1956. 72 p. [Ua.: 1050. tétel. [Ism.: [Jelenits István] Tótfalusy István. = Vigilia. 1957. 7. sz. 447–448. p. – Jovánovics Miklós. = Nszab. 1957. febr. 20. 4. p.]
813. Az elveszett alkotmányról. = It. 1956. 189–199. p. [Arany János költeményéről. Pais Dezsőnek 70. születésnapjára.]
814. Horváth János előadásai és tanulmányai. =MTA. I. OK. X. köt. 1956–1957. 1–2. sz. 169–175. p. [Horváth János: Kisfaludy Károly és íróbarátai. Bp. 1955. és Tanulmányok. Bp. 1956. c. kötetéről.]
815. Lipták Gábor–Zákonyi Ferenc: Balatonfüred. [Bev.] [közrem.] (Keresztury Dezső et al.) [Veszprém] 1956. 186 p.
816. A magyar irodalom képeskönyve. Bp. 1956. [1957]. 343 p. 10 t. [Átdolgozva: 1238. tétel. Ism.: Litteratus. = FilmSzínhMu. 1957. 3. sz. 24. p. – Nagy Péter. = EstiH. 1957. ápr. 27. 97. sz.]
817. Németh László Galileije. = HétfH. 1956. okt. 22. 3. sz. 5. p. [Katona József Színház 1956. é. bemut.]

1957

818. Adalékok Jókai forrásaihoz. = Az OSzK. évkönyve. 1957. Bp.1958. 384–391. p. [Oscar Fraas „Vor der Sündflut” c. könyvének hatása Jókai utópisztikus – fantasztikus tárgyú regényeire.]
819. Arany János. = Tük. 1957. nov. 76–80. p. [Ua.: 820. tétel. 5–24. p.]
820. Arany János. 1817–1882. A költő halálának 75. évfordulójára. Szerk. előszó Keresztury Dezső, V. Nyilassy Vilma, Illés Lászlóné. Bp. 1957. 155 p. (A Petőfi Irodalmi Múzeum Kiadványai. 1.) [Előszó: 5–24. p. (Ua.: 819. tétel.) Ism.: Gábor István. = MagyarN. 1957. okt. 29. 44. sz. – Mo. 1957. 35. sz. – Nművelés. 1957. 2. sz. hátsó borító.]
821. Bernáth Aurél: Így éltünk Pannóniában. = MűvtÉrt. 1957. 1. sz. 98–101. p. [1956. é. kiad. ism.] Ua.: 1041. tétel. 176–187. p.]
822. [Előszó]. = Laczkó Géza: Mártír és rabszolga. Összeáll. Véber Károly. Bp. 1957. I–XI. p. [Ua.: 994. tétel. 476–485. p.]
823. Goethe, [Johann Wolfgang]: Egmont. (Ford. utószó Keresztury Dezső.) Bp. 1957. 99 p. (Világirodalmi kiskönyvtár.)

824. Lassul a szél. Szonettek. Bp. 1957. Szépirod. Kvk. 83 p. [Ism.: [Jelenits István] Tótfalusy István. = Vigilia. 1957. 7. sz. 447–448. p. – R. A. = Kt. 1957. 2. sz. 149–150. p. = Könyvb. 1957. 2. sz. 37–38. p.]
825. „...műveinek orma felér a csillagokig...”. = Tük. 1957. 1. sz. [Arany Jánosról.]
826. A német elbeszélés mesterei. Vál. szerk. bev. Keresztury Dezső. Jegyz. Walkó György. 1–2. köt. Bp. 1957. 672, 673 p. (A világirodalom klasszikusai.)
827. Utószó a Kazohiniához. = Szathmári Sándor: Kazohinia. 3. kiad. 2. köt. Bp. 1957. 260–268. p.

Irodalom

828. [Szabó Zoltán] Sz. Z.: Keresztury Dezső. = IÚ. 1957. 15. sz. 2. p. [Ua.: 1288. tétel. 497–510. p.]

1958

829. Bajor Giziről. = Bajor Gizi. Bp. 1958. 46–56. p.
830. [Boldizsár Iván: Micsoda éjszaka]. = Filmv. 1958. 16. sz. 4–6. p. [A film ism.]
831. Egy nagy magyar színésznő. = Tük. 1958. 2. sz. [Bajor Giziről.]
832. Horváth János nyolcvanadik születésnapjára. = MKSz. 1958. 4. sz. 304–305. p.
833. Költemények magyarázása. = It. 1958. 3–4. sz. 406–417. p. [Petőfi Sándor: Szeptember végén c. verséről.]

1959

834. Babits Mihály: Halálfiái. (Reg. szerk. biz. Basch Lóránt, Illyés Gyula, Keresztury Dezső. Utószó Ungvári Tamás). Bp. 1959. 1–2. köt. (Babits Mihály művei.)
835. Babits Mihály: Válogatott művei. Vál. bev. Keresztury Dezső. Sajtó alá rend. Ungvári Tamás. Jegyz. Belia György. 1. köt. Versek. Műfordítások. 2. köt. Szépprózai írások. Tanulmányok. [Bp.] 1959. 327, 449 p. (Magyar klasszikusok.) [Bev.: VII–XCV. p. Bev. még: 994. tétel. 368–475. p. Első változat: 1424. tétel. 146–162. p. Részlet: 1271. tétel.]

836. [Bevezető]. = Pap Károly: A nyolcadik stáció. Bp. 1959. Magvető. 5–22. p. [Ua.: 1041. tétel. 188–201. p.]
837. Egy nagy költő emlékezete. = A PIM évkönyve 1959. Bp. 1959. 20–26. p. [A múzeum Arany János kiállításáról.]
838. A német líra kincsesháza. Vál. szerk. Keresztury Dezső. 1. köt. Régi századok. 2. köt. Goethe, Schiller, elődök. 3. köt. Romantikusok. 4. köt. Heine, Lenau, kortársak. 5. köt. Költői realizmus. 6. köt. Századforduló, modernek. Bp. 1959. Európa. 91, 91, 74, 95, 69, 103 p.
839. Pap Károly. = Soprsz. 1959. 1. sz. 95–101. p. [Ua.: 1429. tétel. 187–199. p.]
840. A tanító nevelő kiállításokról. = Nművelés. 1959. 11. sz.

1960

841. Balaton. Bp. 1960. Panoráma. 161 p. ill. [Ism.: Boldizsár Iván. = ÉI. 1960. 50. sz. 2. p. – Tüskés Tibor. = Soml. 1960. okt. 52–55. p.]
842. Batsányi János: „Hazámnak akartam szolgálni”. A felségsértéssel és hazaárulással vádolt költő a maga ügyében. Sajtó alá rend. bev. magy. a német szöveg ford. Keresztury Dezső. Bp. 1960. 156 p. 1 t. (Magyar könyvtár)
843. Batsányi János: Összes művei. Szerk. sajtó alá rend. [jegyz.] Keresztury Dezső, Tarnai Andor. 2. köt. Prózai művek. 1. köt. Bp. 1960. 653 p. [1. köt.: 801. tétel. 3. köt.: 848. tétel. 4. köt.: 944. tétel.]
844. [Égre nyíló ablak]. = Filmv. 1960. 8. sz. A Gerencsér Miklós regényéből készült filmről.
845. Keresztury Dezső–Vécsey Jenő–Falvy Zoltán: A magyar zenetörténet képekonyve. Bp. 1960. Magvető. 335 p. 10 t.

1961

846. Arany János. = Arany János összes versei. Sajtó alá rend. Keresztury Mária. Bp. 1961. 7–46. p. [Ua.: 994. tétel. 236–278. p.]
847. Aranyhíd. Lipták Gábor könyve. = ÉI. 1961. 40. sz. 6. p. [1961. é. kiad. ism.]
848. Batsányi János: Összes művei. Szerk. sajtó alá rend. [jegyz.] Keresztury Dezső, Tarnai Andor. 3. köt. Prózai művek. 2. köt. Bp. 1961. 799 p. [1. köt.: 801. tétel. 2. köt.: 843. tétel. 4. köt.: 944. tétel.]

849. Benkő Loránd: A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás korának első szakaszában. = MKSz. 1961. 2. sz. 211–213. p. [1960. é. kiad. ism.]
850. Berzsenyi Dániel. = It. 1961. 225–235. p. [Klny.: Bp. 1961. Ua.: 994. tétel. 164–189. p.]
851. [Darvas József: Hajnali tűz]. = NHQu. 3. sz. 1961. 180–185. p.
852. Egy költő halálára. = Je. 1961. 534–536. p. [Szabó Lőrincről.]
853. Előszó. = Arany János drámafordításai. Sajtó alá rend. Kövendi Dénes. 1–3. köt. 1. köt. Bp. 1961. Akad. Kvk. V–VIII. p.
854. Horváth János. = MNy. 1961. 125–133. p. [Ua.: 994. tétel. 345–362. p.]
855. „Keszthely a felvilágosodás korában” kiállításról. = MKSz. 1961. 110–111. p.
856. A magyar könyv tizenöt éve. = Az OSZK. Évkönyve. 1959. Bp. 1961. 150–155. p.
857. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára. 1826–1861. = MKSz. 1961. 1. sz. 114. p. [1960. é. kiad. ism.]
858. [Mesterházi Lajos: A tizenegyedik parancsolat]. = NHQu. 3. sz. 1961. 180–185. p. [Vígyszínház 1961. é. bemut.]
859. [Sós György: A pék]. = NHQu. 3. sz. 1961. 180–185. p. [Madách Kamaraszínház 1961. é. bemut.]
860. [Vas István: Egy szerelem három éjszakája]. = NHQu. 3. sz. 1961. 180–185. p.
861. Végleges búcsút mondani a zárkózottságnak. = Nagyv. 1961. 1406–1409. p. [Sötér István: Madártávlat. 1961. é. kiad. ism.]
862. [Vézi Endre: Lakoma hajnalban]. = NHQu. 2. sz. 1961. 180–186. p.
863. Walter von der Vogelweide válogatott versei. Vál. összeáll. utószó Keresztury Dezső. Bp. 1961. M. Helikon. 196 [1] p.

1962

864. Boldizsár Iván: Az éjszaka végén. = Kort. 1962. 11. sz. 1727–1729. p. [1962. é. kiad. ism.]
865. Elveszett paradicsom. = Filmv. 1962. 18. sz. 4–6. p. [Makk Károly filmjéről.]
866. [Gáspár Margit: Hamletnek nincs igaza]. = NHQu. 7. sz. 1962. 211–217. p.
867. [Hubay Miklós: Egy szerelem három éjszakája]. = NHQu. 7. sz. 1962. 211–217. p.
868. [Illés Endre: Homokóra]. = NHQu. 7. sz. 1962. 211–217. p.

869. Még egyszer a „Megszállottak”-ról. = Filmv. 1962. 3. sz. 19–21. p. [Makk Károly: Megszállottak c. filmjéről.]
870. Pap Károly. = ÉI. 1962. 46. sz. 8. p.
871. Pap Károlyné: Bűnbánat. = Kort. 1962. 9. sz. 1412–1413. p. [1962. é. kiad. ism.]
872. Round the Budapest theaters: The two Bolyais. = NHQu. 5. sz. 1962. 242–248. p. [Németh László: A két Bolyai c. drámájának 1961. é. bemut.]
873. A Survey of the Theatrical Season. = NHQu. 7. sz. 1962. 211–217. p. [Többek között Heltai Jenő darabjairól.]
874. Theatre Review. = NHQu. 8. sz. 1962. 254–259. p. [Németh László: A két Bolyai és Az Utazás c. drámájáról.]
875. Theatre Review: The Journey. = NHQu. 4. sz. 1962. 258–259. p. [Németh László: Utazás c. darabjának 1962. é. bemut. ism.] (Katona József Színház).

1963

876. Arany János egy ismeretlen tréfás költeménye. A költő játékos kísérleteinek kérdéséhez. = Az OSZK évkönyve. 1961–1962. Bp. 1963. 244–252. p. [A négy jövevény c. versről. Ua.: 1041. tétel. 97–110. p.]
877. Arany János „Kapcsos könyv”-éről. = ÚI. 1963. 4. sz. 454–458. p. [Ua.: 1041. tétel. 111–119. p.]
878. A Bánk bán körül. = ÚI. 1963. 760–766. p. [Ua.: 1041. tétel. 221–237. p.]
879. Batsányi János. (1763–1845). = ÚjHel. 1963. 5–11. p.
880. Batsányi János: Zengj hárfá! Válogatott versek. Vál. ford. utószó. Keresztury Dezső. [Bp.] 1963. 129 p.
881. Batsányi János költői végrendelete. = Közn. 1963. 433–434. p.
882. Egy romantikus festő-író. Kisfaludy Károly grafikai és festményei. = ÉI. 1963. 44. sz. 4. p.
883. Festetits György és a magyar irodalom. = ItK. 1963. 557–565. p. [Ua.: 994. tétel. 24–39. p.]
884. The first Hungarian Translator of Ossian. = NHQu. 12. sz. 1963. 163–171. p. [Batsányi Jánosról.]
885. Gyöngyössy Imre: Csillagek órája. = ÚI. 1963. 509–511. p. [Katona József Színház 1963. é. bemut.]
886. A harag és a szeretet bilincseiben. [Hangjáték]. = Je. 1963. 616–621., 703–709. p. [Batsányi Jánosról.]

887. Mici néni két élete. = Filmv. 1963. 6. sz. [A Hámos György kisregényéből készült filmről.]
888. Nappali sötétség. = Filmv. 1963. 22. sz. [Fábri Zoltán filmjéről.]
889. Német költők antológiája. Vál. szerk. bev. Keresztury Dezső. Bp. 1963. 975 p. (Világirodalom gyöngyszemei.) [Ism.: P. L. = Kort. 1964. 6. sz. 364–365. p. – Rónay György. = Vigilia. 1965. 111–115. p. – [Szabó László, G.] SZ. L. G. = Nszava. 1964. febr. 8. 2. p.]
890. Rokonok és idegenek. = ÉI. 1963. 35. sz. 7. p. [Boldizsár Iván könyvének 1963. é. kiad. ism.]
891. Úti esszék. = Nagyv. 1963. 1899–1901. p. [Szauder József: Ciprus és obelisz. 1963. é. kiad. ism.]

1964

892. Batsányi egy elveszett műve nyomában. = A Könyv. 1964. 3. sz. 74–77. p. [A Der Kampfról.]
893. Batsányi János. = A PIM évkönyve. Bp. 1964. 7–14. p. [Megnyitóbeszéd a költő születésének kétszázadik évfordulóján rendezett emlékkiállítás.]
894. [Bevezető]. = Nagy Adorján: Színpad és beszéd. Válogatott tanulmányok. Vál. szerk. Béli György. Bp. 1964.
895. Egy nemzeti remekmű útja. = Tük. 1964. 27. sz. [Madách Imre: Az ember tragédiája c. művéről.]
896. Keresztury Dezső–Tarnai Andor–Tardy Lajos: Az első francia nyelvű magyar irodalomtörténet szerzőjének kérdéséhez. = ItK. 1964. 350–353. p. [Batsányi János. Besse János.]
897. Emlékezés Móra Ferencre. = Je. 1964. 460–463. p.
898. Kós Károly. = Tük. 1964. ápr. 28. 4. sz. 13. p.
899. Kosztolányi regénye filmen. Pacsirta. = Filmv. 1961. 4. sz. 1–4. p. [Ránódy László filmjéről.]
900. Magyar elbeszélők. = Kort. 1964. 199–208. p. [1961. é. kiad. ism.]
901. Shakespeare. = Nagyv. 1964. 3. sz. 423–430. p. [Ua.: 1299. tétel.]
902. Shakespeare and the Hungarians. = NHQu. 13. sz. 1964. 3–8. p.
903. Sodrásban. = Filmv. 1964. 8. sz. 8–11. p. [Gaál István filmjéről.]
904. Sótér István: Nemzet és haladás. = Vság. 1964. 5. sz. 91–93. p. [1963. é. kiad. ism.]
905. „Az tündöklő hírnév mindenkor megmarad” – Zrínyi Miklós, 1620–1664. = Tük. 1964. 33. sz.

Irodalom

906. Boldizsár Iván: A hatvanéves Keresztury Dezső. = *ÉI.* 1964. 36. sz. 10. p.

1965

907. Arany János nagyszalontai világáról. = *ItK.* 1965. 34–53. p.
 908. Batsányi emlékünnep Kassán. = *Tük.* 1965. 24. sz.
 909. Bóka László. = *MKSZ.* 1965. 171. p.
 910. Boldizsár Iván két útirajzáról. = *Vság.* 1965. 7. sz. 101–103. p. [Rokonok és idegenek, Zsiráffal Angliában. c könyveiről.]
 911. Emberi nyelven. Keresztury Dezső versei. 1930–1965. Bp. 1965. Magvető. 313 p. [Ism.: Bor Ambrus. = *ÉI.* 1965. 26. sz. 6. p. – Rónay György. = Rónay György: Olvasás közben. Bp. 1971. 132–140. p. – Rónay György. = *Vigilia.* 1965. 431–435. p. – Simon Zoltán. = *Alf.* 1965. 9. sz. 89–90. p. – [Szabó László, G.] *G. Sz. L.* = *Nszava.* 1965. jún. 5. 3. p. – [Szabó László, G.] *G. Sz. L.* = *Vigilia.* 1965. 431–435. p. – Takács István. = *É.* 1965. 3. sz. 140–142. p. – Taxner-Tóth Ernő. = *Je.* 1965. 10. sz. 954–958. p. – Tüskés Tibor. = *Kr.* 1965. 11. sz. 60–62. p. – Tüskés Tibor. = Tüskés Tibor: Mérték és mű. Bp. 1980. 118–127. p. – Vészi Endre. = *Kort.* 1965. II. 1999–2001. p.]
 912. Film és költészet. = *Filmv.* 1965. 19. sz. 8. p. [Frank O'Hara: A válságba került filmiparhoz. [Ford. Keresztury Dezső]. c. versével.]
 913. [Füst Milán: IV. Henrik király]. = *NHQu.* 18. sz. 1965. 184–187. p.
 914. A géniusz arca. = *Tük.* 1965. jún. 1. 22. sz. 8–9. p. [József Attiláról.]
 915. A géniusz arca. = *Tük.* 1965. 26. sz.
 916. [Hubay Miklós: Késdobálók]. = *NHQu.* 17. sz. 1965. 202–207. p.
 917. Húsz óra. = *Filmv.* 1965. 6. sz. 1–6. p. [Fábri Zoltán filmjéről. Ua.: 1041. tétel. 329–338. p.]
 918. [Illés Endre: Az idegen]. = *NHQu.* 19. sz. 1965. 182–190. p.
 919. [Illyés Gyula: Bolhabál]. = *FilmSzínhMu.* 1965. dec. 24. [Állami Déryné Színház 1965. é. bemut.]
 920. Mathiász-panzió. = *NHQu.* 19. sz. 1965. 182–190. p. [Németh László darabjának Madách Kamaraszínház 1965. é. bemut.]
 921. Miért nem írt regényt Arany? = *A Könyv.* 1965. 1. sz. 20–21. p. [Prózaiflusáról.]
 922. A 80 éves Benedek Marcell köszöntése. = *Nagyv.* 1965. 1753–1754. p. [Ua.: 1429. tétel. 227–229. p.]

923. Theatre review. Lit by the lightning. = NHQu. 1965. Spring. 205. p.
[Németh László: Villámfénynél c. darabjáról. Katona József Színház
1964. é. bemut.]
924. A XIX. század második fele. = Kr. 1965. 12. sz. 58–62. p. [A magyar
irodalom története 4. köt. főszerk. Sőtér István – 1965. é. kiad. ism.]
925. A Toldi néhány tanulsága. = Kort. 1965. 896–906. p.

Irodalom

926. Illyés Gyula: Keresztury Dezsőről. = A Könyv. 1965. 5. sz. 149–150. p.
[Ua.: 1013. tétel., 1085. tétel.]
927. Lipták Gábor: Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = Kt. 1965. 484–486. p.
= A Könyv. 1965. 484–486. p.

1966

928. Ady Endre: Emlékezés egy nyár-éjszakára. = Miért szép? Bp. 1966.
77–85. p. [Ua.: 1041. tétel. 126–134. p., 1088. tétel.]
929. Arany János: Összes költeményei. Sajtó alá rend. utószó Keresztury
Dezső, Keresztury Mária. [Bp.] 1966. 1907 p. (Helikon klasszikusok.)
[Utószó: 1879–1881. p. Utószó még: 942. tétel. 2. köt. 801–803. p., 962.
tétel. 2. köt. 813–815. p.]
930. Basch Lóránt meghalt. = ÉI. 1966. 15. sz. 4. p. [Ua.: 1429. tétel. 495–
497. p.]
931. A csendélet nagy mestere. = ÉI. 1966. 26. sz. 8. p. [Vass Elemérről. Ua.:
1429. tétel. 399–401. p.]
932. Egry József: Kiállítás. Tihany, 1966. (Rend. É. Takács Margit.) [Bev.]
Keresztury Dezső Tihany. 1966. 22 p. 20 t.
933. A géniusz arca. = Tük. 1966. dec. 27. 24–25. p. [Babits Mihályról. Ua.:
1424. tétel. 163–171. p.]
934. Der Kampf. = Stud. – Ung. Wirt. Pol. Kult. 1966. 185–194. p.
935. Keresztury Dezső elnöki megnyitója a Tömörkény Irodalomtörténeti
Vándorgyűlésen. = Ttáj. 1966. 12. sz. 992–993. p.
936. Madách Imre: Mózes. Drámai költemény. Színpadra alk. (utószó) Ke-
resztury Dezső. Bp. 1966. 156 p.
937. Madách Imre Mózes drámája. = Kort. 1966. 2. sz. 189–192. p.

Irodalom

938. Dalos László: „Szólalj meg!” Keresztury Dezsővel a „Mózes” első próbáján. = FilmSzínhMu. 1966. 2. sz. 5. p.
939. Sőtér István: Keresztury Dezső. = Sőtér István: Tisztuló tükrök. Bp. 1966. 266–267. p. [Ua.: 796. tétel.]

1967

940. Arany Dante-ódájáról. = É. 1967. 2. köt. 47–53. p. [Ua.: Italia ed Ungheria. Dieci secoli di rapporti letterari. Bp. 1967. 281–289. p. Kötetben „L’ode di Arany a Dante” címmel.]
941. Arany János. = ISz.1967. 3. sz. 240–245. p.
942. Arany János: Összes költeményei. [Sajtó alá rend.] (és utószó: Keresztury Dezső, Keresztury Mária.) 1–2. köt. Bp. 1967. 911, 802 p. [Utószó: 2. köt. 801–803. p. Utószó még: 929. tétel. 1879–1881. p., 962. tétel. 2. köt. 813–815. p.]
943. Arany János: A tölgyek alatt. [Versek.] (Arany János Őszikéiből vál. bev. Keresztury Dezső) Bp. 1967. 67 p. [Bev.: A szigeten. 9–13. p.]
944. Batsányi János: Összes művei. Szerk. sajtó alá rend. [jegyz.] Keresztury Dezső, Tarnai Andor. 4. köt. Der Kampf. Bp. 1967. 205 p. [1. köt.: 801. tétel. 2. köt.: 843. tétel. 3. köt.: 848. tétel.]
945. Egy elmaradt előszó helyett. = ÉI. 1967. 22. sz. 7. p.
946. A géniusz arca – Kodály Zoltán. = Tük. 1967. dec. 26. 52. sz. 10–11. p.
947. Kézszorítás. = ÉI. 1967. 44. sz. 7. p. [Illyés Gyuláról.]
948. Kodály – the Man and the Achievement. = NHQu. 26. sz. 1967. 5–12. p.
949. Madách Imre: Mózes. Drámai költemény. Élő színpadra alkalmazta Keresztury Dezső. Előadás a Nemzeti Színházban. 1967. [Ua.: A Nemzeti Színház vendégszínháza a Szegedi Szabadtéri Játékok műsorában. 1973.]
950. Magyar írók arcképei. = A PIM évkönyve 1967–68. 7. köt. Bp. 1967. 11–17. p. [Ua.: 1041. tétel. 369–376. p.]
951. A pálya kapujában. = Kort. 1967. 359–369. p. [Arany János költői pályájának indulásáról és irányító eszméiről.]
952. „S mi vagyok én...” Arany János 1817–1856. Bp. 1967. Szépirodalmi Kvk. 365 p. [Folytatása: 1401. tétel. Ism.: Csukás István. = Ttáj. 1968. 553–555. p. – Czine Mihály. = IgSzó. 1967. 952–953. p. – Czine Mihály. = Czine Mihály: Nép és irodalom. 2. köt. Bp. 1981. 334–337. p. – Hámos

- György. = *ÉI.* 1967. 50. sz. 8. p. – Katona Jenő. = *Kt.* 1967. 490–491. p. – Keresztury Dezső. = *Ktáj.* 1967. 6. sz. 3. p. – *Kor.* 1967. 1149. p. – Nagy Kázmér. = *IÚ.* 1968. aug. 1. 14. sz. 6. p. – Nagy Miklós. = *ALitt.* 1968. 197–200. p. – Nagy Miklós. = *Kort.* 1967. 1660–1662. p. – Németh G. Béla. = Németh G. Béla: *Küllő és kerék.* Bp. 1981. 509–514. p. – Németh G. Béla. = *Vság.* 1967. 9. sz. 107–109. p. – Rónay György. = Rónay György: *Olvasás közben.* Bp. 1971. 141–151. p. – Rónay György. = *Vigilia.* 1967. 627–631. p. – [Ruffy Péter] R. P. = *MagyN.* 1967. máj. 28. 13. p. – Sőtér István. = *Kr.* 1971. 8. sz. 28–31. p. – Szilasi László. = *MNapló.* 1991. 14. sz. 35–36. p. – Wéber Antal. = *Kr.* 1967. 8. sz. 44–46. p.]
953. Vécsey Jenő. 1906–1966. = *OSZK Évkönyv, 1965–1966.* Bp. 1967. 11–15. p.

Irodalom

954. Szabó László, Z.–Turi Lajos: *Keresztury Dezsőnél Dunántúlról, irodalomról.* = *É.* 1967. II. 120–124. p.

1968

955. Arany János: *Válogatott prózai munkái.* [Sajtó alá rend.] utószó Keresztury Dezső, Keresztury Mária. [Bp.] 1968. 1024, [3] p. Utószó: 1017–1019. p. [Az eddigi kiadásokról, a válogatás szempontjairól.]
956. Borsos Miklós. = *Je.* 1968. 10. sz. 919–922. p.
957. Gink Károly–Keresztury Dezső: *Európai pillanatok. Fotók Gink Károly. Bev. és versek Keresztury Dezső.* Bp. 1968. Magvető. 193, [3] p. [A bev. még: 1041. tétel. 351–368. p.]
958. Hubay Miklós ötven éves. = *ÉI.* 1968. 13. sz. 7. p. [Ua.: 1429. tétel. 346–348. p.]
959. Lukács György. = *Bp.* 1968. 7. sz. 8–9. p.

Irodalom

960. Nagy Kázmér: *Keresztury erénye.* = *IÚ.* 1968. aug. 1. 6. p.
961. Rónay György: *Keresztury Dezső.* = *ÉI.* 1968. 14. sz. 2. p. [József Attila-díj.]

1969

962. Arany János: Összes költeményei. Sajtó alá rend. utószó Keresztury Dezső, Keresztury Mária. 1–2. köt. Bp. 1969. [Utószó: 2. köt. 813–815. p. Utószó még: 929. tétel. 1879–1881. p., 942. tétel. 2. köt. 801–803. p.]
963. Bibliotheca Corviniana. = NHQu. 33. sz. 1969. 82–89. p.
964. Borsos Miklós kiállítására. = A PIM évkönyve 1969–70. Szerk. Baróti Dezső. 8. köt. [Bp.] 1969. NPI. 197–200. p.
965. Madách Imre–Keresztury Dezső: Csák végnapjai. Dráma. Előadás a Gyulai Várjátékok műsorában. 1969. [Ua.: Előadás a Nemzeti Színházban 1971.]
966. Derűs fölény. = IgSzó. 1969. II. 781–784. p. [Molter Károlyról. Ua.: 1429. tétel. 239–243. p.]
967. Egy mediterrán művész. = Kort. 1969. 8. sz. 1288–1290. p. [Amerigo Tot. Ua.: 1429. tétel. 418–423. p.]
968. Endre Ady. = NHQu. 35. sz. 1969. 49–55. p. [Ua.: 994. tétel. 335–344. p.]
969. Faluból város. = NSzab. 1969. máj. 11. 8. p. [Zalaegerszeg.]
970. A hatvanéves Nyugat. = It. 1969. 1. sz. 61–75. p.
971. Ilmarinen ivadéka. Képes Géza hatvan éves. = ÉI. 1969. 5. sz. 2. p. [Ua.: 1429. tétel. 353–355. p.]
972. Ithaka! = ÉI. 1969. 26. sz. 7. p. [Gink Károly és Devecseri Gábor könyvének 1969. kiadásáról.]
973. A költő fia. (Arany László születésének 125. évfordulójára). = It. 1969. 693–702. p. [Ua.: 994. tétel. 279–289. p.]
974. Madách Imre: Csák végnapjai. Dráma. Átd. utószó Keresztury Dezső. Bp. 1969. Magvető. 112, [3] p. [Ism.: Nagy Miklós. = It. 1973. 4. sz. 981–988. p.]
975. A magyarországi korvinák kiállítása a Nemzeti Múzeumban. = MKSZ. 1969. 76–78. p. [Átdolgozva: 1292. tétel. 225–234. p.]
976. Milyen lesz az ország? = Nszab. 1969. nov. 15. 6–7. p.
977. Radnóti. = MH. 1969. máj. 4. [Ua.: 994. tétel. 540–542. p.]
978. Teremteti új nemzedéket. = A PIM évkönyve 1969–70. Szerk. Baróti Dezső. 8. köt. [Bp.] 1969. 7–13. p. [Ua.: 1041. tétel. 424–428. p.]
979. Törlesztődő adósság. Emlékezés Ignotusra. = ÉI. 1969. 18. sz. 7. p. [Ua.: 994. tétel. 290–294. p.]
980. [Vallomása Adyról]. = Ifjú szívekben élék? Sajtó alá rend. Vezér Erzsébet. Bp. 1969. 58–65. p. [Ua.: 1025. tétel.]

981. Viaskodás. = A kassai Batsányi-kör évkönyve 1965–1968. Bratislava. 1969. 30–45. p. [Batsányi János: Der Kampf c. művéről.]

Irodalom

982. Margócsy József: Keresztury Dezső. (Arcképvázlat, recenziók helyett). = Napj. 1969. 1. sz. 11. p.
983. Varga Balázs: Az Élet és Irodalom látogatóban Keresztury Dezsőnél. = ÉI. 1969. 43. sz. 12. p. [Ua.: 1014. tétel.]

1970

984. Bartók Béla. = Közn. 1970. 18. sz. 7–9. p.
985. Bevezetés. = „S két szó között a hallgatás...”. Magyar mártír írók antológiája 1. köt. Bp. 1970. 5–15. p.
986. Előszó. = Babits Mihály: Erato. Sajtó alá rend. Belia György. Bp. 1970. 5–7. p. [Ua.: 1036. tétel., 1424. tétel. 193–198. p.]
987. Emlékező jöreménység. = Zalaegerszeg város jubileumi képeskönyve. Zalaegerszeg. 1970. [5–10. p.] [Ua.: 1156. tétel., 1292. tétel. 372–389. p.]
988. Éri-Halász Imre. = „S két szó között a hallgatás...”. Magyar mártír írók antológiája. 1. köt. Bp. 1970. 230–231. p. [Ua.: 1429. tétel. 199–200. p.]
989. Az értelem keresője. = ÉI. 1970. 52. sz. 2. p. [Halász Gáborról. Átdolgozva: 1429. tétel. 181–187. p.]
990. [Ignotus: Válogatott írásai]. = NHQu. 38. sz. 1970. 183–184. p.
991. Kerecsényi Dezső. = It. 1970. 652–654. p. Ua.: 1429. tétel. 176–181. p. [Első változat: 788. tétel. 135–137. p., 996. tétel. 1. köt. 544–546. p.]
992. „Kialts rám! s fölkelek!” = Nszab. 1970. ápr. 26. [Elhangzott a Magyar Írók Szövetségének emlékmatinéján, 1970-ben. Részlete: 1007. tétel., 1429. tétel. 161–165. p.]
993. Lendvai István. = „S két szó között a hallgatás...” 1. köt. Bp. 1970. 670–671. p. [Ua.: 1429. tétel. 201–202. p.]
994. Örökség. Magyar író-arcképek. Bp. 1970. Magvető. 543 p. (Elvek és utak.) [Tart.: Előszó. 5–6. p.; Zrínyi Miklós. 7–23. p.; Festetics György és a magyar irodalom. 24–39. p.; Batsányi János. 40–163. p.; Berzsenyi Dániel. 164–189. p.; Az özvegy és leánya. A regényíró Kemény Zsigmondról. 190–235. p.; Arany János. 236–278. p.; A költő fia. Arany Lászlóról. 279–289. p.; Törlesztődő adósság. Ignotusról. 290–294. p.; Schöpflin Aladár. 295–305. p.; Ady Endre (1877–1919). – Halálának 25. évfordulójára. 306–324. p.; Hozzászólás egy Ady-ankéthoz, 1969. 324–

335. p.; Hialálának 50. évfordulójára; nem – magyaroknak. 335–344. p.; Horváth János (1878–1961). 345–362. p.; Szabó Dezső (1879–1945). 363–367. p.; Babits Mihály (1883–1941) (1958). 368–475. p.; Vázlat Laczkó Gézáról (1884–1953). 476–485. p.; Kosztolányi Dezső (1885–1936). 486–500. p.; Pap Károly (1897–1945). 501–526. p.; Szerb Antal (1901–1945). 527–539. p.; Tiszteletadás Radnóti Miklósnak (1909–1944). 540–542. p. Ua.: 536, 748, 756, 789, 806, 811, 822, 835, 846, 850, 854, 883, 968, 973, 977, 979, 999, 1001, 1271. tétel. [Ism.: Bély Pál. = MH. 1971. febr. 6. mell. 4. p. – Fekete Sándor. = Könyvv. 1971. 3. sz. 14. p. – Katona Jenő. = Kt. 1972. 1. sz. 55. p. – Kis Pintér Imre. = ÉI. 1971. 13. sz. 11. p. – Kovács Kálmán. = It. 1972. 4. sz. 995–1002. p. – Nagy Ilóna. = Napj. 1971. 6. sz. 11. p. – Pálmai Kálmán. = NSzab. 1971. márc. 20. 7. p. – Rónay László. = Kr. 1971. 5. sz. 53–54. p. – Wintermantel István. = Kort. 1972. 2. sz. 322–323. p.]
995. Peterdi István. = „S két szó között a hallgatás...”. 2. köt. Bp. 1970. 198–199. p. [Ua.: 1429. tétel. 202–203. p.]
996. „S két szó között a hallgatás...”. Magyar mártír írók antológiája. Vál. szerk. Keresztury Dezső, Sík Csaba. Bev. Keresztury Dezső. 1–2. köt. Bp. 1970. Magvető. 672, [3]; 609, [3] p. [Ism.: Ábel Péter. = MH. 1970. ápr. 16. 6. p. – Bereczky László. = ÉI. 1970. 19. sz. 11. p. – Komlós Aladár. = UI. 1970. 6. sz. 104–106. p.]
997. Schöpflin Aladár. = Kort. 1970. 2. sz. 269–274. p.
998. Soltész János. = „S két szó között a hallgatás...” 2. köt. Bp. 1970. 400–401. p. [Ua.: 1429. tétel. 204–205. p.]
999. Szabó Dezső. = „S két szó között a hallgatás...” 2. köt. Bp. 1970. 412–416. p. [Ua.: 789. tétel., 994. tétel. 363–367. p.]
1000. Székely Tibor. = „S két szó között a hallgatás...” 2. köt. Bp. 1970. 433–434. p. [Ua.: 1429. tétel. 203–204. p.]
1001. Szerb Antal. = Kort. 1970. 1. sz. 81–87. p. [Ua.: 994. tétel. 527–539. p. Átdolgozva: 996. tétel. 441–445. p.]

1971

1002. Arany János. Bp. 1971. Akad. Kvk. 227, [1] p. 1 t. (A múlt magyar tudósai.) [Ism.: Nagy Miklós. = ItK. 1972. 3. sz. 390–391. p. – Németh G. Béla. = Németh G. Béla: Küllő és kerék. Bp. 1981. 509–514. p.]
1003. Babitsra emlékezve. = Nagyv. 1971. 6. sz. 916–918. p. [Ua.: 1424. tétel. 199–209. p. Átdolgozva: 1429. tétel. 30–35. p.]

1004. Bernáth Aurél hetvenöt éves. = Nagyv. 1971. 1. sz. 147–149. p. [Ua.: 1429. tétel. 391–396. p.]
1005. Das Bild in der Dichtung. = Lenau–Forum. 1971. 1–2. sz. 12–21. p.
1006. Devecseri Gábor sírjánál. = Kort. 1971. 10. sz. 1600–1601. p. [Ua.: 1429. tétel. 337–339. p.]
1007. A fasizmus és a háború áldozatául esett írók emlékére. (1970). = Halotti és emlékbeszédek a XIX. és a XX. századból. Vál. szerk. bev. Éder Zoltán. Bp. 1971. 68–70. p. [Ua.: 1429. tétel. 161–165. p. Teljes szöveg: 992. tétel.]
1008. Az ifjúság esztétikai neveléséről. = Közn. 1971. 14–15. sz. 9–11. p.
1009. [Illyés Gyula: Hajszálygyökerek]. = Könyvv. 1971. 7. sz. 9. p. [1971. é. kiad ism.]
1010. A magyar irodalom tükre. = A magyar nyelvért és kultúráért. Bp. 1971. 91–93. p. [Elhangzott az 1970. aug. 1–15. között Debrecenben és Budapesten megrendezett Anyanyelvi Konferencián.]
1011. Pais Dezső nyolcvanöt éves. = Él. 1971. 12. sz. 2. p. [Ua.: 1429 tétel. 151–153. p.]
1012. Régi drámák mai színpadon. = Katona József Társaság Jubileumi Évkönyve. Kecskemét. 1971. 118–119. p.

Irodalom

1013. Illyés Gyula: Keresztury Dezsőről. = Illyés Gyula: Hajszálygyökerek. Bp. 1971. 138–143. p. [Ua.: 926. tétel., 1085. tétel.]
1014. Vargha Balázs: Keresztury Dezső. [Interjú]. = Látogatóban. Kortárs magyar írók vallomásai. Bp. 1971. 105–112. p. [Ua.: 983. tétel.]

1972

1015. Fenyő Miksára emlékezve. = Él. 1972. 18. sz. 4. p. [Ua.: 1429. tétel. 491–495. p.]
1016. A források fölé hajolni... Klasszikusaink ünnepe a Nemzeti Színházban. = Színház. 1972. 6. sz. 2–5. p.
1017. Illyés Gyula hetvenéves. = Él. 1972. 45. sz. 10. p.
1018. Költészet és igazság. = Él. 1972. 29. sz. 3. p. [Illyés Gyuláról.]
1019. Madách Imre: Csák végnapjai.; Mózes. Átd. utószó Keresztury Dezső. Bp. [1972]. Magvető. 263, [4] p.

1020. [Magyar költészet német nyelven]. = Magyar költészet német nyelven. Vitaülés a Magyar Írók Szövetsége Műfordítói Szakosztálya és a Magyar PEN Club rendezésében. 1971. márc. 12. Bp. 1972.
1021. Az önálló magyar opera és balettszenika kialakulása. = OSZK Évkönyv. Bp. 1972. 343–369. p.
1022. Pár szó a Magyar PEN Clubról. = Nagyv. 1972. 4. sz. 607–608. p.
1023. Utószó. = Szathmári Sándor: Gépvilág és más fantasztikus történetek. Bp. 1972. 295–298. p.
1024. Utószó a Kazohiniához. = Szathmári Sándor: Kazohinia. 4. kiad. Bp. [1972]. 383–389. p. (Magvető zsebkönyvtár.) [Ua.: 827. tétel., 1225. tétel.]
1025. [Vallomása Adyról]. = Ifjú szívekben élek? Sajtó alá rend. Vezér Erzsébet. 2. jav. kiad. Bp. 1972. 58–65. p. [Ua.: 980. tétel.]
1026. Vázlatok egy költő arcképehez. Devecseri Gábor emlékének. = Je. 1972. 7–8. sz. 617–618. p.

Irodalom

1027. Gál István: Jegyzetek Keresztury Dezsőről. = Je. 1972. 10. sz. 928–931. p.
1028. Nagy Miklós: Madách-reneszánsz a színpadon. = É. 1972. 4. sz. 353–357. p. [Madách átdolgozásairól.]

1973

1029. Arany János: Összes költeményei. (Szerk. és utószó Keresztury Dezső, Keresztury Mária). 1–2. köt. Bp. [1973]. 913, [3]; 814, [6] p.
1030. Babits Mihály: Húsvét előtt. Válogatott versek. Vál. utószó Keresztury Dezső. Bp. [1973]. 254 [2] p. (Olcsó könyvtár.)
1031. Egy Egry-arckép vázlataiból. = Je. 1973. 2. sz. 121–134. p. [Ua.: 1033. tétel. 17–72. p., 1292. tétel. 312–328., 344–352. p.]
1032. Egry József műve laikus szemmel. = Kort. 1973. 6. sz. 973–979. p. [A teljes tanulmány: 1033. tétel., 1292. tétel. 306–358. p.]
1033. Egry Józsefre emlékezve. = Egry breviárium. Vál. Takács Margit. Bp. 1973. 5–82. p. [Ua.: 1292. tétel. 306–358. p. Részlet: 1032. tétel.]
1034. Egryék háza a hegyoldalon. = Nszab. 1973. jun. 24. V. m. 7. p.
1035. Az élő nyelv. = ÉI. 1973. 52. sz. 5. p. [Ua.: 1051. tétel.]
1036. Előszó. = Babits Mihály: Erato. Sajtó alá rend. Belia György. 2. kiad. Bp. 1973. 5–7. p. [Ua.: 986. tétel., 1424. tétel. 193–198. p.]

1037. Hármaskép. Koháry Sarolta: Flóra és Ilonka. = ÚI. 1973. 12. sz. 115–116. p. [1973. é. kiad. ism.]
1038. Horváth Ádám poétriái közt. = Göcseji Helikon. 1973. 7. sz. 5–9. p. [Péterffy Ida: Horváth Ádám levelezése „poétriáival” c. írásához.]
1039. [Nyilatkozata magyar irodalmi élményeiről]. = ÚI. 1973. 12. sz. mell. 138–139. p.
1040. A szabadság trilógiája. = FilmSzínhMu. 1973. 3. sz. 9–17. p. [Madách Imre: Az ember tragédiája, Mózes, Csak végnapjai c. darabjairól.]
1041. A szépség haszna. Tanulmányok. Bp. 1973. Szépirodalmi Kvk. 437, [3] p. [Tart.: Előjáróban. A kötetről. (1972). 9–11. p.; Az ifjúság esztétikai neveléséről. (1971). 11–18. p.; Kell a verseket magyarázni? – Költemények magyarázata. (1948) 21–38. p.; Berzsenyi Dániel „A közelítő tél”. (1948). 39–60. p.; A reformkor fordulóján. Kisfaludy Károly Mohácsa. (1950). 61–79. p.; Petőfi két verséről. A Nemzeti dal. A Szeptember végén. (1949). 80–96. p.; Arany János egy tréfás költeménye. A költő játékos kísérleteinek kérdéséhez. (1961). 97–110. p.; Arany János „Kapszos könyv”-éről. (1963). 111–119. p.; Arany János „A régi panasz”. (1967). 120–125. p.; Ady Endre „Emlékezés egy nyár éjszakára”. (1965). 126–134. p.; Babits Mihály „A szökevény szerelem”. (1968). 135–140. p.; Nem könnyű jó prózát írni. – A mellékmondat védelmében. (1941). 143–155. p.; Erdély. Móricz Zsigmond regénytrilógiája. (1935). 156–175. p.; Bernáth Aurél „Így éltünk Pannóniában”. (1956) 176–187. p. Pap Károly „A nyolcadik stáció”. (1959). 188–201. p.; Színházi gondok. – Színkritikus a színkritikáról. (1941). 205–211. p.; Hamlet a Madách Színházban. (1962). 212–220. p.; A Bánk bán körül. (1963). 221–237. p.; Madách két művének megújításáról. (1967–68). 238–267. p.; Korszakos formák az új dráma szolgálatában. (1964). 268–282. p.; Néhány szó színházi életünkről. (1965). 283–287. p.; Jegyzetek a filmről. – Szélgjegyzetek a film néhány elvi kérdéséhez. Az expresszionista film vagy a film expresszionizmusa? Közérthetőség. Festészet és film. Kisfilmekről. (1965–67). 291–315. p.; Emberi sors. (1960). 316–322. p.; Ármány és szerelem. (1961). 323–328. p.; Hús óra. (1965). 329–338. p.; Égi bárány. (1971). 339–347. p.; Az irodalom látványa. – Képek – jelenések. Ut pictura poesis. A stílusról. Mi a fényképezés. Egy modern fényképíró művész. Hogyan olvassuk ezt a könyvet? (1968). 351–368. p.; Magyar írók arcképei a Petőfi Múzeumban. (1967). 369–376. p.; Irodalmunk emlékeinek védelme. (1955). 377–395. p., Magyar irodalomtörténeti kiállításainkról. (1954). 396–414. p.; Egy nagy költő emlékezete. Az Arany János-émlékkiállításról. (1957).

- 415–423. p.; Teremteni új nemzedéket... Egy irodalmi kiállításról. (1969). 424–428. p.; Mit mondhat a zene? – Verdi Requiemje elé. (1969). 431–433. p. Ua.: 506, 700, 742, 792, 794, 797, 805, 809, 821, 836, 876, 877, 878, 917, 928, 950, 957, 978, 1088, 1223. tétel. Ism.: [Antal Gábor] a. g. = *MagyN.* 1973. máj. 27. 13. p. – Bányai Gábor. = *It.* 1974. 1. sz. 227–230. p. – Lakatos István. = *ÉI.* 1973. 29. sz. 11. p. – Mezei Márta. = *Kr.* 1974. 1. sz. 23. p. – Orosz László. = *Fo.* 1974. 7–8. sz. 91–92. p. – Szabó Ede. = *ÚI.* 1974. 2. sz. 122–123. p.]
1042. Tosu tanár úr. = *ÉI.* 1973. 15. sz. 5. p. [Pais Dezső. Ua.: 1429. tétel. 155–158. p.]
1043. A Tragédia körül. = *Nagyv.* 1973. 4. sz. 586–591. p. [Madách Imre: Az ember tragédiája c. művéről.]
1044. [Válasza az Irodalomtörténet körkérdésére]. = *It.* 1973. 1. Petőfi-szám. 77–78. p. [Petőfi Sándor helye a mai szellemi életben.]

Irodalom

1045. Kamocsay Ildikó: A Babits-archívum őre. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = *MH.* 1973. nov. 25. 8. p. [Az OSZK-ban őrzött Babits-hagyatékáról.]

1974

1046. Ajándék és kihívás. = *It.* 1974. 1. sz. 125–137. p. [Képes Géza: Napfél és éjfél c. művéről. Ua.: 1429. tétel. 355–369. p.]
1047. „Az Akadémia feladata, hogy a nemzeti műveltség egységét minden erejével a haladás szellemében biztosítsa”. = *MTud.* 1974. 3. sz. 151–154. p. [Vallomás pályájáról. *KlNy.*: Bp. 1974.]
1048. Arany János és a magyar nyelv. = *MNyr.* 1974. 1. sz. 1–4. p.
1049. Balla Demeter–Keresztury Dezső: Balaton. [Bp.] [1974]. *Corvina.* [48] lev.
1050. Dunántuli hexameterek. Versekr. III. Borsos Miklós. Bp. [1974]. *Szép-irod. Kvk.* 69, [3] p. [Új kiad. a költő 70. születésnapjára. Ua.: 812. tétel. Ism.: Bata Imre. = *MagyN.* 1974. okt. 27. 13. p. – Borzsák István. = *Alf.* 1975. 2. sz. 81–82. p. – Czére Béla. = *NSzava.* 1974. dec. 7. 8. p. – Lengyel Balázs. = *ÉI.* 1974. 48. sz. 11. p. – Lengyel Balázs. = Lengyel Balázs: Veresekönyvről verseskönyvre. Bp. 1977. 112–118. p. – Szabó László, G. = *MH.* 1974. szept. 28. mell. 4. p. – Tüskés Tibor. = *FejérMSz.* 1984. 2. sz. 25–35. p.]

1051. Az élő nyelv. = Látóh. 1974. 2. sz. 43–118. p. [Ua.: 1035. tétel.]
1052. Gulliver magyar utóda. = ÉI. 1974. 41. sz. 2. p. [Szathmári Sándor. Ua.: 1429. tétel. 323–326. p.]
1053. Így élt Arany János. Bp. 1974. Móra. 217, [7] p. ill. (Így élt.)
1054. Kötéltánc az örvény felett. Boldizsár Iván: Halálaim. = ÚI. 1974. 9. sz. 116–118. p. [1974. é. kiad. ism.]
1055. A Metternich-kor három osztrák klasszikusa és Magyarország. = Nagyv. 1974. 10. sz. 1566–1573. p. [Stifter, Grillparzer, Lenau. Ua.: MTA I. OK. 1971. 1–4. sz. 77–91. p., 1094. tétel.]
1056. Nagy Lajos, K.: Adalékok Arany életrajzához és munkáihoz. Közread. Keresztury Dezső. = It. 1974. 4. sz. 1048–1054. p.
1057. Az ötszázéves magyar könyvművészet. Szántó Tibor: A szép magyar könyv 1473–1973. = ÉI. 1974. 27. sz. 10. p. [1974. é. kiad. ism.]
1058. Szocialista kultúra – közösségi ember. = ÉI. 1974. 31. sz. 5. p. [Aczél György könyvének 1974. é. kiadásáról.]

Irodalom

1059. Boldizsár Iván: A hetvenéves Keresztury Dezső. = MagyN. 1974. szept. 6. 4. p.
1060. Hubay Miklós: Egy kézirat verskötet margójára. = ÚI. 1974. 9. sz. 109–113. p. [Keresztury Dezső kéziratáról.]
1061. Keresztury Dezső 70 éves. = ItK. 1974. 5. sz. 654–655. p.
1062. Keresztury Dezső 70 éves. = Kt. 1974. 10. sz. 618. p.
1063. Keresztury Dezső hetvenéves. = MKSZ. 1974. 3–4. sz. 371. p.
1064. Keresztury Dezső kitüntetése. A Magyar Népköztársaság Zászlórendje kitüntetést kapta. = MagyN. 1974. szept. 7. 4. p.
1065. Keresztury Dezső tudományos munkásságáról. = MTA I. OK. 1974. 1–4. sz. 89–91. p.
1066. Lakatos István: Keresztury Dezső hetven éve. = ÉI. 1974. 36. sz. 11. p.
1067. Magyar Katalin: Keresztury Dezső 70 éves. = ZH. 1974. szept. 8. 7. p.
1068. [Molnár Gál Péter] M. G. P.: Keresztury Dezső hetven éves. = NSzab. 1974. szept. 6. 7. p.
1069. Nagy Péter: Keresztury Dezsőről. Néhány vonás egy hevenéves fiatalember arcképéhez. = Nagyv. 1974. 9. sz. 1435–1436. p. [Ua.: 1117. tétel.]
1070. Rónay György: Arcképvázlat Keresztury Dezsőről. = Vigilia. 1974. 7. sz. 482–483. p.

1071. [Szombathelyi Ervin] Sz. E.: Az emberi hang poétája. = MH. 1974. szept. 8. 8. p.
 1072. Török András: A szülőföld indított... Egerszegi beszélgetés a város jeles költő-fiával. = ZH. 1974. dec. 1. 7. p.

1975

1073. Arany és a Magyar Tudományos Akadémia. = MTud. 1975. 5–6. sz. 322–332. p. [Előadás az MTA jubileumi közgyűlésén.]
 1074. Arany János: Válogatott művei. Vál. sajtó alá rend. jegyz. Keresztury Dezső, Keresztury Mária. 1–3. köt. Bp. 1975. 1131, 1066, 1184 p. (Magyar remekírók.)
 1075. Arany János balladáiról. = Kr. 1975. 7. sz. 21. p. [1974. é. kiad. ism.]
 1076. Árnymén átlépve. Németh László ravatalánál. = MagyN. 1975. márc. 8. 5. p.
 1077. Csillagok között. Versek. Bp. 1975. 19 p. [Bibliofil kiadás. Ism.: Bata Imre. = Kr. 1975. 3. sz. 28. p. – Bodosi György. = Je. 1975. 4–5. sz. 466–467. p.]
 1078. Keresztury Dezső: Égő türelem. Versek. Bp. [1975]. Magvető. 310, [2] p. [Ism.: Bata Imre. = HungPEN. 17. sz. 1976. 143–144. p. – Belohorszky Pál. = Kr. 1976. 5. sz. 26. p. – Csányi László. = Je. 1976. 3. sz. 273–274. p. – Grezsa Ferenc. = Ttáj. 1976. 3. sz. 95–97. p. – Haas György. = KatSz. 1977. 2. sz. 183–184. p. – Keresztury Dezső. = Könyvv. 1975. 12. sz. 1. p. – Koczkás Sándor. = Nszab. 1976. jan. 7. 7. p. – Németh József. = ZH. 1976. jan. 25. 9. p. – Németh S. Katalin. = Kort. 1976. 5. sz. 826–827. p. – [Rónay László] Siki Géza. = Vigilia. 1976. 6. sz. 413–416. p. – Szabó László, G. = MH. 1975. dec. 14. 10. p. – Tandori Dezső. = ÚI. 1976. 8. sz. 110–111. p.]
 1079. Keresztury Dezső–Staud Géza–Fülöp Zoltán: A magyar opera- és balettszcenika. Tanulmányok Keresztury Dezső, Staud Géza. Képeket vál. Fülöp Zoltán. Bp. [1975]. Magvető. 303 p. [Az önálló magyar operai és balett-díszletművészet kialakulása c. tanulmány még: 1288. tétel. 359–401. p. [Ism.: [Beke László] b. l. = ArsH. 1976. 2. sz. 338. p. – Józsa Ágnes. = Könyvv. 1975. 9. sz. 10. p.]
 1080. [Válasza körkérdésre]. = Vigilia. 1975. 831–852. p. [Hegyí Béla: Miért vagyok (nem vagyok) keresz/tyén/tény? c. körkérdésre. Ua.: 1389. tétel.]

1081. Várkonyi Nándor: Dunántúl. = Je. 1975. 11. sz. 1044–1046. p. [1975. é. kiad. ism.]
1082. Zord idő rajongója. = ÉI. 1975. 51. sz. 8. p. [Kemény Zsigmondról.]

Irodalom

1083. Bata Imre: Keresztury Dezső: Mene tekel... = Kr. 1975. 3. sz. 28. p.
1084. Boldizsár Iván: A hetvenéves Keresztury Dezső. Vallomás és arckép. = Boldizsár Iván: A szárnyas idő. Bp. [1975]. 331–333. p.
1085. Illyés Gyula: Keresztury Dezsőről. = Illyés Gyula: Iránytűvel. 2. köt. Bp. [1975]. 470–476. p. [Ua.: 926. tétel., 1013. tétel.]
1086. Major Ottó: „Szabadon szolgál a szellem...” = Major Ottó: Arcok és maszkok. Bp. [1975]. 146–150. p.
1087. Németh G. Béla: Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = Je. 1975. 1. sz. 3–19. p. [Tv-interjú.]

1976

1088. Ady Endre: Emlékezés egy nyár-éjszakára. = Irodalmi alkotások elemzése. Bp. 1976. 212–218. p. [Ua.: 928. tétel. 77–85. p., 1041. tétel. 126–134. p.]
1089. Az Ady-évforduló elé. = MagyH. 1976. 27. sz. 8–9. p.
1090. „Arcok és álarcok” a Bábszínházban. = FilmSzínhMu. 1976. 18. sz. 14–15. p.
1091. Berzsenyi Dániel. (1776–1836). = MH. 1976. máj. 9. 8. p. [Részlet: 1124. tétel.]
1092. Csak néhány kérdés. = Je. 1976. 10. sz. 938–941. p. [A Mohácsról szóló vita kapcsán. Részlet: 1140. tétel.]
1093. Derűs keménységgel. = Filmv. 1976. 2. sz. 18–20. p. [A Kőasztalnál, Tihanyban c. Illyés Gyuláról készült portréfilmről.]
1094. Drei Portraitskizzen eines Landes. Ungarn in der Dichtung von drei österreichischen Klassikern der Metternichzeit. = Jahrbuch der Grillparzer-Gesellschaft. Wien. 1976. 71–85. p. [Ua.: 1055. tétel.]
1095. Egy nagy művész emlékére. = Tanácsi Évkönyv. Zalaegerszeg. 1975–1976. Zalaegerszeg. 1976. 40–41. p. [Kisfaludi Strobl Zsigmond.]
1096. Elment Vágó Márta. = ÉI. 1976. 21. sz. 4. p. [Ua.: 1429. tétel. 497–499. p.]

1097. Gogol, Miklós [Nikolaj Vasziljevics]: A köpenyeg. Beszély az orosz életből. Ford. Arany János. Sajtó alá rend. utószó Keresztury Dezső. [Bp.] 1976. 61 [3] p. 6 t.
1098. Hámos György 1910–1976. = Filmkult. 1976. 1. sz. 27. p. [Nekrológ.]
1099. A horgászpardon. = Múzsák. 1976. 2. sz. 3. p. [Egry Józsefről.]
1100. A kolozsvári bábosokról. = FilmSzínhMu. 1976. 43. sz. 10–11. p. [A kolozsvári Bábszínház Csokonai Vitéz Mihály: Özvegy Karnyóné előadásáról.]
1101. A könyvkészítés mestere. = ÉI. 1976. 47. sz. 7. p. [Máté Károlyról.]
1102. Lenau i madarski pokret reforme. = Umjetnost Riječi. 1976. 1. sz. 35–45. p.
1103. [Medveének]. = NHQu. 61. sz. 1976. 170–172. p. [1975. é. kiad. ism.]
1104. Napóleon mint „Felszabadító” – magyar szemmel. = Hel. 1976. 2–3. sz. 219–225. p. [Batsányi János: Der Kampf c. művéről. Németül: 1192. tétel.]
1105. Nehéz méltóság. Színmű. Bemutató a Gyulai Várszínházban. 1976. [Ism.: Annus József. = Ttáj. 1976. 9. sz. 109–110. p. – Békés Sándor. = DtN. 1976. júl. 18. 4. p. – Benkő Tibor. = SzabFöld. 1976. 32. sz. 11. p. – Berkes Erzsébet. = Kr. 1976. 9. sz. 26–27. p. – Bulla Károly. = FilmSzínhMu. 1976. 28. sz. 5. p. – Farkas László. = BpRschau. 1976. 36. sz. 11. p. – Fehér Pál, E. = Nszab. 1976. júl. 24. 7. p. – Mészáros Tamás. = MH. 1976. júl. 8. 6. p. – Sass Ervin. = Délmo. 1976. júl. 10. 5. p. – Szántó Judit. = NHQu. 65. sz. 1977. 192–195. p. – Szántó Judit. = Színház. 1976. 10. sz. 1–4. p. – Szekrényesy Júlia. = ÉI. 1976. 28. sz. 13. p. – Takács István. = MIj. 1976. 31. sz. 26. p. – Tamás Menyhért. = Nszava. 1976. júl. 15. 5. p. – Vekerdi László. = FilmSzínhMu. 1976. 27. sz. 13–15. p.]
1106. Nyitott kör. Versek. Ill. Borsos Miklós. Békéscsaba. 1976. Megyei Kvtár. [8] p.
1107. Das „romantische Ungarn”. = BpRschau. 1976. 19. sz. 10. p. [A magyarság képe külföldön.]
1108. Szerb Antal emléktáblájánál. = ÉI. 1976. 18. sz. 3. p. [75 éve szül. Szerb Antal. Ua.: 1429. tétel. 170–172. p.]
1109. Utazás közben. Németh Lászlóra emlékezve. = Ttáj. 1976. 5. sz. 40–43. p. [Ua.: 1429. tétel. 302–309. p.]
1110. Gink Károly–Keresztury Dezső: Változatok Bartók színpadi műveire. Fotók Gink Károly. Versek Keresztury Dezső. 1. köt. A fából faragott királyfi nyomán. 2. köt. A kékszakállú herceg vára nyomán. 3. köt.

A csodálatos mandarin nyomán. [Bp]. [1976]. [Gondolat]. [38];[38];[38]lev. [Ua.: 1288. tétel. 405–419. p.]

Irodalom

1111. Andódy Tibor: Beszélgetés Keresztury Dezsővel. Színházi ősbemutató előtt. = BékMNú. 1976. jún. 27. 6. p. [Nehéz méltóság.]
1112. Gách Marianne: 17 kérdés Keresztury Dezsőhöz. = FilmSzínhMu. 1976. 11. sz. 6–7. p.
1113. Irodalomtudósaink fóruma. Keresztury Dezsővel beszélget Bodnár György. = Je. 1976. 12. sz. 1124–1130. p. [Elhangzott a Magyar Rádióban, 1976. okt. 22-én.]
1114. Keresztury Dezső a Herder-díj kitüntetettje. = Él. 1976. 9. sz. 7. p.
1115. Keresztury Dezső Herder-díjat kapott. = NSzab. 1976. máj. 22. 6. p.
1116. Makay Miklós: Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = RefL. 1976. 6. sz. 1. p.
1117. Nagy Péter: Keresztury Dezsőről. (Néhány vonás egy hetvenéves fiatalember arcképéhez). = Nagy Péter: Újtjelző. Bp. 1976. 175–176. p. [Ua.: 1069. tétel.]

1977

1118. Ady itthon és a világban. = Nagyv. 1977. 11. sz. 1713–1719. p. [Ua.: 1149. tétel., 1429. tétel. 15–29. p., 1479. tétel. 44–52. p. Részletek, németül: ALitt. 1977. 3–4. sz.]
1119. Az Ady-év elé. = Je. 1977. 2. sz. 99–102. p.
1120. Adyval a nép színpadán. = Nszab. 1977. dec. 4. 11. p.
1121. Az Állami Bábszínház megújult otthonában. = Színház. 1977. 6. sz. 1–5. p.
1122. [Arany János: A magyar irodalom története rövid kivonatban]. = Új Tükör. 1977. 41. sz. 2. p. [1977. é. kiad. ism.]
1123. Arany János Kapcsos könyvéről. = Arany János: Kapcsos könyv. Hasonmás kiad. [Bp.] 1977. Kísérő tanulmány. = Je. 1977. 7–8. sz. 705–714. p. [Ua.: 1248. tétel.]
1124. Berzsenyi Dániel. = Látóh. 1977. 5. sz. 146–147. p. [Teljes szöveg: 1091. tétel.]
1125. Búcsú Déry Tibortól. = Újt. 1977. 35. sz. 5. p.
1126. Domokos Péter: Az udmurt irodalom története. = SzÍr. 1977. 2. sz. 186–187. p. [1975. é. kiad. ism.]

1127. Egy rádióinterjúból. = Napj. 1977. 8. sz. 2. p. [Fábri Zoltánról.]
1128. Ezer év magyar mesterművei. = ÚI. 1977. 7. sz. 61–69. p. [Ua.: 1400. tétel.]
1129. Az idegen szavakról. Gondolatok a kiütkereséshez. = MTud. 1977. 9. sz. 676–677. p.
1130. Illyés Gyula Különce körül. = Színház. 1977. 12. sz. 1–4. p. [Nemzeti Színház 1977. é. bemut.]
1131. A Kedves után. Bp. 1977. M.Helikon. ? [Tipográfus Szántó Tibor. Ism.: Belohorszky Pál. = Kort. 1977. 9. sz. 1486–1487. p.]
1132. A Képes-jelenség. = It. 1977. 3. sz. 736–740. p. [Képes Géza: Az idő körvonalai. 1976. kiad. ism. Ua.: 1429. tétel. 369–374. p.]
1133. Lenau und die ungarische Reformbewegung. = Lenau-Forum. 1977/78. 1–4. sz. 1–11. p.
1134. A magyaros show nem sikerült. = ÚjT. 1977. 12. sz. 33. p. [Pálóczi Horváth Ádám Ötödfélszáz énekek c. gyűjteménye a tv-ben.]
1135. Nehéz méltóság. Tragédia. = Rivalda. 75–76. Bp. 1977. 435–537. p.
1136. Tibor Déry in marble. = NHQu. 65. sz. 1977. 185–186. p.
1137. Utószó A halottak élén hasonmás kiadásához. = Ady Endre: A halottak élén. Bp. 1918. Hasonmás kiad. Bp. 1977. mell.
1138. Vadonban virág. = ÚjT. 1977. 5. sz. 12–13. p. [Wathay Ferenc énekes könyvéről.]
1139. Válasz Németh Lászlónak egy félbemaradt jelentésére. = ÉI. 1977. 20. sz. 3. p. [Ua.: 1429. tétel. 309–318. p. L. még: 1147. tétel.]
1140. [Vita Mohácsról]. = Látóh. 1977. 1. sz. 156–159. p. [Teljes szöveg: 1092. tétel.]

Irodalom

1141. [Czingráber János] Cz. J.: Egy délután Kereszturyval. = Napló. 1977. febr. 18. 5. p.
1142. Fodor András: Rendet tenni a sokszínűségben. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = Kt. 1977. 6. sz. 330–334. p.
1143. Irodalmi emlékmúzeum Zalaegerszegen. = MH. 1977. febr. 9. 4. p. [Keresztury Dezső alapítása.]
1144. Keresztury Dezső Zalaegerszegen. = ZH. 1977. jan. 27. 8. p.
1145. Korompay János: A Kapcsos könyvről beszél Keresztury Dezső és Sőtér István. = MagyN. 1977. dec. 21. 5. p.
1146. Mezei András: Megkérdeztük Keresztury Dezsőt, él-e még a magyar dzsentrí? = ÉI. 1977. 46. sz. 3. p.

1147. Németh László: Jelentés a miniszternek. Töredék az író hagyatékából (1947). (Közli: Grezsa Ferenc). = Ttáj. 1977. 4. sz. 95–96. p. [Válasz: 1139. tétel.]
1148. Sediánszky János: Borsos Miklósék tihanyi kertjében. = Kort. 1977. 2. sz. 200–205. p. [Beszélgetés Borsos Miklóssal, Borsosné Kéry Ilonával, Déry Tiborral, Keresztury Dezsővel, Marx Györggyel.]

1978

1149. Ady itthon és a világban. = Látóh. 1978. 1. sz. 153–162. p. [Ua.: 1118. tétel., 1429. tétel. 15–29. p., 1479. tétel. 44–52. p. Részletek, németül: ALitt. 1977. 3–4. sz.]
1150. Arany és a Magyar Tudományos Akadémia. = MTA I. OK. 1978. 1–2. sz. 11–22. p.
1151. Arany János összes költeményei. Szerk. utószó Keresztury Dezső, Keresztury Mária. 1–2. köt. Bp. [1978]. 913, [3]; 815, [5] p. (Nagy klasszikusok.)
1152. Szelényi Károly–Keresztury Dezső: Balaton és vidéke. Táj változó fényben. Bp. 1978. [46] t. [Ism.: Bodri Ferenc. = Fotóm. 1979. 2. sz. 52–54. p. – Kenessei András. = MH.1978. dec. 24. 17. p. – [Mátyás István] M. I. = Nszava. 1979. jan. 11. 6. p. – Sík Csaba. = NHQu. 74. sz. 1979. 167–168. p. – Tóth Elemér. = Nógrád. 1978. dec. 3. 8. p.]
1153. Beszélgetések a küldetésről. = ZH. 1978. okt. 8. 8. p.
1154. Boldizsár Iván: A félelem iskolája. = Kort. 1978. 4. sz. 655–657. p. [1977. é. kiad. ism.]
1155. Egy életmű tükre. = It. 1978. 1. sz. 296–297. p. [Megyery Sári: Én is voltam jávorfácska c. művéről.]
1156. Emlékező jóreménység. = Zalaegerszeg város képeskönyve. Szerk. Balázs Béla, Kalamár Tibor, Magyar Katalin. [Zalaegerszeg]. 1978. [3–8.] p. [Ua.: 987. tétel., 1292. tétel. 372–389. p.]
1157. Így élt Arany János. [2. kiad.] Bp. 1978. Móra. 215, [9] p. ill. (Így élt.) [Ism.: Benkő Samu. = Utunk. 1978. 49. sz. 8. p. – Csáky László. = Hét. 1979. 27. sz. 8. p. – Dánielisz Endre. = Könyvtár. (A Művelődés mell. Bukarest). 1979. 1. sz. 30. p.]
1158. Irodalomtörténetünk nagy tanára. Száz éve született Horváth János. = Él. 1978. 25. sz. 4. p.
1159. Az ismeretlen Brachfeld Siegfried. = ÚjT. 1978. 28. sz. 41. p. [Ua.: 1429. tétel. 340–343. p.]

1160. Könyv és műveltség. = Előadások Szántó Tibor könyvművész életműkiállítására alkalmából. Debrecen. 1978. 16–20. p.
1161. Levél egy magányos baráthoz. = NégyÉv. 1978. 10. sz. 3–4. p.
1162. Madách trilógiája a szabadságról. = Madách tanulmányok. Szerk. Horváth Károly. Bp. 1978. 17–23. p.
1163. Madáchra mindig emlékezni kell! = MagyH. 1978. 4. sz. 13. p.
1164. Megnyitó szavak Szántó Tibor kiállításához. = Előadások Szántó Tibor könyvművész életműkiállítására alkalmából. Debrecen. 1978. 43–45. p. = M Graf. 1978. 4. sz. 25. p.
1165. Nyelvében él a nemzet? Egy baljóslat haszna. = ÉI. 1978. 15. sz. 1. 4. p. [Hozzászólás: Király István. = uo. 16. sz. 5. p.]
1166. [Százhetvenöt éve halt meg Johann Gottfried Herder]. = ÚjT. 1978. 51. sz. 17. p.
1167. Színház és dráma. = FilmSzínhMu. 1978. 32. sz. 10–11. p.
1168. Történetiség és szintézis. = EgyL. 1978. 10–11. sz. 15. p. [Horváth Jánosról. Részlet: Látóh. 1978. 9. sz. 184–185. p.]
1169. Zala és székhelye. = Lo. 1978. 16. sz. 5. p. = ZH. 1978. jún. 4. 7. p.

Irodalom

1170. Boldizsár Iván: Egy reneszánsz ember: Keresztury Dezső. = FilmSzínhMu. 1978. 13. sz. 5. p.
1171. Brachfeld, Siegrfried: Dezső Keresztury mit dem Staatspreis ausgezeichnet. = BpRschau. 1978. 16. sz. 10. p.
1172. Díjak, kitüntetések 1978. = ÉI. 1978. 14. sz. 8. p. = Nszab. 1978. ápr. 2. 4–5. p. [Állami-díjat kapott.]
1173. Írószobám. Keresztury Dezsővel beszélget Mezei András. = Je. 1978. 11. sz. 1033–1043. p. [Elhangzott a Magyar Rádióban 1978. szept. 29–én.]
1174. Kerényi Mária: Mit köszönhetek a népdaloknak? [Interjú Keresztury Dezsővel]. = Kerényi Mária: Életrajz helyett. Bp. 1978. 101–113. p.
1175. [Keresztury Dezső Állami-díjas]. = MagyN. 1978. ápr. 3. 10. p.
1176. Magyar Katalin: Történelmünk koronája. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = ZH. 1978. jan. 29. 8. p.
1177. Mátrai-Betegh Béla: [Keresztury Dezső Állami-díjas]. = MagyH. 1978. 8. sz. 4. p.
1178. [Mátyás István] M. I.: [Keresztury Dezső Állami-díjas]. = Nszava. 1978. ápr. 2. 9. p.
1179. Mezei András: Does the Hungarian „dzsentri” still survive? Talking with Dezső Keresztury. [Interjú]. = NHQu. 70. sz. 1978. 101–104. p.

1180. Nádor Tamás: „A történelem egy kis örvényének a közepén forgo-
lódttam.” 10 kérdés Keresztury Dezsőhöz. [Interjú]. = MIfj. 1978. 43.
sz. 36–37. p. [Ua.: 1345. tétel.]
1181. Németh G. Béla: A sokoldalú tudós. Az Állami-díj kitüntetettje. = ÚjT.
1978. 15. sz. 17. p.
1182. Németh József: Hűség és szolgálat. Portré Zalaegerszeg Állami-díjas
szülöttéről, Keresztury Dezső akadémikusról. = ZH. 1978. máj. 21.
7–8. p.
1183. Torda István: „Nem volt élettervem”. Költészetnap beszélgetés Ke-
resztury Dezsővel. = OrszV. 1978. 15. sz. 22–23. p.
1184. Tóth Sándor: „A világ szól”. [Interjú]. = ÚjEmb. 1978. 25. sz. 3. p.
1185. [Török András] T. A.: Bemutatjuk a Keresztury-emlékházat. = ZH.
1978. jún. 11. 7. p.

1979

1186. Egy eszményi realista. Sinkovits Imréről. = Színház. 1979. 4. sz. 1–23.
p. [Ua.: 1288. tétel. 524–542. p.]
1187. Egy modern magyar tipográfus. Szántó Tibor Tótfalusi Kis Miklós-dí-
jas. = MGráf. 1979. 4. sz. 41–48. p.
1188. Egy zilált korszak ejesztője. = MagyN. 1979. jún. 10. 9. p. [Szabó
Dezsőről.]
1189. Hat tétel a nyelvről. Versek. Gyula. 1979. Dürer Ny. 7 t.
1190. Híres magyar könyvtárak. = RTvÚjs. 1979. 43. sz. 3. p. [A tv-sorozat
bevezetője.]
1191. Így éltem. Versek. Bp. [1979]. Magvető. 191 p. [Ism.: Borbély Sándor.
= MH. 1979. júl. 1. 10. p. – Fenyő István. = Alf. 1979. 10. sz. 82–83.
p. – [Jánosy István] J. I. = Diak. 1980. 2. sz. 88–89. p. – Kőháti Zsolt.
= MagyN. 1979. jún. 3. 13. p. – Lengyel Balázs. = Él. 1979. 27. sz. 11.
p. – Lengyel Balázs. = Lengyel Balázs: Verseskönyvről verseskönyvre.
Bp. 1982. 115–118. p. – Major Ottó. = ÚjT. 1979. 22. sz. 2. p. – Makay
Gusztáv. = ÚI. 1979. 10. sz. 98–100. p. – Németh G. Béla. = Kr. 1979.
9. sz. 27–28. p. – Németh József. = ZH. 1979. jún. 24. 7. p. – Tóth
Elemér. = Nógrád. 1979. máj. 12. 4. p. – Tüskés Tibor. = Kort. 1980.
7. sz. 1157–1159. p.]
1192. Napoleon als „Befreier” – aus ungarischer Sicht. = Hel. 1979. Sonder-
nummer. 111–118. p. [Batsányi János: Der Kampf c. művéről. Magya-
rul: 1104. tétel.]

1193. Otthonaim, szülőföldjeim, műhelyeim. = Bp. 1979. 6. sz. 6–9. p.
 1194. Az ördög ügyvédje. = FilmSzínhMu. 1979. 8. sz. 6–7. p. [Thurzó Gáborról. Ua.: 1429. tétel. 348–353. p.]
 1195. [Sík Csaba: A Parthenon lovain innen és túl]. = ÚjT. 1979. 25. sz. 2. p. [1979. é. kiad. ism.]
 1196. A szülőföld változásai. = Lo. 1979. 29. sz. 17–19. p.
 1197. Tiszta forrásból. = MagyN. 1979. máj. 13. 9. p. [Bevezető Dévai Nagy Kamilla estje előtt.]
 1198. Válogatott versek. Bp. [1979]. Magvető–Szépirodalmi Kvk. 413, [3] p. 1 t. (30 év.) [Ism.: Ferenczi László. = Könyvv. 1980. 3. sz. 11. p. – NHQu. 77. sz. 1980. 174–177. p. – Pomogáts Béla. = HungPEN. 21. sz. 1980. 103–104. p. – Üz. 1980. 10. sz. 566–567. p.]
 1199. A viaskodás szonettjeiből. [Bev.] Boldizsár Iván. [Gond.] Szántó Tibor. Bp. 1979. K.n. [16] p.

Irodalom

1200. Bodosi György: Keresztury Dezső balatoni otthonai. = Bodosi György: Völgyvallatás. Bp. [1979]. 135–163. p.
 1201. Boldizsár Iván: Főhajtás és ölelés. Keresztury Dezső hetvenötödik születésnapján. = Él. 1979. 35. sz. 5. p.
 1202. [Fehér Pál, E.] E. F. P.: Keresztury Dezső 75 éves. = Nszab. 1979. szept. 6. 7. p.
 1203. [A hetvenötéves Keresztury Dezső köszöntése]. = BpRschau. 1979. 37. sz. 10. p.
 1204. Illés Jenő: Keresztury Dezső ajándékai. = FilmSzínhMu. 1979. 37. sz. 10–11. p.
 1205. Keresztury Dezső hetvenöt éves. = MagyN. 1979. szept. 6. 4. p.
 1206. Kiss Dénes: Keresztury Dezső 75 éves. = Nszava. 1979. szept. 6. 6. p.
 1207. Lukácsy András: Az értékörző. = MH. 1979. szept. 9. 8. p.
 1208. Major Ottó: Egy teljes ember. = ÚjT. 1979. 36. sz. 11. p. [Ua.: 1337. tétel.]
 1209. [Mátyás István] M. I.: Keresztury Dezső. = Nszava. 1979. ápr. 2. 9. p.
 1210. Nádor Tamás: Tiszteletpléda az olvasónak. Keresztury Dezső: Így éltem. [Interjú]. = Könyvv. 1979. 11. sz. 2. p.
 1211. Németh G. Béla: A hetvenötésztendő Keresztury Dezső köszöntése. = Nagyv. 1979. 9. sz. 1401–1403. p.
 1212. Pomogáts Béla: Poétika és harmónia. Keresztury Dezső és Berzsenyi Dániel. = Diak. 1979. 2. sz. 40–42. p.

1213. Szalontay Mihály: Kultúránk tanára. Köszöntő Keresztury Dezső 75. születésnapján. = Napló. 1979. szept. 1. 6. p. = PestMH. 1979. szept. 2. 9. p. = SomNl. 1979. szept. 6. 5. p. = ZH. 1979. szept. 9. 7. p.
1214. [Szelestey László] Sz. L.: Születésnap-i beszélgetés Keresztury Dezsővel. = ZH. 1979. szept. 16. 7. p.
1215. Tóth Elemér: Emléket állítok lelkem szülőföldjének. Részlet egy Keresztury Dezsővel készült interjúból. = Nógrád. 1979. szept. 2. 8. p.

1980

1216. Akiben bíznak, igyekeznek megfelelni a bizalomnak. Levél a Kongresszusról a Könyvtáros Szerkesztőségének. = Kt. 1980. 5. sz. 251–252. p.
1217. Batsányi János költői munkáinak kiadástörténete. = Batsányi János poétai munkái. 2. bőv. kiad. Buda 1835. [Hasonmás kiad. + Függelék]. Bp. 1980. Akad. Kvk.-M. Helikon. mell.
1218. Bernáth Aurél nyolcvanöt éves. = ÉI. 1980. 45. sz. 10. p. [Ua.: 1429. tétel. 396–399. p.]
1219. Bibó Istvánról. = Vigilia. 1980. 8. sz. 532–533. p.
1220. Egry művészete. (1973). = Egry József arcképe. Egry József írásai. Írások Egry Józsefről. Vál. szerk. Fodor András. Bp. 1980. 47–51. p.
1221. [A hetvenéves Vas István köszöntése]. = ÚjT. 1980. 38. sz. 11. p. [Ua.: 1429. tétel. 343–346. p.]
1222. Levél Kapitány Ferenchez. = ÚjT. 1980. 10. sz. 26. p. [Petőfi-vita.]
1223. A mellékmondat védelmében. = Nyelvédesanyánk. Vál. szerk. Hernádi Sándor, Grétsy László. Bp. 1980. 160–161. p. [Részlet. Teljes szöveg: 742. tétel. 1041. tétel. 143–145. p.]
1224. Történetiség és szintézis Horváth János életművében. = MTA. I. OK. 1980. 3–4. sz. 203–209. p.
1225. Utószó a Kazohiniához. = Szathmári Sándor: Kazohinia. 5. kiad. Bp. [1980]. 383–389. p. (Magvető zsebkönyvtár.) [Ua.: 827. tétel., 1024. tétel.]

Irodalom

1226. Britz, Nikolaus: Laudationes. = Lenau–Forum. 1980. 1–4. sz. 91–92. p. [Keresztury Dezső osztrák állami kitüntetéséről.]
1227. Châtel Lujza: Olvasói levél egy előadásról. = ÚjT. 1980. 10. sz. 45. p. [Keresztury Dezső Liszt Ferenc és a reformkor c. előadásáról.]

1228. Csontos Magda: „...hamar elkezdődött a pör magammal”. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = Közn. 1980. 22. sz. 3–5. p.
1229. Kerék Imre: Keresztury Dezső verseiről. = Somogy. 1980. 3. sz. 95–98. p.
1230. Keresztury Dezső. Kérdező Németh G. Béla. = Válaszolni nehezebb. Bp. 1980. 45–74. p.
1231. Nádor Tamás: Ex libris Keresztury Dezső. = ÚI. 1980. 5. sz. 121–128. p. [Ua.: 1396. tétel.]
1232. Sötér István: Keresztury Dezső. = Sötér István: Gyűrűk. Bp. 1980. 51–52. p.

1981

1233. [Bárány Tamás: A világbíró király]. = ÚjT. 1981. 16. sz. 2. p. [1980. é. kiad. ism.]
1234. Emlékbeszéd és fogadalomtétel 1945-ben. = ÚjT. 1981. 12. sz. 7. p. [Ua.: 1292. tétel. 247–251. p.]
1235. Helyesírásunk gondja. = MTud. 1981. 2. sz. 81–83. p.
1236. Istenek játékában. Versek. Bp. 1981. Ságvári Endre Nyip. Szakközé-pisk. 31 p. [Ism.: Mátyás [István]. = Nszava. 1981. dec. 29. 6. p.]
1237. Keresztury Dezső: korreferátuma. = A Katona József Társaság évkönyve. 1971–1981. Kecskemét. 1981. 53–59. p. [Orosz László: A Bánk bán utóélete c. a Magyar Irodalomtörténeti Társaság vándorgyűlésén elhangzott előadásához.]
1238. A magyar irodalom képeskönyve. 2. átd. kiad. Bp. 1981. M. Helikon-Móra. 330 p. ill. [Ua.: 816. tétel. [Ism.: Keszeli Ferenc. = Hét. 1982. 10. sz. 8. p. – Magyar Imre, D. = Közn. 1982. 8. sz. 25. p. – Major Ottó. = ÚjT. 1982. 8. sz. 2. p. – Mányoki János. = EvÉ. 1982. 20. sz. 4. p. – Nádor Tamás. = MagyN. 1982. ápr. 22. 4. p. – Németh S. Katalin. = Kort. 1982. 6. sz. 977–978. p. – [Róna Judit, M.] M. R. J. = HungÉrt. 1983. 3–4. sz. 86. p. – [Rónay László]. = Vigilia. 1982. 443. p. – Rózsa Gyula. = Kr. 1982. 9. sz. 34. p.]
1239. „Mi a magyar?” a nagyvilágban. = ÚjT. 1981. 32. sz. 5. p. [Ua.: 1292. tétel. 153–157. p.]
1240. A Nemzeti Színház és a magyar dráma. = Színház. 1981. 1. sz. 38–43. p. [Ua.: 1288. tétel. 40–60. p.]
1241. Nyelvében is éljen a nemzet! = MagyH. [1981. 11. sz. 15. p.]
1242. [Palotai Boris: A másik]. = ÚjT. 1981. 51. sz. 2. p. [1981. é. kiad. ism.]

1243. Prohászka két ismeretlen levele. Közli Keresztury Dezső. = Vigilia. 1981. 9. sz. 655. p. [Prohászka Ottokár levelei.]

Irodalom

1244. Barta András: Az iskola és a történeti tudat. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = MagyarN. 1981. dec. 24. 15. p.
1245. „A háborúnak vége”. Keresztury Dezső válaszol Kabdebó Lórántnak. = Kort. 1981. 7. sz. 1027–1034. p. [A Magyar Rádió 1980. okt. 8. adásának átdolgozott változata.]
1246. Irodalom a gyorsuló időben. Pilinszky János költészete. Béládi Miklós, Bodnár György, Keresztury Dezső, Lengyel Balázs és Szabolcsi Miklós beszélgetése. = Je. 1981. 5. sz. 457–468. p. = Látóh. 1981. 7. sz. 32–52. p.
1247. Jakab Mária–Nikowitz O. István: Volt egy iskola a határon. Keresztury Dezső nyilatkozata. = Alf. 1981. 4. sz. 46–47. p. [A tanyai iskolákról.]

1982

1248. Arany János Kapcsos könyvéről. = Arany János Kapcsos könyve. Hasonmás kiad. 3. kiad. [Bp.] 1982. [Ua.: 1123. tétel.]
1249. Arany Jánosról. Halálának századik évfordulóján. = NyelvKult. 47. sz. 1982. 7–12. p. [Ua.: OlvN. 1982. tél. 5–10. p.]
1250. Avató beszéd. = Bél Mátyás emlékezete Balatonkeresztúron. Szerk. Marton István. Balatonkeresztúr. 1982. 15–20. p.
1251. [Bevezetés]. = Miklosovits László: Arany-illusztrációk. Nagykőrös. 1982.
1252. Előhang. = Arany János-tanulmányok. Nagykőrös. 1982. 7–16. p.
1253. Emlékek, anekdoták a Tanár úrról. Megszöktettük Pais tanár urat. = Bp. 1982. 2. sz. 23. p.
1254. A hetvenéves Szántó Tibort Gutenberg-díjjal tüntették ki. = MGraf. 1982. 4. sz. 24–27. p.
1255. Híres magyar könyvtárak. Fényképezte Gyarmathy László. Bp. 1982 [!1983] RTV–Minerva. 138 p. ill. [Ism.: Bitskey István. = HungÉrt. 1984. 3–4. sz. 86–87. p. – D. Gy. = ÉT. 1983. 28. sz. 895. p. – Juhász Vilmos. = Vigilia. 1983. 459. p. – Könyvv. 1983. 4. sz. 6. p. – Kovács Sándor Iván. = Él. 1983. 20. sz. 10. p. – Lőcsei Gabriella. = MagyarN. 1983. jún. 19. 6. p.]
1256. Így élt Arany János. 3. kiad. Bp. 1982. Móra. 215 p. ill. (Így élt.)

1257. Kodály. = ÚjT. 1982. 50. sz. 5. p.
1258. Kodály Zoltán és a magyar tudományos élet. = MTA. I. OK. 1982. 1–4. sz. 36–40. p. [Elhangzott: Kodály Zoltán emlékülés születésének 100. évfordulóján. Bp. 1982. május 3.]
1259. Mária siralmáról. = Ómagyar Mária-siralom. [Bp.] 1982. [22–28]. p. [Ism.: Martinkó András. = It. 1983. 2. sz. 418–427. p. L. még: 1281. tétel.]
1260. Művész és közönsége. = Kodály-mérleg 1982. Bp. 1982. 399–412. p. [Kodály Zoltánról.]
1261. Pásztor. Versek. Bp. 1982. Magvető. 218 p. [Ism.: Cynolter Károly. = Nszava. 1983. ápr. 9. 10. p. – Fráter Zoltán. = ÉI. 1983. 41. sz. 10. p. – Lothár László. = HungPEN. 24. sz. 1983. 105–106. p. – Olasz Sándor. = Alf. 1983. 3. sz. 73–74. p. – Pálmai Kálmán. = Kr. 1983. 12. sz. 34. p. – Pomogáts Béla. = ÚjT. 1982. 47. sz. 2. p. – Rónay László. = Je. 1983. 2. sz. 176–179. p. – Szemes Béla. = ZH. 1982. dec. 11. 8. p. – Tandori Dezső. = ÚI. 1983. 2. sz. 112–113. p. – Tarján Tamás. = Nszab. 1982. nov. 2. 7. p. – Tüskés Tibor. = Ttáj. 1983. 9. sz. 81–83. p. – Tverdota György. = MH. 1982. dec. 28. 6. p.]
1262. Százötven éve jelent meg a magyar helyesírás első szabályzata. = Magyar helyesírás' és szóragasztás főbb szabályai a' Magyar Tudós Társaság' különös használatára. Pesten. 1832. Hasonmás kiad. Bp. 1982. [Kísérő tanulmány].
1263. A tevékenység lángelméje. = ÚjT. 1982. 18. sz. 5. p. [Johann Wolfgang Goethe.]

Irodalom

1264. Gách Marianne: „Életműve kerek, teljes, befejezett.” Keresztury Dezső Kodály Zoltánról. [Interjú]. = FilmSzínhMu. 1982. 50. sz. 4–5. p.
1265. Lintner Sándor: Arany estéje. Irodalmi séta a Margitszigeten Keresztury Dezsővel. = MagyH. 1982. 23. sz. 20–21. p.
1266. Major Ottó: „Emberrénevelés”. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = ÚjT. 1982. 52. sz. 8–9. p. [Ua.: 1338. tétel.]
1267. Molnár Edit: Keresztury Dezső. = Molnár Edit: Írók, történetek, képek. Bp. 1982. 151–160. p.
1268. Nádor Tamás: Friss szőlőtövet ültettem. Keresztury Dezső és a Pásztor. [Interjú]. = MagyN. 1982. dec. 8. 4. p.
1269. Priszter Andrea: Alkotás és tevékenység. Beszélgetés Keresztury Dezső akadémikussal. = PestMH. 1982. dec. 19. 4. p.

1983

1270. Babits Mihály: Húsvét előtt. Válogatott versek. Vál. utószó Keresztury Dezső. Bp. 1983. 260 p. (Olcsó könyvtár.) [Utószó: 239–243. p. Utószó még: 1424. tétel. 225–232. p.]
1271. Babits Mihály. Magyar Klasszikusok. Bevezető. (1959). = Babits Mihály száz esztendeje. Bp. 1983. 374–378. p. [Részlet. Első változat: 1424. tétel. 146–162. p. Teljes szöveg: 835. tétel. VII–XCV. p., 994. tétel. 368–475. p.]
1272. Bevezetésül. = Visszhang. Zalai írók, költők antológiája. Zalaegerszeg. 1983. 3–7. p.
1273. Egy magyarságtudományi műhelyről. = Hungarológiai oktatás régen és ma. Bp. 1983. 82–86. p. [A Berlieni Egyetem Magyar Intézetéről. Elhangzott a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság I. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszusán – 1981. augusztus 10–14.]
1274. Előszó. = „...külön tér... külön idő...”. Babits Mihály fényképei. Ikonográfia. Összeáll. W. Somogyi Ágnes. Bp. 1983. 5–8. p. [Ua.: 1424. tétel. 244–252. p.]
1275. A fuldokló szobor. = ÚjT. 1983. 48. sz. 5., 9. p. [Babits Mihály írói útjáról. Ua.: 1424. tétel. 210–224. p.]
1276. [Levelei Dévényi Ivánhoz.] Közli Zsalus-Zajovits Ferenc. = ÚjFo. 1983. 5. sz. 10–11. p. = Levelek Babitsról. Tatabánya. 1983. 25–27. p. [3 levél egy második Babits-émlékkönyv ügyében.]
1277. „Nagyon fáj! Nem megy!” Arany utolsó pályaszakasza. = MagyN. 1983. máj. 14. 9. p.
1278. Néhány szó az Ómagyar Mária-siralomról. = Kincsk. 1983. 3. sz. 43–45. p.
1279. Nyelvünk zajtalan forradalmára: Arany. = MNy. 1983. 4. sz. 386–397. p. = ÚI. 1983. 1. sz. 98–114. p.
1280. A Palota foglya. Arany utolsó pályaszakasza. = Kort. 1983. 10. sz. 1609–1617. p. [Akadémiai székfoglaló előadás. Részlet: Arany Őszi-kéiről. = MagyH. 1983. 14–15. sz. 42–43. p.]
1281. Széljegyzetek Martinkó András cikkéhez. = It. 1983. 2. sz. 427–429. p. [Egy kiadói tett színe és fonákja c. íráshoz. L. még: 1259. tétel.]
1282. Ünnepi könyvhét, 1983. május 28. = ÚjT. 1983. 22. sz. 5. p. [Beszámoló.]

Irodalom

1283. Kabdebó Lóránt: Keresztury Dezső. [Interjú]. = Kabdebó Lóránt: A háborúnak vége lett. Bp. 1983. 167–179. p.

1284. [Magyar Hajnalka] –mh–: Tere-fere az egykori iskolában. Zalaegersze-
gen járt Keresztury Dezső. = ZH. 1983. jan. 21. 5. p.
1285. Mit jelentett Önnek az isenheimi oltár? Keresztury Dezső válaszol. =
Vigilia. 1983. 186–194. p.
1286. Rónay László: Értékek közvetítője – Keresztury Dezső. = Vigilia. 1983.
6. sz. 472–475. p.

1984

1287. Állandóság a változásban. Versek. Zalaegerszeg. 1984. Zala m. Tcs.
56 p.
1288. Árnnyak nyomában. Válogatott színikritikák, tanulmányok. Bp. 1984.
Magvető. 545 p. [Tart.: Előszó. 5–11. p.; Elvi kérdések. – Színjátszásunk
gondja. (1940). 15–22. p.; A magyar színházról. (1941). 23–28. p.; Bu-
dapesti színházak. (1940). 29–39. p.; Néhány szó a Nemzetiről. (1981).
40–60. p.; Színbírálatok a Pester Lloydban. – A kritika szabadságáról
és méltóságáról. (1943. november 14.) . 63–65. p.; Nemzeti Színház.
Racine: Andromakhé. – A pereskedők. (1939). 67–71. p.; Shakespeare:
Hamlet. (1940). 71–74. p.; Új haza. Nyírő József történelmi színműve.
(1940). 75–77. p.; Északiak. Arttur Järviluoma drámája. (1940). 77–80.
p.; Aimée. Heinz Coubier komédiája. (1940). 80–82. p.; A zalameai
bíró. Calderón háromfelvonásos drámája. (1940). 82–85. p.; Schiller
Tell Vilmosa a Margitszigeten. (1940). 85–88. p.; Döbrönte kürtje. Esz-
terhás István színjátéka. (1940). 89–91. p.; Három narancs szerelme.
Mesejáték három felvonásban, 13 képben. Gozzi C. fennmaradt vázlata
nyomán írta Pünkösti Andor. (1940). 91– 94. p.; Aranyborjú. Herczeg
Ferenc színjátéka. (1940). 95–97. p.; Shakespeare: A vihar. Színjáték öt
felvonásban, fordította Babits Mihály. (1940). 97–99. p.; Négy asszonyt
szeretek. Bókay János komédiája. (1940). 100–103. p.; Téli zsoltár. Ko-
vách Aladár színműve. (1940). 103–106. p.; Vitéz lélek. Tamási Áron
„komoly színműve”. (1941). 106–110. p.; Elnémult harangok. Rákosi
Viktor és Malonyai Dezső színműve 4 felvonásban. (1941). 110–113.
p.; Kegyenc. Gróf Teleki László szomorújátéka. Átdolgozta: Galamb
Sándor. (1941). 113–117. p.; Az örvény. A. N. Osztrovszkij színjátéka.
Magyarra fordította: Trócsányi Zoltán. (1941). 117–119.p.; Ibsen: Peer
Gynt. (1941). 119–124. p.; Évadnyitás a Nemzeti Színházban. (1941).
124–126. p.; Grillparzer-ünnepség a Nemzeti Színházban. (1941). 127–
131. p.; Ibsen: Nóra. Magyarra fordította: Reviczky Gyula. (1941). 132–

135. p.; Törtetők. Illés Endre karikatúrja. (1941). 136–138. p.; Mukányi. Csiky Gergely vígjátéka. Átdolgozta Galamb Sándor. (1941). 139–141. p.; A bolond Ásvayné. Harsányi Zsolt színjátéka. (1942). 141–144. p.; A sasfiók. Edmond Rostand drámája. Fordította: Ábrányi Emil. (1942). 145–149. p.; A Dárday-ház. Kisfaludy Sándor színjátéka. Modern színpadra alkalmazta: Galamb Sándor. (1942). 149–153. p.; Falstaff. (A „IV. Henrik” című színjáték első és második része). Színdarab három felvonásban. Írta: Shakespeare – fordította: Brassai Richárd. (1942). 153–157. p.; Országépítő. Korrajz. 11 képben. Írta: Kós Károly. (1942). 157–161. p.; Csalóka szivárvány. Tamási Áron színműve. (1942). 162–166. p.; Schiller: Don Carlos. (1942). 166–172. p.; Márai Sándor: A kassai polgárok. (1942). 172–176. p.; Oidipusz király – Oidipusz Kolonoszban. Szophoklesz tragédiái. Magyarra fordította Babits Mihály. (1943). 176–184. p.; Stuart Mária. Friedrich Schiller színműve. Magyarra fordította: Lendvai István. (1943). 184–189. p.; Örökmozgó. (Perpetuum mobile). Molter Károly szatírja. (1943). 189–192. p.; A kaméliás hölgy. Alexandre Dumas drámája. Fordította: Szemere Attila. (1943). 193–196. p.; Napfoltok. Színmű három felvonásban. Írta: Bibó Lajos. (1944). 196–199. p.; Egyéb színházak. Minden jó, ha jó a vége. Shakespeare vígjátéka a Nemzeti Színház Kamaraszínházában. (1940). 201–204. p.; Fatornyok. Zilahy Lajos színműve a Nemzeti Kamaraszínházban. (1943). 204–209. p.; Első szerelem. Színmű a Vígszínházban. Írta: Bókay János. (1940). 209–211. p.; Egy fillér. Heltai Jenő álmjátéka a Vígszínházban. (1940). 211–214. p.; Színház. W. Somerset Maugham és Helen Jerome vígjátéka a Vígszínházban. (1941). 214–216. p.; Naplemente előtt. Gerhart Hauptmann-felújítás a Vígszínházban. (1942). 216–220. p.; A mi kis városunk. Thornton Wilder színműve a Vígszínházban. Magyarra fordította: Benedek Marcell. (1944). 221–225. p.; Henschel fuvaros. Gerhart Hauptmann színműve az Új Magyar Színházban. Fordította: Fodor József. (1943). 225–229. p.; Mi az igazság? Parabola az Új Magyar Színházban. Írta: Luigi Pirandello – magyarra fordította Fáy E. Béla. (1943). 229–233. p.; IV. Henrik. Luigi Pirandello tragédiája a Madách Színházban. (1941). 233–236. p.; Rosmersholm. Ibsen Henrik színműve a Magyar Színházban. Fordította: Pünkösti Andor. (1943). 237–241. p.; Tűzvész. Keith Winter színjátéka a Pesti Színházban. Magyarra fordította: Hertelendy István. (1941). 241–244. p.; Az ember tragédiája a Városi Színházban. (1940) 244–247. p.; Egy idény a Magyar Csillagban. – Hauptmann. (1942). 251–256. p.; Pirandello az Új Magyar Színházban. 257–259. p.; Két

- nagy rendező halálára. (André Antoine és Max Reinhardt). 260–266. p.; Színházi bemutatók. (1942–43). 267–325. p.; Alkalomszerűen. – A füredi színház emlékünnepén. (1971). 329–333. p.; Nagyajtay Teréz kiállítása elé. (1959). 334–337. p.; Az antikvitás ébresztgetése. (1960). 338–344. p.; Illyés Gyula Különce körül. 345–355. p.; Opera és balett. – Az önálló magyar operai és balett-díszletművészet kialakulása. (1975). 359–401. p.; Bartók színpadi műveiről. Miért írt Bartók színpadi műveket? 402–404. p.; A fából faragott királyfi nyomán. 405–409. p., A Kékszakállú herceg vára nyomán. 409–414. p., A csodálatos mandarin nyomán. (1976). 414–419. p., Az Állami Bábszínház megújult otthonában. (1976) 420–435. p.; Két nagy drámaíró. – Shakespeare. (1964). 439–457. p., A legnagyobb magyar drámaíró. Katona József, 1791–1830. (1941). 458–464. p., Katona József sorsa a magyar színpadon. (1966). 464–477. p.; A Bánk bán körül. (1963). 477–494. p.; Arcképvázatok. – Bajor Giziről. (1958). 497–510. p., „...Ahogy a csillag megy az égen...” Timár Józsefről. (1960). 511–517. p., Szülőföldjének hű fia. Székely Mihályról. (Elhangzott Jászberényben Székely Mihály domborművének megkoszorúzásakor, 1976. máj. 8-án.) 518–523. p., Egy eszményítő realista. Sinkovits Imréről. (1979). 524–542. p. Ua.: 679, 680, 686, 691, 709, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 737, 738, 743, 829, 1079, 1110, 1186, 1240. tétel. [Ism.: Berkes Erzsébet. = Kr. 1985. 6. sz. 32–33. p. – Gyurkovics Tibor. = MagyarN. 1985. júl. 26. 8. p. – Hegedüs Géza. = ÉI. 1985. 21. sz. 10. p. – Illés Jenő. = FilmSzínhMu. 1985. 12. sz. 28. p. – Orosz László. = Fo. 1985. 11. sz. 92–93. p. – Pomogáts Béla. = ÚjT. 1985. 13. sz. 2. p. – Tarján Tamás. = Nszab. 1985. febr. 19. 7. p.]
1289. [Egerszegi füzetek '83]. = ÚjT. 1984. 16. sz. 5. p. 1983. é. kiad. ism.]
1290. [Előszó]. = Lobbanj föl, új dal, te mindenható! Szülj engem újra, te csodaszép! In memoriam Babits Mihály. II. Bp. 1984. [Ua.: 1424. tétel. 253–254. p.]
1291. The first Hungarian poem. The Old Hungarian Lament of the Virgin Mary in the Louvain Codex. = NHQu. 93. sz. 1984. 149–155. p.
1292. Helyünk a világban. Tanulmányok. Új válogatás. Bp. 1984. Szépirod. Kvk. 431 p. [1] t. fol. ill. [Első változat: 768. tétel. Tart.: Előszó. (1983. aug. 25.) 5–9. p.; Helyünk a világban. – Magyarország megismerése. (1945–46). 13–34. p.; Helyünk a világban. (1942–46). 35–66. p.; Klasszikus álmok. A magyar költészet és a klasszikus kultúra. (1943). 67–105. p.; Weimar vagy Magyarország? (1945). 106–110. p.; Művelődéspolitikánk feladatai. (1946). 111–150. p.; Mi a magyar? – „Mi a

- magyar?” a nagyvilágban. (1981). 153–157. p.; Egy magyarságtudományi műhelyről. Előadás a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság 1981-ben rendezett hungarológiai nagygyűlésén. (1981). 158–166. p.; Magyarország a német közvéleményben. (1932). 167–188. p.; Századok magyar mesterművei. (1972–82). 189–211. p.; Mária siralmáról. (1983). 212–224. p.; A Bibliotheca Corviniana hazai darabjainak kiállítása elé. (1969). 225–234. p.; Pannonhalma. (1983). 235–243. p.; Három magyar géniusz. – Emlékbeszéd és fogadalomtétel 1945-ben. (1945, 1981). 247–251. p.; Bartók. 1881–1945. (1981). 252–269. p.; Művész és közössége. (Kodály Zoltán nyolcvanadik születésnapján). (1962). 270–287. p.; Egy befejezett életmű. (Kodály Zoltán századik születésnapjára). (1982). 288–305. p.; Egry Józsefre emlékezve. (1973). 306–358. p.; Milyen lesz az ország? – Útközben. (1946). 361–371. p.; Álmos pervárosból iparosodó középváros. Szülővárosom: Zalaegerszeg. (1970). 372–389. p.; Milyen lesz az ország? (1969). 390–396. p.; Haza és emberiség. Felszólalás a Magyar Írók és Művészek Találkozásóján, Szentendrén, 1977 májusában. 397–403. p.; Gondolatok az anyanyelvi konferencia pécsi irodalmi műsorához. (1981) 404–411. p.; Szívekben megőrzött haza. Előadás az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem Mönichkirchenben, 1979-ben „Csak tiszta forrásból” címen rendezett találkozásán. 412–429. p. Ua.: 319, 733, 768, 770, 975, 987, 1031, 1032, 1033, 1156, 1234, 1239. tétel. Ism.: Csontos Sándor. = Könyvv. 1984. 12. sz. 34. p. – Domokos Mátyás. = Kort. 1985. 4. sz. 152–157. p. – Domokos Mátyás. = NHQu. 100. sz. 1985. 123–134. p. – MH. 1985. márc. 16. 8. p. – Mányoki János. = EvÉ. 1985. 36. sz. 4. p. – Nemes István. = Je. 1985. 7–8. sz. 725–727. p. – NyelvKult. 60. sz. 1985. 85. p. – Olasz Sándor. = Alf. 1985. 12. sz. 66–68. p. – Orosz László. = Fo. 1985. 11. sz. 91–92. p. – Pálmai Kálmán. = Nszab. 1985. márc. 2. 13. p. – Pomogáts Béla. = Közn. 1985. 12. sz. 12. p. – Pomogáts Béla. = ÚI. 1985. 6. sz. 115–117. p. – Tarján Tamás. = Nszab. 1985. jan. 29. 7. p. – Tüskés Tibor. = Napj. 1985. 5. sz. 32–33. p. – ÚI. 1985. 6. sz. 115–117. p.]
1293. A kedves után. Egy verses napló töredékei. [Bp.] 1984. Helikon. 70 p., [1] t. fol. ill. [Ism.: Bodor Pál. = MagyN. 1984. dec. 30. 6. p. – Kocsis L. Mihály. = Könyvv. 1984. 11. sz. 8. p. – Wéber Antal. = Kr. 1985. 7. sz. 33. p.]
1294. Köszöntő. = Illyés Gyula emlékkönyv. Bp. 1984. 319–320. p.
1295. Levelek Falu Tamáshoz. (1911–1971). Közli Fazekas István. = Cum. Tom. 8. 1984. 472–496. p. [Benne: Keresztury Dezső levele 1963-ból.]

1296. Liszt Ferenc és a magyar reformkor. = Liszt kiskönyvtár. 2. sz. 1984. 7–18. p.
1297. Mein Weg zum Deutschen. Im zwischenbereich zweier Kulturen. – Utam a németekhez. Két kultúra között. = Pan. 12. köt. 1984. 1. sz. 4–8. p.
1298. Nekem ez a kert szent hely! A fölújított Babits Emlékház előtt. = ÚjFo. 1984. 1. sz. 6–10. p. [Ua.: 1424. tétel. 233–243. p., 1429. tétel. 47–52. p.]
1299. Shakespeare. = Magyar Shakespeare-tükör. Bp. 1984. 527–542. p. [Ua.: 901. tétel.]
1300. Simor András: Hol van Ariadné? = Alf. 1984. 5. sz. 85–86. p. [1981. é. kiad. ism.]
1301. Utószó. = Csongor és Tünde. Színháték öt Felvonásban. Írta Vörösmarty Mihál. Székes-Fehérvárott. 1831. Hasonmás kiad. Székesfehérvár. 1984. I–V. p.

Irodalom

1302. Áts Erika: Reise durch das 20. Jahrhundert. Dezső Keresztury zum achtzigsten. – Utazás a 20. századon át. Keresztury Dezső nyolcvanéves. = Pan. 13. köt. 1984. 3. sz. 22. p. = BpRschau. 1984. 35. sz. 9. p.
1303. Babits Mihály maszkjai. Keresztury Dezsővel beszélget Albert Zsuzsa. = Lit. 1984. 1. sz. 60–75. p. [Ua.: 1429. tétel. 52–79. p.]
1304. Baránszky-Jób László: [A nyolcvanéves Keresztury Dezső köszöntése]. = MH. 1984. szept. 6. 6. p.
1305. Bodosi György: Keresztury Dezső: Le-föl. = Somogy. 1984. 2. sz. 50–53. p. [Verselemzés.]
1306. Bodosi György: Keresztury Dezső napjai a téli Füreden. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 36–37. p.
1307. Boldizsár Iván: Keresztury Dezső nyolcvanadik születésnapján. = Él. 1984. 36. sz. 6. p.
1308. Boldizsár Iván: Két vallomás és arckép. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 9–12. p.
1309. Domokos Mátyás: Költözés – kis s be? = FejérMSz. 1984. 2. sz. 106–107. p.
1310. Emlékek Babits Mihályról. Keresztury Dezsővel beszélget Albert Zsuzsa. = Fo. 1984. 2. sz. 60–70. p.
1311. Fábíán Pál: Helyesírásunk és Keresztury Dezső. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 49–53. p.

1312. Fábíán Pál: A Magyar Nyelvőr köszönti Keresztury Dezsőt. = MNyr. 1984. 4. sz. 511.p.
1313. Fodor András: Villanó képek a collégiumigazgatóról. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 111–127. p.
1314. Gesztelyi Nagy Zoltán: ZSŐ-BÁ. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 18–20. p.
1315. Gorschenek, Günther–Gorschenek, Margaret: Keresztury Dezső Hamburgban. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 137–138. p.
1316. Grezsa Ferenc: Keresztury Dezső és Németh László kapcsolatáról. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 39–42. p.
1317. Grosche, Hildegard: Emlékezés Berlinre. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 15–16. p.
1318. Horváth Márton: Az általános iskola létrehozását tartottam magam is az egyik legfontosabb feladatnak. [Riport]. = Közn. 1984. 37. sz. 6–7. p.
1319. Képes Géza: Hit és hűség. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 13–14. p. [Vers-
elemzés.]
1320. Keresztury Dezső a zalaegerszegi Zrínyi gimnáziumban. Köszöntő az
egykori iskolában. = ZH. 1984. szept. 11. 8. p.
1321. Keresztury Dezső kitüntetése. = ZH. 1984. szept. 7. 1. p. [A Magyar
Népköztársaság babérkoszorúval ékesített Zászlórendje.]
1322. Keresztury Dezső köszöntése. = SzabFöld. 1984. 37. sz. 12. p.
1323. Keresztury Dezső köszöntése a PEN-Clubban. = ZH. 1984. szept. 6.
8. p.
1324. Keresztury Dezső köszöntése Zalaegerszegen. = ZH. 1984. szept. 8.
1., 2. p.
1325. Király István: Egy tanár portréja. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 55–81. p.
1326. Kiss Dénes: A költő ideje. Keresztury Dezső nyolcvan éves. = Nszava.
1984. szept. 6. 6. p.
1327. Kiss Gábor: Keresztury Dezső 80 éves. Válogatott bibliográfia. Zala-
egerszeg. [1984]. 31 p.
1328. Kiss, Irén: Dezső Keresztury at eighty – teacher, writer, poet. [Riport].
= NHQu. 96. sz. 1984. 95–103. p.
1329. Korompay János: „Vesd hát le emberköntösöd”. Keresztury Dezső
beszél a Balatonról. = MIj. 1984. 36. sz. 18–19. p.
1330. Kováts Flórián: A haza emberi közösség. Interjú Keresztury Dezsővel.
= ZH. 1984. szept. 8. 9. p.
1331. Kristó Nagy István: Hatással, de nem hangerővel. Keresztury Dezső
születésnapjára. = VasN. 1984. szept. 1. 7. p.

1332. Kristó Nagy István: Keresztury Dezső köszöntése. = ZH. 1984. szept. 8. 8–9. p.
1333. Kustos Lajos: „...ki magát mint jó eső, kerteknek adta át”. Keresztury Dezső köszöntése. = MagyH. 1984. 22. sz. 20–21. p.
1334. Lator László: Szívós türelemmel. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 108–110. p. [Keresztury Dezső és az Eötvös Kollégium.]
1335. Lőrincze Lajos: Derűs szívvel szállok az úrnak. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 45–48. p.
1336. Magyar Hajnalka: Kiállítás, szerzői est Keresztury Dezső tiszteletére. Forró hangulat, ajándékvers, Zalának. = ZH. 1984. szept. 9. 5. p.
1337. Major Ottó: Egy teljes ember. A hetvenöt éves Keresztury Dezső. = Major Ottó: Egy nemzet férfikora. Bp. 1984. 103–105. p. [Ua.: 1208. tétel.]
1338. Major Ottó: Emberrénevelés. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = Major Ottó: Egy nemzet férfikora. Bp. 1984. 346–358. p. [Ua.: 1266. tétel.]
1339. Major Ottó: „Ez a mi küldetésünk...” Keresztury Dezső köszöntése. = ÚjT. 1984. 37. sz. 5. p.
1340. Major Ottó: Ki volt hát Szekfű Gyula? [Riport]. = Vság. 1984. 11. sz. 45–55. p. [Ua.: 1429. tétel. 110–129. p.]
1341. Major Ottó: Küzdeni erőnk szerint, a legnemesbekért. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 156–158. p.
1342. Maller Sándor: Félbeszakadt órák. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 90–103. p. [Keresztury Dezső és az Eötvös Collegium.]
1343. Margócsy József: Keresztury tanár úr. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 87–98. p.
1344. Marics József: [A nyolcvanéves Keresztury Dezső köszöntése]. = KatSzó. 1984. 20. sz. 2. p.
1345. Nádor Tamás: Keresztury Dezső. = Nádor Tamás: Múzsák és mesterek. Bp. 1984. 115–124. p. [Ua.: 1180. tétel.]
1346. Nagy Miklós: Kemény Zsigmond revíziójának sürgetője. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 21–24. p.
1347. Nemes Nagy Ágnes: A költő megszólítása. = Je. 1984. 9. sz. 737–738. p.
1348. Németh G. Béla: Keresztury Dezső nyolcvanéves. = ItK. 1984. 5–6. sz. 759–760. p.
1349. Orosz László: Köszönet a Mesternek. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 149–152. p.
1350. „Rovom a sorokat”. Gách Marianne beszélgetése Keresztury Dezsővel. = FilmSzínhMu. 1984. 35. sz. 6–7. p.

1351. Sebestyén György: Mérték és barbár báj. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 132–136. p.
1352. Somkuti Gabriella: [A nyolcvanéves Keresztury Dezső köszöntése]. = OSZK Híradó. 1984. 9–10. sz. 197–198. p.
1353. Szántó Tibor: Barát és testvér. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 164–165. p.
1354. Szász Imre: Dezső. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 104–105. p.
1355. Tüskés Tibor: A Pásztor. Keresztury Dezső nyolcvanéves. = Ttáj. 1984. 9. sz. 5–6. p.
1356. A Válasz. Fejezetek egy folyóirat történetéből. = Kort. 1984. 10. sz. 1606–1614. p. [Fodor András, Illyés Gyula, Keresztury Dezső, Lakatos István, Lator László, Orosz László, Sötér István és Vas István beszélgetése.]
1357. Vekerdy József: Aki nem vállalta... = FejérMSz. 1984. 2. sz. 128–130. p.
1358. Walkó György: Tisztelet a mesternek. Keresztury Dezső nyolcvanadik születésnapján. = Nagyv. 1984. 9. sz. 1403–1404. p.
1359. Wéber Antal: Keresztury Dezső nyolcvan éves. = Kr. 1984. 8. sz. 40. p.
1360. Zákonyi Ferenc: Batsányi János közös szolgálatában. = FejérMSz. 1984. 2. sz. 143–148. p.

1985

1361. Arany kézírásáról. = Arany János akadémiai kézirataiból. Bp. 1985. 5–7. p.
1362. Arany „nemzeti” balladáit. = Kort. 1985. 3. sz. 96–109. p.
1363. Egy vívódó európai magyar. = Vigilia. 1985. 10. sz. 818–821. p. [Arany János.]
1364. „...és mily nehéz a könnyű...” A százéves Kosztolányiról. = ÚjT. 1985. 12. sz. 9. p. [Ua.: 1429. tétel. 85–89. p.]
1365. Helyesírás – nemzeti műveltség. = ÚjT. 1985. 20. sz. 5. p.
1366. Balogh József–Illyés Gyula–Keresztury Dezső: Hírünk a világban. Előszó. jegyz. Szigethy Gábor. Bp. 1985. Magvető. 84 p. (Gondolkodó magyarok.) [Tart.: Mikor? Szigethy Gábor előszava. 3–8. p.; Balogh József: A nemzeti önismeret eszközei (1943). 9–19. p.; Illyés Gyula: Hírünk a világban. (1943). 20–28. p.; Keresztury Dezső: Hírünk a világban. (1943). 29–39. p.; Balogh József: A nemzet híre és a nemzeti önismeret (1944); Illyés Gyula: Hírünk a világban. II. (1944). 57–72.

- p. Ua.: 735. tétel. [Ism.: [Németh S. Katalin] N. S. K. = HungÉrt. 1987. 3–4. sz. 16. p. – Széll Jenő. = Könyvv. 1985. 6. sz. 27. p.]
1367. Irodalmunk és önismeretünk századai. = A nő az irodalomban. Zalaegerszeg. [1985]. 81–96. p. [Elhangzott a Magyar Irodalomtörténeti Társaság zalaegerszegi vándorgyűlésén – 1984. máj. 4–6.]
1368. Isten éltesse – Lőrincze tanár úr! = NyelvKult. 61. köt. 1985. 7–10. p. [Ua.: 1429. tétel. 467–473. p.]
1369. János Arany and English literature. = NHQu. 100. sz. 1985. 67–77. p.
1370. A magyar önismeret útja. Bev. jegyz. Szigethy Gábor. Bp. 1985. Magvető. 57 p. (Gondolkodó magyarok.) [Ua.: 650. tétel., 1476. tétel. Kiegészítve: 768. tétel. 54–95. p. {Ism.: Endrődi Szabó Ernő. = HungÉrt. 1987. 3–4. sz. 76–77. p. – Széll Jenő. = Könyvv. 1985. 6. sz. 27. p.}]
1371. Zalaegerszeg önarcképe elé. = Zalaegerszeg 1885–1985. Zalaegerszeg. 1985. [3–4.] p.

Irodalom

1372. Boldizsár Iván: Két arckép a nyolcvanéves Keresztury Dezsőről. = Boldizsár Iván: Szülőföldünk, Európa. Bp. 1985. 291–296. p.
1373. Kristó Nagy István: Emberség és minőség. Keresztury Dezső arcvonásai. = Nújs. 1985. jan. 19. 8. p.
1374. Papp Rezső: Vallomás a szülőföldről. = ZH. 1985. nov. 22. 4. p. [Keresztury Dezső Vácon.]
1375. Pomogáts Béla: Keresztury Dezső születésnapjára. = NyelvKult. 58. köt. 1985. 11–12. p.
1376. Veszprémi Miklós: Keresztury Dezső a [helyes] írói szabadságról. [Riport]. = MN. 1985. ápr. 15. 4. p.

1986

1377. Doráti Antal ürügyén (az igazi jó barátságról, hazáról, békéről). = ÉI. 1986. 51–52. sz. 12. p. [Ua.: 1429. tétel. 439–445. p.]
1378. [Előszó]. = Török Sophie versei. Bp. 1986. 7–9. p. = Ua. bibliofil kiad. Bp. 1986. [Előszó még: 1424. tétel. 256–258. p., 1429. tétel. 269–270. p.]
1379. Első nemzeti költőnk Batsányi János: 1763–1845. = Tapolca szülötte: Batsányi János. Tapolca. 1986. 6–12. p. (Tapolcai füzetek 2.)
1380. Híres magyar könyvtárak. A pannonhalmi Bencés Könyvtár. = Kincsk. 1986. 2. sz. 44–45. p.

1381. Két igaz ember. = ÉI. 1986. 42. sz. 12. p. [Elhangzott Bálint György író és felesége, Csillag Vera grafikusművész kiállításán a Gorkij Könyvtárban. Ua.: 1429. tétel. 205–211. p.]
1382. A két Válasz körül. (Beszélgetés Széchenyi Ágnessel). = Újhold – Év-könyv. 1986. 1. sz. 410–427. p.
1383. Ki volt Illés Endre? = MagyN. 1986. júl. 26. 10. p. [Ua.: 1429. tétel. 318–323. p.]
1384. Mint forró csontok a máglyán. Babits Mihály portré. = FilmSzínhMu. 1986. 3. sz. 21. p.
1385. „Se dicsekedni ösztönt, se pirulni okot.” Arany, az igazgató-szerkesztő. = It. 1986. 2. sz. 279–315. p.
1386. A szolgálattevő. = ÚjT. 1986. 8. sz. 27. p. [Béres Ferencről. Ua.: 1429. tétel. 449–453. p.]
1387. Tóth Árpád – Debrecen – magyar szecesszió. = It. 1986. 4. sz. 791–795. p. [Elhangzott a Tóth Árpád – ülészakon: Debrecen, 1986. ápr. 18.]
1388. Utóhang. = ÚjT. 1986. 39. sz. 16–17. p. [Arany Jánosról.]
1389. [Válasza] Miért vagyok – nem vagyok kereszt(ty)tény ? [körkérdésre]. = Hegyi Béla: Párbeszédtek tükre. Interjúk és vallomások az istenhit, a vallás, a keresztény világnézet kérdéseiről. Bp. 1986. 103–106. p. [Ua.: 1080. tétel.]
1390. „Volt a hazának egy-két énekem.” Arany János, „a nemzet költője”. = ÚI. 1986. 2. sz. 72–96. p.

Irodalom

1391. Boldizsár Iván: Utazás a Regátban és Erdélyben 1935-ben. = Kort. 1986. 6. sz. 87–98. p., 7. sz. 99–113. p. [Illyés Gyulával, Keresztury Dezsővel, Németh Lászlóval.]
1392. Dobos Marianne: Az állatok végigkísérik életünket. = Dobos Marianne: Világ tenyerén katicabogár. Ríportok művészekkel az állatokról. [Bp.] cop. 1986. 21–24. p.
1393. Érdi Sándor: Arany János példája. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = Stúdió '81–'84. Szerk. Párkány László. Bp. 1986. 329–333. p. [Elhangzott: 1984. szept. 4–én.]
1394. Gelléri Andor Endre levelei Keresztury Dezsőnek. Közli Monostory Klára. = Vigilia. 1986. 3. sz. 195–196. p. [Négy levél. 1937–1943 között.]
1395. Moldoványi Ákos: Keresztury Dezső. [Interjú]. = Moldoványi Ákos: „Kertész legyen, ki boldogságra vágyik!” Bp. 1986. 87–95. p. [Ua.: 1422. tétel.]

1396. Nádor Tamás: Keresztury Dezső. = Nádor Tamás: Ex libris. Bp. 1986. 140–150. p. [Ua.: 1231. tétel.]
1397. Tüskés Tibor: Keresztury „Ószikéi”. Így éltem. = Tüskés Tibor: Triptichon. Bp. 1986. 46–57. p.

1987

1398. Állandóság a változásban. Versek. Szerk. Baranyai György. Zalaegerszeg. 1987. Zala m. Tcs. 71. p. [Bibliofil kiad.]
1399. A Baumgarten Alapítvány és Babits Mihály. Beszélgetés Kelevéz Ágnessel. = Újhold-Évkönyv. 1987. 2. sz. 345–354. p.
1400. [Bevezető]. = Ezer év mesterművei. A magyar művészet képeskönyve. [Bp.] 1987. 5–13. p. [Ua.: 1128. tétel.]
1401. „Csak hangköre más”. Arany János, 1857–1882. Bp. 1987. Szépirod. Kvk. 650 p. [Előzménye: 952. tétel. [Ism.: Bogár Imre. = ZH. 1987. dec. 12. 9. p. – Csűrös Miklós. = Kort. 1988. 8. sz. 152–155. p. – Major Ottó. = ÚjT. 1987. 51. sz. 23. p. – Németh G. Béla. = Könyvv. 1987. 10. sz. 12. p. – Pálmai Kálmán. = Vigilia. 1989. 1. sz. 73–75. p. – Szilasi László. = MNapló. 1991. 14. sz. 35–36. p. – Varga Pál. = It. 1990. 1. sz. 183–191. p.]
1402. Devecseri Gábor verseinek olvasásakor. = ÉI. 1987. 9. sz. 10. p.
1403. Egy lírai filológus. Szauder Józsefről. = ÚI. 1987. 4. sz. 86–90. p. [Ua.: 1429. 473–483. p.]
1404. Így élt Arany János. 4. kiad. Bp. 1987. Móra. 215 p. (Így élt.)
1405. In memoriam: Törös László. Egy tudós református nevelő emlékezete. = Conf. 1987. 2. sz. 102–104. p.
1406. [Kovács Sándor Iván: A lírikus Zrínyi]. = ÚjT. 1987. 6. sz. 23. p. [1985. é. kiad. ism.]
1407. Magyar mártír írók. = ÚjT. 1987. 22. sz. 5. p.
1408. On Iván Boldizsár's seventy-fifth birthday. – Iván Boldizsár a soixante – quinze ans. = HungPEN. 28. sz. 1987. 3–6. p.
1409. Az ötszáz éves magyar könyvművészet. = A könyvművész ünneplése. Sok szeretettel és tisztelettel köszöntik a 75 éves Szántó Tibort barátai, tisztelői, munkatársai és tanítványai. Bp. 1987. 21–25. p.
1410. Reménykedő bizalommal. Sütő Andrásnak. = ÚjT. 1987. 24. sz. 15. p.
1411. Szántó Tibort Gutenberg-díjjal tüntették ki. = A könyvművész ünneplése. Sok szeretettel és tisztelettel köszöntik a 75 éves Szántó Tibort

- barátai, tisztelői, munkatársai és tanítványai. Bp. 1987. 36–38. p. [Szántó Tibor 1982-ben kapta a díjat.]
1412. A „Toldi szerelme”. Egy pályakép részlete. = Palócf. 1987. 1. sz. 38–55. p. [Arany Jánosról.]
1413. Tosu tanár úr. = MNy. 1987. 3. sz. 269–271. p. [Pais Dezsőről.]
1414. Törös László sírjánál. = Az Arany János Társaság évkönyve. Tom. 20. [Nagykőrös]. 1987. 151–153. p.
1415. Volt egy korszak. Boldizsár Iván Keser-édesei. = ÚI. 1987. 11. sz. 114–116. p. [1987. é. kiad. ism.]

Irodalom

1416. Buday György: Egy könyv születése. [Közli. és bev.] Monostory Klára. = ÚjT. 1987. 50. sz. 11. p. [L.: 549. tétel.]
1417. Domokos Mátyás: A nemzeti önismeret és helyzettudat szabad-egyete. = Domokos Mátyás: Átkelés, áttűnés. Bp. 1987. 171–183. p.
1418. Kállai Katalin: Tanárim voltak. = KHét. 1987. 13. sz. 29. p. [Interjú Király Istvánnal Képes Gézárról, Keresztury Dezsőről, Lukács Györgyről.]
1419. Kartal Zsuzsa: Aki mentette a menthetőt. Beszélgetés Keresztury Dezsővel. = Kt. 1987. 6. sz. 317–322. p.
1420. Kós Károlyt idézve. Közli és bev. Monostory Klára. = ÚjT. 1987. 49. sz. 23. p. [Három levél Keresztury Dezsőnek, 1935, 1956, 1964.]
1421. Magyar [Hajnalka]: Találkozás Keresztury Dezső akadémikussal. = ZH. 1987. okt. 31. p.
1422. Moldoványi Ákos: Keresztury Dezső. [Interjú]. = Moldoványi Ákos: „Kertész legyen, ki boldogságra vágynak!” 2. kiad. Bp. 1987. 87–95. p. [Ua.: 1395. tétel.]
1423. Orosz László: „Szabadon szolgál a szellem”. = Fo. 1987. 8. sz. 1–11. p. [Interjú Keresztury Dezsővel.]

1988

1424. Babits. Levelek, tanulmányok, emlékek. Szerk. Téglás János. Bp. 1988. Ságvári Endre Nyip. Szakközépisk.; Zrínyi Ny. 265 p. (A nyomdaipari szakközépiskola és a Zrínyi Nyomda Babits sorozata. 16.) [Tart.: Szabálytalan előszó. – „Fölülmulja a sírt a tető!” Keresztury Dezső emlékei Babits Mihályról. (1988). 7–23. p.; Főnix. [Vers]. 27–34. p.; Levelek. [Babits Mihály, Keresztury Dezső, Sáfrán György, Török Sophie leve-

- lei]. (1929–1952). 37–79. p.; Tanulmányok, emlékek. – Babits Mihály a lírikus. Ford. Monostory Klára. (1929). 83–103. p.; Babits Mihály Összes versei. (1938). 104–115. p.; Török Sophie: Értem és helyetted. (1940). 116–126. p.; Német költők tolmácsa. (1941). 127–145. p.; Bevezetés. (1959). 146–162. p.; A géniusz arca. (1966). 163–171. p.; Babits Mihály „A szökevény szerelem”. (1968). 172–181. p.; Babits: A második ének (1970). 182–192. p.; [Előszó az Eratóhoz]. (1970). 193–198. p.; Babitsra emlékezve. (1971). 199–209. p.; A fuldokló szobor. (1983). 210–224. p.; Utószó. Babits Mihály Válogatott versei. (1983). 225–232. p.; Nekem ez a kert szent hely! A fölújított Babits Emlékház előtt. (1984). 233–243. p.; Előszó. Babits Mihály fényképei. Ikonográfia. (1983). 244–252. p.; Föllobbant új dalok elé. (1984). 253–255. p.; Elkésétt törlesztés. (1986.) 256–258. p. Ua.: 62, 597, 674, 697, 835, 933, 986, 1003, 1036, 1270, 1271, 1274, 1275, 1290, 1298, 1378, 1434. tétel. Ism.: Boldizsár Iván. = Nszab. 1988. szept. 10. 16. p. – Major Ottó. = ÚjT. 1988. 39. sz. 1. p.]
1425. Bartók Béla köszöntése. = Bp. 1988. 7. sz. 32–33. p.
1426. Előszó. = Pap István: Hol a hazám? [Bp.] 1988. 7–9. p.
1427. Half-truths will not do. = NHQu. 111. sz. 1988. 19–23. p. [A társadalmi reformról.]
1428. Hargitai Gyula: Fehér lobogás. Versek. Vál. utószó Keresztury Dezső. Bp. 1988. 93 p.
1429. Kapcsolatok. Visszaemlékezések. Bp. 1988. Magvető. 506 p. [Tart.: Előszó. (Bp. 1986. december). 9–11. p.; Mesterek, példák. – Ady itthon és a világban. (1977). 15–29. p.; Babitsra emlékezve: 1. Egy párhuzam vázlat. 30–35. p., 2. Az elbocsátott vad. 36–46. p., 3. Nekem ez a kert szent hely! 47–52. p., 4. Babits maszkjai. 52–79. p.; Kosztolányi Dezső: 1. Az összegyűjtött művek alkalmából. (1937). 80–85. p., 2. „...és mily nehéz a könnyű”. (1985). 85–89. p.; Móricz Zsigmond. (1947). 90–99. p.; Horváth János – néhány alapfogalma. (1978). 99–106. p.; Egy alkotó történetirő: 1. Szekfű Gyula 60. születésnapja alkalmából. (1943). 106–110. p., 2. Ki volt hát Szekfű Gyula? (1984). 110–129. p.; Kodály Zoltánról: 1. A Magyar Kodály Társaság emlékhangversenyén. (1978). 130–134. p., 2. Századik születésnapjára. (1982). 135–151. p.; Pais Dezső. (1971–73). 151–158. p.; Mártírok. – A faszizmus és a háború áldozataul esett írók emlékére. (1971). 161–165. p.; Egy példázatos pálya. Bajcsy-Zsilinszky Endréről. (1969). 165–169. p.; Szerb Antal emléktáblájánál. (1976). 170–172. p.; Tiszteletadás Radnóti Miklósnak. (1970). 173–175. p.; Kerecsényi Dezső. (1970). 176–181. p.; Halász Gáborról.

(1970). 181–187. p.; Pap Károlyról. (1959). 187–199. p.; Éri Halász Imre. (1970). 199–200. p.; Lendvai István (1970). 201–202. p.; Peterdi István (1970). 202–203. p.; Székely Tibor (1970). 203–204. p.; Soltész János (1970). 204–205. p.; Két Igaz ember. Bálint György és Csillag Vera (1986). 205–211. p.; Írók. – Tömörkény Istvánról. Születésének századik évfordulóján. (1966). 215–217. p.; Egy zilált korszak erjesztője. Emlékezés Szabó Dezsőre. (1979). 218–222. p.; Emlékezés Móra Ferencre. 222–227. p.; A 80 éves Benedek Marcell köszöntése. (1965). 227–229. p.; A legendák halhatatlanja. Kassák Lajos. (1971). 230–231. p.; Kós Károlyról. Epigramma prózában. 232. p.; Áprily Lajosról. (1932). 232–238. p.; Derűs fölény. Molter Károly. (1969). 239–243. p.; Fábry Zoltánról. (1965). 243–245. p.; Egy amerikai magyar író. Reményi József. (1938). 245–254. p.; Harsányi Zsolt. (1943). 254–260. p.; Török Sophie-ről: 1. Az Értem és helyetted c. verskötetről. (1940). 260–265. p., 2. Hármás arckép. (Koháry Sarolta: Flóra és Ilonka). 266–269. p., 3. Egy iskola tisztelgése. 269–270. p.; Déry Tiborról: 1. Halálakor. 270–272. p., 2. Nyugtalan elégedettséggel. 273–275. p.; Mozaikdarabkák Illyés Gyuláról. 276–302. p.; Két mozaikkocka Németh Lászlóról: 1. Utazás közben. (1976). 302–309. p., 2. Válasz egy félbemaradt jelentésre. (1977). 3. 309–318. p. Ki volt Illés Endre? (1986). 318–323. p.; Gulliver magyar utóda: 1. Szathmári Sándor halálára. (1974). 323–326. p., 2. Utószó Kazahiniá-hoz. Az angol nyelvű kiadás alkalmából. 327–334. p.; Tiszteletadás Hegyesi Jánosnak. (1984). 334–336. p.; Devecseri Gábor sírjánál. (1971). 337–339. p.; Az ismeretlen Brachfeld Siegfried. 340–343. p.; A hetvenéves Vas István köszöntése. (1980). 343–346. p.; Hubay Miklós ötvenéves. (1968). 346–348. p.; Az ördög ügyvédje. Thurzó Gáborról. 348–353. p.; Ilmarinen ivadéka. Képes Géza: 1. Hatvanéves. (1969) 353–355. p., 2. Ajándék és kihívás. (1974). 355–369. p., 3. A Képes-jelenség. (1977). 369–374. p.; Társművészetek. – Egry Józsefről: 1. Kiállítás Tihanyban. (1966). 377–382. p., A horgászpardon. Egry József halálának 25. évfordulójára. (1976). 382–388. p.; Egy reprezentatív szobrász. Kisfaludi Strobl Zsigmond. (1975). 389–391. p.; Bernáth Aurél köszöntése: 1. Hetvenöt éves korában. (1971). 391–396. p., 2. Nyolcvanöt éves korában. (1980). 396–399. p.; A csendélet magyar mestere. Vass Elemér műveinek kiállítására. 399–401. p.; Diósy Antalról. 402–405. p.; Arcok álarc nélkül. Kálmán Kata fotóiról. 405–407. p.; Mágori Vargha Béláról. (1958). 407–411. p.; Tervek és emberek. Schaár Erzsébetről egy film alkalmából. 412–413. p.; Szalay Lajos rajzai elé. 414–415. p.; Egy mediterrán művész. Amerigo Tot: 1. Híre a vi-

- lágban. 416–418. p., 2. Amerigo Tot tihanyi kiállítása elé. 418–423. p., 3. „A mag apoteózisa”. 423–426. p.; Borsos Miklós. 427–433. p.; Seiber Máttyás. (1960). 434–439. p.; Doráti Antal ürügyén. Az igazi jó barátságáról, hazáról, békéről. 439–445. p.; Búcsú Ranódy Lászlótól. (1983). 446–449. p.; A szolgálattevő: Béres Ferenc. (1986). 449–453. p.; Munkatársak, tanítványok. – Dezsényi Béla. (1972). 457–460. p.; Vécsey Jenő. (1966). 460–464. p.; Hajdu Helga ravatalánál. (1979). 464–467. p.; Isten éltesse – Lőrincze tanár úr! (1985). 467–473. p.; Egy lírai filológus. Szauder József. 473–483. p.; Jeles kortársak. – Búcsú Bajcsy-Zsilinszky Endrénétől. 487–488. p.; Bibó Istvánról. (1980). 488–491. p.; Fenyő Miksára emlékezve. (1972). 491–495. p.; Basch Lóránt meghalt. (1966). 495–497. p.; Elment Vágó Márta. (1976). 497–499. p.; Bauer Hildáról. (1985). 499–502. p.; „Városunk nagy szülőtte”: Lukács György. 503–507. p. Ua.: 674, 731, 734, 788, 839, 922, 930, 931, 958, 966, 967, 971, 988, 989, 991, 992, 993, 995, 998, 1000, 1003, 1004, 1006, 1007, 1101, 1015, 1042, 1046, 1052, 1096, 1106, 1109, 1132, 1139, 1149, 1159, 1194, 1218, 1221, 1298, 1303, 1340, 1364, 1368, 1377, 1378, 1381, 1383, 1386, 1400. tétel. [Ism.: Laczkó András. = Somogy. 1989. 5. sz. 62–65. p. – Lőrinczy Huba. = ItK. 1990. 2. sz. 272–274. p. – Major Ottó. = ÚjT. 1988. 49. sz. 19. p. – Varga Zoltán. = ZH. 1988. nov. 19. 8. p.]
1430. Halász Béla–Lőrincze Lajos–Keresztury Dezső: Az MTA helyesírási bizottságának állásfoglalása az orvosi helyesírás ügyében. = OrvHlp. 1988. 25. sz. 1325–1326. p. [Ua.: 1436. tétel.]
1431. A szeretet ünnepén. = ÚjT. 1988. 52. sz. 3. p.
1432. Utószó. = Arany János: Buda halála. Hasonmás kiad. [Bp.] 1988. 127–152. p.
1433. A Zrínyiek öröksége. = Somogy. 1988. 2. sz. 21–23. p.

Irodalom

1434. Téglás János: Macskák a hagyatékon. Keresztury Dezső emlékei Babits Mihályról. [Riport]. = MagyN. 1988. 217. sz. 9. p. [Ua.: 1424. tétel. 7–23. p.]

1989

1435. Ajánlás. = Gyenge Vali–Illyés Gyula: Hazám. [Bp.] 1989. 5–6. p.
1436. Halász Béla–Lőrincze Lajos–Keresztury Dezső: Állásfoglalás az orvosi helyesírás ügyében. = MNy. 1989. 1. sz. 16–18. p. [Ua.: 1430. tétel.]

1437. [Bevezető]. = Szelényi Károly: Balaton. 2. kiad. Bp. 1989. 7–8. p. [A szöveg németül és angolul is.]
1438. Emlékezés az Eötvös Collegium utolsó éveire. = Vság. 1989. 3. sz. 61–84. p.
1439. Határok, frontok. Versek. Bp. 1989. Magvető. 167 p. [Ism.: Jánossy István. = ÉI. 1990. 35. sz. 10. p. – Nemeskürty István. = MagyarN. 1989. okt. 30. 8. p.]
1440. A jelenség. = Fo. 1989. 6. sz. 2–3. p. [Weöres Sándorról.]
1441. Szervátiusz Tibor–Keresztury Dezső: A nép püspöke. Emlékezések Márton Áronra. [Közli. és bev. Ónody Éva]. = ÚjT. 1989. 9. sz. 20. p.
1442. Az újrakezdés népe. = Újhold – Évkönyv. 1989. 1. sz. 211–219. p.

Irodalom

1443. Bodosi György: Vendég ősei házában. = MegyPedKörk. 1989. 5. sz. 21–25. p.
1444. Fenyő István: „Szabadon szolgál a szellem.” Keresztury Dezső nyolcvanötödik születésnapján. = Nszab. 1989. 210. sz. 9. p.
1445. Keresztury Dezső kitüntetése. = ZH. 1989. szept. 5. 8. p.
1446. Magyar Hajnalka: „Laikus imádság” a XX. században. Egerszegi találkozás Keresztury Dezsővel. = ZH. 1989. febr. 4. 5. p.
1447. Major Ottó: A nevelő köszöntése. Levél Keresztury Dezsőhöz. = ÚjT. 1989. 36. sz. 11. p.
1448. Pomogáts Béla: A nemzeti önismeret írója. Keresztury Dezső nyolcvanöt éves. = NyelvKult. 76. köt. 1989. 47–51. p.
1449. Születésnap köszöntő. = ZH. 1989. szept. 6. 8. p.
1450. Zay László: Keresztury Dezső köszöntése nyolcvanötödik születésnapján. = MagyarN. 1989. 209. sz. 4. p.

1990

1451. Bécsi séta Grillparzerrel. Önéletrajzi részlet vázlat. = Újhold-Évkönyv. 1990. 1. sz. 171–185. p.
1452. Kodály as I knew him. = Bull. Intern. Kodály Soc. [1990]. 29–33. p.
1453. Kultúra + politika. Kultuszminiszterek mondták. [Vál. T. Kiss Tamás]. = 360°. 14. sz. 1990. 35–48. p.
1454. Mindvégig. Arany János. 1817–1882. Bp. 1990. Szépirod. Kvk. 563 p. [Ism.: Csűrös Miklós. = Holmi. 1991. 8. sz. 1052–1055. p. – Nemeskürty István. = It. 1992. 2. sz. 372–377. p. – Szeli István. = É. 1991. 11. sz.]

- 1051–1056. p. – Szepesi Attila. = ÚI. 1991. 2. sz. 106–109. p. – Szilasi László. = MNap. 1991. 14. sz. 35–36. p.]
1455. Mit értettünk mi „egységes magyarság”-on? = Egységes magyarság. A Nyugat ankétja. Bp. 1990. 9–11. p.
1456. Rapszódia eszmény, legenda, példa ügyében. [Vers.] = Egységes magyarság. A Nyugat ankétja. Bp. 1990. 5–7. p.
1457. [Válasza]. = Györfly Miklós: Bagoly nappal. [Bp.] [1988]. 79–81. p. [„Van-e ma a magyar irodalmi, szellemi életben népi–urbánus ellentét, és ha van, ez hogyan jelenik meg?” körkérdésre.]

Irodalom

1458. László József: Értékkörző, szabad szellem. = ZH. 1990. febr. 24. 8. p.
1459. Matyikó Sebestyén József: A nemzeti műveltség eszméje széttörtött. [Riport]. = Somogy. 1990. 3. sz. 65–75. p.
1460. Szijártó István: „Szabadon szolgál a szellem.” Egy megszüntetett collegiumról beszél Keresztury tanár úr. = ÚjHor. 1990. 2. sz. 23–28. p.

1991

1461. Babits az Elő-hegyen. = MH. 1991. 251. sz. [mell.] 8. p.
1462. Előszó. = Kovács Sándor Iván–Praznovszky Mihály: Két költő egy szekéren. Arany János és Madách Imre nógrádi találkozója. Salgótarján. 1991. 3–5. p. (A Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiskönyvtára.)
1463. Önarcképek. 1904–1991. Versek. Előszó Major Ottó. [Zalaegerszeg]. 1991. Zalai Ny. – MBT. 36 p. ill.
1464. Szeljegyzet a hungarológiához. = ÉI. 1991. 42. sz. 10. p. [Ua.: 1479. tétel. 5–8. p.]

Irodalom

1465. Dr. Keresztury Dezső tanárjelölt bemutató tanítása (VIII. o. Arany János eposzi költészetének fejlődése). 1928. január 31. = Kiss Istvánné: Szemelvények a budapesti egyetemi tanárképző intézet gyakorlógimnáziumának jegyzőkönyveiből (1924–1944). Bp. 1991. 85–95. p. (A magyar neveléstörténet forrásai VII.)
1466. „Jót tegyetek jól.” Keresztury Dezsővel beszélget Dorogi Zsigmond. = ÚjHor. 1991. 2. sz. 3–12. p.
1467. Marafkó László: Európai magyar. Keresztury Dezső Babits Mihályról. = Marafkó László: Az utókor inspektora. Bp. 1991. 43–47. p.

1468. Szabó József, N.: Keresztury Dezső kultúrpolitikája. 1945–1946. = Kort. 1991. 3. sz. 108–113. p.
1469. Szávai Géza: Szabadon szolgál a szellem. Beszélgetés Keresztury Dezsővel a műveltség reformjáról. = ÚjMo. 1991. 28. sz. 10. p.
1470. Tóbiás Áron: Keresztury Dezső emlékezései. [Riport]. = MagyN. 1991. 303. sz. 11. p.

1992

1471. Apám halála. Önéletrajzi részlet. = Je. 1992. 4. sz. 355–359. p.
1472. Egy „tűzokádó” ajándéka: A Toldi. = MagyN. 1992. 87. sz. 11. p. [Arany János.]
1473. Hogyan lettem „felnőtt”. = ÚjHor. 1992. 1. sz. 67–73. p.
1474. Keresztury Dezső 57 verse. [Bp.] – [Zalaegerszeg]. MBT – M. Irodortört. Társ. – Zalai Ny. 1992. 88 p.
1475. [Levelek Csányi Lászlóhoz]. = Kortárs írók és művészek levelei Csányi Lászlóhoz. Szerk. Vadas Ferenc. Szekszárd. 1992. 114–117. p. [3 levél.]
1476. A magyar önismeret útja. = Mi a magyar? Szerk. Szekfű Gyula. Reprint kiad. [Bp.] 1992. 137–168. p. [Ua.: 650. tétel., 1370. tétel. Kiegészítve: 768. tétel. 54–95. p.]
1477. Mi a magyar? = MagyN. 1992. júl. 11. 5. p. [Magyarság az ezredfordulón c. cikksorozat első része.]
1478. Az olvasóhoz. = Bakony–Balaton kalendárium. 1993. Veszprém. 1992. 3–5. p.
1479. „S mik vagyunk mi?”. Tanulmányok, esszék, cikkek. Salgótarján. 1992. Mikszáth. 65 p. (A Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiskönyvtára 6.) [Tart.: Széjlegyzet a hungarológiáról. (1991). 5–8. p.; A magyarság karakterológiájához. Prohászka Lajos: A vándor és a bujdosó. Ford. Monostory Klára. (1936). 9–19. p.; Az ismeretlen Magyarország. Előadás. Ford. Monostory Klára. (1931). 20–26. p.; Magyar író, magyar irodalom. (1930). 27–43. p.; Ady itthon és a világban. (1977). 44–52. p.; Találkozásaim, birkózásaim Arany Jánossal és érte. (1991). 53–60. p.; Utószó a Toldi-hoz. (1990). 61–64. p. Ua.: 592, 1149, 1464. tétel.]
1480. Találkozásaim, birkózásaim Arany Jánossal és érte. = Holmi. 1992. 4. sz. 591–596. p. [Ua.: 1479. tétel. 53–60. p.]
1481. 175 éve született Arany János. = MagyN. 1992. 52. sz. 9. p.

Irodalom

1482. Hujber Katalin: A feladatok tornyosulnak. Egerszegi beszélgetés Keresztury Dezsővel. = ZH. 1992. jan. 18. 7., 9. p.
1483. Ormándi János: Keresztury Dezső kultuszminiszter művelődéspolitikai alapelvei a „mában”. = Módszt. közlem. (Juhász Gyula Tanárk. Főisk.) 1992. 2. sz. 101–102. p.
1484. Szigeti István: „Sűrű élet” mérlege készül. [Riport]. = ÚjHor. 1992. 4–5. sz. 55–62. p.

1993

1485. Berlin tetői alatt. (Részletek visszaemlékezéseimből). = MagyN. 1993. 72. sz. 20. p.
1486. Beszélő helynevek. = MagyN. 1993. 66. sz. 18. p.
1487. Emlékezéseim. Szülőföldröm. Bp. 1993. Argumentum. 262 p. [Ism.: Hoffmann Kornélia. = It. 1994. 1–2. sz. 190–192. p.]
1488. Képek Arany János balladáihoz. Udvardi Erzsébetről egy kötet és egy kiállítás alkalmából. = ÚjHor. 1993. 1. sz. 16–17. p.
1489. Megnyitó. = It. 1993. 3. sz. 3–4. p. [Elhangzott a Magyar tanárok III. Országos Konferenciáján. Csongrád. 1993. okt. 20–21.]
1490. Nehéz méltóság. Tragédia. Utószó Kovács Sándor Iván. [Bp.] 1993. Argumentum. 141 p. („Csak tiszta forrásból”: a Magyar Irodalomtörténeti Társaság szövegkiadások sorozata, 1.) [Utószó: A hadvezér és a polgármester. Élmény és tragikum Keresztury Dezső Zrínyi-dramájában. 109–141. p. [Ism.: Gelencsér Gábor. = ZH. 1993. máj. 3. 11. p. – Hoffmann Kornélia. = It. 1994. 1–2. sz. 190–192. p.]

Irodalom

1491. Korcsog Judit: Egy nagy ívű pálya mérföldkövei. [Interjú]. = Napló. 1993. jan. 30. = Tal. 1993. 5. sz. 214. p.
1492. Lukácsy András: Az írók írjanak. [Riport]. = MH. 1993. 49. sz. [meil.] II. p.
1493. Monostory Klára: Keresztury Dezső fondja az Országos Széchényi Könyvtárban. = MKSz. 1993. 1. sz. 73–87. p.
1494. Pécsi Gabriella: Születésnap után. (Keresztury Dezsőnek). = ZH. 1993. szept. 10. 1. p. [Verses köszöntő 89. születésnapjára.]

Névmutató

- Ábel Péter 996
Ábrányi Emil 1288
Achard, Marcel 722
Aczél György 1058
Ady Endre 131, 545, 593, 748, 928,
968, 980, 994, 1025, 1041, 1088,
1089, 1118, 1119, 1120, 1137, 1149,
1429, 1479
Ágoston Julián 526
Alapy Gyula 94
Albert Zsuzsa 1303, 1310
Alszeghy Zsolt 14, 485
Ambrózy Ágoston 344
Ambrus Zoltán 705
Andai Ernő 95, 595
Andódy Tibor 1111
Annus József 1105
Antal Gábor 768, 1041
Antoine, André 738, 1288
Áprily Lajos 15, 415, 1429
Arany János 345, 486, 487, 552, 783,
798, 802, 810, 813, 819, 820, 825,
837, 846, 853, 876, 877, 907, 921,
940, 942, 951, 952, 929, 941, 943,
955, 962, 994, 1002, 1029, 1041,
1048, 1053, 1073, 1074, 1075, 1097,
1122, 1123, 1150, 1151, 1157, 1252,
1248, 1249, 1256, 1277, 1279, 1280,
1361, 1362, 1363, 1369, 1385, 1388,
1390, 1393, 1401, 1404, 1412, 1432,
1454, 1462, 1472, 1479, 1480, 1481
Arany László 973, 994
Ártinger Imre 367, 432
Aszlányi Károly 98, 553, 661
Asztalos Miklós 636, 720
Áts Erika 1302
Babay József 554
Babits Mihály 62, 99, 203, 204, 205,
282, 346, 416, 417, 555, 596, 597,
637, 639, 678, 714, 834, 835, 933,
986, 994, 1030, 1036, 1041, 1045,
1270, 1271, 1274, 1275, 1288, 1290,
1303, 1310, 1384, 1399, 1424, 1429,
1434, 1461, 1467
Badics Ferenc 1
Bahr, Hermann 724
Bajcsy-Zsilinszky Endréné 1429
Bajor Gizi 831, 829, 1288
Bajza József 2, 16
Balassa Imre 100, 101
Balassi Bálint 803
Bálint György 1381, 1429
Balla Borisz 206
Balla Demeter 1049
Balogh József 735, 1366
Bánffy Miklós 347, 418
Bánhegyi Jób 283
Bányai Gábor 1041
Barabás Gyula 348
Barabás Pál 722
Baránszky-Jób László 1304
Bárány Tamás 1233
Baranyai György 1398
Barcsay Ábrahám 422
Baróti Dezső 349, 419
Baróti Szabó Dávid 800
Barta András 1244
Barta János 207, 552, 804
Bartalis János 102, 208
Bártfai Szabó László 17
Bartha Dénes 527
Bartók Béla 984, 1110, 1292, 1425

- Basch Lóránt 930, 1429
Bata Imre 1050, 1077, 1078, 1083
Batsányi János 793, 800, 801, 811, 842,
843, 848, 879, 880, 881, 884, 886,
892, 893, 896, 908, 981, 944, 994,
1104, 1192, 1217, 1379
Bauer Hilda 1429
Beke László 1079
Beke Ödön 528
Békés Sándor 1105
Bél Mátyás 1250
Bélley Pál 994
Belohorszky Ferenc 18
Belohorszky Pál 1078, 1131
Benda Kálmán 598
Benedek Elek 209
Benedek Marcell 528, 922, 1288, 1429
Benes Piroska 350
Benkő Loránd 849
Benkő Samu 1157
Benkő Tibor 1105
Benyovszky Károly 351
Berczeli Anzelm Károly 352, 420,
421, 599
Berde Mária 19, 210, 525, 556
Bereczky László 996
Béres Ferenc 1386, 1429
Berkes Erzsébet 1105, 1288
Bernáth Aurél 821, 1004, 1041, 1218,
1429
Berzsenyi Dániel 422, 792, 850, 994,
1041, 1091, 1124, 1212
Besse János 896
Bessenyei György 103, 211, 353
Bethlen Margit 104, 596
Bibó István 1219
Bibó Lajos 20, 105, 557, 663, 722,
1288, 1429
Biczó Ferenc 441
Binét Menyhért 354
Birabeau, André 720
Bíró János 441
Bíró Lajos Pál 284
Bíró Miklós 355
Bitskey István 1255
Blau Lajos 3
Blunck, Friedrich Hans 692
Bodnár György 1113
Bodor Pál 1293
Bodosi György 1077, 1200, 1305,
1306, 1443
Bodri Ferenc 1152
Bogár Imre 1401
Bóka László 909
Bókay János 664, 1288
Boldizsár Iván 552, 612, 830, 841, 864,
890, 906, 910, 1054, 1059, 1084,
1154, 1170, 1199, 1201, 1307, 1308,
1372, 1391, 1408, 1415, 1424
Bor Ambrus 911
Borbély Sándor 1191
Bornemissza Péter 353
Boross István 21
Borsos Miklós 956, 964, 1429
Borzák István 1050
Botos János 212
Brachfeld Olivér 213
Brachfeld Siegfried 1159, 1171, 1429
Brassai Richárd 1288
Bréver Lajos 629
Britz, Nikolaus 1226
Buday György 488, 529, 1416
Bulla Károly 1105
Cankar, Ivan 685
Châtel Lujza 1227
Corti, Egon Caesar 489
Coubier, Heinz 1288
Crnjanski, Miloš 685

- Csákányi Lajos 539
 Csáky László 1157
 Csányi László 1078, 1475
 Császár Elemér 106, 441, 552
 Csengery Loránd 23
 Csiky Gergely 679, 1288
 Csillag Vera 1381, 1429
 Csókássy István 423
 Csokonai Vitéz Mihály 808, 1100
 Csontos Magda 1228
 Csontos Sándor 1292
 Csukás István 952
 Csűrös Miklós 1401, 1454
 Cynolter Károly 1261
 Czére Béla 1050
 Czine Mihály 952
 Czingráber János 1141
 Dalos László 938
 Dánielisz Endre 1157
 Dante Alighieri 639
 Darvas János 424
 Darvas József 850
 Demeter Alice 462
 Demeter Béla 356
 Dernői Kocsis László 160
 Déry Tibor 107, 287, 1125, 1136, 1429
 Dévai Nagy Kamilla 1197
 Devecseri Gábor 972, 1006, 1026,
 1402, 1429
 Devellis, Mario 725
 Dévényi Iván 1276
 Dezsényi Béla 1429
 Dézsi Lajos 288, 425
 Dezső Lipót 24
 Diósy Antal 1429
 Divald Kornél 4, 25
 Dobos Marianne 1392
 Dóczy Jenő 108
 Domokos Mátyás 1292, 1309, 1417
 Domokos Péter 1126
 Domonkos Pál Péter 310
 Doráti Antal 1377, 1429
 Dorogi Zsigmond 1466
 Dsida Jenő 426
 Dugonics András 289
 Dumas, Alexandre 1288
 Dutka Ákos 427
 Éber László 530
 Eckhardt Sándor 26, 109, 704, 736
 Édes Gergely 289
 Egry József 732, 932, 1032, 1033,
 1099, 1220, 1292, 1429
 Eisner, Paul 27
 Ember Ernő 428
 Ember Gyula 429
 Endrődi Szabó Ernő 1370
 Erdélyi László 441
 Érdi Sándor 1393
 Éri-Halász Imre 988, 1429
 Erzsébet, Szent 335
 Eszterhás István 1288
 Fábián István 5, 552, 768
 Fábián Pál 1311, 1312
 Fábri Zoltán 888, 917, 1127, 1429
 Falu Tamás 1295
 Farkas Gyula 28, 110, 217, 291, 292,
 360, 430, 431
 Farkas László 1105
 Farkas Zoltán 432
 Fáy E. Béla 1288
 Fehér Pál, E. 1105, 1202
 Féja Géza 640, 677
 Fekete Sándor 994
 Felkai Ferenc 725
 Fenyő István 432, 1191, 1444
 Fenyő Miksa 1015, 1429
 Ferenczi László 1198

- Ferenczi Miklós 29, 111, 218, 361, 433, 491
 Festetics György 883, 994
 Fettich Nándor 544
 Fodor András 1142, 1313
 Fodor József 1288
 Fodor László 601, 667
 Fogel I. 534
 Fóti L. J. 112
 Földes Jolán 559
 Földi Mihály 219, 293, 362, 596
 Förster Aurél 30
 Fraas, Oscar 818
 Fráter Zoltán 1261
 Futó Jenő 220
 Für István 364
 Füst Milán 913
 Gaál István 903
 Gábor István 820
 Gách Marianne 1112, 1264, 1350
 Gál István 1027
 Galamb Sándor 113, 602, 668, 1288
 Gálos Magda 365
 Gálos Rezső 114, 221
 Gárdonyi Géza 31, 115, 493
 Gárdonyi József 493
 Gáspár Margit 32, 866
 Gelencsér Gábor 1490
 Gelléri Andor Endre 366, 1394
 Gellért Oszkár 116, 294, 494
 Genthon István 367, 495
 Gerencsér Miklós 844
 Gesztelyi Nagy Zoltán 1314
 Giczey József 117
 Gink Károly 972
 Glatz, Karl 33
 Goethe, Johann Wolfgang 295, 670, 721, 823, 838, 1263
 Gogol, Nyikolaj Vasziljevics 1098
 Gogolák Lajos 696
 Goitein György 441
 Gombos Andor 477
 Gombosi Ottó 533
 Gorschenek, Günther 1315
 Gorschenek, Margaret 1315
 Gozzi, Carlo 1288
 Gömörly János 368
 Greguss Ágost 453
 Grezsa Ferenc 1078, 1147, 1316
 Grillparzer, Franz 1055, 1288
 Grimmschitz, Bruno 34
 Grosche, Hildegard 1317
 Gulácsy Irén 35, 222, 451, 603
 Gulyás Pál 36, 118, 223
 Gyallay-Pap Zsigmond 435
 Gyenge Vali 1435
 Gyergyai Albert 696
 Gyöngyössy Imre 885
 György József 436, 441
 György Lajos 37, 38, 39, 119, 120, 296
 Gyurkovics Tibor 1288
 Haas György 1078
 Hajdu Helga 1429
 Hajdu János 369
 Hajnal Máttyás 353
 Halász Gábor 224, 989, 1429
 Halmi Bódog 121, 225, 297
 Halmi Miklós 629
 Hámos György 887, 952, 1099
 Hankiss János 542
 Hargitai Gyula 1428
 Harsányi István 298
 Harsányi Kálmán 604
 Harsányi Lajos 40, 370, 437
 Harsányi Zsolt 299, 496, 605, 725, 734, 1288, 1429
 Hatvany Lajos 122
 Hauptmann, Gerhart 709, 725, 1286

- Havas Miksa 369
Hegedüs Géza 1288
Hegedüs Loránt 371, 497
Hegedüs Zoltán 41
Hegyesi János 1429
Hegyi Béla 1080, 1389
Heine, Heinrich 838
Hekler Antal 438, 498
Heltai Jenő 596, 873, 1288
Herczeg Ferenc 123, 124, 227, 499,
560, 561, 606, 1288
Herder, Johann Gottfried 1166
Hertelendy István 710, 725, 1288
Hevesi András 607
Hoffmann Edit 125
Hoffmann Kornélia 1487, 1490
Holub József 534
Horn Emil 301
Hortobágyi Ágost 42
Horváth Adám 1038
Horváth Cyrill 43
Horváth Endre 608
Horváth István 453
Horváth János 44, 126, 228, 562, 563,
641, 814, 832, 854, 994, 1158, 1168,
1224, 1429
Horváth Márton 1318
Hubay Miklós 723, 867, 916, 958,
1060, 1429
Hujber Katalin 1482
Hunyady Sándor 127, 229, 609, 642,
703
Huszár Lajos 439
Husztai József 128, 302
Ibsen, Henrik 1288
Ignotus 990, 994
Illés Endre 686, 711, 868, 918, 1288,
1383, 1429
Illés Jenő 1204
Illés Lászlóné 820
Illyés Gyula 45, 303, 304, 558, 564,
565, 669, 687, 735, 751, 919, 926,
947, 1009, 1013, 1017, 1018, 1085,
1093, 1130, 1288, 1294, 1366, 1429,
1435
Imre Sándor 500
Imre, Árpádházi Szent 268
Ipolyi Arnold 129
Iványi-Grünwald Béla 440
Jakab Mária 1247
Jancsó Elemér 305, 524
Jankovich Ferenc 566, 567
Jankovics János 46
Jánosy István 1191, 1439
Janovics András 549
Janovics Jenő 688
Jánszky Béla 230
Järviluoma, Arttur 1288
Jékely Zoltán 610
Jelenits István 812, 824
Jeney János 441
Jerome, Helen 1288
Jókai Mór 818
Jókay Jolán 372
Joó István 483
Joó Tibor 231
Jovánovics Miklós 812
Józsa Ágnes 1079
József Attila 501, 914
Juhász Géza 47
Juhász Gyula 133, 134, 568
Juhász Kálmán 135
Juhász Ladislaus 534
Juhász Vilmos 1255
Kabdebó Lóránt 1245, 1283
Kádár Endre 502
Kádár Imre 136
Kállai Katalin 1418

- Kállay Miklós 485, 611, 643, 723
 Kálmán Kata 612, 1429
 Kamban, Gudmundur 692
 Kamocsay Ildikó 1045
 Kapitány Ferenc 1222
 Kapossy János 49
 Karinthy Frigyes 137, 373, 442, 596,
 644
 Kárpáti Aurél 443, 596
 Kartal Zsuzsa 1419
 Kassák Lajos 138, 306, 374, 444, 503,
 645, 762, 787, 1429
 Kastner Jenő 139
 Katona Jenő 952, 994
 Katona József 682, 683, 690, 1288
 Kazinczy Ferenc 140, 289, 375
 Kazinczy Ferenczné 375
 Kéky Lajos 50
 Kelevéz Ágnes 1399
 Kemény Béla 59, 243
 Kemény Ferenc 446
 Kemény Gábor 768
 Kemény János 51
 Kemény Katalin 376
 Kemény Simon 596
 Kemény Zsigmond 994, 1082
 Kenedy Géza 52
 Kenessey András 1152
 Képes Géza 971, 1046, 1132, 1319,
 1418, 1429
 Kerecsendi Kiss Márton 737
 Kerecsényi Dezső 752, 788, 991, 1429
 Kerék Imre 1229
 Kerényi Mária 1174
 Keresztury Mária 846
 Kertész Manó 447
 Keszeli Ferenc 1238
 Király István 1165, 1325, 1418
 Kirkconnell, Watson 377
 Kis Katalin 763
 Kis Pintér Imre 994
 Kisbán Miklós 232
 Kisfaludi Strobl Zsigmond 1095,
 1429
 Kisfaludy Károly 797, 882, 1041
 Kisfaludy Sándor 722, 1288
 Kiss Dénes 1206, 1326
 Kiss Ferenc 233
 Kiss Gábor 1327
 Kiss Géza 646
 Kiss Irén 1328
 Kiss Istvánné 1465
 Kiss József 130, 141
 Kiss Tamás, T. 1453
 Klebelsberg Kuno 448
 Klein, Valeska 307
 Klempa Károly 535
 Kóbor Tamás 449
 Kocsis L. Mihály 1293
 Koczkás Sándor 799, 1078
 Kodály Zoltán 946, 948, 1257, 1258,
 1292, 1452, 1260, 1264, 1429
 Kodolányi János 142, 308, 613, 647,
 713, 747
 Koháry Sarolta 1037, 1429
 Kokas Endre 143
 Kolar, Szlavko 685
 Kolozsvári Grandpierre Emil 745
 Komáromi János 144, 378, 614
 Komlós Aladár 309, 615, 799, 996
 Komor András 569
 Korcsog Judit 1491
 Kornis Gyula 145, 235
 Korompay János 1145, 1329
 Kós Károly 146, 147, 310, 311, 437,
 570, 898, 1288, 1420, 1429
 Koszó János 379

- Kosztolányi Dezső 55, 56, 148, 149,
 236, 263, 380, 381, 382, 450, 536,
 571, 572, 693
 Kovách Aladár 1288
 Kovács Kálmán 6, 994
 Kovács Máté 770
 Kovács Sándor Iván 1255, 406, 1462,
 1489
 Kováts Flórián 1330
 Kőhádi Zsolt 1191
 Kölcsey Ferenc 795
 Kőmives Kolos 57
 Körmendi Ferenc 312, 383, 538, 596
 Körmöczy László 384
 Kristó Nagy István 1331, 1332, 1373
 Kristóf György 150, 313
 Krizsó K. 314
 Krúdy Gyula 237, 385, 451
 Kuncz Aladár 238
 Kurzweil Géza 151
 Kustos Lajos 1333
 Laczkó András 1429
 Laczkó Géza 386, 596, 648, 822, 994
 Lakatos István 1041, 1066
 Lakatos László 573
 László Dezső 387
 László Irma 388
 László József 1458
 Lator László 1334
 Lebourg P. 152
 Légrády Ottó 239
 Lehel István 240
 Lenau, Nikolaus 153, 315, 838, 1055,
 1102, 1133
 Lendvai István 993, 1288, 1429
 Lengyel Balázs 1050, 1191
 Liber Endre 539
 Lintner Sándor 1265
 Lipták Gábor 815, 847, 927
 Liszt Ferenc 1296
 Lits Ernő 58
 Lorenz Károly 629
 Lósy-Schmidt Ede 242
 Lothár László 1261
 Lócsei Gabriella 1255
 Lőrincze Lajos 1335, 1368, 1429
 Lőrinczy György 316
 Lőrinczy Huba 1429
 Lukács György 155, 959, 1429
 Lukácsy András 1207, 1492
 Madách Imre 389, 452, 453, 895, 936,
 937, 949, 974, 1019, 1040, 1043,
 1163, 1462
 Maeterlinck, Maurice 740
 Mágori Vargha Béla 1429
 Magyar Hajnalka 1284, 1336, 1421,
 1446
 Magyar Katalin 1067, 1176
 Magyar László 469
 Magyar Márta 59, 243
 Magyar Imre, D. 1238
 Major Ottó 1086, 1191, 1208, 1238,
 1266, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341,
 1401, 1424, 1429, 1447, 1463
 Makay Gusztáv 1191
 Makay Miklós 1116
 Makk Károly 865, 869
 Makkai László 641
 Makkai Sándor 61, 156, 244, 387, 392,
 476, 504, 574
 Maller Sándor 1342
 Malonyai Dezső 1288
 Mányoki János 1238, 1292
 Marafkó László 1467
 Márai Sándor 320, 393, 454, 540, 575,
 1288
 Margócsy József 982, 1343
 Marics József 1344

- Markovits Rodion 157
 Martinkó András 1259, 1281
 Márton Áron 1441
 Máté Károly 245, 1101
 Mátrai-Betegh Béla 1177
 Mátyás István 1152, 1178, 1209, 1236
 Mátyás Sándor 441
 Matyikó Sebestyén József 1459
 Maugham, William Somerset 1288
 Mécs László 455, 576
 Megyery Sári 1155
 Meller Rózsi 616
 Merényi O. Ernő 158
 Merényi Oszkár 617
 Mesterházi Lajos 858
 Mészáros Tamás 1105
 Mészöly Gedeon 577
 Mezei András 1146, 1173, 1179
 Mezei Márta 1041
 Mikes Kelemen 159
 Mikes Lajos 63, 160
 Miklosovits László 1251
 Mikó Imre 356
 Milotay István 246
 Mirowsky, Alexius 162
 Mitrovics Gyula 64, 65
 Moldoványi Ákos 1395, 1422
 Molnár Edit 1267
 Molnár Ferenc 163, 247, 321, 394, 456,
 578, 754, 761
 Molnár Gál Péter 1068
 Molnár Miklós 764
 Molter Károly 618, 966, 1288, 1429
 Monostory Klára 1394, 1416, 1420,
 1424, 1479, 1493
 Móra Ferenc 395, 490, 505, 579, 897,
 1429
 Móricz Zsigmond 66, 164, 165, 166,
 248, 322, 323, 324, 457, 506, 515,
 580, 581, 612, 651, 672, 694, 695,
 706, 715, 716, 718, 1041, 1429
 Moser, Hans Joachim 396
 Muth János 458
 Nádas Sándor 596
 Nádor Tamás 1180, 1210, 1231, 1238,
 1268, 1345, 1396
 Nagy Adorján 894
 Nagy András 441
 Nagy Endre 397, 541
 Nagy Ilona 994
 Nagy József 67
 Nagy Kázmér 952, 960
 Nagy Lajos 249, 459, 619, 620
 Nagy Lajos, K. 1056
 Nagy László 250
 Nagy László, S. 328
 Nagy Miklós 952, 974, 1002, 1028,
 1346
 Nagy Péter 816, 1069, 1117
 Nagyajtay Teréz 1288
 Napóleón 1104
 Náth János 167
 Négyesy László 168, 214
 Nékám, Ludvig 542
 Nemes István 1292
 Nemes Nagy Ágnes 1347
 Nemeskürty István 1439, 1454
 Németh Antal 251, 460, 582
 Németh G. Béla 952, 1002, 1087,
 1181, 1191, 1211, 1230, 1348, 1401
 Németh József 1078, 1182, 1191
 Németh László 507, 543, 583, 621,
 627, 657, 717, 719, 724, 817, 872,
 874, 875, 923, 1076, 1109, 1139,
 1147, 1316, 1391, 1429
 Németh S. Katalin 1078, 1238, 1366
 Némethy Endre 629
 Niccodemi, Dario 722

- Nikowitz O. István 1247
 Nobl Ilona 461
 Nyilas-Kolb Jenő 508, 544
 Nyírő József 253, 398, 584, 673, 1288
 O'Hara, Frank 912
 Oláh Gábor 399
 Oláh György 400
 Olasz Péter 325
 Olasz Sándor 1261, 1292
 Olay Ferenc 169, 170
 Ónody Éva 1441
 Oravetz Vera 254
 Ormándi János 1483
 Orosz László 1041, 1237, 1288, 1292, 1349, 1423
 Ortutay Gyula 462, 529
 Osztrovskij, Alekszander Nyikolajevics 1288
 Örley István 728
 Pais Dezső 813, 1011, 1042, 1413, 1429
 Pais Károly 629
 Pálffy János 172
 Pallós Kornél 552
 Pálmai Kálmán 994, 1261, 1292, 1401
 Pálóczy Horváth Ádám 1134
 Palotai Boris 1242
 Pap István 1426
 Pap Károly 401, 806, 807, 836, 839, 870, 994, 1041, 1429
 Pap Károlyné 871
 Papp Károly 596
 Papp Rezső 1374
 Papp Zoltán 8
 Patkó István 624
 Pátzay Pál 69
 Pázmány Péter 327, 353, 463
 Pécsi Gabriella 1494
 Péczely Ödön 464
 Perényi József 70
 Péter András 255
 Peterdi István 995, 1429
 Péterffy Ida 1038
 Péterfy Jenő 256, 335, 353
 Petőfi Sándor 794, 833, 1041, 1044
 Petróczi István 552
 Petrovics, Alexis 71, 509
 Pilinszky János 1246
 Pindter, Felicitas 534
 Pintér Jenő 727
 Pirandello, Luigi 743, 1288
 Pomogáts Béla 1198, 1212, 1261, 1288, 1292, 1375, 1448
 Praznovszky Mihály 1462
 Prisztler Andrea 1269
 Procopius Béla 439
 Prohászka Lajos 585, 592, 1479
 Prohászka Ottokár 173, 1243
 Pukánszky Béla 174, 175, 257
 Puskin, Alekszandr Szergejevics 773
 Pütkösti Andor 1288
 Racine, Jean 1288
 Radics István 662
 Radnóti Miklós 462, 977, 994, 1429
 Rákosi Viktor 1288
 Ranódy László 899, 1429
 Ráth-Végh István 465
 Ravasz László 258
 Rédey Mária 510
 Rédey Tivadar 176, 259
 Régi-Rerrich Béla 466
 Reinel János 72, 178
 Reinhardt, Max 738, 1288
 Rejtő Márta 629
 Reményi József 320, 594, 689, 1429
 Reményik Sándor 179, 403, 586
 Reményik Zsigmond 467, 652
 Révay József 180

- Révész Béla 511
 Reviczky Gyula 1288
 Rexa Dezső 73, 512
 Riedl Frigyes 353, 422
 Romhányi Gyula 260
 Róna Judit, M. 1238
 Rónay György 768, 889, 911, 952,
 961, 1070
 Rónay László 994, 1078, 1238, 1261,
 1286
 Rostand, Edmond 720, 1288
 Rózsa Gyula 1238
 Rózsás József 261, 468
 Rubinyi Mózes 552
 Ruppel, A. 404
 Sáfrán György 1424
 Sárközi György 329, 623
 Sas Ede 9
 Sásdi Sándor 469
 Sass Ervin 1105
 Sauvageot, Aurelien 513
 Schaár Erzsébet 1429
 Schermann Egyed 74
 Schiller, Friedrich Johann Christoph
 721, 838, 1288
 Schmidt Ede 242
 Scholz, Wilhelm von 262
 Schöpflin Aladár 514, 552, 726, 994,
 997
 Sebestyén György 1351
 Sediánszky János 1148
 Seiber Mátyás 1429
 Semetkay József 405
 Shakespeare, William 263, 723, 901,
 902, 1288, 1299
 Sík Csaba 1152, 1195
 Sík Sándor 75
 Siklóssy László 10
 Simon Zoltán 911
 Simor András 1300
 Sinkovits Imre 1186, 1288
 Sipos Domokos 76, 77
 Soltész János 998, 1429
 Somkuti Gabriella 1352
 Somogyi Aladár 512
 Somogyi István 331
 Sós György 859
 Sós Margit 429
 Sőtér István 796, 861, 904, 924, 939,
 952, 1232
 Spek, Rudolf 264
 Speneder Andor 78
 Staud Géza 653, 765
 Stifter, Adalbert 1055
 Strausz Antal 181
 Stripsky [Sztripszky] Hiador 654
 Surányi Miklós 265, 546
 Sütő András 1410
 Szabó Dezső 332, 516, 624, 756, 789,
 994, 999, 1188, 1429
 Szabó Ede 1041
 Szabó József, N. 1468
 Szabó László, Cs. 600, 666
 Szabó László, G. 889, 911, 1050, 1078
 Szabó László, Z. 954
 Szabó Lőrinc 406, 655, 852
 Szabó Pál 266, 333, 625
 Szabó Zoltán 626, 662, 698, 828
 Szabolcsi Bence 407
 Szalatnai Rezső 405
 Szalay Lajos 1429
 Szalontay Mihály 1213
 Szandtner Pál 390
 Szántó György 79, 80
 Szántó Judit 1105
 Szántó Tibor 1057, 1160, 1164, 1187,
 1199, 1254, 1353, 1409, 1411
 Szász Béla 408

- Szász Imre 1354
 Szász Károly 81
 Szathmári Sándor 774, 827, 1023,
 1024, 1052, 1225, 1429
 Szathmáry László 82
 Szauder József 891, 1403, 1429
 Szávai Géza 1469
 Széchenyi Ágnes 1382
 Székely Jenő 83
 Székely Júlia 656
 Székely Mihály 1288
 Székely Mózes 267, 525
 Székely Tibor 1000, 1429
 Szekfű Gyula 731, 744, 1340, 1429
 Szekrényesy Júlia 1105
 Szelestey László 1214
 Szeli István 1454
 Széll Jenő 1366, 1370
 Szemere Attila 1288
 Szemere László 470
 Szemes Béla 1261
 Szenes Erzsí 182
 Szenes Piroska 547, 587
 Szentimrey Jenő 183
 Szentkuthy Miklós 502, 517
 Szeő Demeter 409
 Szép Ernő 184, 269, 596
 Szepesi Attila 1454
 Szerb Antal 471, 518, 588, 771, 775,
 776, 790, 994, 1001, 1108, 1429
 Szigethy Gábor 1366, 1370
 Szigeti István 1484
 Szijártó István 1460
 Sziklay János 410
 Szilasi László 1401, 1454
 Szimon Béla 472
 Szinnyei Ferenc 185
 Szitnyai Zoltán 336, 596, 628
 Szombathelyi Ervin 1071
 Szomoró Dezső 411, 596
 Szondy György 84
 Szőnyi Ottó 473
 Sztripszky, lásd Stripsky
 Szügyi Elemér 270
 Tabéry Géza 85, 271
 Takács István 911, 1105
 Takács József 629
 Takács László 474
 Takács Margit 932, 1033
 Takáts Mária Annunciata 272
 Takáts Sándor 186
 Tamás Menyhért 1105
 Tamási Áron 187, 188, 273, 337, 412,
 475, 519, 589, 630, 658, 680, 784,
 1288
 Tandori Dezső 1078, 1261
 Tarczai György 189, 190
 Tarján Tamás 1261, 1288, 1292
 Tars József 191
 Tas József 86
 Taxner-Tóth Ernő 911
 Téglás János 1424, 1434
 Teleki László 691, 1288
 Terestényi György 274
 Tersánszky Józsi Jenő 192, 475, 519,
 596, 631
 Thaly Kálmán 275
 Thienemann Tivadar 154
 Thurzó Gábor 729, 760, 1194, 1429
 Timár József 1288
 Timár Kálmán 193
 Tóbiás Áron 1470
 Tolnai Gábor 413
 Tolnai Károly 432
 Tolnai Vilmos 194
 Tompa László 87
 Torda István 1183
 Tormay Cecile 195, 196, 476, 520, 590

- Tot, Amerigo 967, 1429
 Tóth Aladár 407
 Tóth Árpád 521, 1387
 Tóth Elemér 1152, 1191, 1215
 Tóth Lajos 477
 Tóth Sándor 1184
 Tömörkény István 785, 1429
 Török András 1072, 1185
 Török Sándor 338, 522, 548, 632
 Török Sophie 88, 478, 523, 674, 1378,
 1424, 1429
 Törös László 1405, 1414
 Trencsényi Károly 89
 Trócsányi Dezső 339
 Trócsányi Zoltán 633, 1288
 Tuglas, Friedebert 479
 Turi Lajos 954
 Turóczi-Trostler József 90, 197, 198,
 199, 276, 480, 528, 552
 Tüskés Tibor 841, 911, 1050, 1191,
 1261, 1292, 1355, 1397
 Tverdota György 1261
 Udvardi Erzsébet 1488
 Vágó Márta 1096, 1429
 Vajthó László 93, 278
 Valentiny Antal 491, 550
 Vámos Magda 768
 Vándor Gyula 481
 Várady Imre 341
 Varga Pál 1401
 Varga Zoltán 1429
 Vargha Balázs 983, 1014
 Varjas Béla 746
 Varjas R. Béla 524
 Várkonyi Nándor 727, 1081
 Vas István 860, 1221, 1429
 Vass Elemér 931, 1429
 Vasshegyi Margit 12
 Vaszary János 702
 Vécsey Jenő 953, 1429
 Vedres István 335
 Vekerdi László 1105
 Vekerdy József 1357
 Veres Péter 659, 782
 Vermes Zsigmond 279
 Vészi Endre 862, 911
 Veszprémi Miklós 1376
 Vida Imre 92
 Vikár Béla 551
 Villon, François 334
 Vitezović, Tomislav 342
 Vogelweide, Walter von der 863
 Voinovich Géza 202
 Voit Pál 482
 Vörösmarty Mihály 280, 684, 1301
 Vuolijoki, Hella 725
 Waldapfel József 712
 Walkó György 1358
 Wass Albert 525
 Wathay Ferenc 1138
 Wéber Antal 952, 1293, 1359
 Welsh, T. E. 483
 Weöres Sándor 1440
 Wilde, Eduard 479
 Wilder, Thornton 1288
 Winter, Keith 1288
 Wintermantel István 994
 Zádor István 484
 Zákonyi Ferenc 815, 1360
 Zay László 1450
 Zilahy Lajos 343, 414, 596, 634, 635,
 660, 722, 1288
 Zillich, Heinrich 281
 Zlinszky Aladár 93
 Zolnai Béla 13, 676
 Zrínyi Miklós 905, 994
 Zsalus-Zajovits Ferenc 1276
 Zsolt Béla 791

Számunk szerzői

FRÁTER ZOLTÁN egyetemi adjunktus, Budapest
GRUSZ GERGELY egyetemi hallgató, Budapest
KABDEBŐ LÓRÁNT egyetemi tanár, Miskolc
KISS GÁBOR megyei könyvtárigazgató, Zalaegerszeg
KOVÁCS SÁNDOR IVÁN egyetemi tanár, Budapest
LAKATOS ISTVÁN író, Budapest
MONOSTORY KLÁRA könyvtáros, Budapest
NÉMETH G. BÉLA akadémikus, egyetemi tanár, Budapest
NÉMETH JÓZSEF tudományos főmunkatárs, Zalaegerszeg
PRAZNOVSZKY MIHÁLY főigazgató, Budapest
SZILI JÓZSEF tudományos osztályvezető, Budapest
TÉGLÁS JÁNOS tanár, igazgatóhelyettes, Budapest

A bibliográfia összeállítói

FATÉR BERNADETT könyvtáros, Zalaegerszeg
RÓZSÁS BEÁTA könyvtáros, Zalaegerszeg
SENKÓNÉ HORVÁTH ILONA könyvtáros, Zalaegerszeg

HU ISSN 0324 5970

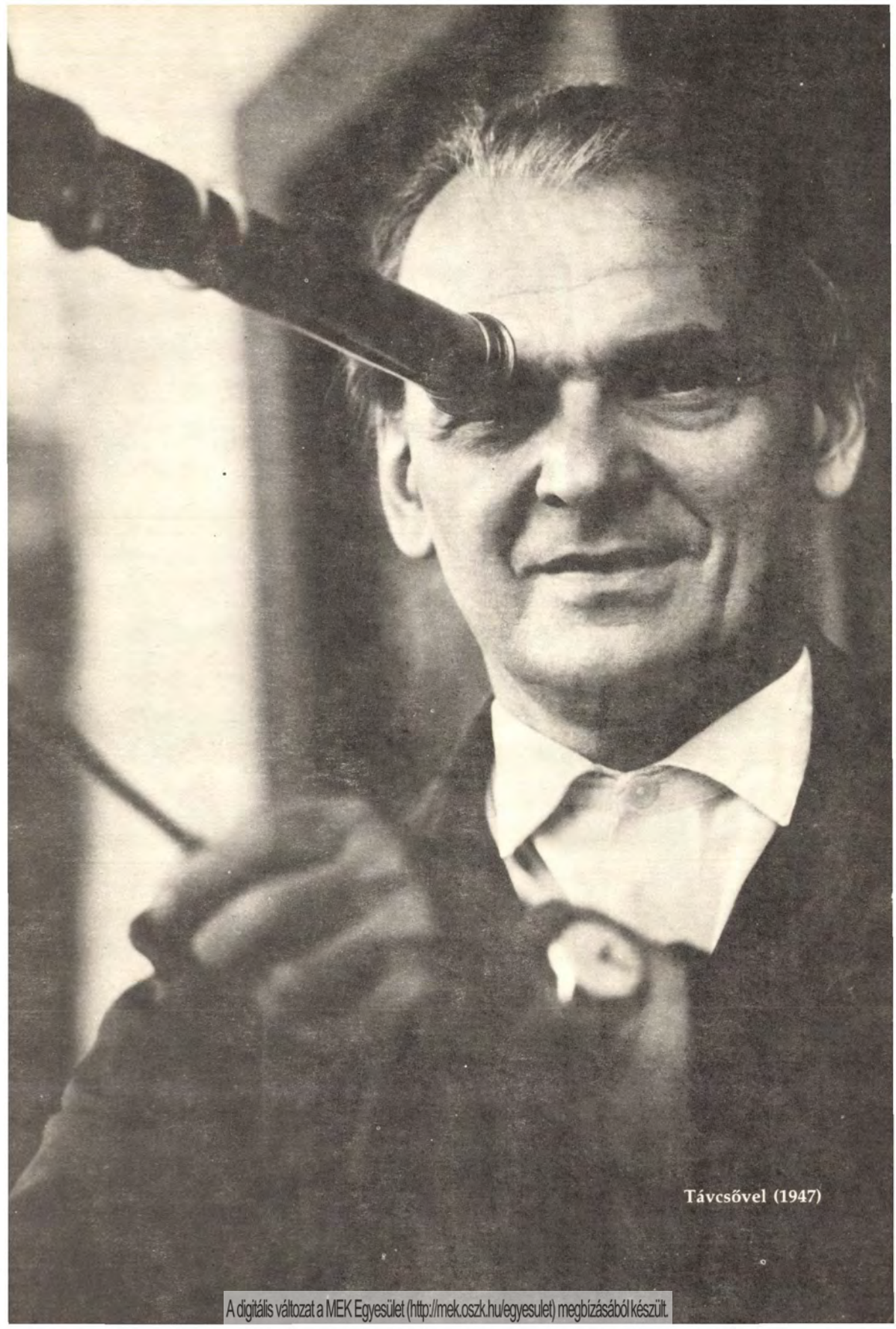
A kiadásért felel a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke

Felelős szerkesztő: Kovács Sándor Iván

Műszaki szerkesztő: Ruttkay Helga

Nyomás és kötés: Neotipp Bt. 1025 Bp., Vöröstorony lejtő 5.

Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

Távcsővel (1947)

Ára számonként: 135 Ft
Összevont szám: 270 Ft
Előfizetés egy évre: 540 Ft

Terjeszti a Magyar Posta.

Előfizethető bármely hírlapkézbősítő postahivatalnál,
a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál
(HELIR, 1900 Budapest XIII., Lehel u. 10/A),

közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással
a Postabank Rt. 219-98632 021-02799 pénzforgalmi jelzőszámra.

Példányonként megvásárolható

a budapesti *Magiszter* (1052 Budapest, Városház utca 1.),

a *Stúdium* (1052 Budapest, Váci utca 22.)

és a *Suli buli* könyvesboltban (1051 Budapest, Október 6. utca 9.), valamint

a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnál

(Eötvös Loránd Tudományegyetem, 1052 Budapest, Piarista köz 1. I. em. 59.).

Külföldön terjeszti a KULTÚRA Külkereskedelmi Vállalat

(H-1389 Budapest, Pf. 149).